

باياز

(1)

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئۇيغۇر
مەسرىگە ئۇيۇشتۇرغۇچى :
كلاسسىك ئەدەبىياتى تەتقىقات جەمئىيىتى

مەھتمىن يۈسۈپ
تۈزگۈچىلەر :
مەھەممەتتۇرسۇن باھاۋىدىن

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

مۇندەرجە

- 1..... سۆز بېشى
- 1..... نەشر گە تەييارلىغۇچىدىن
- 1..... ئۆرنەكلەر
- 1..... مەنسۇر باخشى
- نەشر گە تەييارلىغۇچى : سۇلايمان يۇنۇس
- 6..... سەئىدى
- نەشر گە تەييارلىغۇچى : مەھمەتتۇرسۇن باھاۋىدىن
- 10..... رەشىدى
- نەشر گە تەييارلىغۇچى : مەھمەتتۇرسۇن باھاۋىدىن
- 19..... ئايازى
- نەشر گە تەييارلىغۇچى : مەھمەتتۇرسۇن باھاۋىدىن
- 24..... زىلەيخا بېگىم
- نەشر گە تەييارلىغۇچى : ئىسرەپىل يۈسۈپ
- 37..... مەزھەرى
- نەشر گە تەييارلىغۇچى : ئىسرەپىل يۈسۈپ
- 55..... رىزائى
- نەشر گە تەييارلىغۇچى : ئابدۇقەييۇم خوجا
- 58..... ۋەفائى
- نەشر گە تەييارلىغۇچى : ئابدۇقەييۇم خوجا

- 63..... فراقى
 نەشر گە تەييارلىغۇچى : ئابدۇقەييۇم خوجا
- 67..... ھۇزۇرى
 نەشر گە تەييارلىغۇچى : ئابدۇقەييۇم خوجا
- 69..... قەرارى
 نەشر گە تەييارلىغۇچى : ئابدۇقەييۇم خوجا
- 72..... ئەمنى
 نەشر گە تەييارلىغۇچى : ئابدۇقەييۇم خوجا
- 85..... غەيرەتى
 نەشر گە تەييارلىغۇچى : ئابدۇقەييۇم خوجا
- 99..... نىيازى
 نەشر گە تەييارلىغۇچى : ئەسقەر ھۈسەيىن
- 119..... مىسكىن
 نەشر گە تەييارلىغۇچى : ئەخمەت ھىمىت
- 130..... سالمى
 نەشر گە تەييارلىغۇچى : ئەخمەت ھىمىت
- 154..... ئەسىرى
 نەشر گە تەييارلىغۇچى : تۇرسۇن ھۇشۇر
- 162..... زۇمۇررەد
 نەشر گە تەييارلىغۇچى : ئىمىن تۇرسۇن
- 164..... موللا ئەئلەم
 نەشر گە تەييارلىغۇچى : تۇرسۇن ھۇشۇر

- 171..... ھەمدى
 نەشر گە تەييارلىغۇچى : تۇرسۇن ھۇشۇر
- 173..... قاسمى
 نەشر گە تەييارلىغۇچى : ئابدۇقادىر سادىر
- 189..... سادىقى
 نەشر گە تەييارلىغۇچى : ئابدۇرېھىم سابىت
- 205..... زىيائى
 نەشر گە تەييارلىغۇچى : مەھمەتتۇرسۇن باھاۋىدىن
- 213..... غەربى
 نەشر گە تەييارلىغۇچى : ھەسەن سېلىم
- 257..... خۇشەھال غەربى
 نەشر گە تەييارلىغۇچى : تۇرسۇنمۇھەممەت پەخرىدىن
- 274..... سەبۇرى
 نەشر گە تەييارلىغۇچى : ئابلىمىت روزى
- 284..... موللا قۇربان
 نەشر گە تەييارلىغۇچى : مەھمەتتۇردى مىرزىئەخمەت
- 301..... شەۋقى
 نەشر گە تەييارلىغۇچى : نېمەتۇللا ئەبەيدۇللا
- 332..... لۇغەت
 تۈزگۈچى : مەھمەتتۇرسۇن باھاۋىدىن

سۆز بېنى

ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى ئۇيغۇر مەدەنىيىتى خەزىنىسىنىڭ مۇھىم بىر تىرىكى. بىي قىسمى. ئۇ قەدىمىيلىكى، كۆلىمىنىڭ ئىنتايىن كەڭلىكى، تۈرىنىڭ خىلمۇ خىللىقى، شەكىلىنىڭ رەڭگۈرەڭلىكى، مەزمۇنىنىڭ موللۇقى، دەۋرى جەھەتتە ئىزچىللىقى، بەدىئىي سەنئەت يېقىمىدىن دۇنياۋى سەۋىيە ياراتقانلىقى، تارىخىي ۋە رېئال ئىجتىمائىي، تىرىپىۋى قىممەتكە ئىگە ئىكەنلىكى بىلەن خاراكتېرلىنىدۇ.

ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى كۆپ تەرەپلىمە تەتقىقات قىممىتىگە ئىگە بولۇپ، ئۇ ئۇيغۇر مەدەنىيىتىنىڭ بارلىق ساھەلىرىگە، مەسىلەن: پەلسەپە، تارىخ، ئىتتىۋىگرافىيە، دەن، سەنئەت، جۇغراپىيە، لوگىكا، تىلشۇناسلىق، ئاسترونومىيە، ئەخلاق ۋە ئىنسانشۇناسلىق، ھوقۇقشۇناسلىق، ئۆرپ - ئادەت، تىبابەت، مىللەتشۇناسلىق، سىيا - سەت، ئىقتىساد، ھەربىي ئىشلار ... قاتارلىق ساھەلەرگە چېرىپ چېتىلىدۇ. بۇ مەنىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا، ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتىنى ئوقۇل ئەدەبىي نۇقتىدىنلا ئەمەس، بەلكى ئىلىم - پەننىڭ باشقا بارلىق ساھەلىرى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ تەتقىق قىلىشقا توغرا كېلىدۇ.

ئەجدادلىرىمىز ئۇزاق ئەسىرلەر داۋامىدا ئۆزىنىڭ ئەقىل - پاراسەت جەۋھەرلىرىنى نىڭ نامايەندىسى بولغان كۆپلىگەن قىممەتلىك ئەدەبىي مەراسىلەرنى قالدۇرۇپ كەتكەن. ئۇلار بۇ مەراسىلەر ئارقىلىق ۋە تەبىئەت ۋە ئىنساننىڭ، خەلقچىللىق، قەھرىمانلىق غايىلىرىنى ئىلگىرى سۈرگەن. ئىنسانىي سۆيگۈ - مۇھەببەتكە، ۋاپادارلىققا، ساداقەت ۋە سەمىمىيلىككە، چىنلىق ۋە گۈزەللىككە، ئادالەت ۋە ھەقىقەتتىكى مەدھىيە ئوقۇغان. مۇنبەت - مىسلىق، زالىملىق، رىياكارلىق، ۋاپاسىزلىق، ساختىلىق، ياۋۇزلۇق، ئادالەتسىزلىككە نەپەت بىلدۈرگەن. ئۆزلىرىنىڭ گۈزەل ۋە ئىرىكەن ھاياتقا بولغان ئىنتىلىشىنى، ئىزگۈ

ئۇيغۇر يازما يادىكارلىقلىرى ، كۆپ قىسمى 16 - ئەسىردىن 19 - ئەسىرنىڭ ئاخىرى -
 غىچە بولغان ئۇيغۇر ئەدەبىياتى تارىخىدىكى مەشھۇر ئەلەيەندىلەرنىڭ خاراكتېرلىك
 ئەسىرلىرىدندۇر . بۇ قېتىم نەشرگە تەييارلانغان بۇ 30 پارچە ئەسىر ھازىرغىچە بىزگە
 مەلۇم بولغان تۈرلۈك قول يازمىلارنى ئەستايىدىل سېلىشتۇرۇش ئارقىلىق تاللاپ چىقىلغان
 مۇنەۋۋەر نۇسخىلاردۇر . يەنە بەزىلىرى باشقا نۇسخىلىرى تېخى بايقالمىغان ، يەككە -
 يىگانە قول يازمىلاردۇر . بۇلارنى قۇتقۇزۇش ، تەتقىق قىلىشتىن مەقسەت - قەدىمكى
 ھازىرقى ئۈچۈن خىزمەت قىلدۇرۇش ئارقىلىق ھازىرقى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنى
 راۋاجلاندۇرۇپ ، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئىككى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىنى ئىلگىرى سۈرۈش
 يولىدا تېگىشلىك تۆھپە قوشۇشتىن ئىبارەت .

جەمئىيەتتىمىز بۇ ئەسىرلەرنى نەشرگە تەييارلاشتا ئالدى بىلەن نەشرگە تەييار
 يارلاشنىڭ كۈنكەپت ئىلمىي پىرىنسىپلىرىنى تۈزۈپ چىقتى . ئاندىن مۇناسىۋەتلىك
 مۇتەخەسسسلەرنى تەشكىللەپ يۇقىرىقى پىرىنسىپلار ئاساسىدا بۇ 30 پارچە ئەسىرنى
 نەشرگە تەييارلاشقا ئۇيۇشتۇردى .

بۇ ئەسىرلەرنى نەشرگە تەييارلاشتا ئەسلىگە سادىق بولۇش (ئەسىرلەرنىڭ
 تارىخىيلىقى ، قەدىمىيلىكى ، ئەينەنلىكىگە قەتئىي كاپالەتلىك قىلىش) ، كلاسسىكالارنىڭ
 دۇنيا قارشى ، پەدىئىي ئۇسلۇبى ۋە تىل ئىشلىتىش ئالاھىدىلىكلىرىگە ھۆرمەت قىلىش ،
 ئۇيغۇر تىلىنىڭ ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلەردىكى خاس خۇسۇسىيەتلىرىنى ئىمكانقەدەر
 تولۇق ئەكس ئەتتۈرۈش ، تېكىستولوگىيەلىك قائىدىلەرنى قەتئىي ئىزچىللاشتۇرۇش
 قاتارلىق ئىلمىي پىرىنسىپلارغا ئەمەل قىلىندى .

جەمئىيەتتىمىز دەسلەپكى قەدەمدە قۇتقۇزۇشنى پىلانلىغان بۇ كلاسسىك ئەدەبىي
 ئەسىرلەرنىڭ نەشر قىلىنىشى پارتىيە مىللىي سىياسىتىنىڭ ئەمەلىي نەتىجىلىرىنىڭ بىرى
 بولۇپ ، ئۇيغۇر مەدەنىيەت تارىخىدىكى خۇشاللىقلارنى مۇھىم ۋەقە ھېسابلىنىدۇ . كلاسسىك
 مىراسلارنى قۇتقۇزۇش ۋە ئۇنى كېيىنكى ئەۋلادلارغا يەتكۈزۈشتىن ئىبارەت بۇ ئۇلۇغۋار
 ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش جەريانىدا جەمئىيەتتىمىز ھەر دەرىجىلىك پارتىيە ۋە ھۆكۈمەت

ئارزۇ - ئارمانلىرىنى ئەكس ئەتتۈرگەن . ئۇلار بۇ خىل ئىلغار مەزمۇنلارنى بەدىئىي ئەدەبىيات تەقدىزغا قىلىدىغان گۈزەل شەكىل ۋە ۋاسىتىلەر ئارقىلىق كىشى ئەقلىنى ھىيران قالدۇرىدىغان يۈكسەك بەدىئىي ماھارەت بىلەن ئىجاد قىلغان .

ئەدەبىي مەراسىمىمىز گەرچە تارىخىنىڭ بوران - چاپقۇنلىرىدا دەۋر بارخانىلىرى ئاستىغا كۆمۈلۈپ قالغان بولسىمۇ ، لېكىن ئۇلاردىن زامانىمىزغىچە يېتىپ كەلگەنلىرىمۇ ئاز ئەمەس . كلاسسىك ئەدەبىي مەراسىمىمىزنىڭ تۈرلۈك قول يازما نۇسخىلىرى قولدا قولىغا ئۆتۈپ ، كۆچۈرۈلۈپ ، خېلىلا كەڭ تۈردە تارقالغان . بۇ ئەدەبىي مەراسىلار مەيلى سەنئەت جەھەتتىن بولسۇن ، ياكى مەزمۇن جەھەتتىن بولسۇن بىزنىڭ بىباھا مەنەۋى بايلىقىمىزدۇر .

ئازادلىقتىن بۇيان ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى مەراسىمىنى يىغىش ، رەتلەش ، نەشر قىلىش ۋە تەتقىق قىلىش جەھەتلەردە كۆپلىگەن ئۈنۈملۈك خىزمەتلەر ئىشلىنىدى . بولۇپمۇ پارتىيە 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3 - ئومۇمىي يىغىندىدىن كېيىن مەركىزىي كومىتېت ۋە گوۋۇيۈەننىڭ ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ قەدىمكى ئەسەرلىرىنى يىغىش ، رەتلەش ، نەشر قىلىش توغرىسىدىكى بىر قاتار يوليورۇقلىرىنىڭ ئىلھامى بىلەن ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى ساھەسىدە تېخىمۇ كۆپ مۇۋەپپەقىيەتلىك ئىشلار ۋەجۇدقا چىقتى . ھازىر خەلقىمىز ئارىسىدا ۋە مۇناسىۋەتلىك بەزى ئورۇنلاردا ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتىغا ئائىت يۈزلىگەن ، مۇتلەن قول يازمىلار ساقلانىپ ياتماقتا . بۇ قول يازمىلار ئىچىدە ھازىرغىچە ئىلىم دۇنياسىغا مەلۇم بولمىغان ئاجايىپ نادىر نۇسخىلار ، سىياھى ئۆچمەي دەپ قالغان يەككە - يېگانە نۇسخىلارمۇ بار . ئۇلار بىزنىڭ قۇتقۇزۇش - ھىمىزنى ، تەتقىق قىلىشىمىزنى كۈتۈپ تۇرماقتا . كلاسسىك مەراسىملارنى قۇتقۇزۇشنىڭ شەرت - شارائىتى يىشىپ يېتىلگەن ۋە بۇ مەراسىملارنى قۇتقۇزۇشقا جىددىي ئېھتىياج تۇغۇلغان بۇ ئاجىقۇچىلۇق يېرىتتە ، ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى تەتقىقات جەمئىيىتى ئۆزىنىڭ نىزامنامىسىدىكى ۋەزىپىسىگە ئاساسەن ، دەسلەپكى قەدەمدە 30 پارچە كلاسسىك ئەدەبىي ئەسەرنى نەشر قىلىپ قۇتقۇزۇشنى پىلانلىدى . بۇ ئەسەرلەر قىسمەن قەدىمكى

تۈزگۈچىدىن

« باياز » — ئەرەبچە سۆز بولۇپ ، بىر ياكى بىر نەچچە شائىرنىڭ شېئىرلىرى توپلىمى دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ . ئۇيغۇر خەلقىدە باياز تۈزۈش ئەنئەنىسى ئۇزاق زامانلاردىن بۇيان ئىزچىل داۋاملىشىپ كەلدى . شۇ تۈپەيلى بايازغا كىرگۈزۈلگەن كۆپلىگەن شائىرلارنىڭ ناملىرى ئەبەدىيلىشىپ ، شېئىرلىرى دەۋرىمىزگىچە يېتىپ كەلدى . قۇمۇلدىن تېپىلغان « باياز » ، خوتەندىن تېپىلغان « شەھرى باياز » ... قاتارلىقلار شۇلارنىڭ جۈملىسىدندۇر .

يېقىنقى يىللاردىن بۇيان دەۋر بارخانلىرى ئاستىغا كۆمۈلۈپ قالغان كۆپلىگەن ئەدەبىي مەراسىملار ئارقا - ئارقىدىن تېپىلىپ ، ئەدەبىيات تارىخىمىزنىڭ ئالتۇن سەھىپىلىرىدىن ئۆزىگە مۇناسىپ ئورۇن ئالدى . بۇلارنىڭ ئىچىدە ھەقىقىي بىر قەدەر چوڭ بولغان ئىپىك ئەسەرلەرمۇ ، ھەقىقىي كىچىكرەك بولغان لىرىك ئەسەرلەرمۇ بار . شۇنداقلا ، نامى تېخى ئەدەبىيات دۇنياسىغا مەلۇم بولمىغان بەزى كلاسسىك شائىرلارنىڭ بىر قانچە پارچە شېئىرلىرى تېپىلدى . بۇ ھال قەلبەلەرنى خۇشاللىققا تولدۇردى . ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى تەتقىقات جەمئىيىتى بۇ خىل رىئاللىقنى ھېسابقا ئېلىپ ، شېئىرلىرى توپلامغا توشمايدىغان ، ئەمما ، بەدىئىي - سەنئەت جەھەتتىن بىر قەدەر يۇقىرى بولغان كلاسسىكلارنىڭ شېئىرلىرىدىن بىر باياز تۈزۈشنى لايىق تاپتى .

بۇنىڭدىن مەقسەت ، بىرىنچىدىن ، بەدىئىي سەنئىتى بىر قەدەر يۇقىرى بولغان مەزكۇر شېئىرلار ۋە ئاپتورلىرىنىڭ نامىنى ئەدەبىيات تارىخىمىزدا

ئورگانلىرى ، كۆپلىگەن كىسپى ئورۇنلار ، كارخانىلار ، ئاممىۋى تەشكىلاتلارنىڭ ، شۇنداقلا ئۆزىنىڭ مەدەنىي مەراسىملىرىنى قەدىرلىگۈچى مەرىپەتپەرۋەر كىشىلىرىمىزنىڭ قىزغىن قوللىشىغا ، ماددىي ۋە مەنىۋى ياردىمىگە ئېرىشتى . بۇ جەھەتتە ئۇلارغا سەمىمىي مەنئەتدارلىق بىلدۈرىمىز .

ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى تەتقىقات جەمئىيىتى گەرچە يۈزلىگەن يېشىدەم ، ئوتتۇرا ياش ۋە ياش تەتقىقاتچى ، مۇتەخەسسسلەرنى ئۆز ئەتراپىغا ئۇيۇشتۇرۇپ ، بۇ ئۇلۇغۋار ئەسقا قەدەم قويغان ۋە دەسلەپكى قەدەمدە بەزى نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرگەن بولسىمۇ ، ئۇ يەنىلا كەڭ ئاممىنىڭ ۋە خەلقىمىز ئىچىدىكى ئەقىدارلىق يوشۇرۇن كۈچلەرنىڭ يېقىندىن ياردەم بېرىشىگە ، ماسلىشىشىغا موھتاج . شۇڭا ، جەمئىيىتىمىز مۇشۇ مۇناسىۋەت بىلەن كۆپچىلىكنىڭ خىزمىتىمىزگە يەنىمۇ يېقىندىن ياردەم بېرىشىنى ، يېقىندىن بايقالغان كلاسسىك ئەسىرلەرنىڭ قول يازمىلىرىدىن ئۇچۇر يەتكۈزۈشىنى ، شۇ ئارقىلىق بۇ خىزمەتكە بىۋاسىتە قاتنىشىشىنى مۇراجىئەت قىلدۇ . تەجرىبىمىزنىڭ كەملىكى تۈپەيلىدىن كۆرۈلگەن كەمچىلكە ۋە سەۋەنلىكلەرنى ئۆز ۋاقتىدا تۈزىتىشىمىز ئۈچۈن قەدەم ئېلىشقا بىكارلىرىنى سۈنۈشىنى ئۈمىد قىلدۇ .

ئاخىرىدا شۇنىمۇ ئېيتىپ ئۆتۈش كېرەككى ، ئۇيغۇر ئەدەبىي مەراسىملىرى دۇنيادىكى بارلىق مىللەتلەر ئەدەبىي مەراسىملىرىغا ئوخشاش مۇئەييەن دەۋرنىڭ مەھسۇلى بولغاچقا ، ئۇنىڭدا يا ئۇنداق ، يا مۇنداق تارىخىي چەكلىمىلىكلەرنىڭ بولۇشى تەبىئىي ئەھۋال . شۇڭا ، كلاسسىكلار ۋە كلاسسىك مەراسىملارغا باھا بېرىگەندە ، تەتقىق قىلغاندا چوقۇم تارىخىي ماتېرىيالنىڭ نۇقتىئىنەزەر بىلەن مۇئامىلە قىلىشىمىز لازىم . بۇ كىتابلار شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى قۇرۇلغانلىقىنىڭ 40 يىللىقىغا سوغا قىلىندى .

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئۇيغۇر كلاسسىك

ئەدەبىياتى تەتقىقات جەمئىيىتى

ماسواوین قیبله تدریس کتاب بولساغ
 ای یازی توبلا عهده یوقیلا اقمجد

کیم ایزور رسمی اولار نیک نتمه و عیار ایچ آیازی

کوروش سولجی زنی ای کوز متلا مرسین قوروش بوی تو هیون قیقا اکلان مرسین	تمامه ایلا کولانی بجر ایلاب بو وادی کرفضای بلا قیقا مرسین
نو توبلا نلفه برین نوسوا و خط قرائت کویجه ایکی نتمه قرائت مرسین	نظریلا جمالی کول کول باغلا خیالی ک وصایا اکلان نتمه زار و کول قیقا مرسین
جبار ایلا کول بزمه کول بولوب کول بولوت دیک و مدم ماتم اراقیت مرسین	نو کلام نتمه کول کول کول کول دیناوردی نالی کول کول قیقا مرسین
اوستول ای نتمه کول بولوت عیدل جبار خلاصه کول لیزی دیکه و اقیقا مرسین	(Empty cell)

بەرقارارلاشتۇرۇش ، ئىككىنچىدىن ، بۇ ئەسەرلەرنىڭ تولۇق نۇسخىلىرىنىڭ تېپىلىشى ئۈچۈن ئىزدەنگۈچىلەرگە يىپ ئۇچى بېرىشتىن ئىبارەت .
ھۆرمەتلىك كىتابخان ، قوللىغىزدىكى بۇ « باياز » غا دەسلەپ « بۇلاق » ژۇرنالىدا ئېلان قىلىنغان سەئىدى ، رەشىدى ، ئايازى ، ۋەفائى ، فىراقى ، رىزائى ، مەزھەرى ... قاتارلىق 28 كلاسسىك شائىرنىڭ شېئىرلىرى كىرگۈزۈلدى . بۇ شېئىرلار ئەرۇز ۋەزنىنىڭ ھەر خىل بەھرىلىرىدە ، ئەنئەنىۋى شېئىرىيىتىمىزنىڭ تۈرلۈك شەكىللىرىدە يېزىلغان لىرىكىلاردىن ئىبارەت .

« باياز » غا كىرگۈزۈلگەن لىرىك شېئىرلار ئاساسەن ئىشق - مۇھەببەت ۋە ئىجتىمائىي تېمىلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ . بۇ شېئىرلار تىلىنىڭ پاساھەتلىكلىكى ، مەزمۇنىنىڭ چوڭقۇرلۇقى ، ئەدەبىي ۋاسىتىلىرىنىڭ موللۇقى ، سەنئىتىنىڭ يۇقىرىلىقى جەھەتتىن كىشى قەلبىنى ئۆزىگە مەپتۇن قىلىدۇ .

مەزكۇر « باياز » غا كىرگۈزۈلگەن ئەسەرلەر يېزىلغان يىل تەرتىپىگە ئاساسەن رەتكە تىزىلدى . قايتا تەھرىرلەشتە ئەسلىدىكى قول يازما نۇسخىلىرى ئاساس قىلىندى .

شۇنىمۇ قەيد قىلىپ ئۆتۈش كېرەككى ، قوللىغىزدىكى بۇ « باياز » دەۋرىمىزدە تۈزۈلگەن تۇنجى باياز دۇر . يېقىن كەلگۈسىدە بۇ « باياز » نىڭ يېڭىدىن - يېڭى نۇسخىلىرى نەشرىدىن چىققۇسى .

کوز تکیب یا به غیر صبا ایلا دعا
هر زمان بر کمال حقیقت کار دین میناب
کون ظهوری آید دور آیین تر زود کونکون
هر زمان مظهر داد و در میرزا ظهور لورین خیال

و صیقل برین نور تسیر نظر خوشتر مینا
آب حیون ایچکا بجهین وصل اولو ایبار
میگن عجم کلان جزم دین ز سودا دلور
یوز قزار تور بر کنه سور و تانگلیکیش

بهر نکرده اگو و صلیکن دین من ظهوری بولام
بولانن کوز تور ادا جلو که خوشتر مینا

منظری کونکونک توین اشهبان لار غزل
منظری

بِسْمِ اَللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الایا ایما الساقی کلایوب زندلایرلای
 کورونزی انراغش قوی تیم تاز شکلای

صبا اولور نیکایو کور اجیرلای
 کورکلای حوزا بایرین خوشنلای باغلا دلای

که بجا دیکه نیکلای قیل بر نایر
 که سا کور بخر بولما کورکاه منسرتلای

که بایرینلای ایچره کلای خوشنلای
 قورکلای نول کافر یا داکر باغلا نر کلای

قورکلای تونده موج دین و پیم کور
 بچورک کلای نایر تیم کور کور سر کلای

بیکلای و زوم کلای نایر
 قان قان کلای نایر کورکلای و چکلای

حضوری استار سار سار قان کلای نایر
 قان قان کلای نایر کورکلای و چکلای

قاور قان کلای نایر کورکلای و چکلای

کولون کورکلای نایر کورکلای و چکلای
 کورکلای نایر کورکلای و چکلای

کولون کورکلای نایر کورکلای و چکلای
 کورکلای نایر کورکلای و چکلای

غزل فراق

کجاست اشتیاقی که اضعیف تا توان بودم
 همیشه در بدر عالم را بجانم آلودم
 نتای آوار و بوسه بر سینه که غم کلام بود
 کویوب فرقت او میداست آلام کلام بودم
 قدالدی که فکر کنی که شکر خورشید
 غم غنیمت یا بچیده درد تا آری کلام بودم
 خرامان زانکه که تازان کلام را چه حقیقت
 بجای آنکه شوقی اولدم کور و سنا بودم
 سحر با وجود چاییم بر ایلا که طاقیت
 تو تو غم کشگری تو میمال ایجان من بودم
 تنای سجاد و عکین قبولی بود در دیاج
 ساریغ رضا و چه بزرگ دیدم کرام بودم
 جمال که حسرت را او نور و شام چاییم
 بولوب بخون که عاقله کرامی بهمان بودم
 فراق حسرت دل شفقت بولدگی بر ایستیدنی
 فراقی که در دیکام هم حرفه خندان بودم
 تمیز حق تعالی یقین جلالی که بدین بنام
 نشاء او کلام کلامی که جانم کلام بودم

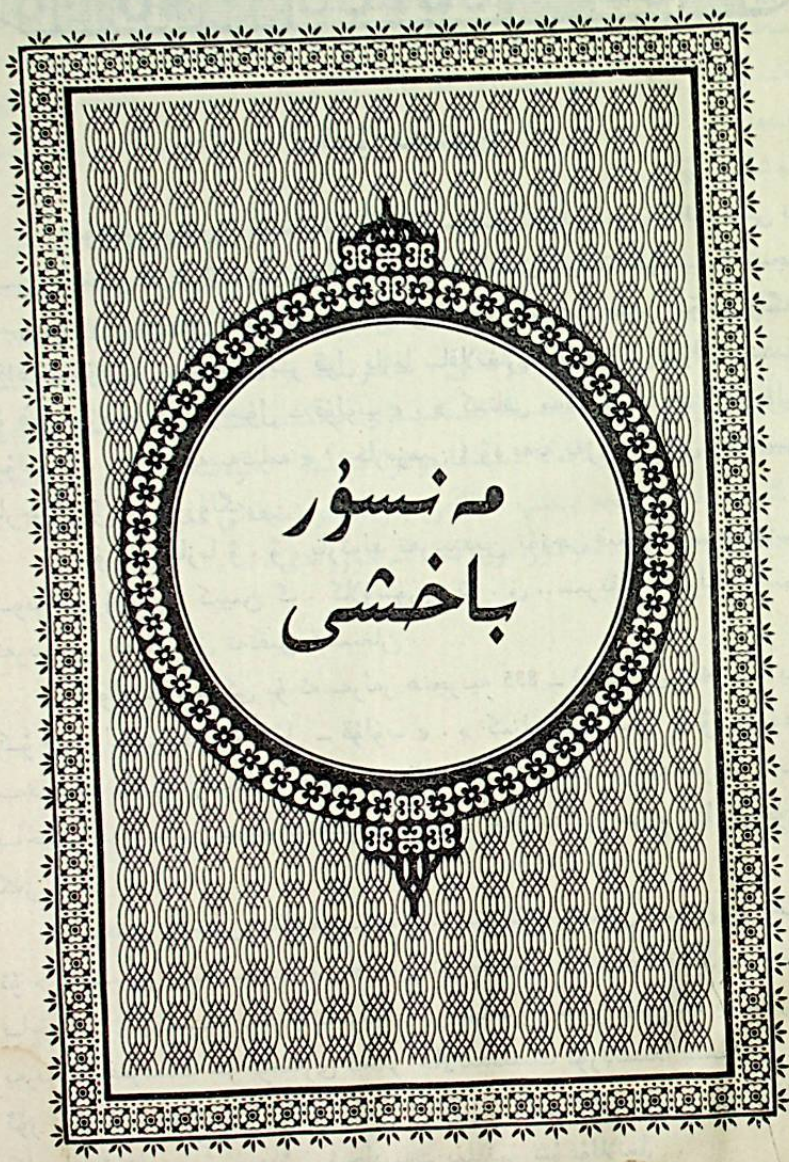
غزل وفایی

اتمیش	اتمیش
بیم نطق سید اوغین جانید انھان	بانیم لالتی کھلیغ اول سرو کھان
اتمیش	اتمیش
غمز او قین اتما تخذ قانی کمان	جانیمنی هذلا بیا کیریک لار روغلا
اتمیش	اتمیش
جیر شقا اوجون جانغز لرغینی بیان	من بیدل جیر انغز هر کوزلاری کریان
اتمیش	اتمیش
م موز قان شیخ جالیم بیان	اول دلمه شون غمز و بیاد لکش
اتمیش	اتمیش
عشق اوتیدا سا غاریب جهرنی سخان	یاریم کھاسو قاتیب غمز و پاقان تیب
اتمیش	اتمیش
اول شوخ قمر قاشیم نیدین نکران	عشقیا کدکیتار ییم کلن کغمی بو کدک
اتمیش	اتمیش
اول سوز کمالی جانغلا ید و رو قان زریان	عشق اوتیدا داغلا ید وزلغی پالاغلا

دخسته وفایی نے اول کوزلاری ستانہ

باغیرینی کہا ایلا کو کھلی تولا قاتلیمش

خسته جانیم نه تکیه ایلا برهوف	کوزما کو نغمه ما جیلنا طرف
پیلدا بر کورسام بوزین روشن طرف	عاصمین هر کوزه کورسام تو بکنی
یارنیک قدری صنوبر کوزک کینه	تاشلاری کویا که شمشیر کینه
کوزلاری کویا که کورهر دک کینه	زلفی اینیک کور اوردو دک کینه
اژدر اغری نه اورونسام تو بکنی	محبوبه اینک تاشلاری دوریا مثل
کویه آققان یا شیمه دریا مثل	اغری عاس لار اینیر نغمه دوریا مثل
یا دیرا قری صفت کویا مثل	ایت کیر یا پیدا یا نسا انور بکنی
طلاعت آقویا هر کیر بر لو طایم	عمر ضایع کعکنی تو بجا دیم
شکرت نیک کور کوزیک لار و طایم	بخشش کور ورم جانلیق کور طایم
بخشش طایم کور کور ورم کور بکنی	فانیدین باقی نغمه قور طایم
حاسوی آققان کور کور ورم کور بکنی	اؤکوشون فانیدین کور کور بکنی

م ن س و
باخسې

مەنسۇر باخشى يۇقىرىقى قول يازمىنىڭ ئاخىرىغا « بەزى مەنزۇم ۋە مەنسۇر پارچىلار » نامى ئاستىدا بىر پارچە قەسىدىسى ۋە بىر تۆتلىكىنى كىرگۈزگەن . بۇ قەسىدىنىڭ ئاخىرىغا مەۋلانا لۇتفى ، جەۋھەرى ، ئىبنى قەمبەر ، سەييىد ، قاسم سوزى قاتارلىق زامانداشلىرىنىڭ شېئىرلىرىنىمۇ قوشۇپ كۆچۈرگەن .

مەنسۇر باخشى ئىجادىيىتىدىن بىزگە مەلۇم بولغىنى ئەنە شۇ بىر قەسىدە ۋە تۆتلىكتىنلا ئىبارەت . لېكىن بىر تامچە سۇدىنىمۇ قۇياشنىڭ ئەكسىنى كۆرگىلى بولغىنىدەك ، بۇ ئىككى پارچە شېئىردىن شائىرنىڭ شېئىرىي ئىستېداتىنى كۆرۈش مۇمكىن . شائىرنىڭ بۇ قەسىدىسى بەلگىلىك دىنىي تۈس ئالغان . بۇ ئۇنىڭ ئىدىيىۋى چەكلىمىلىكىنىڭ ئىنكاسى بولۇپ ، ئۇنىڭغا تەنقىدىي مۇئامىلە قىلىشقا توغرا كېلىدۇ ئەلۋەتتە . لېكىن بۇ قەسىدە شائىرنىڭ بىزگىچە يېتىپ كەلگەن بىردىنبىر ئىجادىي مىراسى بولغاچقا ، بۇ قەسىدە ۋە تۆتلىك مەزكۇر توپلامغا كىرگۈزۈلدى .

مەنسۇر باخشى

مۇھەررىردىن : ئىستانبۇل ئۇنىۋېرسىتېتى تەرىپىدىن 1975 - يىلى نە-
شر قىلىنغان « تۈرك تىلى ۋە ئەدەبىياتى » ناملىق كىتابتا كۆرسىتىلىشىچە ،
بىرىچ (British) مۇزېيىدا قەدىمكى ئۇيغۇر يېزىقى بىلەن كۆچۈرۈلگەن
8193 ئىنۋېنتار نومۇرلۇق بىر قول يازما ساقلانغان . مەجمۇئە خاراكتېرىدىكى
بۇ قول يازمىغا « سىراجۇل - قۇلۇب » ، « كىتابى مەسائىل » ، « راھەتۇل -
قۇلۇب » ، « مۇھەببەتنامە » (خارەزمىي) ۋە يەنە بەزى نەزمىي ۋە نەسرى
پارچىلارمۇ كىرگۈزۈلگەن .

بۇ قۇل يازما ۋ . ۋ . بارتولد تەرىپىدىن تۇنجى قېتىم ئىلمى دۇنياسىغا
تونۇشتۇرۇلغان . كېيىن گ . كلاۋسۇن ، ئۇ . ق . سىرتقايا قاتارلىق ئالىملار
تەرىپىدىن ئەتراپلىق تەتقىق قىلىنغان .

قول يازمىدىكى بۇ ئەسەرلەر ھىجرىيە 835 - (مىلادى 1431 -) يىلى
كۆچۈرۈلگەن « سىراجۇل - قۇلۇب » ، « كىتابى مەسائىل » ۋە « مۇھەب-
بەتنامە » قاتارلىق ئەسەرلەردە قەيت قىلىنىشىچە ، بۇ ئەسەرلەر مەنسۇر
باخشى تەرىپىدىن يەزىد شەھىرىدە ، ئەمىر جالالىددىن ھوزوردا كۆچۈرۈل-
گەن .

مەنسۇر باخشى ھەققىدە بىلىدىغىنىمىز كۆپ ئەمەس . بەزى مەنبەلەردە
ئۇ « مەنسۇر بىتىكىچى » ، « دەرۋىش مەنسۇر » دەپمۇ ئاتالغان . مەنسۇر
باخشى XV ئەسىرنىڭ باشلىرىدا يەنى شاھرۇخ مىرزا دەۋرىدە ياشىغان ۋە
يەزىد شەھىرىنىڭ ھۆكۈمدارى ئەمىر جالالىددىننىڭ ئوردىسىدا ئىشلىگەن . ئۇ
ئۆز دەۋرىنىڭ كامالەتكە يەتكەن باخشى (ئالىم) لىرىدىن بىرى بولۇپ ،
كاتىبات ئىشلىرى ۋە بەدىئىي ئىجادىيەت بىلەنمۇ شۇغۇللانغان .

ۋاسىلىيەت مۈلكىدە باقى بولۇپ تاپتى نەۋال .
 كىمگە كىم قىلدىڭ نەزەر ھىرسۇ ھەۋادىن بولدى سانى ،
 دۇنيەدىن كەچتى كۆرۈنمەس كۆزىگە مالۇ مەنال .
 مۈلكۇ مال ، ئەۋلادۇ خاتۇندىن مۇنەززەھ قىل كۆڭۈل ،
 چۈن ھىجاب ئېرىمىش ساڭا ھەق يولىدا ئەھلۇ ئەيال .
 ماسئەللاھدىن كۆڭۈل مۈلكىنى خالىي قىلماغان ،
 ئاقىبەت مەردۇد ئولۇپ ، تەگدى ئاڭا سانسىز مەلال .
 يا ئىلاھى ، ئول ئەرەنلەرنىڭ ھەقىكىم سىدىق ئىلە ،
 ۋەسىل گەنجىنى تىلەبان تاپتىلار سەندىن ۋىسال .
 بارچە مۇئىمىنلەر گۇناھىن قىل كەرەم بىرلە ئەفۇ ،
 ھەشر كۈنىدە ئالارغە بەرمەغىل سەن ئىنغىئال .
 بۇ فەقىر مەنسۇر باخشىنىڭ دۇئاسىن قىل قەبۇل ،
 ئاخىرەتدە ھەق مۇھەممەد بىرلە بەرگىل ئىتتىسال .

*

*

سېنىڭ دەردىڭ ماڭا دەرىماندىن ئارتۇق ،
 ساڭا قۇل بولماقنى سۇلتاندىن ئارتۇق .
 سېنىڭ زىكرىڭنى ئايتسام چۆل ئىچىدە ،
 بولۇر ئول چۆل ماڭا بوستاندىن ئارتۇق .

مەنسۇر باخشى

نەشر گە تەييارلىغۇچى : سۇلايمان يۈنۈس

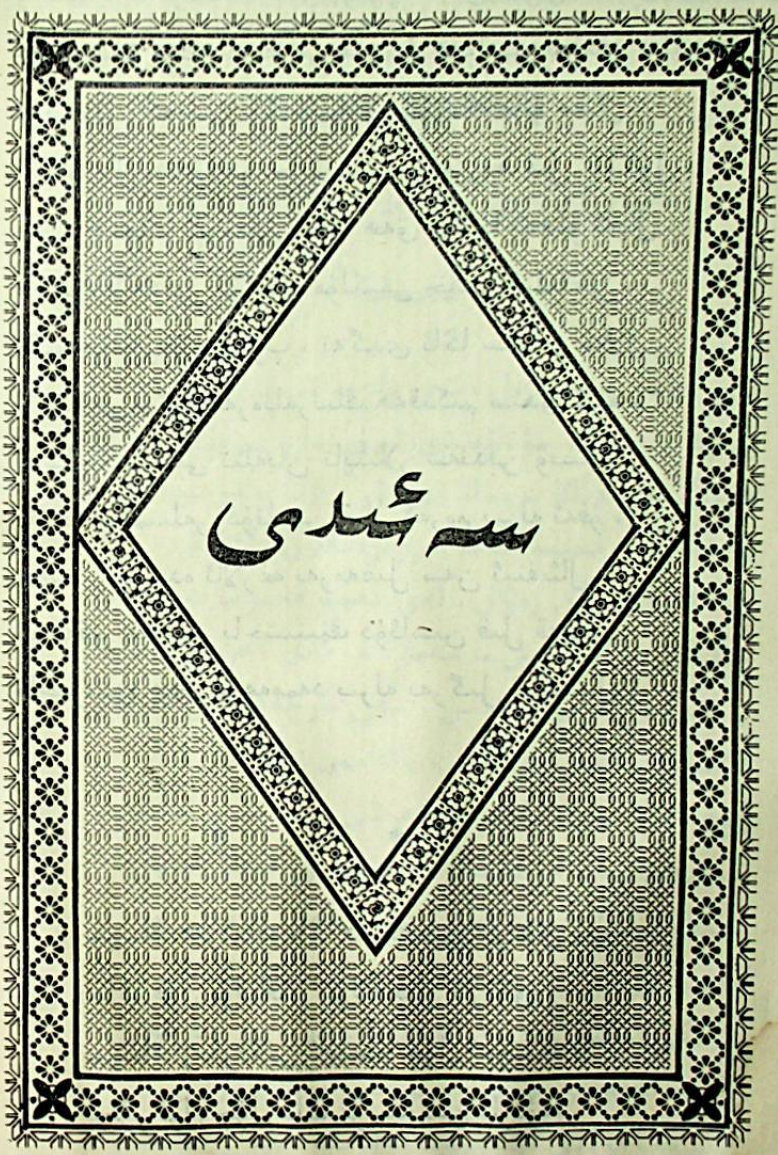
قەسىدە

ئەي خۇدايى لەمىيەزەل ، ئەي پادىشاھى لايەزال ،
بارچە ئالەمنىڭ خۇداۋەندى ئېرۇرسەن بىزەۋال .
مىسلى مانەندىڭ سېنىڭ يوقدۇر ، يانا بولغۇسى يوق ،
ئوخشاماس كىمىسە ساڭا پەرۋەردىگارى باكەمال .
مۈلكەتلىگە يوق زەۋال ، ئەي ھەيۈ قەييۇمۇ ئەھەد ،
خالقۇل – ئەرشۇس – سەماۋات ، ئەي كەرىمى باكەمال .
يا غىياسەل – مۇستەغىس ، سەن بارچەغە فەريادەرس ،
ئالىمۇل – ئەسرارى ئالەم ، يائەلىمى زۇلجەلال .
قۇدرەتنىڭ بىرلە ياراتتىڭ ئەرشى ، كۇرسىيۇ قەلەم .
ھېكمەتنىڭنىڭ ھۇكىمىگە يەتمەپتۇرۇرۇ ئەقلۇ خەيال .
جىننۇ ئىنسىۋە ھەشۇ تەپىرۇ مۇرۇ ماھى رىزقىنى .
يەتكۈرۈرسەن بارچەغە قۇدرەت بىلە بىقىلۇ قال .
كىمكى ئىچتى رەھمەتنىڭ دەرياسىدىن بىر جۇرئەئى ،
بارچە ئالەمدىن مۇنەززەھ بولدىيۇ بولدى زۇلال .
كىم فەنا بولدى مۇھەببەت بەھرىگە جاندىن كېچىپ ،

سەئىدى

نەشىرگە تەييارلىغۇچىدىن : سۇلتان سەئىدخان (1495 - 1535)
پەقەت دۆلەت ئەربابىلا ئەمەس ، بەلكى ، ئۆز نۆۋىتىدە زامانىسىنىڭ كامالەتكە
يەتكەن شائىرى بولۇش سۈپىتى بىلەنمۇ مەشھۇر . ئۇ « سەئىدى » تەخەل-
لۇسى بىلەن تۈركىي ۋە پارىسى تىلدا شېئىرلار يازغان .
سەئىدى شېئىرلىرىدا ئىلىم - مەرىپەتكە ، ساپ سۆيگۈ -
مۇھەببەتكە ، ئىنسانىي پەزىلەتكە ، ئەدلىۋ ئادالەتكە چوڭقۇر مەدھىيە ئوقۇل-
غان . ئۇنىڭ شېئىرلىرى ھېسسىياتقا باي ، مەزمۇنى چوڭقۇر ، ئىستىلىستىك
ۋاسىتىلەرگە باي .

سۇلتان سەئىدخان ئۆز شېئىرلىرىدىن دىۋان تۈزگەنلىكىمۇ ئېھتىمالغا
يېقىن . ئۇنىڭ شېئىرلىرىدىن دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلگەنلىرى ناھايىتى ئاز .
مەزكۇر بايازغا سەئىدنىڭ ھازىرغىچە قولمىزغا يېتىپ كەلگەن شېئىرلىرى
كىرگۈزۈلدى .

سەئىدى

شۇ كرى لىلاھ ھالەتم زاھىر بولۇپدۇر يارغە ،
ئەمدى يار ئالدىدا ئۆزنى كۆرسۈتەي ئەغيارغە .
سەير ئۈچۈن كىرسە گۈلىستان ئىچرە ئول سەرۋى رەۋان ،
بەندە ئولسۇن سەرۋى ئازاد ئول قەدى رەفتارغە .
ناز ئىلە تا ئاتلانپ شەھىر ئىچرە سالدى رۇستەخىز ،
جان بىلە بەردىم كۆڭۈل ئول دىلبەرى ئەييارغە .
دوستلار ، ئەيب ئەتمەڭىز قان يىغلاسام مەن زارنى ،
بەس كىلە ئالمام نېتەي بۇددىدەئى خۇنبارغە .
ئەي سەئىد ، ئول ياردىن تاپدىڭ مۇرادىڭنى تەمام ،
بارچەسى بولدى مۇيەسسەر ، شۇ كرى بىرۇ بارغە .

سەئىدى

نەشرگە تەييارلىغۇچى : مەھەممەتتۇرسۇن باھاۋىدىن

غەزەللەر ①

قايسى گۈلشەننىڭ يۈزۈڭدەك بىر گۈلى رەئناسى بار ،
قايسى گۈلنىڭ بىر مېنىڭدەك بۇلبۇلى شەيداسى بار .
ھۇر بىرلە جەننەتۈل - مەئۋانى كۆڭلۈم نەيلەسۇن ،
يارنىڭ كويىدا يۈزۈمىڭ جەننەتۈل - مەئۋاسى بار .
لەئلىدىن خەتتى بۇدۇر ھەر دەم تىرىكلىككە نىشان ،
خۇش نىشانىدۇر كى ئىككى قاشىدىن تۇغراسى بار .
بىر سۈچۈك سۆز بىرلە ئۆلگەن جىسمىمە بەردىڭ ھەيات ،
لەئلى جانبەخشىڭدە گويىكىم مەسە ئەنفاسى بار .
يۈزى ئۆزرە كاكۈلۈ زۇلفىن پەرىشان كۆرگەلى ،
ئەي سەئىد ، ئاشۇفتە كۆڭلۈمنىڭ ئەجەب سەۋداسى بار .

① سەئىدى ، رەشىدى ، ئايىزى غەزەللىرى مەھمۇد جۇراسنىڭ « تارىخى رەشىدى » (زەيلى) ناملىق كىتابىغا ئاساسەن نەشرگە تەييارلاندى .

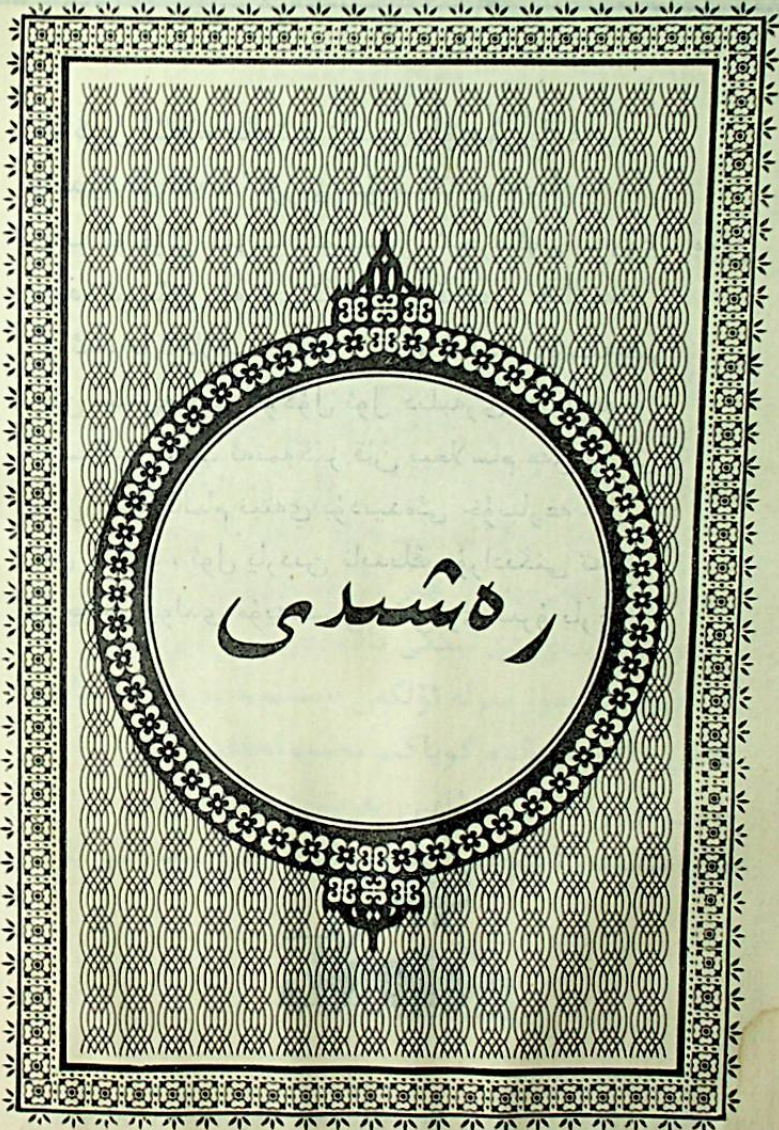
ردىشى

نەشىرگە تەييارلىغۇچىدىن : سۇلتان ئابدۇرەشىدخان XVI ئەسىردە ياشاپ ئىجادىي پائالىيەت ئېلىپ بارغان مەشھۇر دۆلەت ئەربابى ۋە مۇتەپەككۇر شائىردۇر .

ئۇ يەكەننى پايتەخت قىلغان سەئىدىيە خانلىقىنىڭ قۇرغۇچىسى سۇلتان سەئىدخاننىڭ ئوغلى بولۇپ ، سەئىدىيە سۇلتانلىقىنىڭ 2 - سۇلتانى سۈپىتىدە ئۇيغۇر تارىخىدا مۇھىم ئورۇن تۇتىدۇ . سۇلتان ئابدۇرەشىدخان دەۋرىگە كەلگەندە قاراخانىيلار دەۋرىدىن كېيىنكى ئۇيغۇر مەدەنىيىتى قايتىدىن گۈللىنىش دەۋرىگە كىرگەنىدى . بۇ گۈللىنىش يالغۇز ئەدەبىيات - سەنئەت ساھەسىنى ئۆز ئىچىگە ئېلىپلا قالماستىن ، بەلكى ، تارىخ ، ئەخلاق ، دىپلوماتىيە ، قانۇن ، سىياسەت ، ئىقتىساد ، سودا - تىجارەت ، ھەربىي ئىشلار ، يېزا ئىگىلىكى ، باغۋەنچىلىك ، مېمارچىلىق ، مۇزىكا ، ئارخىتېكتورلۇق ... قاتالىقلاردىن ئىبارەت جەمئىيەتنىڭ ھەممە ساھەلىرىغىچە كېڭەيگەنىدى .

بۇ دەۋردە ئۇيغۇر كلاسسىك مۇزىكىسى ئون ئىككى مۇقام سۇلتان ئابدۇرەشىدخاننىڭ تەۋسىيىسى ۋە بىۋاسىتە يېتەكچىلىكى بىلەن تۇنجى قېتىم رەتلىنىپ ، قېلىپلاشتۇرۇلغان ، يۈرۈشلەشتۈرۈلگەن ، سىستېمىلاشتۇرۇلغان مۇزىكا ھالىتىگە كەلدى .

سۇلتان ئابدۇرەشىدخان ئاتاقلىق دۆلەت ئەربابى ، مۇتەپەككۇر ، مۇزىكا زىكانت بولۇپلا قالماستىن ، بەلكى ، پاساھەت ، بالاغەتتە ئۆز دەۋرىنىڭ يېگانىسى ئىدى . ئۇ « رەشىدى » تەخەللۇسى بىلەن تۈركىي ۋە پارىسى تىللاردا ئاجايىپ لىرىك ، ئاجايىپ پاساھەتلىك شېئىرلارنى يازغان .

رەئىسى

ردەشدى

نەشر گە تەييارلىغۇچى : مەھەممەتتۇرسۇن باھاۋىدىن

غەزەللەر

ھەق يولىدا جان چېكىپ بىر جۈستىجۇيى قىلمادىم ،
تەۋبە سۈيىدىن تەنمىنى شۇستۇشۇيى قىلمادىم .
ۋەھ ، نەچۈك مەقبۇل بولغاي بۇ نەمازىمكىم مېنىڭ ،
چۈنكى خۇناپى جىگەر بىرلە ۋۇزۇيى قىلمادىم .
ئۆتدى ئۇمۇرۇم دۇنيەنىڭ مەسلىھەتتىدىن ، ۋادەرىخ !
ئاخىرەت ئەسبابىدىن بىر تارە مۇيى قىلمادىم .
كېچىلەر خەستە كۆڭۈل غەمكىن ئۆلۈم قورقۇنچىدىن ،
كۆز ياشىم بىرلە يۈزۈمگە ئابرويى قىلمادىم .
ئەي رەشىدى ، سەن ئۆزۈڭنى بەھۇدە ئاشىق دېمە ،
ئىشقىنىڭ مەيدانىدا بىر ھاي - ھۇيى قىلمادىم .

رەشىدىنىڭ غەزەللىرىدە سىموۋوللاشتۇرۇلغان غايىۋىي ئوبرازلار ۋاسىتىسى ئارقىلىق ئىشقى - مۇھەببەت ، ۋاپادارلىق ، ساداقەت ، مەردلىك ، ئۈمىدۋارلىق توغرىسىدىكى ئىجابىي قاراشلار ۋە ھايات - تۇرمۇش توغرىسىدىكى چوڭقۇر پەلسەپىۋى پىكىرلەر ئەكس ئەتتۈرۈلگەن . بەزى تارىخىي مەنبەلەردىن مەلۇم بولۇشىچە رەشىدى ئۆزىنىڭ شېئىرلىرىدىن بىر دىۋان تۈزگەنلىكى مەلۇم . ئەپسۇسكى ، بۇ دىۋانى ھازىرغىچە تېپىلمىدى . مەھمۇد جۇراس يازغان «تارىخى رەشىدى» (زەيلى) ناملىق ئەسەردە رەشىدىنىڭ تۆت پارچە شېئىرى كۆرسىتىپ ئۆتۈلگەن . ھازىرغىچە مەلۇم بولغىنى ئەنە شۇ ئۈچ پارچە غەزەل ۋە بىر پارچە رۇبائىدىنلا ئىبارەت ئىدى . يېقىندىن بۇيان بەزى بايازلاردىن ئارقا - ئارقىدىن رەشىدىنىڭ غەزەللىرى تېپىلىشقا باشلىدى . قولىڭىزدىكى بۇ بايازغا سۇلتان ئابدۇرەشىدخاننىڭ ھازىرغىچە مەلۇم بولغان بەش پارچە غەزىلى كىرگۈزۈلدى .

لۇتق ئېتەي دەپ ۋەئدە ئول دىلدار قىلمايدۇ ھەنۇز .
 غۇنچەدەك قان باغلاغان كۆڭلۈم ئاچىلمايدۇ ھەنۇز .
 پاش بولدى ئەلگە ئەھۋالم ، نە تەدبىر ئەيلەيىن ،
 خەلق بىلدى ھالەتمىنى ، يار بىلمەيدۇ ھەنۇز .
 ساقىيا ، ئىشرەت مەيدىن جۇرئەئى لۇتق ئەيلەگىل ،
 خەستە كۆڭلۈمغە خۇمارىدىن ئايىلمايدۇ ھەنۇز .
 تۇببىيۇ شەمشاد قەددىن باغ ئارا كۆرمەك نەسۇد ،
 سەرۋى يەڭلىغ قەددى دىلجۈيى تاپىلمايدۇ ھەنۇز .
 سەبر قىلغىل ، ئەي رەشىدى ، ئاي يۈزىنىڭ دەۋرىدە ،
 بەندەگە ئازادلىغ خەتتى پىتىلمايدۇ ھەنۇز .

دۇنيە بىر ھۇسن ئەھلىنىڭ نامھربانى پىش ئەمەس ،
 كىمكى سېۋسە سۇددىن كۆپرەك زىيانى پىش ئەمەس .
 تۇت تىرىكلىكىنى غەنىمەت تا پۇشەيمان بولماغىل ،
 جان تەن ئىچرە نەچچە كۈن مېھمانى پىش ئەمەس .
 دۇنيەغە فەرزەندى ئادەمنى ئىبەرمە كىدىن غەرەز ،
 قۇللۇقۇم قىلغايۇ دەپ بىر ئىمتىھانى پىش ئەمەس .
 سەلتەنەت تەختىدە مەندۇرمەن دېگەن ئول شاھلار ،
 جان بېرۇردە بىر گەدايى ناتەۋانى پىش ئەمەس .
 دۇنيەنى باقى تەسەررۇق قىلماغىل شەدداد دەك ،
 رىندى مۇفرت ئالدىدا بۇزۇق دۇكانى پىش ئەمەس .
 دۇنيە بىر كۆھنە رەباتىدۇر ، ئىمارەت قىلماغىل ،
 نەچچە بىر ئىت كەم دۇكاندەك ئۈستىخانى پىش ئەمەس .
 ئەي رەشىدى ، بولماغىل مەغرۇر جەھان گۈلزارىغە ،
 قايسى گۈلشەننىڭ گۈلى ئاخىر خەزانى پىش ئەمەس .

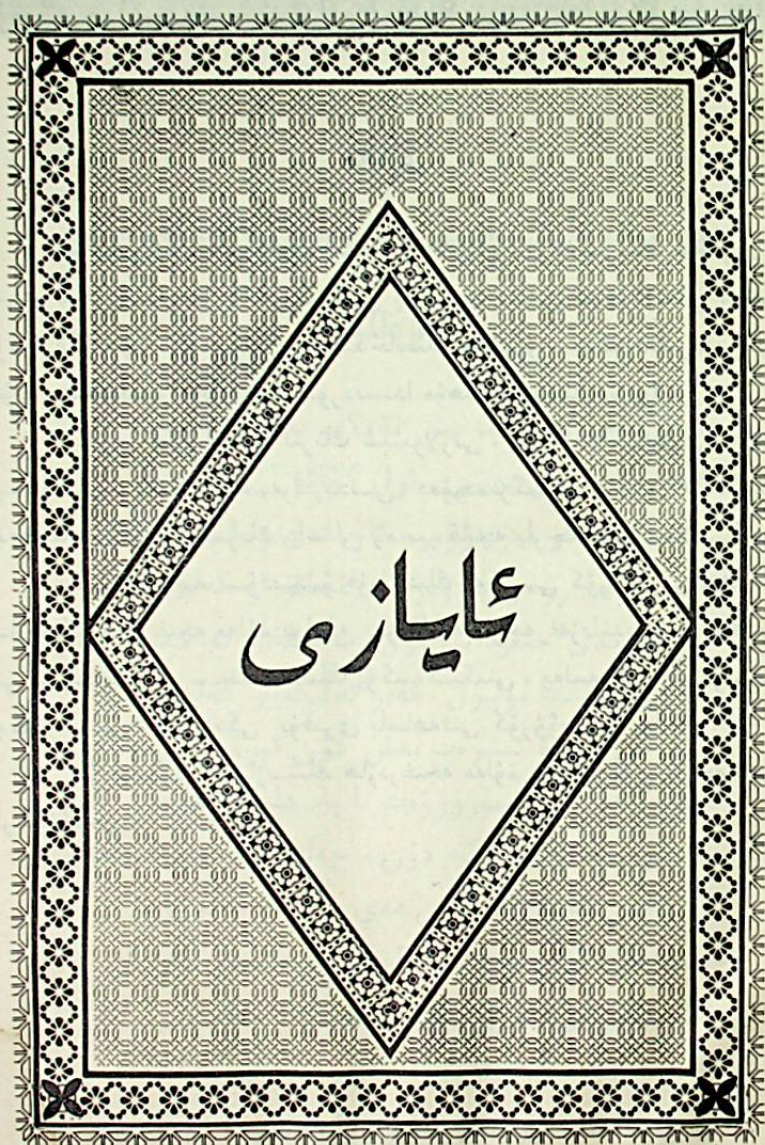

ئەي كۆڭۈل گەرچە جەھان باغدا قىلدىڭ مەسكەن ،
 سەن خەيال ئەتمەكى بولغاي ساغما بۇ باغى ۋەتەن .
 ئاخىرۇل - ئۇمر جەھاندىن سەفەرى قىلغۇڭدۇر ،
 جەھد ئەيلەپ قىلا كۆر ناقىلەۋۇ فەرزۇ سەيەن .
 دەھر بىر كۈھنە رەباتىدۇرۇر ، ئەي تەلبە كۆڭۈل ،
 ئىشرەتۇ غۇسسە غەمۇ دەۋر تەرەب ، رەنجۇ مەھەن .
 يول شەرىئەت يولىدۇر ھەق ئانىڭدىن زىنھار ،
 ئۆزگە يوللاردا خەتەر باردۇ ، كۆرۈپتۇر رەھزەن .
 سەن سەفەر ئەزىمنى قىلدىڭ تىلەبان كەئبەئى ۋەسل ،
 جان سەن بىرلە بارىپ ، قالغۇسىدۇر غۇسسەۋۇ تەن .

پەيەمبەرلىككە تاقىلدىڭ جەھان ئەھلى ئارا دەئۋا ،
 بۇ دەئۋاغە دېدىلەر بارچە : « ئامەننا ۋە سەددەقنا »
 بۇرۇن زاتىڭنى ھەق ئۆز نۇرىدىن فەيدا قىلىپ ئېردى ،
 سەبەب دۇنياغە كەلمەكلىككە بولدى ئادەمۇ ھەۋۋا .
 تۇفەيلىڭدۇر بەنى ئادەم ، نە ئادەم ، بەلكى ئالەم ھەم ،
 تاپىلماس ئىككى ئالەمدە سېنىڭدەك گەۋھەرى يەكتا .
 سېنىڭ ئۆممەتلەرىڭكە ۋەئدەئى دىدار بار ئېرىمىش ،
 بەھدۇللاھكى ، بار مەن ئۆممەتنىڭ ، ئەي سەرۋەرى دانا .
 خىجالەتدە ئەبۇجەھل لەئىن ھەيران بولۇپ قالدى ،
 چۈكۆردى بۇتلارنى ئول دەم سېنىڭ ئەۋسافىڭگە گويا .
 جەمالى ۋەسفىنى قىلسام مۇھەببەت ئەھلىگە ناگاھ ،
 بولۇپ بىخۇد بارىپ ئۆزىدىن بولۇرلار ۋالەۋۇ شەيدا .
 ئەدۋۋۋى خانەدانىڭ مەنزىلىدۇر جاۋىدان دەۋزەخ ،
 مۇھىببى ئالۇ ئەسھابىڭ مەقامى جەننەتۇل - مەئۋا .
 كېچە تاڭ ئاتقۇچە تەكرار ئېتەر مەن سۈرەئى ۋەل - لەيلى ،
 ئەبىر ئاسا ساچىڭدىن تا تۈشۈپدۇر باشمە سەۋدا .
 سېنىڭ كويۇڭنى دەرلەر : جەننەتۇل - مەئۋادىن ئارتۇقدۇر ،
 زەھى دەۋلەت ئەگەر تاپسام سېنىڭ كويۇڭ ئارا مەئۋا .
 ئەگەرچە بار ئىمىش فىردەۋسى ئەئلا دىلكۇشا مەنزىل ،
 ۋەلې كويۇڭ رەشىدىغە ئېرۇر فىردەۋسدىن ئەئلا .

گەر قەدەترا سەرۋ گويەم سەرۋىرا رەفتار نىست ،
گەر لەبەترا غۇنچە خانەم غۇنچەرا گۇفتار نىست ① .

رۇبائى

ئەي پەيك ، سەبا ، مېنىڭ پەيامم يەتكۈر ،
يارمىغە نىياز ئىلە سەلامم يەتكۈر .
گەر سۇبھىيۇ ، شام قاشىغە يەتسەڭ ،
ئەلبەتتە دۇئايى سۇبھۇ شامم يەتكۈر .

① تەرجىمىسى: ئەگەر سېنىڭ قەددىڭنى سەرۋىگە ئوخشاتسام ، سەرۋى يۈ-
رەلمەيدۇ .
ئەگەر لەۋلىرىڭنى قىزىلگۈلنىڭ غۇنچىسىغا ئوخشاتسام ، غۇنچە سۆزلىمەيدۇ .

ئايىزى

نەشرگە تەييارلىغۇچى : مەھمەتتۇرسۇن باھاۋىدىن

غەزەللەر

ساقى مەيى فەرەھبەخش تۇتكم بەھار كەلدى ،
ئىشرەت زەمانى يەتتى ، ئول گۈلئۇزار كەلدى .
بولدى چەمەن مۇنەۋۋەر ، ئاچىلدى رەڭگى گۈللەر ،
تۇت جامى رۇھى پەرۋەركىم غەمگۇزار كەلدى .
كۆرسەتدى جىلۋە سۇنبۇل ، ئاچىلدى نەرگىسى گۈل ،
بولدى فىغاندا بۇلبۇل ، ئەبىر ئەشكىبار كەلدى .
دەۋرانى ئەيشۇ ئىشرەت بەش كۈن ئېرۇر غەنمەت ،
چۇن چەرخى بىمۇرۇۋۇۋەت نا پايىدار كەلدى .
يەتكۈرسە غۇسسە گەردۈن ، چەك بادە ، بولما مەھزۇن ،
تەسكىن غەمغە گۈلگۈن مەي سازۋار كەلدى .
باشمىنى گۈي مەيدان قىلسام يوق ئەمدى ئەرمان ،
ساھىبقىرانى دەۋران ئول شەھسەۋار كەلدى .
ئەي دەھر سەرفەرازى ئەبدۇرەشىد غازى ،
دەرگاھىگە ئايىزى ئۇمىدۋار كەلدى .

ئايازى

نەشىرگە تەييارلىغۇچىدىن : ئايازى XV ئەسىرنىڭ ئاخىرى XVI ئەسىرنىڭ باشلىرىدا ياشاپ ئىجادىي پائالىيەت بىلەن شۇغۇللانغان شائىر ۋە مۇتەپەككۇردۇر . ئۇ سۇلتان سەئىدخاننىڭ مەشھۇر سەركەردىلىرىدىن بىرى بولۇپ ، سەئىدىيە خانلىقىنىڭ ئوردىسىدا مۇھىم ۋەزىپىلەردە بولغان .

ئايازى كۆپلىگەن لىرىك شېئىرلارنى ، يىرىك داستانلارنى يازغان . ئەپسۇسكى ، ئۇنىڭ ئەسەرلىرىدىن دەۋرىمىزگىچە يېتىپ كېلەلمىگەن . «جەھاننامە» ناملىق يىرىك داستان ۋە بىر قانچە پارچە غەزەلدىنلا ئىبارەت . بىر تامچە سۇدىنمۇ قۇياشنىڭ ئەكسىنى كۆرگىلى بولغاندەك ، ئايازنىڭ ھازىرغىچە مەلۇم بولغان بىر قانچە پارچە غەزەلدىنمۇ ئۇنىڭ بەدەئىي ئىپادىلەش سەنئىتىنىڭ يۈكسەكلىكىنى ، پەلسەپىۋى پىكىرلىرىنىڭ چوڭقۇرلۇقىنى ، تىلىدىكى يۇقىرى پاساھەتنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ .

بۇ بايازغا ئايازنىڭ ھازىرغىچە مەلۇم بولغان ئۈچ پارچە غەزىلى كىرگۈزۈلدى .

كۆرۈپ شول يۈزنى ، ئەي كۆز ، مۇبتەلا قىلغان مېنى سەنسەن .
 قەرارۇ سەبرۇ ھۇشمىدىن جۇدا قىلغان مېنى سەنسەن .
 تەماشايى ھەزار ئەيلەپ ، كۆڭۈلنى بىقەرار ئەيلەپ ،
 بۇۋادىدا گىرىفتارى بەلا قىلغان مېنى سەنسەن .
 تۇشۇپ ئول زۇلغى پەرچىنغە سەۋادى خەتتى مۇشكىنغە ،
 قاراڭغۇ كېچەدەك بەختى قارا قىلغان مېنى سەنسەن .
 نەزەر ئەيلەپ جەمالىڭغە ، كۆڭۈل باغلاپ خەيالىڭغە ،
 ۋىسالىڭدىن مېنى زارۇ گەدا قىلغان مېنى سەنسەن .
 جەمالىڭ ئەيلەگەچ پىنھان قارا بۇلۇت بولۇپ گىريان ،
 بۇلۇتدەك دەم - بەدەم ماتەم ئارا قىلغان مېنى سەنسەن .
 تۈگەنمەس رەنجۇ مېھنەتكە سالپ ئەمماكى ھەسرەتكە ،
 دەرىغا ، دەردى تالىدەك دۇتا [ھ] قىلغان مېنى سەنسەن .
 ئوشۇل ئايغەكى نەززارە بولۇپ ئىشقىدا بىچارە ،
 ئايازىدەك خەلققە ① بىنەۋا قىلغان مېنى سەنسەن .

① ۋەزىن ئېتىبارى بىلەن « خەلايىق » دېگەن سۆز « خەلق » دەپ ئېلىندى.

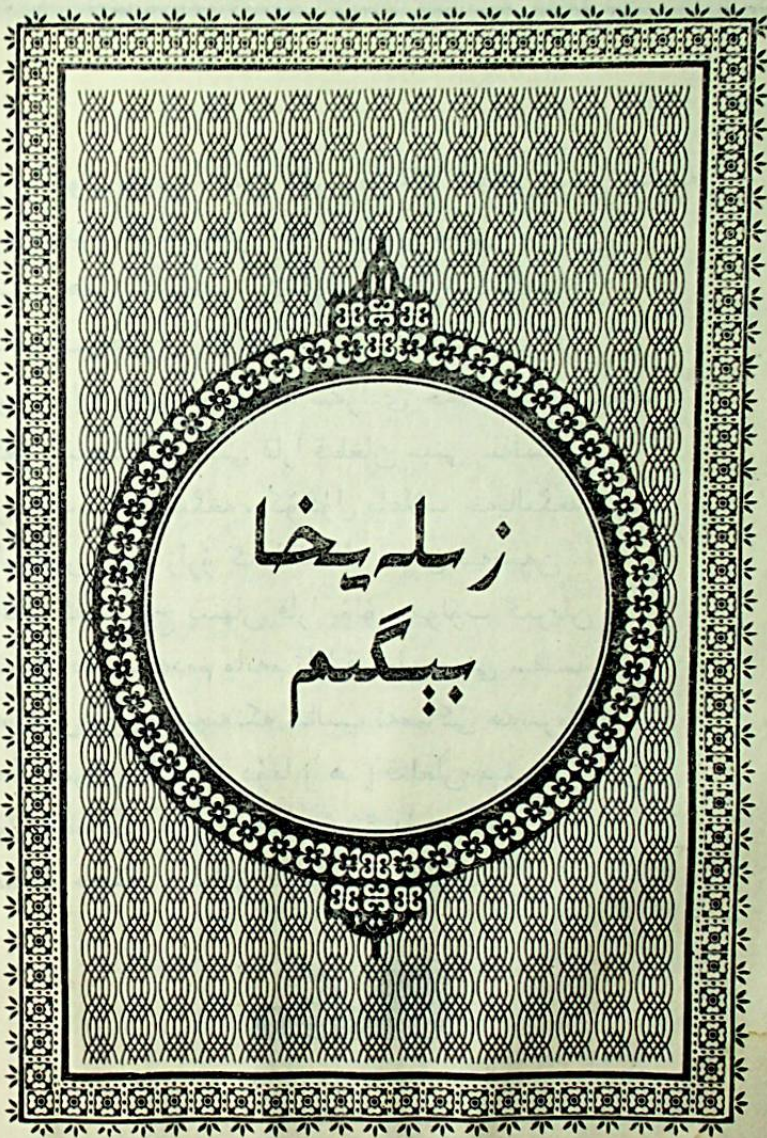
ئېيىدى بەھار ئەييارمدۇر ، ساقى لەبا - لەب جام تۇت ،
 ئەيشۇ تەرەب دەۋرانىدۇر جامى مەيى گۈلغام تۇت .
 جەمشىد فەر شاھى جەھان چۇن قىلدى ئەزىمى گۈلىستان ،
 جەمئىيەتى ۋەقتى زەمان خۇشدۇر بۇگۈنكىم جام تۇت .
 مەئلۇم ئەمەس دەۋران ئىشى چۇن مۇنقەلىبدۇر گەردىشى ،

.....

بۇ دەمكى باردۇر قۇرسەتلىك ئەھباب ئىلە جەمئىيەتنىڭ ،
 لۇتق ئىلە بەزمۇ ئىشرەتلىك ئەھلىنى شىرىن كام تۇت .
 قوي دەرر سۇبھى خۇررەمىن ، فىكر ئەتمە شامى مائەمىن ،
 رۇخسار ئىلە زۇلفى غەمىن ئىشقى ئىچرە سۇبھۇ شام تۇت .
 تارتىپ ئەلاچىقىدىن ئېتەك ، ئەۋارەلىقىدىن ئۆزى چەك ،
 فەقر ئىچرە قالغان قافدەك ساكىن بولۇپ ئارام تۇت .
 ھەر كىمكى ئىستەر نامۇ نەك ، غەمدىن قۇتۇلماس ھېچ رەك ،
 ئۆزى خىلاسى ئەيلەي دېسەك بەس ، تەركى نەگگۈ نام تۇت .
 كۆڭلۈم قۇشىدۇر بۇلبۇلۇك ، ئاچقىل ئۇزارى گۈل - گۈلۈك ،
 بۇ شىيۈە بىرلە سۇنبۇلۇك دامغە ئەيلەپ رام تۇت .
 شاھەنشەھى فەر خۇندە فەر ئەبدۇررەشىدى نامۇەر ،
 ھەق لۇتق ئېتىپ فەتھى زۇفەر تا مۇلكى مىسرۇ شام تۇت .
 ئەيلەپ زىيادە ھەشمەتنى ، ئەفزۇن قىلىپ جەمئىيەتنى ،
 يارەبكى ، ئۇمۇرۇ دەۋلەتنى كۆپ يىلۇ كۆپ ئەييام تۇت .
 گاھى ئايازى سارىغە باقىل سارىغ رۇخسارىغە ،
 ياخشى - پىيامانىڭ بارىغە لۇتفۇ كەرەمنى ئام تۇت .

زىلەيخان بېگىم

مۇھەررىردىن : ھايات كۈيچىسى ، بۈيۈك شائىر شەمسىدىن مۇھەممەد خوجا ھافىز شىرازى (1300 - 1389) ۋە ئۇنىڭ لىرىكىلىرى جاھان ئەدەبىياتىدا يۈكسەك شان - شۆھرەتكە ئىگە بولۇپ كەلمەكتە . ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ھافىز شىرازى ۋە ئۇنىڭ ئەسەرلىرى بىلەن تونۇشۇش تارىخى ناھايىتى ئۇزۇن ، ھافىز لىرىكىلىرىنىڭ ئۇيغۇر ئەدەبىياتىدىكى تەسىرى تېخىمۇ كەڭ ۋە چوڭ . قۇر . نۇرغۇن كلاسسىك ئەدىبلىرىمىز ھافىزنى ئۇستاز تۇتۇپ كەلگەن ، بەزىلىرى خېلى بۇرۇنلا ھافىز شېئىرلىرىنى چاغاتاي تىلىغا تەرجىمە قىلغان . ئەپسۇسكى بۇ خىل تەرجىمىلەر تارىخنىڭ بوران - چاپقۇنلىرىدا يوقالغان . ئۆتكەن يىلى ئاپتونوم رايونلۇق مۇزېينىڭ قول يازمىلار بۆلۈمىدىن بايقالغان « باياز » ناملىق قول يازمىغا ھافىز شىرازى غەزەللىرىدىن 10 پارچىسىنىڭ تەرجىمىسى تاللاپ كىرگۈزۈلگەن . بۇ شېئىرلارنىڭ تەرجىمانى ھەققىدە « باياز » دا ھېچنەرسە دېيىلمىگەن . لېكىن « سىلىسە تۇز - زەھەب » (ئالتۇن زەنجىرلەر) ناملىق تەزكىرىدە : « خوجا مۇھەممەد ھاجى يۈسۈپ خوجام جاھاننىڭ تەڭداشسىز كىشىسى ئىدى . زىلەيخان بېگىمۇ تەڭداشسىز ئىستېدات ئىگىسى ئىدى . ئەرەبچە ۋە پارىسچىدا ھېچكىم ئۇنىڭغا يېتىشەلمەيتتى . شېئىر ۋە قەسىدە ئىجادىيىتىدە نۇقسانسىز ئىدى . » دېيىلگەن . زىلەيخان بېگىم مىر سەيىد جىللىل قەشقىرى ئىسىملىك نامدار كىشىنىڭ خىزمەتكارىنىڭ قىزى بولۇپ ، ئۇ كىشى زىلەيخان بېگىمنى قۇمۇلدا خوجا مۇھەممەد ھاجى يۈسۈپ (ۋاپاتى مىلادى 1600 - يىل) كە ياتلىق قىلغان . بۇ كىتابتا ئېيتىلىشىچە ، زىلەيخان بېگىم ھافىز شېئىرلىرىنى ناھايىتى زور ئىشتىياق بىلەن ئوقۇپ ، مۇتالىئە

شەمسىددىن مۇھەممەد خوجا ھافىز

تەرجمە قىلغۇچى : زىلەيخا بېگىم

نەشرگە تەييارلىغۇچى : ئىسراپىل يۈسۈپ

غەزەللەر

ئەلا يا ئەييۇھەس - ساقى ، كېلىپدۇر رىندلەر تىلغە ،
كۆرۈندى ئاسان ئەۋۋەل ئىشقى ، ۋەلېكىم تارتتى مۇشكىلغە .
سەبا ئول تۇررەنىڭ بۇيىنكى ئاچتى تۇررەدىن ئاخىر ،
كى مۇشكىن جەئد تابىدىن نە خۇنلار باغلادى دىلغە .
كى سەججادە گنى رەگگىن مەيدە قىل پىرى مۇغان ئايتۇر ،
كى سالىك بىخەبەر بولمايىكى يەتكەي راھۇ مەنزىلغە .
كى جانان مەنزىلى ئىچرە ماڭا خۇش ئەيش چۇن ھەردەم ،
قوڭغۇرغۇ ئەيلەگەي فەرياد ئەگەر باغلانسە مەھمىلغە .
قاراڭغۇ تۈندە مەۋجىدىن ۋەھم ھەم گىردابىدىن قاينغۇ ،
نېچۈك بىلگەي مېنىڭ ھالىمنى مىڭ يۈك تۇشسە ساھىلغە .
ھەمە كارىم ، ئۆزۈم كامىم (كى) ئاخىر تارتتى بەدىناملىق ،
قاچان قالغاي نىھان رازى ئەگەر كەلتۈرسە مەھفىلغە .
ھوزۇر ئىستەر ئىسەڭ ، ھافىز ، ئانىڭدىن بولماغىل غافىل ،
قاۋۇشماقلىق بۇ دۇنيادا قاچان ئول ئىشقى ئەمھىلغە .

قىلغان ۋە تۈركى تىلغا تەرجىمە قىلىش بىلەن شۇغۇللانغان . بۇ ھەقتە مۇنۇ
غەزەل مىسال كەلتۈرۈلگەن :

ئەگەر ئول تۈركى شىرازى قولغە ئالسا كۆڭلۈمنى .

كى خالى ھىندۇغە بەرگۈم سەمەرقەندۇ بۇخارانى .

زىلەيخا بېگىم تەرىپىدىن تەرجىمە قىلىنغان ھافىز شىرازىنىڭ بۇ نوقە-

قۇز بېيىتلىق غەزىلىنى يۇقىرىقى « باياز » غا كىرگۈزۈلگەن نۇسخا بىلەن

سېلىشتۇرغىنىمىزدا ، بۇ ئىككى نۇسخىنىڭ بىر كىشى تەرىپىدىن قىلىنغان

تەرجىمە ئىكەنلىكى ئېنىقلاندى . دېمەك ، ھافىز شېئىرلىرىنىڭ تەرجىمىسىدىن

دەۋرىمىزگە يېتىپ كەلگەن بۇ 10 غەزەل XVII ئەسىرنىڭ باشلىرىدا زىلەيخا

بېگىم تەرىپىدىن قۇمۇلدا تەرجىمە قىلىنغان . ھافىز شىرازى غەزەللىرىنىڭ بىر

ئۇيغۇر شائىرەسى تەرىپىدىن بۇندىن تۆت ئەسىر بۇرۇن ئىشلەنگەن بۇ تە-

جىمىسى ئۇيغۇر ئەدەبىياتى تەرىخىدىكى زور ۋەقەدۇر .

سۇبھەدەمدە ئاچتى خۇمىمارى ئىشىك مەيخانەغە ،
بۇق - بۇق ئاۋازى سۇراھى جان بېرۇر مەستانەغە .
مەن يىراقدىن بەزمەگە كەلدىمكى ئاخىرراقدە ،
ساقىيا ، قوپ ، مەينى پۇر ئەيلەكى بۇ پەيمانەغە .
مەجنۇن ئولدۇم لەيلىنىڭ ئىشىقىدا بۇ ئالەم ئارا ،
ئاقىلا ، قىلما نەسبەت مەن كەبى دىۋانەغە .
چەۋرۈلۈپ شەمئى جەمالى مەئشۇقىغە ئاشقى ،
ئىشىقىدا كۆيمە كىنىكىم ئۆرگەتتى بۇ پەرۋانەغە .
سەينە زەڭگارىنى تەقۋا سەيقەلىدە پاك دىل ،
پاكلىك بىرلە قارا ئايىنەدە جانانەغە .
يوقدۇرۇر دۇشنام سەيبىدى ئەزەلكى جانىمە ،
كەلدىلەر مۇرغى ھەۋا ئالەمغە بەھرى دانەغە .
تەۋبە قىل زۇھدۇ رىيايىغە بۇرۇنراق ، ھافىزا ،
بەسكى ئاچماسدا ئىشىكىنى بۇ كېچە مەيخانەغە .

ئەگەر ئول تۈركى شىرازى قولغە ئالسە كۆڭلۈمنى ،
كى خالى ھىندىغە بەر گۈم سەمەرقەندۇ بۇ خارانى .
بەر ، ئەي ساقى ، مەيى باقنى جەننەتدە تاپالمانكىم ،
كى رۇكن ئاباد ياقاسىدا ئاچىپ گۈللار مۇسەللانى .
قىغان ئول لولىيانكىم شوخى نازۇك كار شەھەر ئاشۇب ،
ئېلىتتى سەبىرنى دىلدىن سالۇر تۈرك خانى ياغمانى .
بۇ ئىشقى ناتەمامىدىن جەمالى يار مۇستەغنا ،
نە ھاجەت رەڭگى خەت پەرداز سالماس روىى زىيىانى .
كىم ئېسە دەھردىن رازىكى ، مۇترىب ، مەي سۆزىن سۆزلە ،
كىشى ئاچمايدۇ مېھنەتدىن ئاچالماس بۇ مۇئەممانى .
مەن ، ئول ھۇسنۇكى يۇسۇفدە ھۇۋەيدا ئېردىكىم ، بىلدىم ،
كى ئىسمەت پەردەسىدىن ئىشقى چىقاردىلار زىلەيخانى .
يامان دېدىڭى ، خۇرسەندمەن ، ئەفاكەللاھ نە خۇش ئايدىڭ ،
نە زىينەت ئەيلەسەڭ تەلخ سۆز شەكەر خا ئاغزىدىن ئانى .
نەسھەت ئال ، قۇلاق ، جاناننى جاندىن دوستراق تۇتقاي ،
سەئادەتمەند جەۋانلار كىم بۇ پەندى پىرى دانانى .
غەزەل ئايدىڭۇ دۇر تەشتىڭ كېلىپ ياخشى ئۈنۈڭ ، ھافىز ،
سېنىڭ نەزمەڭ بىلە باقمىش فەلەك ئەقدى سۇرەييانى .

خەپىرى مەقدەم مەرھەبا ، ئەي تايىرى قۇتلۇق قەدەم ،
 مۇژدەلەرنى كەلتۈرۈڭ ئىقبالدىن ساھىب كەرەم ،
 نامەنى ئاچىپ سىرىشىكىم بىرلە يازغان مەن خەتنى ،
 شەرى ئارزۇمەندى ھەرگىز يازماغاي ئەمدى قەلەم .
 سەبىر قولدىن كەتتى ، نەيلەي ، تۈركى ئىشقى تاراج ئېتىپ ،
 روزى ئاخىر سوركى دەرۋىش ھالىنى ، ئەي مۇھتەشەم .
 گەنجىگە ئەرزىر بۇ نۇكتە ، ساتقۇم ئانى راياگان ،
 سۇھبەتى يارانۇ ھەمدەم بىل غەنىمەت مۇغتەنەم .
 گەر ھەرمى كەئبە خاھلارسەن جەمالى بىننقاب ،
 لالەئى گۈل بىل ھەمە خارۇ بەياپانسن ھەرەم .
 ھەلقەدەك چىرمانسە نەچچە زۇلفى ئەقىى بەندىكىم ،
 مېھر ئۈزمەك ئاسان ئېرمەس ، ئەي دىل ، ئەفسۇن قىلمە دەم .
 سۇھبەتى ئۇششاق قاچ ، زاھىد سېنى بەدنام ئېتەر ،
 بادە دەرۋىغە نېگەھ قىلغىلىكى مەجلىس مۇتتەھەم .
 ئۆتتى ، ئەي دىل ، خارلىق كۆردۈم رەقىبىنىڭ جەۋرىدىن .
 يار يېتىپ كەلدى ، بىھەمدۇللاھ ، ئەزىزى مۇھتەرەم .
 ساقىيا ، مەي بەركى دىگەر بار رىندى ئىشقىغە ،
 چەكتى ھافىز نامەسىغە خاجە كىلىكىدىن رەقەم .

بۇلبۇلى خۇشەڭگى گۈلنىڭ بەرگىدىن مىنقار ئېتەر ،
 بىنەۋا بەرگى نەۋا خۇش نالەھايى زار ئېتەر .
 نالە فەريادىدىن ئايدى كىمكى بۇ ۋەسل ئىچرە كىم ،
 ئايدى مەئشۇق جىلۋەسى جانۇ دىلىم فەرياد ئېتەر .
 يا ئەگەر ئولتۇرمەسە يانىمدە يوقدۇر ئىتتىراز .
 پادىشاھى كامرانلار كىم گەدادىن ئار ئېتەر .
 نازدىن ئول دوست چىنى ئالمايىن قىلسام نىياز ،
 خۇش ئېرۇرمەن نازەننىلەر ناز بەر خوردار ئېتەر .
 قوپقاسەن نەققاش ، ئىلكىن جانىمە ئەفشان قىلاي ،
 بۇ ئەجايىب نەقىشلەرنى گەردىشى پەر كار ئېتەر .
 قىلماغىل بەدناملىق فىكىرىن مۇرىدى ئىشقى سەن ،
 خىرقەنى ئەيلەپ گەرەۋ سەنئانكى دەفئە خۇممار ئېتەر .
 ۋەقتىدە شىرىن قەلەندەر خۇشما سەيىر ئەتۋارىدە ،
 زىكرى - تەسبىھۇ مەلەكنى ھەلقەئى زۇننار ئېتەر .
 نىستىلىقدە سەيىر ئېتەر ئارىقى مەقامى قايدادۇر ،
 مەھۋ ئېتىپ ئۆزلۈك ۋۇجۇدىن ئالەمى ئەسرار ئېتەر .
 قەسر ئول ھۇران سىرىشتىنىڭ بامىدە ھافىز كۆزى .
 شىيۋەئى « جەنناتۇ تەجرى تەھتەھەل - ئەنھار » ئېتەر

قىلسە مۇشكىن چىنىدىن ئۇترۇكى كاكۇل سىندۇرۇر ،
لالەكىم دىل خۇن قىلۇر بازارى سۇنبۇل سىندۇرۇر .
ئول خىرامان سەرۋى گۈلنار قىلسە گەر مەيلى چەمەن ،
سەرۋ ئاياغىغە يىقىلىپكىم ۋەلې گۈل سىندۇرۇر .
ئەبرۋىيى جانان خەيالى بولدى كۆزۈمدىن يىراق ،
سەيللەر كەلدى بۇ يولغە ئەمدىكىم بۇل سىندۇرۇر .
تەگسە گۈلنىڭ پەردەسىغە سۇھبەتىدىن تازە نەم ،
غەم تىكەندىن دىلى مەجرۇھ بۇلبۇل سىندۇرۇر .
ھافىزا ، بۇ سىررى ۋەھدەتنى قۇلۇڭدىن بەرمە گىل ،
تا خەيالى زۇھدى تەقۋانى تەۋەككۈل سىندۇرۇر .

بەردى بىنەفشە ئۆزرە تاب تۇررەئى مۇشك سايىڭىز ،
 پەردەئى غۇنچەنى ئاچۇر خەندەئى دىلكۇشايىڭىز .
 ئەي گۈلى خۇش نەسىمكىم بۇلبۇلىڭىزنى قوغلاماڭ ،
 سىدىق ئىلە نالەدىن قىلۇر ۋەقتى سەھەر دۇئاىڭىز .
 مەنىكىم مەلۇلى بولماسام بۇ نەفسىئى فەرىشتەدىن .
 قالۇ مەقالە ئالەمى تارتادۇمەن فىراقىڭىز .
 مېھرى رۇخۇڭ سىرىشتىمەن ، خاكى دۇرىڭ بېھىشتىمەن ،
 ئىشقىڭۇ سەرنەۋىشتىمەن ، راھەت ماڭا رىزايىڭىز .
 دەۋلەتى ئىشقى كۆرگەسەن ، فەقىرى يولىدا مۇھتەشەم ،
 تاجى سەرىزى سەلتەنەت سىندۇرادۇر گەدايىڭىز .
 جامى مەيى ئەخرەقەكىم گەرچە مېنىڭ خورۇم ئەمەس ،
 ئىن ھەممە نەقىشنى چېكىپ ئەيلەپ تەلەب ۋەفايىڭىز .
 شورۇ شەرابى ئىشقىڭىز چىقسە ئاغىزىدىن باش ئۇرۇپ ،
 بولغۇسى پۇر ھەۋەس بۇ باش خاكىدەرى سەرايىڭىز .
 شاھى نىشىن بۇ جىسىمكىم تەكىيەگەھى خەيالىدۇر ،
 جايى شەھى دىلىم مېنىڭ فىكىرى خەيالى يادىڭىز .
 ئىشقى گەدايى دەلقىنىڭ قوينىدا گەنجى پۇر ئېرۇر .
 پاتىغىنە سەلتەنەت تاپۇر كىمكى بولۇر گەدايىڭىز .
 خاسەئى ھۇسنىدە ئېرۇر ، خۇشنى چەمەندۇر ئارەزىڭ ،
 ھافىزى خۇش كەلام ئېرۇر مۇرغى غەزەل سەرايىڭىز .

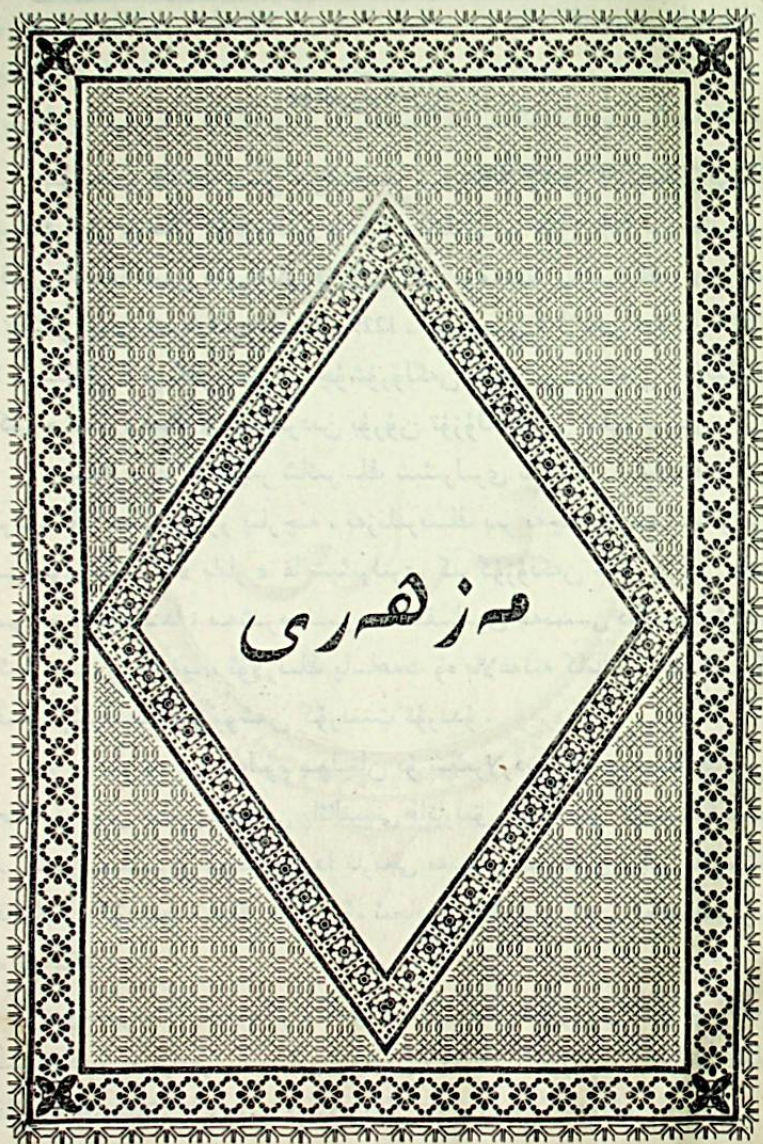

كىشىكى ھۇسن ۋە فائىچرە يارىمە يەتمەس ،
 سېنىڭ بۇ سۆزىمە ئىنكار كارىمە يەتمەس .
 ئەگەرچە ھۇسنغۇرۇشلار كېلىپدۇ جىلۋەغە كىم ،
 كىشىكى ھۇسنۇ مەلاھەتدە يارىمە يەتمەس .
 بەھەققى سۇھبەتى دەپىرنىڭ ئىچرە مەھرەمى زار ،
 كى يار يە كىجھەتى ھەق گۈلزارىمە يەتمەس .
 ھەزار نەقىش چىقار كىلىكى سۇنىدىنى بىرى ،
 كۆڭۈل ئالۇرغە بۇ نەقىشى نىگارمە يەتمەس .
 ھەزار نەقىدىكى بازارى كائىنات ئېلىتۇر ،
 بىرى بۇ سىككەئى ساھىب ئارىمە يەتمەس .
 دەرىغ ، قافىلەئى ئۇمر كەتتىلەر ئانچە .
 نەئىندكى كىردى ھەۋايى دىيارىمە يەتمەس .
 دىلاكى ، قورقمە ھۇسۇد ، خەبىسدىنكى ئىمىن بول ،
 يامانكى خاتىرى ئۇمىدۋارىمە يەتمەس .
 چۇنان تىبىر مەيلىكى خاكىرەھ بول ھەر كىمگە ،
 غۇبارى خاتىرە ئول رەھ گۇزارىمە يەتمەس .
 كىيۇردى قورقامە ھافىزنى شەرھى قىسەسىكىم ،
 كى سەمئى پادىشەھى كامكارىمە يەتمەس .

ھەم ئىيد ، مەۋسۇمى گۈل ، ساقى ، كېتۈر فييالى ،
كىم كۆردى گۈل چاغىدا مەيسىز قەدەھۇ بادە .
ۋائىز قىلۇر نەسبەت ئاشىقلاغە تۈنۈ كۈن .
كۆردۈم بۇ كۈن ئانى مەست تەقۋاسى يوق تالادە .
تاڭلا بۇ كۈن ئىكى كۈن بىل غەنىمەت گۈل ۋەقتى ،
ئاشىق ئېسەڭ تەرەب قىل تاپ شاھدانى سادە .
گۈل كەتتى ، ئەي ھەرىغلەر ، نې غافىل ئولتۇرۇرسىز ،
قىلماي سۇرۇدى نەغمە يارسىزۇ جامى بادە .
مەجلىس سەبۇھىدە كىم نە نەرسە خۇش كۆرۈنۈر .
ساقى ئۇزارى ئەكىسى جام ئىچرە بولسە بادە .
مۇتەربىكى چەكسە نەغمە ، شاھىدىكى سەۋت قىلسە ،
ھافىزى شۇ تەرزىدە كىم بەزمىنى شاھزادە .

سەھەر چۇ بۇلبۇلى بىدىل كەبىكى كەزدىم باغ ،
 يۈرۈپكى نەكەھتى سۇنبۇل قىلاي ئىلاجى دىماغ .
 نىگاھكىم گۈلى سوردى بۈزىغەكىم قىلدىم .
 ئېرۇر كى تۈن كېچەدە رەۋشەنىكى ھەمچۇ چەراغ .
 چۇنانكى ھۇسن جەۋانلىغدا ئۆزىگە مەغرۇر ،
 ئالىپدۇرۇر دىلى بۇلبۇل ھەزار گۈنە فەراغ .
 ئاچىپدۇ نەرگىسى رەئنا كۆزىنى ھەيرەتدىن ،
 قويۇپدۇ لالەكى سەۋدادا جانۇ دىل يۈز داغ .
 تىلىنىڭ تىغىنى سەۋسەنىكى سەرزەنىشە ئاچىپ .
 ئاغىز ئاچىپكى شەقايىقىكى خەلقغە ئىنفاغ .
 گەھى چۇ بادەپەرەستدەك سۇراھى ئىلكىدەكىم ،
 گەھىيۇ ساقىئى مەستدەك ئالىپ قولغە ئاياغ .
 نىشات ئەي بۇ جەۋانلىق چۇ گۈل غەنىمەت بىل ،
 كى ھافىزا ، يوق ئېرۇر جۇز رەسۇلۇ غەيرى بەلاغ .

كىرگۈزدۈق . گەرچە بۇلارنىڭ ھايات پائالىيەتلىرى توغرىسىدا ھازىرغىچە
 ھېچقانداق مەلۇماتقا ئىگە بولمىساقمۇ ، لېكىن ، شۇنىڭغا چوڭقۇر ئىشىنىمىزكى
 كۆپچىلىكنىڭ ۋە تەتقىقاتچىلىرىمىزنىڭ جاپالىق ئىزدىنىشى ئارقىلىق ئۇلار-
 نىڭ ھاياتى ۋە ئىجادىي پائالىيەتلىرى يورۇتۇلۇپ ، ئەسەرلىرىنىڭ تولۇق
 تۇسخىلىرى مەيدانغا چىققۇسى .

ئىلان

(Faint, mostly illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page)

مۇھەررىردىن :

بۇندىن ئالتە يىل مۇقەددەم شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق مۇزېينىڭ قول يازمىلار بۆلۈمىدىن « باياز » ناملىق بىر قول يازما تېپىلغانىدى . بۇ قول يازمىغا ئەينى دەۋردىكى قۇمۇل ۋاڭى مۇھەممەد بەشىرنىڭ : « مۇھەممەد بەد بەشىر ئىبنى شاھ ئەردەشىر . 1229 - ھىجرىي » (يەنى مىلادى 1813 - 1814 - يىللار) دېگەن سۆزلەر چۈشۈرۈلگەن تامغىسى بېسىلغان . بۇنىڭدىن مەزكۇر « باياز » نىڭ XIX ئەسىردىن بۇرۇن تۈزۈلگەنلىكى مەلۇم بولدى .

« باياز » غا 33 نەپەر شائىرنىڭ شېئىرلىرى تاللانغان . ئۇلاردىن بەزىلىرىنىڭ بىرى يۈز پارچە ، بەزىلىرىنىڭ بىر نەچچە پارچە شېئىرلىرى كىرگۈزۈلگەن . « باياز » غا شېئىرلىرى كىرگۈزۈلگەن شائىرلاردىن ھافىز شىرازى ، ھۈۋەيدا ، مەشرەبىتىن باشقىلىرى ھەممىسى دېگىدەك ئۇيغۇر شائىرلىرى بولۇپ ، ئۇلارنىڭ پاساھەت ۋە بالاغەتتە كامالەتكە يەتكەنلىكى ئازغىنا شېئىرلىرىدىنمۇ روشەن كۆرىنىپ تۇرىدۇ .

« باياز » دىن مەلۇم بولغان بۇ شائىرلاردىن بەزىلىرىنىڭ ھاياتى ، ئىجادىي يولى بىلەن ئىجادىي پائالىيىتى قاتارلىق تەرەپلىرى كۆپچىلىككە مەلۇم . ئايرىملىرى ئوغرىسىدا تارىخى مەنبەلەردىن بەزى يېڭى مەلۇماتلار بايقالماقتا . كۆپىنچىسىنىڭ ھاياتى ۋە ئىجادىي پائالىيىتى تېخى تەتقىقات ئۈستىدە تۇرماقتا .

يۇقىرىدا ئېيتىپ ئۆتۈلگەن « باياز » غا شېئىرلىرى كىرگۈزۈلگەن شائىرلاردىن مەزھەرى ، رىزائى ، ۋەفائى ، فىراقى ، ھۇزۇرى ، قەرارى قاتارلىقلارنىڭ شېئىرلىرىنى قوللىغۇچىدىكى بۇ يېڭىدىن تۈزۈلگەن « باياز » غا

تۇتۇش خەتتىڭ بولۇر ئاينەگە ئۆلدەم شىكار ،
 يوق ئەگەر بولسە يۈزىدە جەۋھەرى زەڭگى غۇبار .
 ئاھۇ ۋەھشىنى سەيد ئەتمەككە پىنھان دام ئۇرار ،
 بولماسا ئاينەيۇ سۇ ئىچرە جەۋھەر بىرلە تار .
 جەم ئەمەسدۇر سەنسىزىن ھەر كىم قولىدا بولسە جام ،
 بولماغى مۇمكىن ئەمەس ئىسكەندەر ئول ئاينەدار .
 شاھلىغ تەبلىن قاقۇر بولسە گەدانىڭ ھىممەتى ،
 ئىلكىدە جامى مەيۇ قاشىدا يا بىر گۈلئۇزار .
 راھەتى بولسە ئانىڭ زەمىندە باردۇر كىبىرەتى ،
 گۈلنى كىم كۆردى چەمەندە بولماغاي ياندا خار .
 ئۈزۈمگىل ھەرگىز مۇھەببەت رىشتەسىن ، ئەي مەزھەرى ،
 بىلۇ ئايۇ كۈندە سەن ھەر دەمدە يارىڭ سارى بار .

مەزھەرى

نەشرگە تەييارلىغۇچى : ئىسراپىل يۈسۈپ

غەزەللەر

ئەي زۇھۇرى ئافتابىڭدىن تۈشۈپ ئەئىيان ئارا ،
زەررە يەڭلىخ ھەر تەرەف جان ئەۋرۈلۈر ئەبدان ئارا .
ئەيلەدىڭ بارى ئەمانەتكە ئەمىن ئادەمنىڭ ،
بۇ جىھەتتىندۇر زۇھۇرى كامىلىڭ ئىنسان ئارا .
گەر تەجەللىنى جەمالىڭدىن چەمەندە بولماسا ،
نېدۇر ئەفغان قىلماغى بۇلبۇلغە ھەم بوستان ئارا .
جۈملە ئەشىادۇر نىھالى ئىتتىدالىڭغە تانۇق ،
كىمكى ئارىفدۇر ئاڭا بۇ راستدۇر يالغان ئارا .
تا سېنىڭ سەۋدايى زۇلفۇڭ تۈشكەلى ھەر باشقە ،
يۈز تۈمەن غەۋغا تۈشۈپدۇر جۈملە ئىنسۇ جان ئارا .
ئول بەلى ھۇكىمدە بولدى جانىمە يۈز مىڭ بەلا ،
دەردۇ غەم ، مەھزۇن كۆڭۈلگە مېھرى ئىشقىڭ جان ئارا .
مەزھەرى ، بولغىل قەنائەت كۈنجىدا ، ۋەيرانە تۇت ،
زاھىر ئولغاي گەنجىلەر شاھىد ساڭا ۋەيران ئارا .

ئۆتتى بەھار ۋەقنىيۇ بولدى خەزان چاغى ،
ئۆتتى چەمەندە خارەلەربىۇ فىغان چاغى .
ئۆتتى بۇ دەھر گۈللارى خۇش گوي بۇلبۇلى ،
قارغە قۇرۇق ياغاچغە قونۇپ ساڭغاغان چاغى .
باردى بۇ دەھر گۈلشەننىڭ سەرۋى قەدلەرى ،
بولدى بۇ باغ سەرۋىلەرنىڭ دەۋران چاغى .
بىردەم بۇ دەھر ياخشىلارى ئۆتتى تۇرمايىن ،
باردى زەمانە ياخشىسى ، قالدى يامان چاغى .
بولدى دەرىغ ۋەقنىيۇ ھەم ۋەقت خىرمەنى ،
بۇغداي كېتىپ سامانىدىن قالدى سامان چاغى .
خۇش ۋەقت كەلدى ھەزرەتى يۇسۇف ئۇلۇسغە شاھ ،
مەئمۇر ئېتىپ ۋىلايەتى قامۇلنى خان چاغى .
ھەر كىمىسەنىڭ چاغىغە باقىپ كامىنى بېرىپ ،
تۈزدى ئۇلۇسنى ئەدل بىلە كامران چاغى .
دۇنيا ئايدى : مەزارى ئەقىبى نە تېرىدىڭ ،
ھەڭگاھى كىشتىزار گۈلۈ بەدەستان چاغى .
ئەي مەزھەرى ، ئەگەر بۇ زەمان بەختىڭ ئولسە يار ،
دېۋانەلىكىنى ئىختىيار قىل ئاخىر زەمان چاغى .

يارسىز كۈندۈز ماڭا تۇرغۇ قاراڭغۇ كېچەدۇر ،
 كېچە بولسام يارسىز بىدارى ئۇيقۇ كېچەدۇر .
 ئەھلى خىلئەت كېچەلەر قەدرىن بىلىپ تاڭ ئاتقۇچە ،
 يار يادى بىرلە ياتسە قەدرى ئۇشبۇ كېچەدۇر .
 ئاي يۈزى كۈننىڭ زۇھۇرى ئىككى ياندا زۇلغلار ،
 ئىككى يەلدا كېچەسىدەك تۇرغۇ خۇش بۇ كېچەدۇر .
 ياردىن ئايرۇ كۆزۈم تۇفاننىڭ سېلابىدىن ،
 كارۋانلار ھەر كېچە يوللار ئارا سۇ كېچەدۇر .
 يار ۋەسلىنى تىلەپ كۆڭلۈمدە قىلسام ئازمون ،
 كى مۇپەسسەر بولماغۇدەك كاھ بولغۇ كېچەدۇر .
 دەھرى دۈن مەھۋەشلەردىن گوللارى دىلشاد ئولۇر ،
 مەزھەرى بىچارەنىڭ كۆڭلىدە قاينۇ كېچەدۇر .

بىتىسەم شەرھى فىراقىڭ ئەلەمىن كاغەزغە ،
ياقلىۇر ئاھ بىلە چىقسە يالىن كاغەزغە .
ياغادۇر ئۈستۈنىگە ئىككى كۆزۈمدىن يامغۇر .
سۇۋۇ ئوت ئىچرە نە چۈك بولدى قىيىن كاغەزغە .
سىرى ئىشقىڭنى يازالماي بۇ قامىش سارغاردى ،
قىلبان باشى تۈبەن تۈشتى يەقنىن كاغەزغە .
نەي شەكەر رىزى بولۇپ يار لەبىدىن سۆزلەپ ،
قاراپ تۆكتى تىلىنىڭ شەكەرىن كاغەزغە .
ئىچىكە پاتقۇزا ئالمايدۇ سىرىڭنى بۇ دۇۋات ،
دائىما ئاغزىن ئاچىپ يايىدى سىرىن كاغەزغە .
رۇمى ئايىنە قىلۇر ساق كۆرەي دەپ يۈنى ،
خەتتۇ خالىڭنى سىزىپ ئالدى بۇ چىن كاغەزغە .
لەئلۇ لەب شەككەرگە قونسە چىبىنلار ، قورۇغۇم ،
نە ئۇچۇن داغ تۈشەر قونسە چىبىن كاغەزغە .
يارنىڭ ۋەسفىيۇ ھىجران ئەلەمنىڭ شەرھى ،
تاقىيامەت تۈگەمەس سىزسا قالىن كاغەزغە .
تۈشسە خۇرشىدى زوھۇرى بۇ كۆڭۈل مەزھەرىگە ،
قەلەمىدىن قۇيۇلۇر دۇررى سەمىن كاغەزغە ،

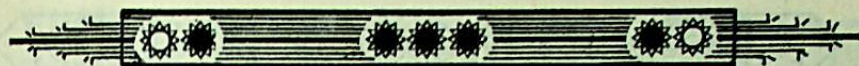

دەرىخ ! دەردۇ تەئەسسۇق ، فىغان ، ئاھ ماڭا ،
 تىلەپ بۇ جان كۆڭۈل بىرلە بولمادىم مەئزۇن .
 داغى ئاڭا يانا شۇ كىرىكى دەھر زالىغە ،
 كىرىپ يولغە كۆڭۈل بەرمەدىم بولۇپ مەغىبۇن .
 سەفەر قىلۇر ھەمە ئەل سىيمۇ زەر تەمەد ئەيلەپ ،
 كۆزۈم ياشى ماڭا سىيم ، سارىغ يۈزۈم ئالتۇن .
 نىيەتلەرىم بار ئىدى ، ھېچ بولمادى ھاسىل ،
 ئۈمىد ئىلە باش ئاقاردى ، بولۇپ جىگەرلەر خۇن .
 بارۇر يولۇڭدا كېچۇرسەن ئاقىن سۇلار باردۇر ،
 بۇ بەندە كۆزدىن ئاقىنغان سۇيىندۇرۇر جەيھۇن .
 بۇ مەزھەرىڭنى ، ئىلاھا ، مۇقىمى دەرگەھ قىل ،
 باشىن قويۇپ بۇ ساغاڭدا ھەمىشە تىك تۇرسۇن .

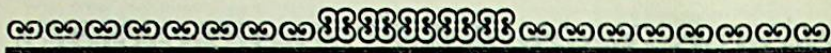

بۇرۇرمەن بىر پەرىۋەش ئىشقىدا تەركى دىيار ئەيلەپ ،
غەربلىق شەھرىدە بىخانۇمانلىق ئىختىيار ئەيلەپ .
قويۇپ لەيلى غەمىنىڭ رەختىنى بىچارە كۆڭلۈمگە ،
بەلا دەشتىدە مەجنۇندەك ئۆزۈمنى بىقەرار ئەيلەپ .
ئىشتىكەيمەنمۇ دەپ شىرىن سۆزىنى ئول شەكەر لەبدىن ،
قۇلاق ئەتتىم ئېگىپ فەرىھاددەك جىسىم نىزار ئەيلەپ .
مۇھەببەت نەخلىنى ئۈندۈرگەلى كۆپ جۈستىجۇ قىلدىم ،
جىگەر قانىن تۆكۈپ كۆز يولىدا بەس جۇبىيار ئەيلەپ .
گۇھەر ئۈمىدىدە ئاسان كۆرۈندى ئىشق دەرياسى ،
ئانى ئۈزمەك بەسى مۇشكىلدۇرۇر بولماس كەنار ئەيلەپ .
كۆڭۈل كۆزگۈسىدە قىلغاچ تەجەللى ئىشق سۇلتانى ،
دىلۇ دىن قالمادى غارەت ئېتىپ ھۇشۇم فەرار ئەيلەپ .
خەتى جان بەخش لەئلى ئايەتى يۇھىيل - ئىزام ئىدى ،
خىزىر بىرلە مەسھادىن نىشان يوق شەرىمسار ئەيلەپ .
سەبا ، يەتكۈر شەھىم زۇلغىنى جانانم مەشامغە ،
پەرىشان ئەيلە يارىم شامەسىنى مۇشكىبار ئەيلەپ .
ئەزمۇلقەد ر يۇسۇق شاھى ئادىل ، خادەمى مەزھەر ،
زۇھۇرى ھەم ئىنان ئولدى ئاڭا ئۆزىنى يار ئەيلەپ .

قۇياشنىڭ پەرتەۋىدىن بولدى ئەنۋار گۈنبەزى خەزرا ،
 كەۋاكىب شەئشەئىدىن بولدى ئەخزەر گۈلشەنى غەبرا .
 تاپۇر تەبدىل خارا لەئلىقغە مەھرى لۇتفۇگىدىن ،
 زۇھۇرى تۈشسە گەر قەھرىگىدىن ئولغاي لەئلى ھەم خارا .
 چەمەندە گۈل يۈزۈگىنى كۆرمەسە بۇلبۇل بولۇر خامۇش ،
 تەجەللى ئەيلەسەڭ سەھرادا بولغاي زاغلار گويا .
 تەكەللۇم ئەيلەگەندە تامدى زۇلمەت ئىچرە بىر قەترە ،
 سېنىڭ لەئلى لەبىڭدىن ئابى ھەيۋان بولدى جان ئەفزا .
 ئەلىفدەك قامەتتىگىدۇر ھەرفلەردە مۇندەرىج پىنھان ،
 ۋەلى پىنھان ئەمەسدۇر ئەۋۋەلۇ ئاخىردا يا پەيدا .
 تەبىب ئىسكەنجىبىن بۇيرۇر دەۋا بۇ خەستە كۆڭلۈمگە ،
 مۇجەررەبدۇر چۈچۈك لەفزىڭ بىلە ئول لەئلى شەككەر خا .
 تالاشۇر باغبان زىببا قەدىڭ باغ ئىچرە سەرۋەم دەپ ،
 ئاغما باغ ئىچرەدۇر رەئنا ، ماغما جان ئىچرە دۇر زىببا .
 تۈنۈ كۈنلەر بەھىشت نەسبىنىڭ يادىدا بولغۇنچە ،
 بۇ تۈن يارىم خەيالىڭ بىرلە بولسام نەقددۇر ئەئلا .
 قەنئەت مۈلكىدە قانىدۇ بولۇپ ، مەزھەرى ، سەن شۇكر ئەت ،
 ئۇچۇر ھىممەت ھەۋاسىدا بولۇپ جانىڭ قۇشى ئەنقا .

ئايا ساقى ، كەتۈر مەي ، تۈرمە ئەمدى ئىنتىزار ئەيلەپ ،
 مەنى دېۋانەدىن قىل ئىبتىدا سەن كامكار ئەيلەپ .
 خەرابات ئەھلىدىن بەرگىل نىشانىكىم ، ئاڭغا تا مەن ،
 قەدەم باشتىن قىلىپ بارغاي مەن ئاندا جان نىسار ئەيلەپ ،
 تەمامى ئۆمرىڭ يوق ئەرزىشى بىر كېچە ياتماقغە ،
 ئىچىپ مەي گۈل چاغى يارى بىلە بۇسۇ كەنار ئەيلەپ .
 قەدىڭ تەقلىدىن ئەيلەپ سەرۋ قالدى باغ ئارا ھەيران ،
 قاچىپ كەكلىك خىرام ئەتمە كدە ئەزمى كۇھسار ئەيلەپ .
 كەفى پايى مۇيەسسەر بولسە لەيلىمنىڭ خەيالىدىن ،
 رىكاب ئەتسەم ئاڭغا كۆڭلۈمنى مەن مەجنۇن شىئار ئەيلەپ .
 بىتىپ ئېرىمىش رەۋاۋى نىلگۈن تاقىدا ئالتۇندىن ،
 كى ھىممەت ئەھلىنىڭ ياخشىلىقىدىن يادگار ئەيلەپ .
 مۇھەببەت كويىدا فەقر ئەھلىدىن گەر بىر نىشان تاپسام ،
 قىلۇرمەن شاھلىغ فەقر ئەھلىدىن يۈز ئىقتىخار ئەيلەپ .
 ئەگەر قول بەرسە جامى ئىچ مەيى شىرازدىن ، مەزھەر ،
 ھەرىفى يەكجىھەت بىر كۈنجى مەئىمەن ئىختىيار ئەيلەپ .

ئول كۆڭۈل ئېرمەسكى ئاندا بولماسا دەردۇ تەلەب ،
 بىر قۇرۇق شاخدۇرۇر كىم ئېرمەس ئول نە خلى رۇتەب .
 جامى جەم بولغاي كۆڭۈل ئاندا كۆرۈرلەر سىررى غەيب ،
 كىمكى مەي ئول جامدىن ئىچسە قىلۇر ئەيشۇ تەرەب .
 ئول كۆڭۈل ئايىنە بولغاي جىلۋە گاهى شاھ ھۇسن ،
 ئەھلى دىللار ئاڭا ئەر شۇللاھ دەپ قويدى لەقەب .
 كۆيدۈرۈر ھۆلۈ قۇرۇقنى فەرق ئەتمەس ئىشق ئوتى ،
 بەرقى ئاھىمدىن قۇرۇق جىسىم ئوت ئالسە نې ئەجەب .
 كۆيگەلى ئىشق ئوتىغە ئاشىق كېرەك پەرۋانەدەك ،
 كۆيگەلى دەۋزەخ شەرارغە كېرەك ئەبۇ لەھەب .
 دائىمى تەبىدىن ئۇلۇس ناخۇش بولۇر ، لېكىن ماڭا ،
 خۇش كېلۇر گەر كەلسە يارىم قاشىدىن پەيۋەستە تەب .

كى ياخشى ئۇيقۇدىن ساچراپ قوپۇردە ، دىۋە دەپ ئانى .
 خەيالى سىغماس ئاشق كۆڭلىگە ئانداكى كۈن ئەكسى ،
 تۈشۈپ ئاينىگە يۈز كۆرگەلى قويمىدۇر ئىمكانى .
 ئىمارەت قىلغۇچى بولمە بۇ تۇپراقدىن كى جىسىمىڭدۇر ،
 چىقۇر مىڭ گەنجىلەر گەر كۆزلەسەڭ قالغايسەن ھەيرانى .
 يوقارى ئۇچ ھۇمادەك ، ئۇچماغىل كەر كەس قەناتىدىن ،
 ئۈزۈلۈپ بار چەدىن ئۇچماقغە تۇت ھىممەت فەراۋانى .
 كى قالغاي چەرخ تائالتىنى تەغى پەرۋازلار ئەيلە ،
 كۆرۈرسەن ھەر تەرەفدە مىڭ تۈمەن ئەفلاك گەردانى .
 بۇ دۇنيادا ئىچىپ سۇ قىلمە خۇش كۆڭلۈڭنى گەردۇندا ،
 ئەگەر چە بولسە توققۇز بەھر ئالۇر كوزەغە ئىنسانى .
 كىشىكىم ئابى گىلغە باغلاماي كۆڭلۈڭنى تاشدەك بىل ،
 يۇقارى تاشلاساڭ يانە كۆرەرسەن يەر ئارا ئانى .
 ھەزەر قىل بىلمەسەڭ شۇبۇ توققۇز دەريا گۇزارىدىن
 ئۆتەلمەس ھەر تەرەف ھەم خام ناكەس بىرلە نادانى .
 نەيەردىن تۈشتۈڭ ، ئەي سەر مەست ، نې بىلگۈڭدۇر ئەنەل ھەققى ،
 ئەگەر مەستلەر يىقىلسە تامدىن تاڭلا بىلۇر جانى
 يىقىلىپ ئۆلسە ئارىق تامدىن ئول مەرگ ئەمەسدۇر كىم ،
 ئەگەر تۈشسە مەقامى ئۇلۇدىن دەرمنز ئۇلۇك ئانى .
 ئەجەپ كۆرمە ئاغىر يۈكلەر تۆبەنرەك پاتسە پالچىقغە ،
 ئۇلاغى تەڭ ئۆلۈپ مۇشكىللىك ئىچرە قالسە چەندانى .
 كۆڭۈل غافىل ، ئۆزۈڭ نەفسىڭ شىكارىسەن نەچۈك يەتكەي ،
 مۇسافر ئۇخلاپ ئول يولدا ئىت ئالىپ قالمەسە نانى .
 كەل ئەمدى ئىشقى مەۋجىغە سۆز ئۈزمە كىلىدە ئەت ئەۋەز ،
 كى يۈز مىڭ جىبىرەئىلنى مەست ئەتمىش كۆر گۈلىستانى .

قەسىدە

كۆڭۈللەردۇر بۇتغىل ، پىرى ئىشق ئۇستاد زەباندانى ،
 سەبەقى دۇنيادىن ئۆرمەك يۈز فەقرلىق دىلىستانى .
 ھۈنەر پىر ئۆرگەتۈر ئىلم نە ھەر تىغل ئۆرگەنۈر رەمىزى .
 نە ھەر تۇپراقدا ئۈنگەي گۈل ، نە ھەر باغ ئىچرە رەيھانى .
 كىشىكىم ئۆرگەنپىدۇر ئىشق تەئلىمنى دانادىن ،
 ئىچىدۇر لەۋھ مەھفۇز كىم كېلىپدۇر دادى بۇرھانى .
 ئەگەر ئۆرگەتسە ھەرفى تەختەدە ئەسرار پات ئۆرگەن ،
 كى ناگەھ تەختەنى بىنەقش ئەيلەر ھۈكىمى يەزدانى .
 تانۇماي ھەر كىشى ئايىنەدە تۈتى كەبى ئەكسىن ،
 ئۆزى شاگىرد ئولۇپ ، ئەكىسى بولۇر پىرى زەباندانى .
 تىزىڭ ئايىنەسىگە قوي يۈزۈڭنى تاكى كۆرگەيسەن ،
 بۇ سۈرەتلەر كى سەندە بار زى مەئىنلەردۇرۇر شانى .
 ساڭادۇر ، ياخشى سۈرەت ھەرفىڭ ئادەم ئەيچەدىدىندۇر ،
 سى سەندىن بولدى خەرج ئولماق ھىسابى چەرخ دىۋانى .
 بولۇر يۈك يارلىق بىلسەڭ ئەگەر يوقلۇق مەتائىدىن ،
 نىشان تاپساڭ بېرىپ ئىككى جەھاننى ئالغىل ئەرزانى ،
 ئانىڭدەك يوق بول ئۆزلۈكىدىن ئەگەر ئايىنەگە باقساڭ ،
 تاپىلماس ئاندا ئۆز ئەكىسى نەچە سەيقەل بىلە بولساڭ .
 تەغى سۈرەتكەدۇر ئايىنە يەئنى سۈرەتى سۇفى ،
 ئەگەر كىرسە خەيالىغە جەمالى ھۇرى رىزۋانى .
 ئەگەر كۆز ھەقغە ئاچقانلار تۈشىگە كىرسە بىر ھۇرى ،

شەب رەۋانلارغە يۈزىدەك كېچەنىڭ مەھتابى يوق ،
 سۈبھىنىڭ خۇرشىدىغە دەم ئۇرغال ھەم تابى يوق ،
 يار زۇلقى تابىدىن مەسكىن كۆڭۈللەر تابى يوق ،
 بىخۇدۇ مەست ئەيلەرگە ئۇشبۇ فالى بار ئىكەن .

چىقماغاي مەن نۇقتەدەك ھەرگىز ئانىڭ پەرگارىدىن ،
 كۆرگە مەن دىدارنى پەرگار ئارا ھەر سارىدىن ،
 ئەيلەر ئېردىم بۇ تەمەننانى ئۈمىدىم بارىدىن ،
 كىم جۇدا ئەتتى مېنى ئول كۆزى قارا دىدارىدىن ،
 كۆزنى باغلار ئاي يۈزىدىن خەتتۇ خالى بار ئىكەن .

باغ ئارا بۇلبۇل بولۇر ئول گۈل يۈزى ئاۋارەسى ،
 تاغ ئارا فەرھاد ئولۇر شىرىن سۆزى ئاۋارەسى ،
 گۈلشەن ئىچرە بولغۇسى نەرگىس كۆزى ئاۋارەسى ،
 خەتتۇ خالى سارى باقمە ، بول ئۆزى ئاۋارەسى ،
 خەتتۇ خالىدىن يۈزىنىڭ ئۆزگە ھالى بار ئىكەن .

تۆرت ئۈنسۈر بىرىرىگە مايىل ئېرمەس ئېردى ئەسل ،
 كارگەرلىكىدىن قىلىپ ئەزدادنى مەمزۇج ھەسل ،
 كېچە - كۈندۈز ، ئايۇ كۈن تىنماي يۈرىدۇر تۆرت فەسل ،
 ھەم بەھارۇ ھەم خەزان ھەم ھەجر ئوتى ھەم ئەزىبى ۋەسل ،
 ئۆرتە مەس ئىككى جەھان بۇ ئېئىتىدالى بار ئىكەن .

جەھد ئەيلەپ تۇت غەنىمەت ۋەقتىنى يولغە كىرىپ ،

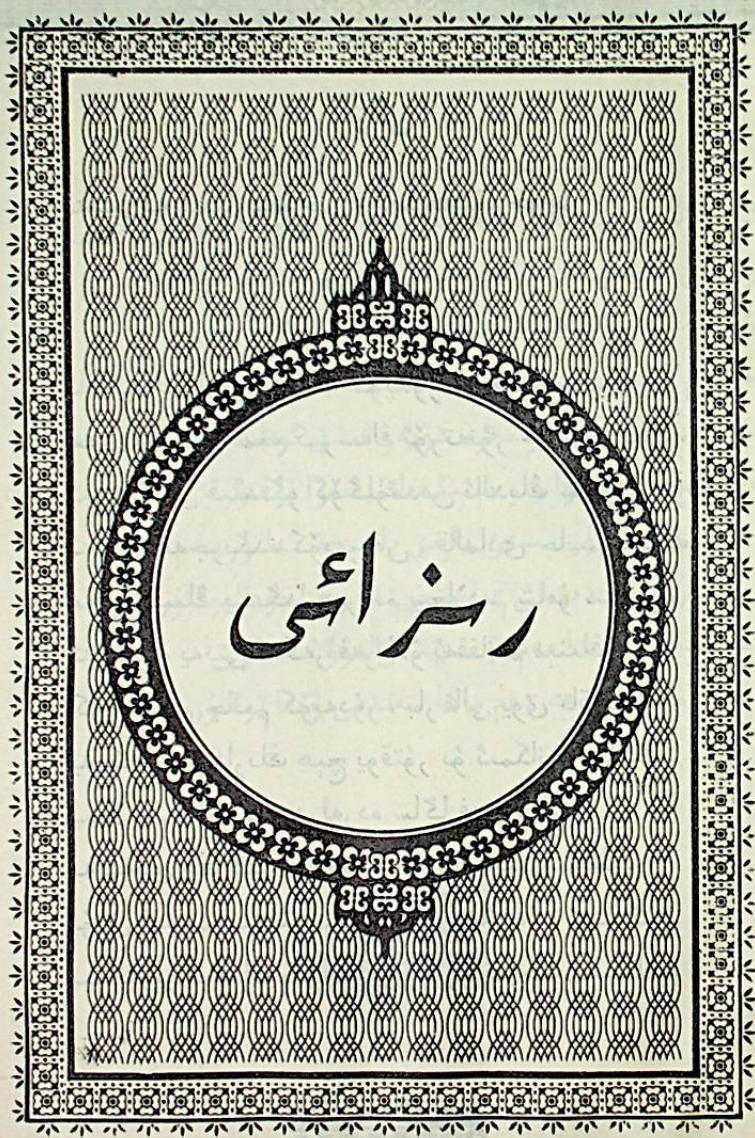

مۇخەممەس

جانىم ئىچىرە سەرۋدەك نازۇك نىھالى بار ئىكەن ،
 ھەسرەتتىن قامەتتىن نۇندىن مىسالى بار ئىكەن ،
 نۇن ئارا جان نۇقتەسىدەك ئىككى خالى بار ئىكەن ،
 ھەجرىدە ھەرگىز تۈگەنمەس ماھۇسالى بار ئىكەن ،
 يار بىلە بارچەلەرنىڭ قىيلۇ قالى بار ئىكەن .

نىشى غەم يەتسە يۈرەككە سەبىر قىل كۆرمە گىرىبە ،
 زەھرى ھىجران نۇش قىل تەرىياكغە ئەيلەپ شەببە ،
 ۋەسل باغى مئۋەسىدىن بولما نەۋمىد ، ئەي سەفبە ،
 ئايۇ يىل ھەجرىدە بولساڭ تۈگمە قاشىڭدا گىرىبە ،
 ھەجرىدە گەر يىللار ئۆتسە بىر ۋىسالى بار ئىكەن .

مەھۋەشكىم ئىشقى ئەھلى كۆڭلىنى ئەفكەر ئېتىپ ،
 بىرنى شادۇ بىرنى غەمكىن ، بىرنى خارۇ زار ئېتىپ ،
 بىرنى نامەھرەم ، بىرنى مەھرەمى ئەسرار ئېتىپ ،
 ئاشىقىغە كويىدا مېھنەت - مۇشەققەت يار ئېتىپ ،
 كېچە - كۈندۈز يىغلا تۇرغە بىر خەيالى بار ئىكەن ،
 قىبلە ئەھلىنىڭ نىگارم قاشىدەك مېھرابى يوق ،

رزاعی

مەزھەرى ، مەردانە ، بولغىل كۆڭلۈڭمە ھىممەت بېرىپ ،
ماسەۋەللاھدىن كۆڭۈل ئۆز ، بۇرنە كەتمەسدىن قېرىپ ،
كۆڭۈل ئالدى ماسەۋەللاھ بار چەسنى ئەيلەپ فەرب ،
نە ئۈچۈنكىم بار چەسنىدە ئۆز جەمالى بار ئىكەن .

بۇ يەردە كۆڭۈل ئالدى ماسەۋەللاھ بار چەسنى ئەيلەپ فەرب ،
نە ئۈچۈنكىم بار چەسنىدە ئۆز جەمالى بار ئىكەن .
بۇ يەردە كۆڭۈل ئالدى ماسەۋەللاھ بار چەسنى ئەيلەپ فەرب ،
نە ئۈچۈنكىم بار چەسنىدە ئۆز جەمالى بار ئىكەن .

بۇ يەردە كۆڭۈل ئالدى ماسەۋەللاھ بار چەسنى ئەيلەپ فەرب ،
نە ئۈچۈنكىم بار چەسنىدە ئۆز جەمالى بار ئىكەن .
بۇ يەردە كۆڭۈل ئالدى ماسەۋەللاھ بار چەسنى ئەيلەپ فەرب ،
نە ئۈچۈنكىم بار چەسنىدە ئۆز جەمالى بار ئىكەن .

بۇ يەردە كۆڭۈل ئالدى ماسەۋەللاھ بار چەسنى ئەيلەپ فەرب ،
نە ئۈچۈنكىم بار چەسنىدە ئۆز جەمالى بار ئىكەن .
بۇ يەردە كۆڭۈل ئالدى ماسەۋەللاھ بار چەسنى ئەيلەپ فەرب ،
نە ئۈچۈنكىم بار چەسنىدە ئۆز جەمالى بار ئىكەن .

.....
ئەگەر ئۆلسەم سېنىڭ ئىشقىڭدا ، جانا ، ھېچ ئەجەب ئېرمەس ،
ئۆلۈرمەن ئۇشبۇ دەرد ئىچرە ، بۇ دەردىمگە دەۋا يوقتۇر .
يۇتۇپ قانلار ، فراقنىڭ دەردى بىرلە مۇبتەلادۇرمەن ،
تەرەھھۇم قىلمادىڭ بىردەم سېنىڭدەك بىۋەفا يوقتۇر .
سېنى دەپ بۇ جەھان ئىچرە كۆيەر ئىشقى ئوتىغە جانىم ،
بولۇپ ئالەمدە رەسۋا بىر مېنىڭدەك بىنەۋا يوقتۇر .
كى جانىم ئۆرتەنۈر ، سەن يارنى يادىمغە كەلتۈرسەم ،
كى بۇ دەردىمگە دەرمان قىلغۇچى غەيرى خۇدا يوقتۇر .
رىزائى ئىشقى ئوتىدا مەستۇ شەيدا ۋالەۋۇ ، ھەيران ،
كى قىلسام نالەلەر ھەردەم ماڭا سەندىن ۋەفا يوقتۇر .

رىزائى

نەشىرگە تەييارلىغۇچى : ئابدۇقەييۇم خوجا

غەزەللەر

ئاقتابدەك ئاي يۈزۈڭگە كۆيدۈر ئەرمانىم مېنىڭ ،
ھەر زەمان يادىمغە كىرسەڭ ئۆرتەنۈر جانىم مېنىڭ .
بىر نىگاھى قىلدىڭۇ كۆڭلۈمدىن ئالدىڭ سەبىر - ھۇش ،
ئەمدى ھەجرىڭدە كۆيەر مەن ، قالمادى جانىم مېنىڭ .
مەن سېنىڭ يادىڭدا ھەردەم يىغلايم شامۇ سەھەر ،
ئەرشىگە يەتتى مەگەر فەريادۇ ئەفغانىم مېنىڭ .
كۆرمەسەم جانىم كۆيەدۇر ، بارغالى يوق تاقەتىم .
يەتكەلى دىيدارىڭ ھېچ يوقتۇر بۇ ئىمكانىم مېنىڭ .
يىغلايم شامۇ سەھەرلەردە ساڭا فەرياد ئېيتىپ ،
يەتمەدى ھەرگىز قۇلاقىڭغە بۇ ئەفغانىم مېنىڭ .
لۇتقى ئېيتىپ مىسكىن رىزائى ھالىغە رەھم ئەيلەگىل ،
بىر نەزەر قىلساڭ ماڭا ھېچ يوقتۇر ئەرمانىم مېنىڭ .

ۋەدئائى

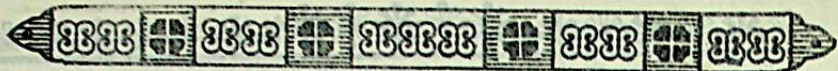
نەشرگە تەييارلىغۇچى : ئابدۇقەييۇم خوجا

غەزەللەر

جانىمدە ئەلىق يە گلغىغ ئول سەرۋى مەكان ئەتمىش ،
جىم نۇقتەسىدە داغىن جانىمدە نىھان ئەتمىش .
جانىمنى ھەدەق ئەيلەپ ، كىر فىكىلەرى سەق ئەيلەپ ،
غەمزە ئۇقىن ئاتماقغە قاشنى كەمان ئەتمىش .
مەن بىدىلى ھەيرانغە ھەم كۆزلەرى گىريانغە ،
چىرماشماق ئۇچۇن جانغە زۇلغىنى يىلان ئەتمىش .
ئول دىلبەرى مەھۋەشغە ، غەمزە بىلە دىلكەشكە ،
چېھرەم ئۆزە قان ياشىم ، ھالىمنى بەيان ئەتمىش .
يارىم ماڭا سۆز قاتىپ ، غەمزە بىلە قاش ئاتىپ ،
ئىشق ئوتىدە سارغاتىپ ، چېھرەمنى سامان ئەتمىش .
ئىشقىڭدە كېنەر باشىم ، لەئلىلىڭى غەمى يولداشىم ،
ئول شوخ قاراقاشىم مەندىن نە گۇمان ئەتمىش
ئىشق ئوتىدا داغلايدۇر ، زۇلغى بىلە باغلايدۇر ،
ئۆلتۈرگەلى چاغلايدۇر ، بۇ قۇل نە زىيان ئەتمىش .
دىلخەستە ۋەفائىنى ئول كۆزلەرى مەستانە ،
باغرىنى كەباب ئەيلەپ كۆڭلىن تولا قان ئەتمىش .

ۋەفائى

خەتا بىرلە سەھۋى ، ئىلاھىم ، ئۆتۈپ ،
قەبۇل ئەيلە تەۋبەم ، گۇناھىم ئۆتۈپ .
مەلەكلەر ئاراسىغە سالغان فىغان ،
گۈنەھ دەردىدىن كۆكدىن ئاھىم ئۆتۈپ ،
[ۋەفائى] دەرىغ ، كەتتى غەفلەت بىلەن ،
پەرىشان ھەمە روزگارم ئۆتۈپ .
قىلىپ رەھىم ، قىل مەغپىرەت ، ياغەفۇر ،
كى تەقسىرلەرم ھەم تەباھىم ئۆتۈپ .
بۇ گۇمراھىغە تەۋفىق ھەمراھ قىل ،
كىرەي يولۇگە خانۇمانىم ئۆتۈپ .
نەسۇدىكىم ، ۋەفائى ، كېتىپدۇر دېسەڭ ،
كى غەفلەت بىلە سالۇ ماھىم ئۆتۈپ .

[نە بۇدۇڭ] ۋۇ جۇد بارىغەدۇر سەبەب ،
بولۇپدۇر كى شاھ ئۇممەتغە لەقەب .
نە تىل بىرلە ئايتاي ئانىڭ ۋەسفىنى ،
ئېرۇر سەيبىدى ھەم ئەجەم ھەم ئەرەب .
نەسىمدە بۇيۇتىدا « ھەبلۇن مەسەد » .
قىلىپ بىئەدەبلىك لېيىك بۇ لەھەب .
شەفائەت قىلىپ ئاسىي ئۇممەت ئۈچۈن ،
قىلىپ جامى كەۋسەرنى پۇر لەب بەلەب .
تىلەپ تاپمادىلار كى مىئراجىنى ،
ھەمەسەن تاپىپ [ئېردىلەر] بىتەلەب .
يىقىتتى ۋەفائىنى گىردابى فسق ،
كى ئاسى قۇلۇڭدۇر قوپارغىل يۆلەپ .

فراقی

كۆڭۈل مايىل بولۇر قىلساڭ يۈزۈڭگە يەردە ھايىل كۆپ ،
بولۇر پەراۋانە فاشىن ئىچرە شەم ئوتىغە مايىل كۆپ .
جۈنۈنۇم ئارتتى بوينۇڭغە ھەمايىل بولغالى زۇلفۇڭ ،
ئەجايىبدۇر بولۇر دەۋزەخ جۈنۈن سالىسە [سەلاسل] كۆپ .
قاراچى كۆزلەرنىڭ قانىم تۆكەر ، دەر مەن گۇناھىمدۇر ،
ئۆلۈم لازىم كىشى بولسە گۈنەھلەرگە قايىل كۆپ .
يۈزۈڭدۇر شەم ۋەللەيلى نىقابى ئەنبەرنىڭ ، جانا ،
تىلەيدۇر گەر كىشى ، باردۇر بۇ مەئنىغە دەلايىل كۆپ .
دېمە گىل ، ئەي كۆڭۈل ، قىلدى جەمالى خەيرىنى شەيدا ،
قىلىپدۇرمىڭ سېنىڭدە كىم نېلەرنى ئول شەمايىل كۆپ .
ئەجەب ئېرمەس ۋە فائىنى قولاساڭ كۆپ فىغانىمدىن .
ئىشىكىدىن قىلۇر مەردۇلار ، قىچقىرسە سايىل كۆپ .

تېنىمدىن چىققالى يەتتى جۇدالىق جېھتتىدىن جانىم ،
 نىسار ئولغاي ئاگا جانۇ جەھانىم بەلكى ئىمانىم .
 باشىمنى بەندەۋار ئىشكىگدە قويدۇم تا تىرىكدۇرمەن .
 كى تۇفراقىدىن كۆتەر سۇن لۇتقى بىرلە تۆكسەمۇ قانىم .
 ساغىندىم گۈل يۈزۈڭنى بىردەمى كۆرمەككە مەن مۇشتاق ،
 فىراقىدا سەھەر بۇلبۇلنى ئۆرتەر ئاھۇ ئەفغانىم .
 بۇ ئىقلىم ئىچرە ئىستەپ كۆرمەدىم سەندەك پەرىۋەشنى ،
 يۈزۈڭگە تەلمۈرۈپ جان بەرگەلى بىسىيار ئارمانىم .
 مەلاھەتدە لەبىڭگە قەندۇ شەككەر قاندا تەڭ بولسۇن ،
 نەزاكەتلىك قولۇڭغە سۇ قويالماس خان قىزى ، خانىم .
 كۆزۈڭ كافرلىغى يەتمەيدۇرۇرۇكىم سۈرمەدار ئەتتىڭ ،
 مېنى ئۆلتۈرگەلى مايىل بولۇپ سەن شاھى ئىھسانىم ،
 نەچە مۇددەتدۇرۇكىم مەن ساڭا ، ئەي دىلبەرى رەئنا ،
 بولۇپ مەن ۋالەئى شەيدا تۇشۇپسەن شاھى خۇبانىم .

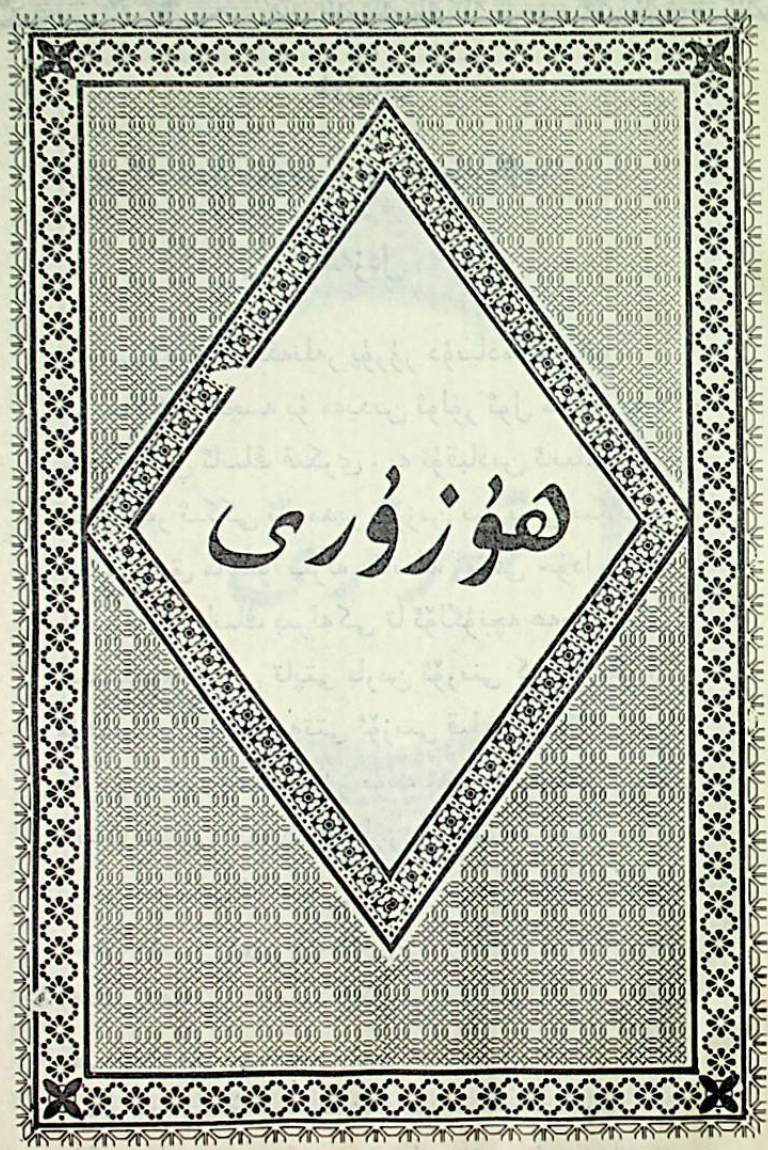

فراقى

نەشىرگە تەييارلىغۇچى : ئابدۇقەييۇم خۇجا

غەزەللەر

نىگارا ئىشتىياقتىڭدا زەئىفۇ ناتەۋان بولدۇم ،
 ھەمىشە دەر بەدەر ئالەم ئارا بىخانۇمان بولدۇم .
 نېتەي ئەۋۋارە بولماي بىر سېنىڭدەك غەمگۈزارىم يوق ،
 كۆيۈپ قۇرقت ئوتىدا مۇبەتەللى لامەكان بولدۇم .
 قادالدى كىر فىكىڭنىڭ نەشتەرى بۇ خەستە جانىمغە ،
 غەمۇ مېنەت ئىچىدە دەرد تارتىپ لامەكان بولدۇم .
 خىرامان ناز ئىلە كىم تازە گۈلدەك ئاچىلىپ چىقساڭ ،
 جەمالىڭ شەۋقىنى ئۆلدەم كۆرۈپۇ شادىمان بولدۇم .
 ساڭا بۇ ئەرزى ھالىمنى بەيان ئەيلەرگە تاقەت يوق ،
 تۇتۇپ غەم لەشكەرى قويماس باقمايى ، بىزەبان بولدۇم .
 نېتەي بىچارەئى غەمكىن قىلىپدۇر دەرد ئىلە ھىجران ،
 سارىغ رۇخسارە ھەجرىڭ ئوتىدىن بەرگى خەزان بولدۇم .
 جەمالىڭ ھەسرەتىدە ئۆرتەنۇر شامۇ سەھەر جانىم ،
 بولۇپ مەجنۇن كەبى ئالەمدە رەسۋايى جەھان بولدۇم .
 فراقى خەستە دىل ئاشۇقتە بولدى ئايرىلىپ سەندىن ،
 فراقىڭ دەردىگە مەھرەم جەفاغە ھەمزەبان بولدۇم .

ھۈزۈرى

كېچە يۇلتۇز سانارمەن ئاي يۈزۈڭنىڭ ئىشتىياقىدا ،
 بۇ بىئارامۇ بىخاىبىڭغە رەھم ئەت ، ئەي دۇرى يەكتا .
 كېچە - كۈندۈز ۋىسال ئىستەپ قالىپمەن تۇرغە ھەيرەتكە ،
 نە ھەجرىڭدىن قۇتۇلماغلىق نەۋەسلىڭغە يېتىش پەيدا .
 نە ئۇيغالىق مەھەلىدە جەمالىڭنى كۆرەلغۇمدۇر ،
 تۈشۈمدە كۆرسەم ئېردى كاشكى يۈزۈڭنى مەن شەيدا .
 سېنى مەن كۆرمەگەي ئېردىم ، بۇ ئوندا كۆيمەگەي ئېردىم ،
 مېنى مۇنداق كۆزۈم قىلدى كۆزۈڭگە ئەيلەگۈم غەۋغا .
 چۇ قىلدىم دەئۈنى ئىشقىڭ مۇڭا لازىم گۇۋاھ ئولدى ،
 سارىغ چىھرەمدە قان ياشىمنى كۆر ، تەسدىقى قىل جانا .
 غەرز ئۇشبۇدۇرۇر كېچە جەمالىڭ شەمىنى كۆرسەم ،
 تاڭ ئاتقۇنچە قارارغان كۆزلەرىمنى ئەيلەسەم بىينا .
 سەدەفتەك كۆكسۈم ئىچرە گەۋھەرى ئىشقىڭ قىلىپ مەنزىل ،
 ۋىسالىڭ دەۋلەتىنى ئارزۇ ئەيلەپ كۆڭۈل جويما .
 ئەگەر ھالىمغە رەھم ئەيلەپ جەمالىڭ كۆرسەتۈر بولساڭ ،
 غەنىمەت تۇت بۇ كۈنى سالىمە ۋەسلىڭ ۋەئىدەئى فەردا .

ھۈزۈرى

نەشر گە تەييارلىغۇچى : ئابدۇقەييۇم خوجا

غەزەل

شەرابى ئىشقى ئىچكەنلەر يۈرۈر دۇنيادە مەستانە ،
كى ھەر كىم ئىچسە بۇ مەيدىن ئولۇر ئول مەردۇ مەردانە .
نە دۇنيادىن ئانىڭ فىكرى ، نە ئوقىدىن ئانىڭ زىكرى ،
قىلۇر ھەر ئىككى ئالەمدىن ئۆزىن بىر يولى بىگانە .
خۇشى يوق ماسئوا بىرلە ، ئانىڭ زەۋقى خۇدا بىرلە ،
بولۇر يادى ئانىڭ بىرلەكى تا ئۆلگۈنچە ھەمخانىە .
كىشىكىم مەئىنى تاپتى بارىن ئۆزىنى كەم تۇتتى ،
مۇھەببەت كويىغە يەتتى ئۆزىنى قىلدى دىۋانە .
قەرارۇ سەبرى قىلماسلار مۇھەببەت شەربەتىن ئىچكەن ،
ئانىڭ شەمى جەمالىغە بولۇر مەنەندە پەرۋانە .
بەسى سۇلتانى ئالەمسەن غۇرۇر ئەتمە ئەمەس دەۋلەت ،
خۇدانىڭ شەۋقى زەۋقىدىن ئۇ كۈنلەر بارچە ئەفسانە .
تەمامى تەختى - بەختىنىكى ئوردى بىريولى بەرھەم ،
كى ئەدھەمغە بۇ ھىممەتدىن مۇيەسسەر بولدى جانانە .
ھۈزۈرى ، ئارزۇ قىلساڭ مۇھەببەتنىڭ شەرابىنى ،
مۇكەممەل پىردىن ئىزدە ، ئېرۇر زاتى چۇ مەيخانە .

يامان كۆزدىن يىراق تۇتقاي سېنى يالغۇز نىھالىسەن .

ئاقار ھەردەم سۇخەنگەھ تۇتى يەڭلىغ ئاغزىدىن شەككەر ،
ۋۇجۇدى زاتى پاكىڭ دۇررى ھەققى شاھ جەھان پەرۋەر .
يىگانە ئولتۇرۇپ گۈلدەستەدەك قىلساڭ ئەدالەتلەر ،
شەھەنشاھىم ساڭاكى شاد بولغاي رۇھى پەيغەمبەر .
جەۋاھىر خىرمەندە دۇررى يەكتا يادگار سەن .

ئەسالەتدە ۋۇجۇدۇ زاتى پاكىڭدۇر خانۇ خاقان ،
ئەدالەت بايىدە لاپ ئۇماسۇن جەمشىدۇ نۇشرۋان .
خۇدا قىلغاي ساڭا قەسدى قىلغۇچىنى يەر بىلەن يەكسان .

①

① قول يازما نۇسخىدا بۇ مۇخەممەتنىڭ ئاخىرى كۆچۈرۈلمەي قالغان .

قەرائى

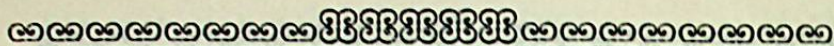
نەشر گە تەييارلىغۇچى : ئابدۇقەييۇم خۇجا

مۇخەممەس

ئىشت ئەرزىم ھەقىقەت ئىچرە ئالەمنىڭ پەناھسەن ،
تەرىقەتۇ - شەرىئەت گۈلشەنىنىڭ پادىشاھسەن .
جەھان مۈلكىدە ئۆزگە شاھلەر ئەنجۇمۇ ماھسەن ،
بىلۈرلەر خەلقۇ - ئالەم قۇدرە تۇللاھى ئىلاھسەن .
بۇ دۇنيادا ھەمە بىچارەلەرنىڭ سايە گاهسەن .

ساخا ئەۋۋەل خۇدا يار بولدى ، ئەي شاھنى گۈل ئەندام ،
ئەزىزلەردىن مەدەددۇر كىم ياراتقان تەڭرىدىن پەيغام .
تەلەيدۇرمەن سېنى دەۋلەتدە بولغاي دەپكى سۇبھۇ شام ،
ئەسالەتدە سېنىڭ زاتى شەرىپىڭ قۇببەئى ئىسلام ،
شەرافەتدە جەۋاھىر كانى ئىچرە مەردى شاھسەن .

بەناگەھ مىسلى ئىسكەندەر كېلىپ ئولتۇردۇڭ ئول تەختە ،
قامۇغ دۇشمەنلەرنىڭ قالدى نەدامەت بىرلە ھەسرەتدە .
خۇدا بولغاي ھەۋادارنىڭ مۇدام بولغايكى دەۋلەتدە ،
شەھەنشەھلەر شەھى سەن ئەي شەھنشاھم ئەسالەتدە .

ئەمىنى

مۇھەررىردىن : ئاپتونوم رايونلۇق مۇزېيىدىن مەلۇم بولغان « باياز » ناملىق قول يازمىغا ئەمىنى تەخەللۇسلۇق شائىرىنىڭمۇ بىر قىسىم شېئىرلىرى كىرگۈزۈلگەن . بىراق ، شائىرنىڭ تەرجىمە ھالى ۋە باشقا ئەسەرلىرى ھەققىدە ھېچقانداق مەلۇمات يوق . « باياز » غا كىرگۈزۈلگەن شېئىرلار دىۋان تەرتىپى بويىچە رەتلەنگەن . لېكىن بۇ شېئىرلارنىڭ باش - ئاخىر قىسمىدىن خېلى كۆپ ۋاراقلار يوقالغان . نەتىجىدە ، شائىر ئەمىنىنىڭ « باياز » دا پەقەت 11 پارچە غەزىللا ساقلىنىپ قالغان . بۇ 11 پارچە غەزەلدىن شائىرنىڭ ئوبرازلىق تەپەككۈر ۋە بەدىئى ماھارەت جەھەتتە خېلىلا پىشپ يېتىلگە ، ئۆز شېئىرلىرىدىن دىۋان تۈزگەن بىر تالانت ئىگىسى ئىكەنلىكىنى بىلىۋېلىشقا بولىدۇ . مەزمۇن ۋە تىل جەھەتتىكى بەزى ئالامەتلەردىن قارىغاندا ، بۇ غەزەللەر XVIII ئەسىرلەر ئۆپچۆرىسىدە قۇمۇلدا ئىجاد قىلىنغانلىقى مەلۇم . شائىر بىر غەزىلىدە قۇمۇلنى تىلغا ئېلىپ مۇنداق دەيدۇ :

دېمە قامۇل خەيلى ، ئەمىن ، شوخ بېپەرھىز ئىكەن ،

ئەۋلىيالارنىڭ ئىتى يولبارسىدىن بىپاك ئىمىش .

(ھەي ئەمىن ، سەن قومۇل ئەھلىنى شوخ ، بېپەرۋا ئىكەن دەپ ئەيىپلىمە ،

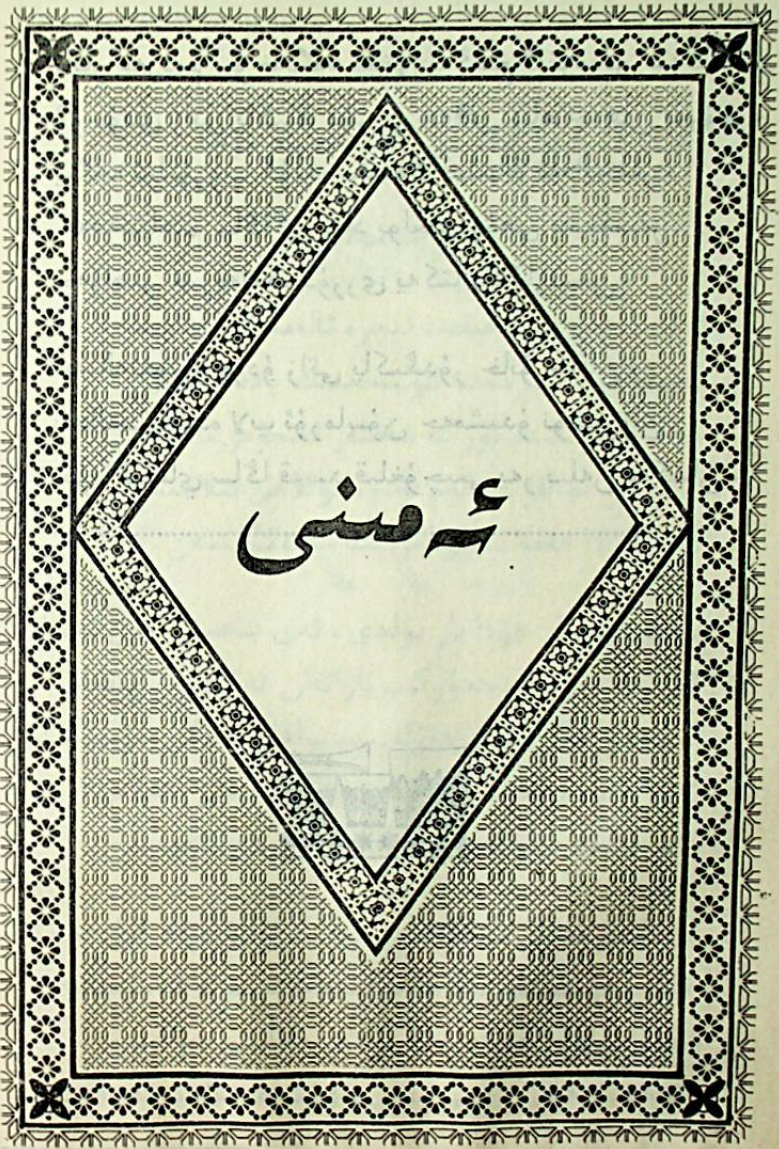
چۈنكى ئەۋلىيالارنىڭ ئىتى يولۋاستىنىمۇ كەپسىزدەك بولارمىش .)

بۇ ئىككى مىسرادىن شائىر ئەمىنىنىڭ قومۇلغا ۋە قومۇل خەلقىگە

بولغان چوڭقۇر مېھىر - مۇھەببىتىنى بىلىشكە بولىدۇ . قوللىنىدىكى بۇ « با-

ياز » غا ئەمىنىنىڭ مەزكۇر 11 پارچە غەزىلىنى كىرگۈزدۈك .

جامائەتچىلىكنىڭ بۇ ھەقتە ئىزدىنىپ كۆرۈشىنى ئۈمىد قىلىمىز .

عەزىزىنى

①

نىگارم بەزمىدە مۇتەربىنى يىغمىش نە ھەقىقە تىدۇر ،
 مېنىڭ رەشكىمگە بەزمىدىن ئىشتىكەن ئون ئېرۇر بائىس .
 مېنىڭ ھەم يىغلاماغىم رەشكىلەر ئىلتىپ ئەمەستۇر ئەيب ،
 رەقىبىنى شېنە قىلماقلىقىغە بۇ مەھزۇن ئېرۇر بائىس .
 ئەمەس تاڭ يار ئىشقىدا ئەل ئىچرە بولسام ئەفسانە ،
 مېنى دىۋانە ئەيلەرگە رەقىب مەفتۇن ئېرۇر بائىس .
 ئەمىن ، گەۋھەر تىلەر سەن ئىشقى بەھرىدىن تەۋە ككۈل قىل ،
 ئاڭا بەل باغلاما قلىقىغە مەيى ئەفسۇن ئېرۇر بائىس .

ئەمىنى

نەشر گە تەييارلىغۇچى : ئابدۇقەييۇم خوجا

غەزەللەر

يار ئۇچۇن كەلتۇر رەقىبلەر باشمە يۈز مىڭ ھەرەج ،
 قىلغانىڭدىن خاسىيەت مۇندا تولا يۈز قاتلا ھەج .
 ياخشىراق غەمكىن بۇ دەۋران ئىچرە يۈرگەن يادىدا ،
 بۇ قەۋى ئۇمىد ئېرۇر « ئەسسەبىر مېفتاھۇل - فەرەج » .
 تۇتماق ئەللا راست يۈزنى قاشلارى ئوتتۇرسىدا ،
 مەقبۇل ئېرمەسدۇر نەماز يۈز كەئبەدىن گەر بولسا كەج .
 يارنىڭ ۋەسلى ئۇچۇن شېرىندۇرۇر جانۇ جەھان ،
 ۋەسل ئولاي دەرسەن ئەگەر ئاندىنمۇ كەچ ، مۇندىنمۇ كەچ .
 قاسىدا ، ھالىمنى ئول دىلدارغە بارساڭ دىگىل ،
 كۈندۈزى مەشغۇل ھەر ئان ، غەملىك بولۇرمەن بولسا كەچ .
 ئىشقى ئېرۇر بوز قارچاغا ، لازىم ئاڭغا خۇشخۇيلۇق ،
 بىلمەگەنلەر قەدىرنى دۇنياپەرەست چۇن كەلھەمەج .
 تەركى ئەمىن ئەيلەدى ئەسباب ئالەمنى ھەمە ،
 ھەزرەتى ئىشانى كەشمىر داد ئامى جان دېگەج .

ئەيلەسەڭ ، ساقى ، كەتۈر مەي ، مۇبىنەلەلغىدىن خەلاس ،
 بىر يولى قىلغىل مېنى بۇ خۇد نەمالغىدىن خەلاس .
 شۇكرى لىللاھ ئەھلى تەقۋا بار چە مەندىن قاچتىلار ،
 مەست دەپ خۇش نەفە بولدۇم ئاشنالغىدىن خەلاس .
 خانەقانى تەرك ئېتىپ مەيخانەگە كىردىم قاچىپ ،
 بولغالى مۇنداغ رىيايى پار سالغىدىن خەلاس .
 تۇتاساتاپىر ھەر تالىبغە مەي ، ئول ئىچمەسە ،
 ئىختىيارچە قاچان بولغاي فەنالغىدىن خەلاس .
 ساقىيا ، بولدۇم ئەسىر زالىم خۇمار جەللادىغە .
 جۇرئەئى بىرلە مېنى قىل بى نەۋالغىدىن خەلاس .
 يارەب ، ئۇشبۇ ئىلتىفاتىڭ پادىشاھلىغىدىن فۇزۇن ،
 قىلماغىل ھەرگىز گەدانى بۇ گەدالغىدىن خەلاس .
 ئەمنا ، تۇفراق ئۆزۈڭنى ئەيلە ، بولغىل دەھر ئارا ،
 ماۋۇ مەنلىك كىسەرەتىدىن ، بېھەيالغىدىن خەلاس .

خالىقا ، قىلما مېنى بۇ دەرد ھېچراندىن خەلاس ،
 گەردەنمىنى ھەلقەئى دارى پەرىشاندىن خەلاس .
 جانۇ تەن بولغاي مۇبادا ھەجر كەتسە دەردلىك ،
 جاننى ھېچراندىن خەلاس ئەتمە ، ئانى جاندىن خەلاس .
 ئاھ ، دېسەم دۇدى شەرەر ئاھىم بىلە ھەمراھ چىقار ،
 كۆيمەيىن بولماس ھەمە ۋەھشى بۇ ئەفغاندىن خەلاس .
 غەرق بولساڭ بەھرى غەمگە سۇبھىنىڭ ئالدىغە بار ،
 نۇھ يەڭلىغ گەر تىلەر سەن مەۋج تۇفاندىن خەلاس .
 مەيدە رەڭ بەرگىل مۇسەللاغە دېسە پىرى مۇغان ،
 تىز رەڭ بەزىمدە بولغىل بارى ئىسياندىن خەلاس .
 نەڭگۇ نامۇس كۆپ جەفا قىلدى بولۇپ نەقسىم رەفىق ،
 ئەيلەگىل ، يارەب ، مېنى ئول نامۇسۇلماندىن خەلاس .
 ئەي ئەمىن قەسرىڭنى قىل ئاباد گەۋھەرلەر بىلە ،
 ھۆكۈم ئىلە بولغۇنچە يۇسۇف ئۇششۇ زىنداندىن خەلاس .

ئۇمرۇم ئىسيان بىرلە ئۆتتى نامۇسۇلمانلىغدا ، ھەيىق ،
 كۈنۈ تۈن غەفلەت بىلە ئەفسۇس نادانلىغدا ، ھەيىق ،
 تولاراق ئۇمرۇم ھەۋايۇ نەفس ئىلە ئۆتكەچ خەراب ،
 بىخەبەر مەككار قالپىمەن يۈز پۇشەيمانلىغدا ، ھەيىق .
 نەفس ئۈچۈن تارتىپ رىيازەت ھەر سارى قىلدىم سەفەر ،
 ئىلگەرى ئۆلتۈرمەدىم دۈشمەننى ئاسانلىغدا ، ھەيىق .
 قىلمادى كۆڭلۈم فەرامۇش ھەيىقى دۇن لەززەتلەرىن ،
 ئەنكەبۇتدەك ئۇمر كەچتى چۈشمۇ ھەيرانلىغدا ، ھەيىق .
 ساقىيا ، تۇتقىل قەدەھ كۆڭلۈم پەراكەندە قىلاي ،
 جەمە ئۇمرۇم ئۆتمەگەي شايدە پەرىشانلىغدا ، ھەيىق .
 بىر كۈنى ھەسرەت بىلە يەتسە ماڭا نۇشى ئەجەل ،
 ئەزم جان پەژمان ئېتەر تەندىن بۇ ھېرمانلىغدا ، ھەيىق .
 قىل نەۋائىدىن ئۇمىد ئىمىداد ئەمنى ھەر مەھەل ،
 ئۇمروڭ ئۆتكەرمە بۇ ئالەم ئىچرە بۇھتانلىغدا ، ھەيىق .

شۇ كرى لىلاھ مېھرى دۇنيادىن خەيالىم پاك ئىمىش ،
 ئىشقى سەھراسىدا جانىم بەرقىدىن چالاک ئىمىش .
 بولسا يۈزىمىڭ خاجە زەر جەمھۇر ئەفلاتۇن ۋەقت ،
 ئىشقى ئاتەشخانەسىدە تىغىل بىئىدراك ئىمىش .
 كۆيدۈرۈر جىسمىمنى ھەر سائەتدە يۈزىمىڭ تىرگۈزۈپ ،
 ئارى - ئارى ، ئەھلى تۇللاب كويىدا خاشاك ئىمىش .
 مەن ئىشىتىپ ۋەسفىنى ئوڭۇمدا ئېرمەس غەيبىدىن ،
 ھۇ ، دېگەن لەفزىنى دېدىم رەڭگى ئاتەشنىك ئىمىش .
 پادىشاھىم يادىدا يۈزىمىڭ فەلەكنى سەير ئېتىپ ،
 تاپمادىم ئەفلاك ئەۋۋەل بۇ توقۇز ئەفلاك ئىمىش .
 ئاينى كۆر ھەسرەت بىلە يىغلاپ يۈزىنى تىرماغان ،
 ئول سەبەبىدىن ئۇزدى بار تىرناغلاردا چاك ئىمىش .
 ۋەھشىيۇ بىخانۇمان ھەسرەتتە كەتتى باش بېرىپ ،
 ئەھلى تالىبلار باشى ئوينار پەرى فىتىراك ئىمىش .
 ھەجر دەشتىدە سەمۇم سوققان كىشىلەرگە دەۋا
 بەرگۈچىنىڭ گەردى راھى فىل - مەسەل تەرياك ئىمىش .
 دېنە قامۇل خەيلى ئەمىن شوخ بىپەرھىز ئىكەن ،
 ئەۋلىيالارنىڭ ئىتى يولبارسىدىن بىباك ئىمىش .

مېنى ئىشقىڭدا گەر بولسە خەيالىڭ مۇبتەلا قىلماق ،
 مېنىڭ ھەم ئارزۇم باردۇر نىگارم جان فىدا قىلماق .
 تىلەيدۇرمەن كېچە - كۈندۈز فىراق ئىلكىدە ئۆلمەكنى ،
 خەيالىڭ زىكر ھەم بەسدۇر ماڭا شامۇ سەبا قىلماق .
 كېزىپ ئالەمنى تاپماق ئاسان ئېرمەسدۇر سېنى ، ئەي گۈل ،
 بەسى مۇشكىل تاپىپ مەقسۇدىن ھەر كىم ئىلتىجا قىلماق .
 ماڭا ئەرز ئەيلەمەك ئەرزىمنى تۇرغە مۇشكىل ئېرمىشدۇر ،
 ساڭا ھاجەتلەرىمنى بارچە ئاساندۇر رەۋا قىلماق .
 مۇپەسسەر بولسا يادىڭدا سېنىڭ تۈنلەردە بولماغلىق ،
 سەھەرلەر ئاھ چېكىپ ئىراق تەرزىدە نەۋا قىلماق .
 كۆڭۈل بەرسە ساڭا ھەر كىم ئۇلۇسدىن كۆڭلىنى ئۈزگەي ،
 ئەگەر ئېرمەس ئىسە فىكرى جەھان ئىچرە زىيا قىلماق .
 ئەمىنگە ساقىيا ، كەلتۈر شەرابى كۈھنە مەرد ئەفكەن ،
 بولۇپدۇر ئارزۇ سەججادىسىنى بورىيا قىلماق .

بولسا مەقسەد ، ئەي نىگارم ، ساڭا چەۋگان ئويناماق ،
 ماڭا ئارزۇ گوي ئېتىپ باسمنى ھەر يان ئويناماق .
 قىلغالى گۈلگۈن ھىنا ئورنىدا ئىلكىڭنى ئەگەر ،
 ئويناماق بولسا ساڭا قان ، ماڭا ھەم قان ئويناماق .
 گۈل ئۇزارىڭنى نىھان قىلدىڭ قىلىپ زۇلفۇڭنى چىن ،
 چىن ئېلى يەڭلىغ دۇرۇمۇ رەسىم قالغان ئويناماق .
 سۈردى مەيلى ئىككى كۆزۈمگە مەردۇمى بولسۇن گۇداز ،
 گەر مۇرادىڭ بولسا مەندىن ساڭا پىنھان ئويناماق .
 ئەيلەدىڭ بەرباد دىنىمنى ئويناي - ئويناي ئانچە كىم ،
 رەسىم ئايىن بۇمۇدۇر ، ئەي نامۇسۇلمان ئويناماق .
 ئوقلارنىڭ ئانچە پەيكانى مېنىڭ كۆڭلۈمدەدۇر ،
 لازىم ئولسە ئاختارىپ ئال ئانچە پەيكان ئويناماق .
 نەچچە يالغان ۋەئىدەئى ۋەسىل ئەيلەدىڭ ئويناپ بولۇر ،
 مۇنچەمۇ ئەمىنگە ، ئەي شوخ ، ئەھد يالغان ئويناماق .

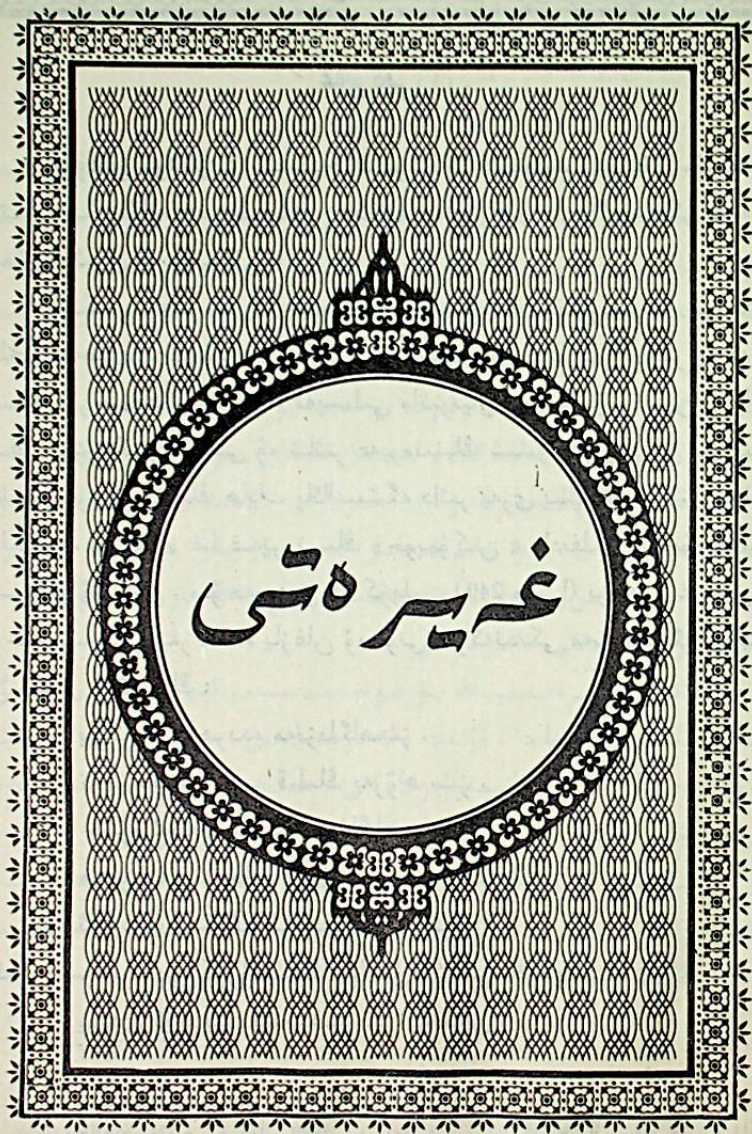

ماڭا ھەم بىر غۇنچەئى خۇشبۇي نەۋرۇزى كېرەك ،
 ساڭا ھەم جان بەرگەلى مەندەك سىيەھ رۇزى كېرەك .
 ئارزۇ ئەيلەپ سېنى سەد پارە بولدى كۆكرەكم ،
 ئانى پەيۋەند ئەيلەمەككە ياخشى دىلدوزى كېرەك .
 بولدى دەردىم بەھساب ، ئەمدى ئىلاجىم يوق مېنىڭ ،
 يىغلاماقدىن ئۆزگە ھېچ ئاھ جىگەر سوزى كېرەك .
 ئىستەرەم مەي بىرلە ئىشرەتخانى ساقى بولغۇدەك ،
 ئاقتابدەك بىر پەرتۈش مەجلىس ئەفرۇزى كېرەك .
 مەندىن ئۆزگە قايدادۇر بۇ ھەيرەتى ئالەمدە ئېشى ،
 كىمكى ئىستەر ئېشى ئاڭا ئاھ جىگەر سوزى كېرەك .
 يوقتۇرۇر فۇرقان ئىچىدە بىر ھۇرۇفى دەرسى ئىشقى ،
 دەرس ئىشقى ئۆرگەتكەلى پىرى دىل ئەفرۇزى كېرەك .
 ئەي شەھەنشاھىم سېنىڭ ئىشكىڭدە ئىمىندەككەنە ،
 سايراماققە بۇلبۇل ئورنىدا قىلدۇزى كېرەك .

دېمەس بىر قايدا دىۋانە مېنى ئول گۈلئۇزارىم يوق ،
 بۇ بائىسىدىن فىراقىدا ئىشىم جۇز ئاھۇ زارىم يوق .
 بولۇپمەن ھەجرىدە بىچارە ، رەڭگىمدۇر خەزان يەڭلىغ .
 سارىغ قايداق بولۇرمەن سەبزە يەڭلىغ نەۋ بەھارىم يوق .
 چېكىپ فەرياد يۈرۈرمەن كوهى فۇرقەت ئىچرە فەرھاددەك ،
 يۈرەكىم داغىدىن ئۆزگە جەھاندا لالە زارىم يوق .
 نەچە ئاھۇ فىغان چەكتىم مۇرادىم بولمادى ھاسىل ،
 نىگارمىسىز نەچۈك ئەيلەي مېنىڭ سەبىرۇ قەرامى يوق .
 مېنىڭ يارىمچە يۈزىمىڭ ياركىشى تاپغان بىلە بولماس ،
 بىھەمدۇللاھ مېنىڭ يارىمىدىن ئۆزگە ھېچ يارىم يوق .
 بىرەۋ كەلتۈرسە يارىمىدىن ماڭا گەر خۇش خەبەر ، بەرمەي
 سۆيۈنچى دەپ ئاڭا جانىمنى مەن ھەرگىز تۇرارىم يوق .
 ماڭا سىنغان سەفال جەمشىد جامىدىن بەسى خۇبدۇر ،
 ئالىپ ئىلكىمگە نۇش ئەتسەم قويۇپ مەي نەڭگۈ ئارىم يوق .
 خۇمارى مەن ئەگەر ساقى تەرەھھم ئەيلەسەڭ مەي تۇت ،
 ماڭا سىنغان سەفال [سۇنغىل] ، ئىچەي بولسۇن خۇمارىم يوق .
 ئىلاھا ، بۇ قۇلۇڭ ئەمىنى بار ئەتكەن خۇدايىم سەن ،
 ئەدەمدىن كەلتۈرۈپ ئۆزگە مېنىڭ پەرۋەدىگارم يوق .

غیر ہستی

دىلبەرا، ئاي يۈزدە خالىڭ راھەتى جانىم مېنىڭ ،
 ئاي يۈزۈڭ ئون تۆرت كۈنلۈك ماھى تابانىم مېنىڭ .
 سەرۋ قەددىڭ جانىم ئىچرە چۈن ئەلنى زىينەتدۇرۇر ،
 قاشلارنىڭدۇر كۆڭلۈم ئىچرە مەددى ئىمانىم مېنىڭ .
 ئارەز ئۆزى خەتتۇ خالۇ زۇلنى ئىككى كۆزلەرنىڭ ،
 كىشۋەرى كۆڭلۈم ئارا ھاكىمۇ سۇلتانىم مېنىڭ .
 ئەبىر ئىچىدە رەئد ئەمەس فەريادۇ ئەفغان ئەيلەگەن ،
 شۇئەئى ئاھىم شەرارى دۇدى ئەفغانىم مېنىڭ .
 قىينادى ئول يار كويىدا سەراسەر تىنماين ،
 قويمادى يا تىنغالى يا چىقمادى جانىم مېنىڭ .
 خىزىر يەڭلىغ سەبىز خەتتىڭدىن تاپار جان تازە جان ،
 ئاقتاب لەئلىڭ بولۇپدۇر ئابى ھەيۋانىم مېنىڭ .
 ئوت تۇتاشتى كۆڭلۈم ئىچرە نەچچە يىلدۇر جانىمە ،
 بىر قىيا ھەم باقمادى ئول شوخ جانانىم مېنىڭ .

①.....

① بۇ غەزەلنىڭ ئاخىرى يوقالغان .

يارنىڭ كۆپىدا مەن ئەمگەلگەلى .

كېچە - كۈندۈز يادىدا جان بەرگەلى .

تىل ئۇچىدا ھەر زەمان دان بەرگەلى .

يەم بېرىپ ، يۇرتۇمغا يانسام خۇبمۇكىن .

دېگەن مىسرالىرىدىن ئۇنىڭ ئىلچى شەھىرىدىن يەركەنگە كەلگەنلىكى ، يەنە بىر قانچە مۇددەتتىن كېيىن يۇرتىغا قايتىش نىيىتىدە ئىكەنلىكى چىقىپ تۇرىدۇ . چۈنكى XVI — XVIII ئەسىرلەردە ئوتتۇرا ئاسىيادىكى مۇھىم مەدەنىيەت مەركەزلىرىدىن بىرى بولغان يەركەن شەھىرى سەئىدىيە خانلىقىدىن كېيىنمۇ يەنە بىر مەزگىل ئۆزىنىڭ مەدەنىيەت جەھەتتىكى مۇستەھكەم ئاساسىنى ساقلاپ قالغان XVI — XVIII ئەسىرلەردە خوتەندە ئۆتكەن بىر قىسىم شائىرلار ۋە ئەدىبلەر يەنىلا يەركەندە ئىلىم تەھسىل قىلغان . بۇلاردىن نەۋبەتى ، مەھزۇن ، مىسكىن ۋە موللانىياز قاتارلىق شائىرلارنى كۆستىپ ئۆتۈشكە بولىدۇ . جۈملىدىن ، غەيرەتمۇ ئىلىم تەھسىل قىلىش ئۈچۈن يەركەنگە كەلگەن . ئۇنىڭ «خۇبمۇكىن» رادىئالىق مۇخەممىسى ئاپتورنىڭ يەركەندە ئۆتكەن تاللىق دەۋرىنىڭ بەدىئى خاتىرىسىدۇر .

شائىر غەيرەتمىنىڭ بۇ مۇخەممىسىدە ئىپادىلەنگەن ئىدىيىۋى ھېسسىياتىدىن قارىغاندا ، ئۇنىڭ پاك مۇھەببەتنى ، سەممىي ساداقەتلىكىنى ئۇلۇغلايدىغان ، ئىنسانپەرۋەرلىكىنى ، ھەقىقىي ئىسانى مۇناسىۋەتلەرنى قەدىرلەيدىغان ئىلغار پىكىر ئىگىسى ئىكەنلىكى كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ . يېڭىدىن تۈزۈلگەن بۇ «باياز» غا غەيرەتمىنىڭ يۇقىرىدا قەيد قىلىپ ئۆتۈلگەن مۇخەممىسى كىرگۈزۈلدى . كۆپچىلىكنىڭ ئىزدىنىشى تەتىجىسىدە غەيرەتمىنىڭ باشقا ئەسەرلىرىمۇ تېپىلىپ ، يورۇقلۇققا چىققۇسى .

① غەيرەتى

مۇھەررىردىن : شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق مۇزېينىڭ ماتېرىيال بۆلۈمىدىن تېپىلغان «باياز» ناملىق قول يازما ئىچىدىكى يەنە بىر ئۇيغۇر شائىرى غەيرەتدۇر .

شائىر غەيرەتى تەخمىنەن XVIII ئەسىرنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا خوتەننىڭ ئىلچى شەھرىدە تۇغۇلۇپ ، ئىجادىي پائالىيەت ئېلىپ بارغان . گەرچە غەيرە-تىنىڭ تەرجىمە ھالى ھەققىدە تەپسىلىي ماتېرىيال بولمىسىمۇ ، لېكىن ، «باياز» نىڭ تۈزۈلگەن ۋاقتى ۋە شائىر غەيرەتنىڭ شېئىرى ئىچىدىكى بىر قىسىم مەنبەلەردىن ئۇنىڭ ھايات پائالىيىتىگە دائىر بەزى يىپ ئۇچلىرىنى بايقاشقا بولىدۇ . «باياز» غا غەيرەتنىڭ «خوبۇمۇكىن» رادىئالىق بىر مۇخەممىسى كىرگۈزۈلگەن . مۇخەممەس 48 كۈپلەت (240 مىسرا) بولۇپ ، غەيرەتى بۇ مۇخەممەسنى يەركەندە يازغان ۋە ئۇنى يەركەندىكى مەشۇقسىگە بېغىشلىغان . بۇنى شائىرنىڭ :

يۈكەند شەھرىدە مەنزىلگاھسىز ،
تا تىرىكمەن ، بىر قىلىڭ پەرۋاھسىز ،
جىلۋە ئەيلەپ ئۆتسىڭىز ناگاھسىز ،
« ھو ئېلى ئەنجۇم كۆرۈنگەي ، ماھسىز ،
ئاھ دەپ ئىشقىڭدا ئۆلسەم خۇبىمكىن .
دېگەن مىسرالىرىدىن كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ ، شائىرنىڭ يەنە :
بولدى ئۈچ يىل ئىلچىدىن بىز كەلگەلى ،

① بۇ ماقالە «بۇلاق» ژۇرنىلى 1990 - يىللىق 2 - ساندىكى «شائىر غەيرەتى» ناملىق ماقالىدىن قىسقارتىپ ئېلىندى .

شۇم رەقبىلەرنى يوق ئەتسەم خۇبمۇكىن .

قەددى زىياننىڭ بۆلە كچە ھالى بار ،
كۆزى نەرگىس ئاي يۈزىدە خالى بار ،
دەردمەنلىكدە ئەجايب ھالى بار ،
بەند ئېتەرگە ساچى سۇنبۇل تارى بار ،
زۇلفىدىن زۇننار ئەششەم خۇبمۇكىن .

يارنى ئىزدەپ بارىپ مەن تاپمادىم ،
ھەجر دەرياسىغە كىردىم ئاقمادىم ،
ياد ئەيلەپ سەيھە تارتىپ ياتمادىم ،
كۆز يۇمۇپ كىر فىكىلەرىمنى ئاچمادىم ،
خەس بولۇپ كۆزگە قادالسام خۇبمۇكىن .

يار تۇتسە مەھبۇبى بىزدىن بۆلەك ،
تارتىشىپ ئاغرىر باغرى بىرلە يۈرەك ،
جەڭ قىلۇرغە لەشكەرى ھەر كۈن بۆلەك ،
گوشت سىزىپ ، پوستۇم بىلە قالدى سۆڭەك ،
كۆڭلۈم ئاغرىپ ، ئۆيىگە بارسام خۇبمۇكىن .

ئول پەرىۋەشنىڭ ماڭا قاش ئاتقانى ،
دۇررۇ مەر جاندىۇر قەلەم قاش ئاتقانى ،
تاش ئەمەس گەۋھەر قارا قاش ئاتقانى ،

غەيرەتى

نەشرگە تەييارلىغۇچى : ئابدۇقەييۇم خوجا

مۇخەممەس

يارنىڭ كويىغە بارسام خۇبمۇ كىن ،
يول يۈرۈپ كويىدا ئۆلسەم خۇبمۇ كىن ،
تەلمۈرۈپ خىزمەتدە تۇرسام خۇبمۇ كىن ،
ھەجر چاقماغىنى چاقسام خۇبمۇ كىن ،
بارگاھىنى يارۇتسام خۇبمۇ كىن .

مەھبۇبەنىڭ بىزدىن ئۆزگە يارى بار ،
سېينەسىدە ئالما بىرلە نارى بار ،
نار باغىدا ئەجايىب نارى بار ،
بىر ئىلىك سۇنسامكى ئايتۇر : نارى بار !
يانە بىر ئىلكىمنى سۇنسام خۇبمۇ كىن .

بۇ كۆڭۈل كۆيگەچ ھەبىبىگە قاينادى ،
مۇڭداشۇرغە بولسا ياخشى جاي دېدى ،
بىر ئىلىك سۇنسام رەقىبىلەر « ھاي ! » دېدى ،
ئاڭلاماس دەپ ياندۇرۇپ « ھاي - ھاي ! » دېدى ،

ئىشقى بار گاهىدە مەن دەۋر بولمىشىم ،

چەرخ ئۇرۇپ ئالدىدا دەمدەر بولمىشىم ،

بۇق - بۇق ئاۋازىنى قىلسام خۇبمۇ كىن .

پاي بۇسىدا تۇرۇپ ياهۇ دېسەم ،

ئاڭلاماي ئولتۇرسا ، مەن ئاھۇ دېسەم ،

روز - شەب يادىدا ئەللاھۇ دېسەم ،

لائىلاھ بەلكى ئىلەللاھۇ دېسەم ،

زىكرى تەسبىھدە بولسام خۇبمۇ كىن .

ياردىن ئايرىلماغايىسىز بىر نەفەس ،

ھەجر زىندانى ماڭا بولدى قەفەس ،

يارسىز ئۇشبۇ تىرىكلىكدۇر ئەبەس ،

بىر نەفەسدە ئۇچقالى قىلدىم ھەۋەس ،

ئىندەسە ئىلىكىگە قونسام خۇبمۇ كىن .

دىلبەرى قۇ - قۇ دېسە فەيلەر قاقىپ ،

شۇم رەقىبەلەر بار غالى قويماس باقىپ ،

ھەجر دەرياسىغە بارسام مەن ئاقىپ ،

بارغانىمدىن بىخەبەر بولسا رەقىب ،

زەخم تىغ ئۇرماسدە يانسام خۇبمۇ كىن .

ھەر كىشىنىڭ يارى بولسا دەردمەند ،

ئەقلۇ ھۇشۇ ، فەھم - ئىدراكى بەلەند ،

①

بىر باقىپ توققۇز قاش ئاتسام خۇبمۇكىن .

مەھبۇبەنىڭ جايگاھىدۇر ئېرەم ،

پايى گەردىدىن ماڭا يەتسە بەھەم ،

رەۋشەن ئولغاي كۆزۈمە چەكسەم رەقەم ،

شاد بولسا بۇ كۆڭۈل يوق بولسا غەم ،

باغ ئىچىدە باغ - باغ ئەتسەم خۇبمۇكىن .

ئولتۇرۇرلار يار زۇلغىنى سىلاپ ،

تەشەنەلىكىدىن تاپمايىن بىر قەترە ئاب ،

ئول ئىمامغە ئۇردى يەزىد تىغ قاداڭ .

مەن تۇراي دەپ يۈز تۈمەن دەۋلەت مەئاب

كەربەلا دەشتىدە ئۆلسەم خۇبمۇكىن .

مەھبۇبەغە نە ئەجەب مايلدۇ مەن ،

ھەرنە فەرمان ئەيلەسە قاينلدۇ مەن ،

شەمۇ گۈل رۇخسارغە ھايلىدۇمەن .

ياستاتۇرغە ئىشكىدە سايلدۇمەن ،

تەلقىن ئايتىپ سەدر تاپسام خۇبمۇكىن .

يار فىكىرىدە قەلەندەر بولمىشىم ،

ئۆرتەنىپ ئوتقا سەمەندەر بولمىشىم ،

① بۇ بىر مىسرا ئەسلى قول يازمىدا ئۆچۈپ كەتكەن .

چەۋرۈلۈپ مەقسەدلىرىمگە يەتمەسەم ،
ئۇشبۇ دەردىڭنى يامان دەپ كەتمەسەم ،
ئاخىرى ئارزۇمغا قانسام خۇبمۇكىن .

قايدا ئېرىشىش دىلبەرى مەن ئاڭلاسام ،
ئاي يۈزىنى كۆرگەلى بەل باغلاسام ،
مېھرى بارمۇ - يوقمۇ مەن بىر چاغلاسام ،
سىررىنى جانىمدا پىنھان ساقلاسام ،
تەڭرىگە مىڭ شۇكرى قىلسام خۇبمۇكىن .

رەھم قىلماس مەن غەربىنىڭ ھالىغە ،
كۆپ جەفا ئەيلەپ غەربىنىڭ ھالىغە ،
رەھىمىسى كەلمەس غەربىنىڭ ئاھىغە ،
كىرگەلى قويماس رەقىب دەرگاھىغە ،
فۇرقەتدە ئاھ ئۇرسام خۇبمۇكىن ،

يار رۇخسارىن مۇباھدۇر كۆرمەكىم ،
ئارزۇ ئېردى كويىدا ئۆلمەكىم ،
زۇلفىنى قايرىپ لەبىگە سۆيمەكىم ،
خۇپ ئەمەستۇر سۆيمەكىمكى ، ئۆپمەكىم ،
مەڭزىگە سۆيمەككە ئۆپسەم خۇبمۇكىن ،

ۋەقت پەيز ئېردى بۇ سۆز ، نې سۆز دېدىم ،
غەيبىدىن كەلگەنگە مەن ئارى دېدىم ،

شۇم رەقبىلەر بىر كۆرۈپ قىلسا پىسەند ،
سۆز دېسە شەككەر لەبىدىن تۇشسە قەند ،
پۇدېمەي ئاغزىمغە سالسام خۇبمۇكىن .

گۈل جەبىن سىمىن بەدەنلەر قايدادۇر ،
ئاي يۈزىنى كۆرسە جانغە پايدادۇر ،
باغى بار ئېردى ئېرەم ئول باغدۇر ،
بۇ غەربىنىڭ مەقسۇدى شول ياغدۇر ،
باغ ئېتىپ مەقسەدكە يەتسەم خۇبمۇكىن .

دىلرەبا سورماس مېنىڭ ھالىمنى بىر ،
باغى كىرمەككە ئېرۇرمەن تەن ھەقىر ،
چەۋرۈلۈرمەن باشىدىن مىڭ پىرۇپىر ،
ئاشىق ئېرسەڭ ھەجرى دەرياسىغە كىر ،
ھەجرى دەرياسىدا ئاقسام خۇبمۇكىن .

باقمادى دىلبەر غەربىغە بىر قىيا ،
پايى گەردى كۆزگە بولدى تۇتيا ،
ھەسبى ھالىمنى مېنىڭكى بىلدى يا ،
كەلمەدى نە چچەند دېدىم ئانچە : « بەيا » ،
مەن ئانىڭ قاشىمغە بارسام خۇبمۇكىن .

خەستە جانىمنى ساڭا سەرف ئەتمەسەم ،
خىزمەتتىڭدە زەررە لەب تەبىرەتمەسەم ،

ھەر زەمان كۆرگەندە مەھبۇب ئايدى باز ،
قىلماس ئېردى بۇ غەربغە ئىھتىراز ،
قىشۇ ياز ئالدىدا تۇرسام خۇبمۇ كىن .

لەختە - لەختە قان يۇتارمەن يار ئۇچۇن ،
تاش باغىرلىق ، بىۋەقا دىلدار ئۇچۇن ،
سەگ سىفەت ئىشكىدە تۇرسام زار ئۇچۇن ،
يار دېمەيدۇر ، ئىتتىقادىم بار ئۇچۇن ،
يار ئۇچۇن فەرياد قىلسام خۇبمۇ كىن .

دىلبەرىم مەندىن بۆلەكنى كۆزلەسە ،
مەن نەچۈك تاقەت تۇتارمەن سۆزلەسە ،
يار ئەگەر سۆزلەپ سۆزىگە تۇرماسە ،
بارمۇ سەن دەپ ھالىمە بىر سورماسە ،
بۇ كۆڭۈل رەنجىنى ئايتسام خۇبمۇ كىن .

①.....

كۆرگەلى كەلدىم جەمالىڭنى سېنىڭ ،
سەرۋقەد ، نازۇك نىھالىڭنى سېنىڭ .
سەپىر ئېتەرگە باغۇراغىڭنى سېنىڭ ،
ئالغالى ئالما - ئانارىڭنى سېنىڭ .
ئالما دەپ ئالسام ياشۇرسام خۇبمۇ كىن .

دىلرە بالارنىڭ گىرىفتارى دېدىم ،
جانۇ تەن بىرلەكى دىلدارى دېدىم ،
ھەجر ئوتىدا شۇمچە كۆيسەم خۇبمۇكىن .

كۆزلەرىم قان يىغلادى سىزدى فىراق ،
زور قىلدى بۇغەرىبغە ئىشتىياق ،
بىر تەرەھھۇم ئەيلەبان ھالىمغە باق ،
كېچە - كۈندۈز ئاھ ئۇرۇپ تارتتىم فىراق ،
بۇ فىراقىمنى ساۋۇتسام خۇبمۇكىن .

دىلبەرىم ئېردىكى جانىمدىن ئەزىز ،
ھەر تەكەللۇم قىلسا شەككەردىن لەزىز ،
شۇئەلسى ئالەمغە سالدى رۇستەخىز ،
پادىشاھ ئولتۇر ، گەدا ئايلىدا بىز ،
قۇللۇغىدا جان بەرسەم خۇبمۇكىن .

دىلبەرىم مەندىن يەنە ئاگاھ بول ،
مەن گەدايىڭغە ھەمىشە شاھ بول ،
جان بېرۇر ھالەتدە سەن ھەمراھ بول ،
بىزگە مۇشقىق ، غەيرىغە بەدخاھ بول ،
يا سېنىڭ ئاھىڭدا ئۆلسەم خۇبمۇكىن .

روز - شەب دىلبەر غەرىبغە قىلسە ناز ،
مىڭ جانىم بولسا ئېرۇر ئىلكىڭدە ئاز ،

يارنىڭ قەددى سەنەۋبەردە كىكسە ،
قاشلارى گويىكى شەمشەردە كىكسە ،
كۆزلەرى گويىكى گەۋھەردە كىكسە ،
زۇلفى ئانىڭ ئىككى ئەژدەردە كىكسە ،
ئەژدەر ئاغزىغە ئۇرۇنسام خۇبمۇ كىن .

مەھبۇبەنىڭ قاشلارىدۇر يا مەسەل ،
كويىدا ئاققان ياشم دەريا مەسەل ،
ئاغرىماسلار ئاغرىقم سەۋدا مەسەل ،
يادىدا قۇمى سىغەت گويى مەسەل .
ئىت كەبى پايىدا ياتسام خۇبمۇ كىن .

تائەتى تەقۋاغە ھەرگىز بولمادىم ،
ئۇمۇ زايىئۇ كەتكەننى تۇيىمادىم ،
شۇكرى تەڭرىمگە كېزىكلەپ ئۆلمەدىم ،
ياخشىلىق كۆردۈم ، يامانلىق كۆرمەدىم ،
ياخشى ئات بىرلە كۆمۈلسەم خۇبمۇ كىن .

فانىدىن باقىغە مەن قىلسام سەفەر ،
ماسئۇللاھ خەستە كۆڭلۈمدىن كېتەر ،
ئۆكسۈمەس فانىدا رىزىقم بىر سەتەر ،
شۇكرى لىللاھ بولمادى ھەرگىز خەتەر ،
فانى ئالەمدىن تۈگەنسەم خۇبمۇ كىن .

يارنى ھەر كۈندە مىڭ كۆرگۈم كېلۇر ،

كۈندە كۆرۈنۈش بەرمەسە ئۆلگۈم كېلۇر ،

قاشن ئاتسا دىلبەرى كۈلگۈم كېلۇر ،

ياخشىلىقنى ھەر زەمان بىلگۈم كېلۇر ،

ياخشىلىق قىلغاننى بىلسەم خۇبمۇكىن .

مەھبۇبەنىڭ ھۇسن گويا شەب چەراغ ،

مۇنتەزىردۇر كىم قاراماغە فەراغ ،

ئايتادۇر غەمكىن دەرياغا داغۇ - داغ ،

يۈك ئاغىردۇر بارغالى يول ھەم يىراغ ،

يول ياراغىنى ئەتسەم خۇبمۇكىن .

مەھۋەشمىدىن ئۆزگەگە بارسا تىلىم ،

مىڭ تىلىم بولسۇن گۇناھىدا شىلىم ،

بۇ غەربىغە قىلماسۇن ھەرگىز ئىلىم ،

گۈل مەسەللىك سەرۋ بويۇق دىلبەرىم ،

ئاستانەڭنى سۈپۈرسەم خۇبمۇكىن .

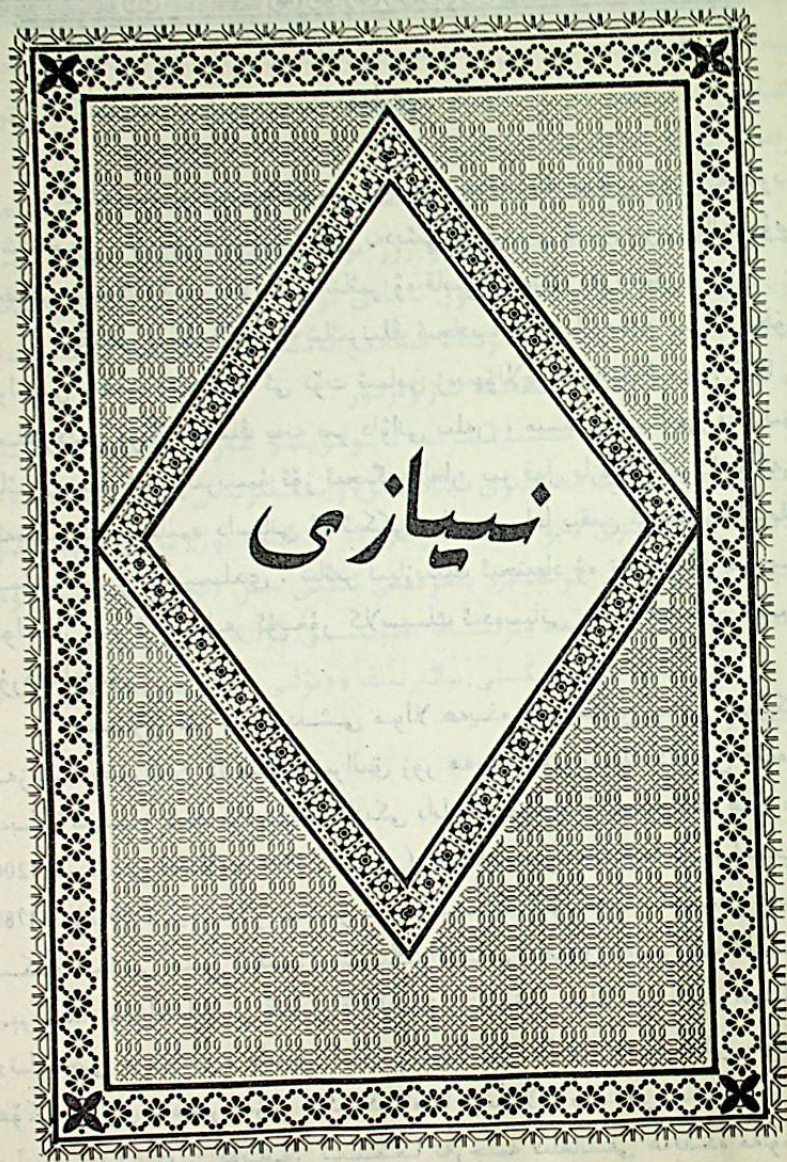
مەھبۇبەنىڭ كىر فىكى مانەندى سەف ،

خەستە جانىمغە تېگىپ ئەيلەر ھەدەف ،

كۆرمەسەم كۆڭلۈم ساچىلغاي ھەر تەرەف ،

يىلدا بىر كۆرسەم يۈزىن دەرەن شەرەف ،

ئارەزىن ھەر كۈندە كۆرسەم خۇبمۇكىن .

نیازی

كەلسە ئەزرائىل ئەمانەتكە بۇدەم ،
 باشمە تۈشكەي ئوشۇل دەم كۆھى غەم ،
 ئۆرتەنپ قورقۇنچىدىن بولغۇم ئەدەم ،
 رەھم ئەيلەپ قىلماسا تەڭرىم كەرەم ،
 سەيپە تارتىپ تەۋبە قىلسام خۇبمۇكىن .

①.....

يار كەند شەھرىدە مەنزىلگاھسىز ،
 تاتىرىكمەن بىر قىلىڭ پەرۋاھ سىز ،
 جىلۋە ئەيلەپ ئۆتسەڭىز ناگاھ سىز ،
 دەھر ئېلى ئەنجۇم كۆرۈنگەي ، ماھ سىز ② ،
 ئاھ دەپ ئىشقىڭدا ئۆلسەم خۇبمۇكىن .

بولدى ئۈچ يىل ئېلچىدىن بىز كەلگەلى ،
 يارىنىڭ كويىدا مەن ئەمگەلگەلى ،
 كېچە - كۈندۈز يادىدا جان بەرگەلى ،
 تىل ئۇچىدا ھەر زەمان دان بەرگەلى ،
 يەم بېرىپ يۇرتۇمغا يانسام خۇبمۇكىن .

غەيرەتى ئەۋۋارە بولدى يار سىز ،
 قالمادى ھالى ئانىڭ غەمخار سىز ،
 فانى ئالەمدە ئاڭا دىلدار سىز ،
 باغى جەننەتدە ئاڭا گۈلزار سىز ،
 داغى مېھنەتدىن قۇتۇلسام خۇبمۇكىن .

① بىر كۆپلىت قىسقارتىلدى .

② بۇ سۆز ئەسلى قول يازمىدا « ئاي سىز » دەپ يېزىلغان . قاپىيە ئېتىبارى

بىلەن « ماھ سىز » دەپ ئېلىندى .

قالدۇرۇلغان . بۇ مەلۇماتنى «ئەمىر ئەبا مۇسلىم» داستانىنىڭ ئەمىر ئەزىز بەگنىڭ تەشەببۇسى بىلەن يېزىلغانلىقىنى مۇناسىۋەتلىشتۈرگەندە ، شائىرنىڭ ئەمىر ئەزىز بەگنىڭ ھۇزۇرىدا كاتىپ بولۇپ ئىشلىگەنلىكى توغرىسىدا ئېنىق خۇلاسغا كېلەلەيمىز .

نىيازى ئىجادىغا نەزەر سالغىنىمىزدا ، ئۇنىڭ ئەزىز ۋەزىنىنىڭ ھەر خىل بەھرىلىرىدە قەلەم تەۋىتىپ زور مۇۋەپپەقىيەت قازانغان ۋە XVII ئەسىر ئۇيغۇر داستانچىلىقىغا مول ئىجادى تۆھپە قوشقان ئىستىداتلىق شائىر ئىكەنلىكىنى كۆرىمىز . شائىرنىڭ ئىجادىي ئەمگەكلىرى ئىچىدە مەسەلچىلىك ۋە ھەجۋىيات ئالاھىدە دىققەتكە سازاۋەردۇر .

نىيازى ئۆز شېئىرلىرىدا ، بولۇپمۇ غەزەللىرىدە كلاسسىك شېئىرىيىتىمىزنىڭ ئەنئەنىۋى ئىپادىلەش ۋاسىتىلىرىدىن ئۈنۈملۈك پايدىلانغاندىن تاشقىرى ، بۇ جەھەتتە يېڭى ۋە ئۆزگىچە يول تۇتقان ، بىر خىل شېئىرىي پىكىرنى ئوخشاش بەھرىدىكى ئىككى خىل (ئۇزۇن ۋە قىسقا) ۋەزىندە ، ئوخشاش قاپپىدە يېزىشنىڭ نەمۇنىسىنى ياراتقان شائىردۇر .

تۆۋەندە بېرىلگىنى شائىرنىڭ «دىۋانى نىيازى» دىكى بىر قىسىم شېئىرلىرىدۇر .

لەتافەت چار باغى ئىچرە گۈل ھۈسنۇڭ گۇمان ئەيلەپ ،
 بولۇر بۇ تەلبە كۆڭلۈم بۇلبۇلى ھەردەم فىغان ئەيلەپ .
 ئەئەلدەك لەبلەرنىڭ ئەينى لەتافەتتۇر تەكەللۇمدىن ،
 تەكەللۇم باشلايىن ئىشقىڭ ئوتىنى مەن بايان ئەيلەپ .
 غەمىڭ بىرلە كۆڭۈل ، ئىشقىڭ بىلە جان بولغالى ھەمرا ،
 مېنى ھەيران كەبى قىلدى بۇلارنى تەۋئەمان ئەيلەپ .
 ئەجەبتۇر ئىشقى ئارا كۆيسەم ماڭا كۆز سالماغاي ھەرگىز ،
 نەسۇد ئولغاي ساڭا ، جانا ، مېنى بىخانۇمات ئەيلەپ .
 نە بولغاي بىر كۆرۈپ رەھم ئەيلەسەڭ بولغاي دەۋا سەندىن ،
 ماڭا ھىجران تىغى تەگمىش يۈرەك باغرىمنى قان ئەيلەپ .
 ماڭا جان بەرمەگەي دەپ سەن مېنى ، جانا ، گۇمان قىلما ،
 مۇپەسسەر بولسە ۋەسلىڭ جان پېرۇرمەن بىگۇمان ئەيلەپ .
 نىيازى دەرد ئىلە مىڭ پارە بولدى ، سورمادى ھېچكىم ،
 نەسۇد ئولغاي ئانىڭ ئۆلمەكلىگى ئەمدى ئايان ئەيلەپ .

نىيازى

نەشىرگە تەييارلىغۇچى : ئەسقەر ھۈسەيىن

غەزەللەر

ئارەزىڭ كۆزگۈسىنى كۆرگەچ كۆڭۈل ھەيران ساڭا ،
ئاسرادىم بۇ ئىشقا سىررىن ئايغالى پىنھان ساڭا .
كىم ئېرۇر ئىشقىنىڭ زۇلىمدا مەندەك جان بېرۇر ،
غەيرىدىن دەم ئۇرسا ئىشقىڭ خۇپ ئەمەس جانان ساڭا .
ئەي كۆڭۈل ، مىڭ پارە بولماق ئىستەمەڭ يار ئالدىدا .
ئول تەبەسسۇم ئەيلەبان قىلغاي كۆرۈپ خەندان ساڭا .
بۇ بەلايى ئىشقىنىڭ ئوتىدا ئورتەندىم دېمە ،
مۇنچە ئوت قۇرقتە بىلە ھەجرىدە بار چەندان ساڭا .
ۋامقۇ پەرھادۇ مەجنۇن سەن كەبى دىۋانەنى ،
ئىشقا دەشتىدە تۇرۇپ كۆرگەي شىتاپ مەيدان ساڭا .
ئەي كۆڭۈل، جاننى نېتەي كۆرسۈن دەبان جانانەنى ،
ئوت تۇتاشۇر جانىغە قىلسۇن فىغان يەكسان ساڭا .
ئەي نىيازى ، جان بېرۇر ۋەقت ئولدى جانان ئالدىدا ،
ناگەھان بولسا كېرەك ئول دىلرەبا مېھمان ساڭا .

ئوت سالپ بىر لەئلىگۈن رۇخسارى ئوت ،
ئۆرتەدى جانىمنى بۇ ھەر پارە ئوت .
ئاھلار ئۇرسام چاقىندەك ساچىلۇر ،
شۇئەئى ھىجران ئېرۇر ھەر سارى ئوت .
زاھىدا ، قورقۇتما دەۋزەختىن مېنى ،
ئانچە بار ھەجرىگدە مىڭ مىقدار ئوت .
مەست ئاشىقلارغا ئۇترۇ كەلمەگىل ،
بولماسۇن بۇ جامەئى دەستارى ئوت .
سەرۋى نازىمنى ئىشىت ، ئەي دەردمەند ،
ناز ئىلە جانىمنى سالماق كارى ئوت .
كۆكدە گەر كۆرسەڭ ئۇنى ئەنجۇم دېمە ،
ئاھىم ئوتىدىن فەلەك رۇخسارى ئوت .
بۇلبۇلى ئاشۇفتە قاخشار ھەجرىدىن ،
بىل ، نىيازىنىڭ ئەجەب غەمخارى ئوت .

گۈلۈ گۈل ئاچىلدى نازۇك نازەمىن ئىچكەچ شەراب ،
سارغارۇر گۈللەر ھەمە كۆرگەچ جەمالى ئافتاب .
غۇنچە لەئلىنى كۆرۈپ پىنھان بولۇر بەرگ ئىچرە كىم ،
سارغارىپ گۈل ئۆزۈرلەر قىلغاي جەمالدىن ھىجاب .
رەڭ بېرۈرىمغە قىزىل تەگسە لەئەلدەك لەبلەرى ،
ماڭا گەر ئولسا بەھەم ئول مەينى مەن ئىچسەم شوراب .
لەئلىدىن مەي تاپتى رەڭ - رەڭ ، تاپسا مەندىن نە ئەجەب ،
رەڭ بەرەڭ مەستانە بولغۇم مەن ئىچىپ مەستى خەراب .
جامنى جانىڭ ئۈچۈن بىر قەترە بەر ، ئەي ساقىيا ،
ئارزۇمدۇر يارغە مەي بىرلە تۇتسام گۈلسەباب .
مەن تۇتارمەن ئۆزگەلەر قىلسە تەمەدۇ جانانە كۆر ،
ئىشقىڭ ئوتى ئەيلەگەن بۇ باغرى بىرياندىن كەباب .
ئىشقى دەردىدىن نىيازى ئاھۇ ئەفغان ئەيلەسە ،
ئويغانۇر قۇرقات بىلە بۇلبۇلغە چۈشكەي ئىزتىراب .

كۆرگەچ ئول جانان مېنى ھۆكۈم ئەيلەدى : پەيمانە تۇت ،
 بولغالى ئىشقىمدا شەيدا سەن كەبى دىۋانە ، تۇت .
 دىدى : ئىشق ئىچرە سېنى كۆردۈم ئەچەب دىۋانە سەن ،
 تولدۇرۇپ پەيمانەنى فەرياد قىل مەستانە تۇت .
 مەن دىدىم : جانۇ دىلىم بىرلە باشقىدىن ئۆرگۈلەي ،
 جانىم ئالسۇنكىم بېرۈر نازۇك قەدىڭ پەيمانە تۇت .
 قىلمە ، ئەي دىۋانە ، سەن بۇ ئىشق شىرىن ئاشكار ،
 شەمى ۋە سىلمىنى كورۇپ بولغىل ماڭا پەرۋانە تۇت .
 مەن تۇتاي ، ئەي نازەننى ، پىنھان ساڭا دەردىم ئايان ،
 ئەرزۇ ئەھۋالىم دېدىم كۆڭلۈڭدە سەن جانانە تۇت .
 دېدى : مەن بىرلە سېنىڭ بولماقغە يەتتى ئەلۋىدا ،
 ئانچە ئەفغان ئەيلەگىل كۆز ياشىدىن دۇردانە تۇت .
 ئەي نىيازى ، تۇش ئەمەس ، ۋە سىلنى تىلەپ قىلغىل خەيال ،
 كىم خەيالى ۋە سىلىدىن بولدى كۆڭۈل مەردانە تۇت .

نىگارا، تەگمەسۇن كۆز سۇنبۇلى زۇلفۇڭغە تۇمار ئەت ،
بېرۇر نازۇك قەدىڭغە چىرماشىپ ئول كاكۇلۇك زىنەت .
كۆرۈپ ئىشقىڭ كويدا زار سەرگەردان نېدىن بولماي ،
مېنى غەم دەشتىدە ئەۋۋارە قىلمىش ھەجر ئىلە فۇرقەت .
كۆڭۈل ھالنى دېمەكدىن كۆزلەرم ھەردەم قىلۇر ئەفغان ،
دېيەلمەن ئاشكارا ھەر نېچە قىلسا ماڭا كۇلفەت .
نېنەي بۇ ئىشق ئوتىغە مەن گىرىفتارى ئەسىر ئولغان ،
مېنى ئورتەرگە بۇ ئىشقىڭ ئوتى ھەردەم قىلۇر شىددەت .
كۆرەر ئاشىقنى غەمكىن غەم بىلە ، غەمخاردۇر ئاشىق ،
نېدىن غەمدۇر ، ماڭا كۆڭلۈم ئالىپ بۇ ئىشق ئىلە ئۇلفەت .
يارىپ كۆكسۈم جۇنۇندىن جان تالاشۇر چاغدا ، ئەي جانان ،
تەرەھۇم بىرلە قىلغىل ، ئەي نىگارم ، رەھم ئىلە شەفقەت .
نىيازى ، ئىستەمە بىداد ئول ئاي ئازارى مىڭ بولسا .
ئەگەر پەرۋانەدەك ئۆرتەپ سېنى كۈل قىلسا قىل ھىممەت .

ناۋەك ئاتتى دىلبەرىم جانىمنى قىلماي ئىھتىيات ،
 تەگدى ئانداغىكىم يۈرەك باغرىمدىن ئۆتتى قات - قات .
 ئورتەنىپ كۆڭلۈم قۇشى ھەجر ئوتىدىن بىمار ئىدى ،
 ئەمدى ئۇچماقدىن ئۆتەر تاپتى ئوقۇغدىن تۆرت قانات .
 دۇشمەنى جاندىرۇ فراقى بىرلە ھەجرى ئەي كۆڭۈل ،
 ئالمايىن جانانە جان ، جان تاپماغاي ئاندىن نىجات .
 قىمايىن ، جانا ، شەھىد مەن ئىشقى بولسام ئارزۇ ،
 تىڭلاسا خىزىرى ئەگەر يۈز قەتلى چۈن ئابىھىيات .
 جان بېرۇر چاغدا دېدىڭ لەئلى سۈچۈك دەپ ، ئەي كۆڭۈل ،
 ئاچچىغ - ئاچچىغ جان ئالۇر ئاغزىڭ تامشماقدىن نەبات .
 ھەرنەكىم زۇلم ئەيلەدىڭ ، مەن شادىمان كۆردۈم سېنى ،
 قانچە زۇلم ئەتسەڭ بېھلىدۇر مەن ئەگەر بولسام ھەيات .
 ئىشقى زۇلمىدىن ، نىيازى ، جان بېرۇرسەن ئاقبەت ،
 جان تالاشىپ يارىنىڭ ئالدىدا تۇرماقدىن ئۇيات .

كۆكدە گەر ئەنجۇم دېمە ، كۆرسەڭ ئەگەر ھەرسارى ئوت ،
 ئاھىم ئىچقۇنى بىلە بولغاي فەلەك رۇخسارى ئوت .
 تەن غۇبارىم دۇدىدىن ھەربار ئۆرتەپ بۇ كۆڭۈل ،
 بەر قەدىكىم يارۇتۇر بۇ ھەجر ئىلە ھەر بارى ئوت .
 كۆز ياشىمنى كۈھدەك غەلتان قىلۇرغە ئۇ نابان ،
 شوخى بىپەرۋا مېنىڭ جانىمغە سالماق كارى ئوت .
 ئىشقى ئارا دەۋزەز خىدىن ، ئەي زاھىد ، مېنى قورقۇتماكىم ،
 ئانچە باردۇر كىم بۇ ئوت ئول ئوتچە مىڭ مىقدارى ئوت ،
 مەست ئاشىقلارغا ، زاھىد ، تۇرما ئۇتتۇرۇ كۆيىغەسەن ،
 بولماسۇن گەر ئىشقىدىن بۇ جامەئى دەستارى ئوت .
 سەرۋى نازىم ناز ئىلە تۇرسا نېدىن ئورتەنمەيىن ،
 مىڭ بەلا جانىمغە ئەيلەر لەئلىگۈن رۇخسارى ئوت .
 ئەي نىيازى ، ئول گۈلى رەئناغە ئوتدىن تىل بىلە ،
 بولغاسەن فەرياد ئىلە بۇلبۇل كەبى مىنقارى ئوت .

نېتەيكى قىلدى كۆڭۈل كۆزلەرى قارا بىلە بەھس ،
تەرىقى ئىشق بۇدۇر قىلما خۇدنه ما بىلە بەھس .
بۇ ھەجر دەردى ئېرۇر بىدەۋا كۆڭۈللەرگە ،
دەۋايى دەردىڭ ئۈچۈن قىلما بىدەۋا بىلە بەھس .
جانىمغە مۇنچە نەسىم سەندىن ئولدى ، ئەي كۆڭلۈم ،
جەفانى ئانچە قىلۇر قىلما بىۋەفا بىلە بەھس .
سەبانى تاپسا سەھەر قىلغۇسى فىغان بىلە ئاھ ،
فىغانۇ نالەدە بۇلبۇل قىلۇر سەبا بىلە بەھس .
بۇ ئىشق دەشتىدە مەجنۇن كەبى گەدا بولسام ،
تەئە جىجۇب ئىلە قىلۇر شاھلار گەدا بىلە بەھس .
فراق ئوتىدا قويۇپ بىنەۋاغە يۈزمىڭ داغ ،
دەۋامدۇر كى قىلۇرلار يار بىنەۋا بىلە بەھس .
نىيازى ، ئەمدى ئالۇر جاننى قاش ئاتىپ جانان ،
تالاشما ھەرنە دېسە ، قىماغىل قەزا بىلە بەھس .

قىلغاي ئول جانان مېنىڭ كۆڭلۈمنى ھەيران ئاقبەت ،
جانىمە دۇشۋارلىغ سالمش بۇ ھىجران ئاقبەت .
ھەر زەمان غەم تىغىدىن كۆكسۈمنى چاك ئەتمەي نېتەي ؟
ئوينا - ئوينا قەسدى جان قىلدى بۇ جانان ئاقبەت .
كۆڭلۈم ئەھۋالنى دېمەك بىرلە تىلىمنى كۆيدۈرۈر ،
قىلغۇسى فۇرقەت ئوتى باغرىمنى بىريان ئاقبەت .
ئەي كۆڭۈل ، ئەۋۋارەسەن يوق تەندە جان جانان بىلە ،
لەھزە - لەھزە بولغۇسى جان مۈلكى ۋەيران ئاقبەت .
ھەجر تابىدىن ياغار كۆز مەردۇمىدىن سېلى ئەشك .
قىلماغاي ، يا رەب ، جەھان مۈلكىنى ۋەيران ئاقبەت .
ئىشقى مەيدانى ئارا ئول دىلرەبا جەۋلان قىلىپ ،
كۆز يۇمۇپ ئاچقۇنچە تۇرماي بولدى پىنھان ئاقبەت .
ھەجر دەردىن نىيازى ھالى بولدى ئۆزگەچە ،
زەئىفلىغ جىسىمىم بۇيار قان بىرلە ئەفغان ئاقبەت .

مىڭ مىڭ ئولسا نازەننلەر دىلرە باغە ئوخشاماس ،
 يۈز مىڭ ئولسا دەردمەند بۇ مۇبىتە لاغە ئوخشاماس .
 گەرچە ئول لەيلى بىلە شىرىن جەمالى ئەكسىدىن ،
 بولغۇسى ھەيران كەبى كۆزى قاراغە ئوخشاماس .
 گەر دېسە فەرھاد ئىلە مەجنۇن جەفانى ئىشقىدىن .
 ئويناي - ئويناي جانىمە قىلغان جەفاغە ئوخشاماس .
 يەتكەچ ئوق مېرگاندىن سىينەمنى گویا قىلدىكىم
 پارە - پارە گۈل ئاچىلغاندەك ، ياراغە ئوخشاماس .
 كۆزلەرم ئىشقىدا ياغدۇرمىش ياغىندەك ئەشكىنى ،
 ئاھىدىن ئوتلەر چاقىندۇر كىم ، ھەۋاغە ئوخشاماس .
 كۆز قارادى زۇلمىدىن بۇ نەۋىكىم تاپماس فەنا ،
 ھەر نىچە ئېستەر فەنا بۇ جان فەناغە ئوخشاماس .
 ئەي نىيازى ، جان كىرىپ جانانغە ، بولدۇڭ ئوزگەچە ،
 ياراغە مەھرەملىكىڭ ھەرگىز ياناغە ئوخشاماس .

كۆيمەين جاناننى كۆرمە كلىك ئەبەس ،
جان ئاياپ جانانغە كۆيمە كلىك ئەبەس .
كۆيمەين ھەجرۇ فىراقى ئوتىدا ،
بىر كۆرۈپ بىھۇدە ئۆلمە كلىك ئەبەس .
جاننى جاناندىن ئاياپ ، ئەي دەردمەند ،
تەلبەدەك ھەريانە يۇرمە كلىك ئەبەس .
تارتماين غەم دەردۇ مېھنەت ئەي كۆڭۈل ،
ئىشق يولى ئىچرە كىرمە كلىك ئەبەس .
بولماين غەۋۋاس ، نىيازى ، ئاڭلاغىل ،
ئىشق بەھرى ئىچرە چۆكمە كلىك ئەبەس .

نىگارم باشغە قويىمىش قىزىل ئالتۇندىن ئەيلەپ تاج ،
ئاغا قۇل بولغالى شاھى جەھانلار بارچەسى مۇھتاج .
غەمدە ئانچە يۈرسە ئىشقى يولى ئىچرە يول تاپماس ،
بۇ يولدا كارۋانى ئىشقىكىم جاننى بەرگەي باج .
قاراچى كوزلەرنىڭ مېزگان ئوقىدىن جاننى قۇتقارماس ،
غەرەز ئىشقى ئەھلىنىڭ كوڭلىنى ئالماقدىن قىلۇر تاراج .
كۈلەر ئەل ماڭاۋۇ سەن كۈلمەيىن ئەينى غەزەب بىرلە ،
مېنى ئاشۇقتە كۆرسەڭ قىل تەبەسسۇم بىرلە چىھرەڭ ئاچ .
سەھەرغە تەگرۈ بولدى ، ئەي نىيازى ، بولما سەن غافىل ،
نىگارنىڭ يوللارىغە سېلى ئەشكىڭ دۇرلارنى ساچ .

ۋەسىل چاغىدە كوزۇم بولماس بۇ ئەفغاندىن خەلاس ،
 نەيلەيىن بولماس كۆڭۈل بۇ دەرد ھىجراندىن خەلاس .
 كوزلەرنىڭ ئەفغاندىن بولما پەرىشان ، ئەي كۆڭۈل ،
 بۇ پەرىشان بولماغاي زۇلفى پەرىشاندىن خەلاس .
 مەن نېتىپ ئوزنى خەلاس ئەتكۈم بۇ ھىجران دەردىدىن ،
 دەرد ھەم بولماس نېتەي بۇ باغرى بىرياندىن خەلاس .
 كىم خەلاس ئىستەر كۆڭۈل بىرەھم ئول جانانەدىن ،
 بەس ، نىدۇر قىلسام خەلاس ئوزنى ، بۇ ئوت جاندىن خەلاس .
 تەلبەدەك ئۇريان قىلۇر كوز مەردۇمى قاندىن مېنى ،
 قاندا رەڭ ئالغان لىباسم بولدى ئۇرياندىن خەلاس .
 يۇز بەلا جانمغا ئەيلەر لۇتق قىلسا ، نە ئەجەپ ،
 ۋەسىلدىن قىلسا نې تاڭ جانانە ھىجراندىن خەلاس .
 ئىشق ئارا دەۋزەختىن ئارتۇغراق كۆيۈپ كۈل بولسا ھەم ،
 بولماغاي ، يارەب ، نىيازى بەندە سۇلتاندىن خەلاس .

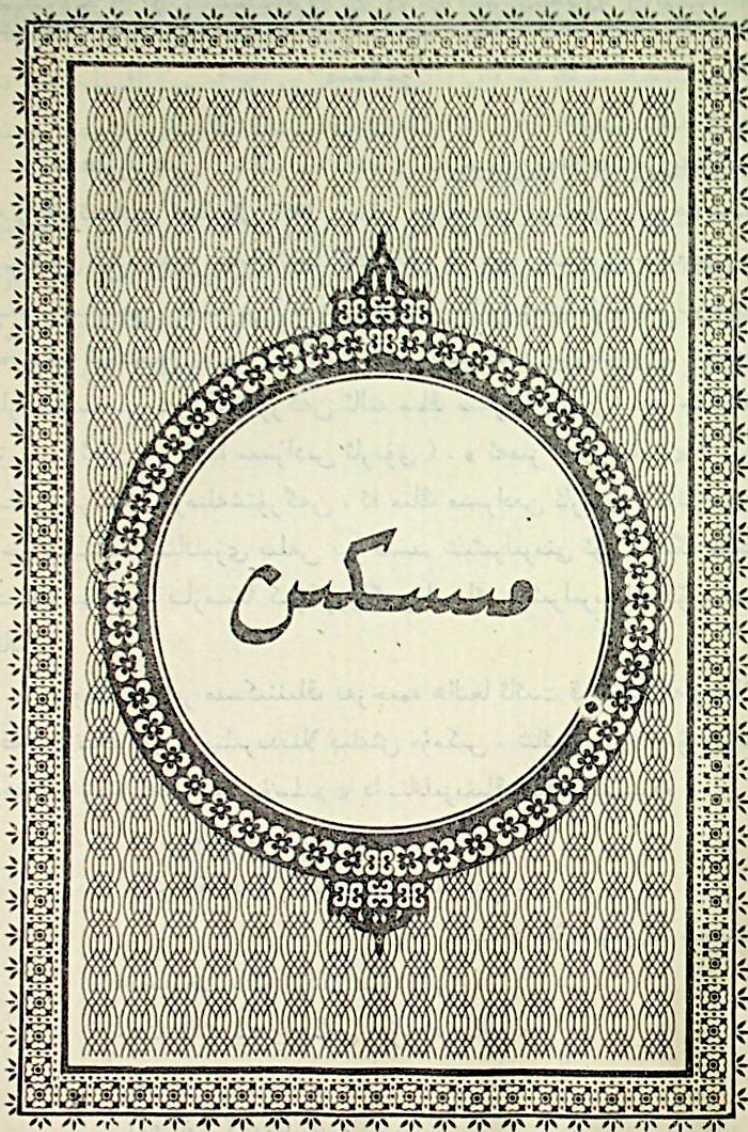

ماڭا نامېرىبانىدۇر ، ئوزگەلەرگە مېھرىبان گۈلرۈخ ،
ئەمەستۇر مېھرىبان ھەمدەم ، ماڭا نامېرىبان گۈلرۈخ .
ھەمىشە ئاھ ۋاۋەيلا چېكىپ ئۇن يىغلاماقدىنكىم ،
كۆڭۈلدىن دەردى چىقماس ، خاتىرىمدىن ھەر زەمان گۈلرۈخ .
سېرىشىكىم رەڭگىدىن ئال ئولدى جىسىمىم ، كورمەدى جانان ،
دەرىغا ، ھەجرىدىن قىلدى بۇ يەڭلىغ باغرى قان گۈلرۈخ .
نە بولسا مەن كەبى ئەۋۋارە ساقلار دەردىنى پىنھان ،
فېغانۇ نالەلەر قىلسام ساڭا بولماس ئەيان گۈلرۈخ .
چۇ ھەردەم دەردۇ مېھنەت ئىشقىدىن باشمىغە ياغدۇردى ،
ئۆلەر مەن فۇرقەتىدە تاپماغاي مەندىن نىشان گۈلرۈخ .
ھەياتىمغە ئەگەر بولسا مەسھاب بولغۇسى ئاجىز ،
فېغان ئەيلەي ئىشتىكىل ، قىلماغىل مەندىن گۇمان گۈلرۈخ .
تىگىپ غەمزەڭ ئوقى كۆڭلۈمنى پارە - پارە قىلغاندىن ،
كى تاپماس دەردىدىن كۆڭلۈم مېنىڭ ھەرگىز ئەمان گۈلرۈخ .
ئەگەر چە زەررەدۇرمەن ئىلتىفاتىڭ بولسا ئەيب ئېرمەس ،
نە بولغاي بىر نەزەر قىلساڭ ماڭا ، ئەي نەۋجەۋان ، گۈلرۈخ .
كېتىپ قەھرى ، نىيازى ، ئەمدى لۇتقى ئەتكەي ساڭا جانان ،
تەرەھھۇم بىرلە ياد ئەيلەر سېنى ساھىب قىران گۈلرۈخ .

يارنىڭ كويىغە بارماغلىق مۇباھ ،
تەلمۈرۈپ ئالدىدا تۇرماغلىق مۇباھ .
گاھ نازۇ شىيۋە بىرلە ھەر زەمان ،
يارغا ئۇترۇ باقشماغلىق مۇباھ .
يارنىڭ ھەجرۇ فراقى دەردىدىن ،
تا سەھەرلەر نالە قىلماغلىق مۇباھ .
دائىما يادىدا ئول سۇلتانى ھۈسن ،
نالە بىرلە ئاھ ئۇرماغلىق مۇباھ .
ئىشق ئارا بولسا سۈلەيمان تەختىدىن ،
ياستانىپ تۇپراقتا ياتماغلىق مۇباھ .
سەيد قىل جانا مېنىڭ كوڭلۇمنى ئال ،
قاش ياسى بىرلە ئاتماغلىق مۇباھ .
ئەي نىيازى ، سەن كەبى ئاۋارەنى ،
يار ئىتى سانىغا قاتماغلىق مۇباھ .

كۈرۈندى ناگەھان بىر ئىشۋە جەۋلان ئەيلەدى گۈلرۇخ ،
 مېنىڭ قەتلىم ئۇچۇن بىلدىم بۇ مەيدان ئەيلەدى گۈلرۇخ .
 ئېشىپ زەنجىرى زۇلقى تۇشتى كۆڭلۈم بويىنغە ئول دەم ،
 قىلىپ كۆڭلۈمنى مەھكەم ئۆزنى پىنھان ئەيلەدىن گۈلرۇخ .
 كۆڭۈلنى جاندىن ئايرۇ ئۆزنى كۆزدىن ئەيلەگەچ پىنھان ،
 كۆزۈمنىڭ ئەشكىنى ھەر سارى غەلتان ئەيلەدى گۈلرۇخ .
 ۋەفا ئىستەپ جەفاسىن ئانچە تاپتى دەردىدىن كۆڭلۈم ،
 بۇ يەڭلىغىكىم جەفا جانىمغە چەندان ئەيلەدى گۈلرۇخ .
 ئەجەبىكىم ئىشقى ئارا بولغاچ نىيازى زارۇ سەرگەردان ،
 جۇنۇندىن بۇ ئۆلۈك جىسمىنى ئۇريان ئەيلەدى گۈلرۇخ .

دەپ يازغانلىقىغا كۆرە ئۇنىڭ خوتەندە ياشاپ ئۆتكەنلىكىنى ، ئۆز داستانلىرىنى 1791 - 1792 - يىللاردا يازغانلىقىنى جەزىملەشتۈرەلەيمىز . شۇنىڭدەك شائىر ئىجادىنىڭ گۈللەپ ياشىغان دەۋرى VIII ئەسىرنىڭ ئاخىرىغا توغرا كەلگەنلىكىگە قاراپ ، ئۇنىڭ VIII ئەسىرنىڭ ئالدىنقى يېرىمىدا خوتەندە تۇغۇلغانلىقىنى پەرەز قىلالايمىز .

مول ئىجادىيەت مېۋىلىرىنى قالدۇرۇپ كەتكەن شائىر موللاھەيدەر مىسكىنىنىڭ بۇ توپلامغا كىرگۈزۈلگەن غەزەلىرى يۇقىرىقى قول يازمىدا ساقلىنىپ قالغان لىرىكىلىرىنىڭ بىر قىسمى بولۇپ ، شۇنىڭدىنمۇ شائىرنىڭ يېتىلگەن بەدىئى ئىستىدات ئىگىسى ئىكەنلىكى نامايان بولۇپ تۇرىدۇ .

مسكىن

مۇھەررىردىن : شائىر ۋە ئەدەبىي تەرجىمان موللاھەيدەر مسكىننىڭ نامى ۋە ئىجادىي ئەمگىكى 1987 - يىلى خوتەندىن تېپىلغان زور ھەجىملىك بىر قول يازمىدىن جامائەتچىلىككە مەلۇم بولدى . نىيازى ، ھەمدى ، موللا ئەلەم ، سالىھى ، ئەسىرى قاتارلىق ئۇيغۇر شائىرلىرىنىڭمۇ ئەسەرلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بۇ قول يازما مسكىننىڭ « رەۋزەتۇش - شۇھەدا » (پارسچىدىن نەزمىلەشتۈرگەن ئالتە مىڭ مىسراغا يېقىن) ، « جەڭنامەئى ھەزرىتى ئەلى » (1500 مىسرادىن ئارتۇق) ، « ئەمىر ئەبامۇسلىم » (نىيازى بىلەن بىرلىكتە نەزمىلەشتۈرگەن ، 15 مىڭ مىسرادىن ئارتۇق) قاتارلىق زور ھەجىملىك داستانلىرى بىلەن بىر قىسىم شېئىرلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان . ئۇنىڭ بۇ قول يازمىغا كىرگۈزۈلگەن لىرىك شېئىرلىرىنىڭ كۆپ قىسمى يوقالغان .

موللاھەيدەر مسكىننىڭ تەرجىمە ھالىغا ئائىت قىسمەت مەلۇماتلارنى پەقەت ئۇنىڭ ئۆز يازمىلىرىدىنلا بىلىش مۇمكىن . شائىرنىڭ « رەۋزەتۇش - شۇھەدا » ۋە « ئەمىر ئەبامۇسلىم » داستانلىرىنىڭ مۇقەددىمىسىدە

نەزم بولۇر بائىسىن ئايىتايكى بىل ،

تەئىرخقە مىڭ ئىككى يۈز يەتتە يىل .

— « رەۋزەتۇش - شۇھەدا »

تەئىرخى مىڭ ئىككى يۈز ھالى ،

يەنە ئالتە ئىدى قىلاي سۆز ئەجمالى .

خوتەن ئول ۋەقتى باغى قەسىرى بەھىشت ،

تۇفراغى گويىيا ئەنبەر سىرىشت .

— « ئەمىر ئەبامۇسلىم » .

ئەي ، سىڭاتىڭ مەدەتتىن گەردىشى دەۋران ھەمە ،
ئەرشىدىن تافەرش سېنىڭ سۇنۇڭدا سەرگەردان ھەمە .
سۇنۇ مەيدانىنى كەزمە كەكە قەدەم قويسە خىرەد ،
ۋاقىق ئولماي نۇكتەئى ئەسرارىدىن ھەيران ھەمە .
چۈن جەھان فەخرى دەپدى ھەمدىڭ ، ئەلا ئۇھسا سەنا ،
مەدەتلىك باغدا گۇيا ھۇر ئىلە ۋىلدا ھەمە .
ۋەھدەتلىك راھىنى نۇش ئەتكەن مەلائىك ، ئىنسۇ جان ،
مەستۇ مۇستەغرىق ئېرۇرلار - كەۋن ئىلە كەيۋان ھەمە .
قەھرىدىن نابۇد ئولۇر ، لۇتقى جەھان بۇنياد ئېتەر ،
« كۈن » دېمەك ئەمرىڭدىن ئولدى بۇ جەھان زىيىجان ھەمە .
بەھرى ئىسىيان ئىچرە چۆمگەنلەر تۇتۇپ سەندىن ئۇمىد ،
قوللۇغۇڭنى فەخر ئېتەرلەر جان چېكىپ شاھان ھەمە .
مۇدبىر ئولسۇن خاھى مۇقىبل ، شاھ بولسۇن گەر گەدا ،
تاشقارى ئېرمەس ئىرادەڭدىن ، بولار يەكسان ھەمە .
نالەئى ھەمدىڭ سەداسىنى چېكەرلەر ئەندەلىب ،
ئايتادۇرلار تەڭرى باقى ، ئۆزگەسى ۋەيران ھەمە .
قايسى ھەد بىرلە ئاچار مىسكىن سېنىڭ ھەمدىڭغە تىل ،
باش - ئاياغى جۇرمۇ ئىسىيان قىلغالى نۇقسان ھەمە .

مىسكىن

نەشرگە تەييارلىغۇچى : ئەخمەت ھىمىت

غەزدىلەر

ئالما يۈزۈڭنى ، ئەي سەنەم ، كۆرگەلى بىقەرارمەن ،
ئالما رەقىب شىكايەتنى ئاشقى ئىنتىزارمەن .
ئالما دېسەم ، جان ئالماغىڭ رەھم ئىشىدە يوقلۇغى ،
ئالماغىڭ فراقىدا سىمىنە دىلىڭگارمەن .
ئالمادى بىر سۆزۈم رەقىب ، سەن رەھم قىلمادىڭ [ماڭا] ،
گىرىيە - گىرىيلەر بىلە ھەجر ئارا زارى زارمەن .
ھىندۇبى خالىڭ ئول كۈنى قويدى كۆڭۈلگە زاغلار ،
ئالمادى جاننى پاتقىنە ، دەشت ئارا خاكسارمەن .
قەۋسۇ قۇزەھكە مەشقدۇر قاشى ھىلالدىن نشان ،
غەمزە ئوقىنى گەزلەگەچ جانۇ كۆڭۈل شىكارمەن .
كىمگە قىلىپسەن ، ئەي سەنەم ، فەقىرغە رەھم قىلغالى ،
زۇلمۇ سىتەم جەفاسىغە مۇزتەرۇ خارۇ خارمەن .
ئالمادى يۈز ئاياغىدىن تىيرە نۇجۇمى مىسكىن ،
ئالما يۈزۈڭنى ، ئەي سەنەم ، كۆرگەلى بىقەرارمەن .

كېلىڭ ، كېلىڭ ، ساڭا جانۇ كۆڭۈل فېدا بولسۇن .
ھەقىر جىسىمىم رەخشىڭغە خاكى پا بولسۇن .
غەمىڭ غىزاسىنى يەپ سەمزۈگەن كۆڭۈلنى تۇتۇپ ،
تېتىپ ، تېتىپ ئانى ، مېھرىڭ قۇشى غىزا بولسۇن .
سېنىڭ رىزايىڭ ئەگەر ئۆلمەكىدۇر بىسىمىل قىل ،
كۆرەگە ئەرشىڭ ئۆيىن سىيىنە بەرھەۋا بولسۇن .
ھەرىمى ۋەسلىڭ ئارا لۇتقى بىرلە ئەيلە غەنى ،
فىراقى كويۇڭ ئارا تابەكەي گەدا بولسۇن .
فىراق دەشتىدە قانلىغ كۆزۈم ھەرارەتىدىن ،
كويىدا سەگلەر ئىزى گەردى تۇتىيا بولسۇن .
بەقا شەرابى تۇتۇپ مەھزى ئەيلەگىل ئۇسرۇك ،
چىقىپ جەھان يۈزىدىن تەركى ماسەۋا بولسۇن ،
مۇقىمى كويۇڭ ئالۇرغە ئەگەركى يەتسە بەھەم ،
نەچەكى قەيسەرۇ خاقان ئولسە گەر گەدا بولسۇن .
بۇ گۈلشەن ئىچرە گۈل ئولسە ساچلىمايىن قالماس ،
بار ئولسە غۇنچەغە ئەقىل ، تابىئى قەزا بولسۇن .
قەفەس شىكەنجەسىدىن مۇرغى رۇھۇڭ ، ئەي مىسكىن ،
چىقىپ ھەۋايىكى ئىشقىڭغە كەدخۇدا بولسۇن .

قەسسامى ئەزەلكىم بۇ جەھاننى ياراتىپدۇر ،
 بەئزىنى فەقىر ، بەئزىنى ئەزىز ياراتىپدۇر .
 زىنھار ماڭا ئەيلەمەڭ ، ئەي دوست ، مەلامەت ،
 تەڭرىم مېنى ئۆز مەيلىچە فاجىر ياراتىپدۇر .
 مۇختار ئېسەم بولغاي ئېردىم نادىرەئى دەھر ،
 قىسمەت ئىشى مەن خەستەنى مۇنداغ خار ئېتىپدۇر .
 ئىززەت تىلەسەڭ ، ئەيلە فەقىرلىققە قەنائەت ،
 تامپىنى خۇدا ئەل ئىشىكىگە تاراتىپدۇر .
 گەر كاتىپ ئېسەڭكىم بىتكىل تەڭرى كەلامىن .
 مىسكىننى قەزا ئاسى خەتىگە قاراتىپدۇر .

يولۇقتى سەرۋ قەدىلىك قاشى يا قىز ،
كۆزۈم تاپتى ئىزىدىن تۇتىيا قىز .
شەكەر گۇفتارىدىن بۇلبۇل خجىلدۈر ،
بىلەلمەنكىم ئېرۇر ئول تۇتى يا قىز .
مۇيەسسەر بولسە ئول مىس بولغاي ئالتۇن ،
نېتەي ، بولماس بەھەم ئول كىمىيا قىز .
كۆزۈم ئىستەر تاڭ ئاتقۇنچە سىتارە ،
شەھابۇن ساقىب ئولغاي كۆكدە يا قىز .
قىز ئاتلىغ يوق جەھاندا ھېچ مەۋجۇت ،
نەھەد بولماقكىم ئول ماھ سىمىيا قىز .
تۈمەن ھەسرەت بىلە كۆڭلۈم تىلەگلىك ،
نېتەي ئالماقغە بار شەرمۇ ھەيا قىز .
كى ئەي دەۋران ، ۋەفا ئىزھارىن ئەيلەپ ،
قىز ئاتلىغ دارۇنى سىنەمگە ياقىز .
قىز ئاتلىغ دەھرىدىن ئاسرا ئۆزۈڭنى ،
ئالۇر دىنىڭ ئۆيىدىن سىمىيا ، قىز .
كەل ، ئەي مىسكىن ، بول ئەمدى رىندى جامى ،
يەتۈر گەي باشىڭگە مەي ، ساقىيا ، قىز .

ئايا بادى سەبا، ئەرزىمنى يەتكۈر گۈلئۇزارىمغە،
 تەرەھھۇم ئەيلەگەي شايەد مېنىڭ ئەرزۇ نىيازىمغە .
 كى ئەي ئىشقى ئەھلى مەن ئۆلگۈم ، كېلۇر فەرھاد ئىلە مەجنۇن ،
 ياراتماي قويغاسىز جارۇب ئېتىپ مەيلى مەزارىمغە .
 فەلەك قەدد بولۇپ نۇنى ، كۆيۈپ ئانداغ شەفەقگۈنى ،
 فىغانىم دەردىدىن ئوت ئالغان ئاھۇ نالە - زارىمغە .
 ھەرر جان پەردەسى بولغاي ، سىياھ كۆز مەردۇمى نامە ،
 يازارغە سۇنسە كۆڭلۈم قول ئول ئايدىن شەرھى زارىمغە .
 مۇقەممەر ۋە شىغە تالىب بۇ كۆڭۈل ، جاندىۇر دىرەم نەقدى ،
 مەلاھەت نۇتقىدە ئالغاي ئۆتۈپ دەپ نەردىبانىمغە .
 جەمالىڭ لالە زارى يادىدىن گۈلگۈن سىرىشكىمدۇر ،
 تۇتۇپ تۇفانى قان مەۋجى ئاقىزماقنى جىھازىمغە .
 ئۆزۈڭنى سەئۇھى بىبالۇپەر قىلغايىسەن ، ئەي مىسكىن ،
 دېسەڭكىم ، سىنەم ئۈستۈن يەر تۇتاي ئول شاھبازىمغە .

قاشىغە كىرسەڭ ھەر سەبا چەكسەڭ فىغان بىرلە نەۋا ،
ئىشقىڭدە ئەيلەپ جان فىدا ، ياد ئەيلەمەي مالۇ مەنال .
ئاخىر فەلەك غەددارلىق قىلدى ساڭا مەككارلىق ،
رەنجۇرى بىرەقتارلىق قىلدى نىھالىڭ بىمەجال .
شاخىڭغە يەتكۈزدى خەزان ، بىرەھمىلىك قىلدى ئەيان ،
سارغار تىبان ئەندۇھۇغەم گۈلزارى رۇخسار ئېردى ئال .
تۇتتى ئەجەل جامى فەنا ، لا جەرم ئىچتى بىرغىنا ،
مەست ئولدى ئەيلەپ تەركى ھۇش ، ئويغانماغى ئەمدى مەھال .
جانى قالىپ ، سىمىن بەدەن خىلئەت قىلىپ ياڭى كەفەن ،
چۇن ئەسبى تازى ئورنىغە تابۇتنى قىلدىلار مىسال .
تاپشۇردىلار تۇفراق ئارا ، ئالەم ماڭا بولدى قارا ،
ھەيرانۇ سەرگەردان ئولۇپ ھەردەم يېنىشتى ئۆزگە ھال .
مەن دەپ سېنى مىرزا فۇلاد ئاغزىمدا يا قەندۇ نەبات ،
تۇتماق بىلەن ئاتىڭ سېنىڭ ئىچكەندەك ئۇلغايىمەن زىلال .

قاشىڭ تەماشى ئەيلەسەم كۆك ئۆزرە بىر كۈنلۈك ھىلال ،
 ئايتۇر ماڭا يالغان دېدىڭ ، ئوخشاتماقم ئېرمەس مەھال .
 يوقلاپ كۆزۈڭنى ھەر سەھەر چولقاندىن
 يۈز نۇرىدىن كەمدۇر قەمەر ، خۇرشىد نۇرىدۇر مىسال .
 كۆڭلۈم خەيال ئەيلەر ئاغىزىم خەستە ئەيلەر بىتەمىز ،
 جان بەخشى ئەنقىسى تاپىپ گويا مەسپەھادىن كەمال .
 خەت زاھىر ئەيلەپ يۈز ئۆزە ، كۆك ئۆزرە ياپغۇسى قەدەھ ،
 يا چەشمەئى ھەيۋان ئۆزە ئەنەبەرگە يەتكەيمۇ كەمال .
 قەدىڭ كۆڭۈلدە جا تۇتۇپ ، خۇنابەئى ھەسرەت يۇتۇپ ،
 ھەق بەرمەمش جەننەت ئارا تۇبىغە ئانداغ ئېتىتىدال .
 رەفتا ئارا كەبىكۋەرى ، يا كۆكدە مېھرى خاۋەرى ،
 قويغىل قەدەم جەننەت سارى ، ئەمدى بۇيان يانماق مەھال .
 ھەجرىڭدە قان [يىغلاپ] ئاتا ، فەرياد ئۇرۇپ ، ۋاھەسرەتا ،
 بولمىش كۆزىنىڭ نۇرى كەم ، ماغدۇرى قالماي بىمەجال .
 يەتمىش ئاناڭغە دەم - بەدەم مېھنەت بىلەن غەم ئۆزرە غەم ،
 ئىشقىڭدا بولمىش قەددى خەم ، گويا يېتىشكەندەك زەۋال .
 قارداشلار ھەجرىڭ ئارا ھەر كۈندە بولمىش ماجەرا ،
 بۇنەۋدۇ قاتتىغ تۇشسە ئىش ، رەھم ئەيلە ، تاپايغىمۇ كەمال .
 تەبئ ئەھلى مەجلىس قۇرسەلەر ، كۇسى مۇھەببەت ئۇرسەلەر ،
 سەندىن ئىشىتمەي بىر سەدا ، بەزمىگە يەتكەيمۇ كەمال .

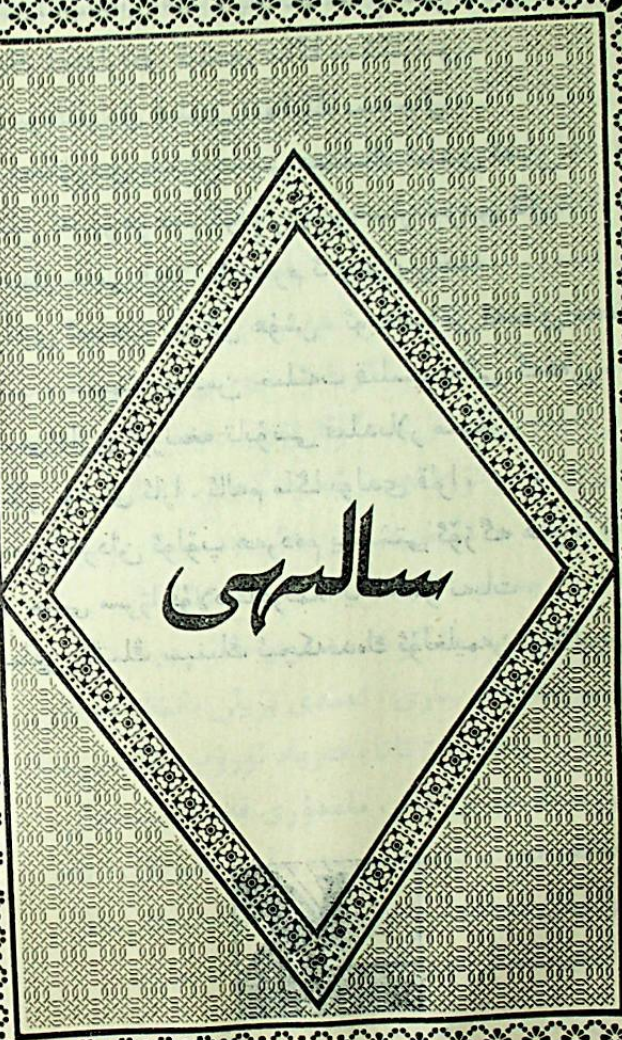
سالھى

مۇھەررىردىن : ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئەسىرلەر توپا - چاڭلىرىغا كۆمۈ-
لۇپ قالغان مەدەنىيەت مىراسلىرى ئارقا - ئارقىدىن تېپىلىپ ، ئۆز ھەغدالىرى
بىلەن يۈز كۆرۈشمەكتە . شۇلاردىن بىرى ھىجرىيىنىڭ 1272 -
(مىلادىيىنىڭ 1855 -) يىلى موللا ئىمىن ۋە موللا ياقۇپ تەرىپىدىن
كۆچۈرۈلگەن چوڭ ھەجىملىك بىر قوليازما بولۇپ ، بۇ قوليازما موللا
ھەيدەر (تەخەللۇسى : مىسكىن) ، موللا نىياز (تەخەللۇسى : نىيازى) ،
موللا سالھى (تەخەللۇسى : سالھى) قاتارلىق 3 - نەپەر ئۇيغۇر شائىرىنىڭ
ئىپىك داستانلىرى ۋە بىر قىسىم لىرىك شېئىرلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ . بۇ
يىگانە قوليازما موللا سالھىنىڭ غەزەل ، مەسنەۋى ، مۇرەببە ، مۇخەممەس ،
مۇستەھزاد ۋە كىچىك تىپتىكى ، ئىپىك شېئىرلاردىن بولۇپ جەمئىي 3500
مىسرا ئەتراپىدا شېئىرى كىرگۈزەلگەن .

بىز موللا سالھىنىڭ ئۆز شېئىرلىرىغا قىستۇرۇپ ئۆتۈپ كەتكەن بەزى
مەلۇماتلىرىدىن ، ئۇنىڭ تەرجىمھالىنى دەسلەپكى قەدەمدە يورۇتۇشقا
مۇۋەپپەق بولدۇق .

شائىر سالھى ھىجرىيە 1157 - (مىلادىيە 1742 - 1743 -) يىللىرى
قاراقاش ناھىيىسىنىڭ تۇخۇلا يېزىسىغا قاراشلىق مەڭلەي كەنتى تاقسا
مەھەللىسىدە تۇغۇلغان ۋە ئۆمرىنى شۇ يەردە ئۆتكۈزگەن .

سالھى شېئىرلىرىنىڭ تېماتىك مەزمۇن جەھەتتىكى مۇھىم ئالاھى-
دىلىكىرىدىن بىرى شۇكى ، ئاپتۇر ئۆز يۇرتىدا ۋە ئائىلىسىدە يۈز بەرگەن

سالىھى

سالىمى

نەشرگە تەييارلىغۇچى : ئەخمەت ھىمىت

غەزەللەر

- دەردىمنى تۆكەرگە دەردمەند يوق ،
ھالىمى ئۇلار شۇرگە مۇستەمەند يوق .
سەندىن يەنە تاپمايىن جەھاندا ،
باردىم يەنە رۇم ئىلە يەمەن ، يوق .
ھەريان نەزەرىمدە يۈز تۈمەن گۈل ،
سەندىن يەنە بىر گۈلى چەمەن يوق .
كۆڭلۈمدە ھەممە سېنىڭ ۋىسالىڭ ،
مەندەك يەنە ئارزۇمەند يوق .
گەۋھەرنى تونۇر مەئانى سەرراق ،
سەندەك يەنە بىر دۇررى ئەدەن يوق ①
شەھلا كۆزى ، روپى لالە ئەھمەر ،
سەرۋقەد ئول سىمىن بەدەن يوق .

① ئەسلى قوليازمىدا بۇ سۆز « ئەدەت » دەپ يېزىلىپ قالغان ، قاپىيە مەنە ئېتىبارى بىلەن « ئەدەن » دەپ ئېلىندى (م) .

مۇھىم ۋەقە - ھادىسىلەرنى ئۆزىنىڭ لىرىك شېئىرلىرىدا بىۋاسىتە ۋە ياكى ئارقا كۆرۈنۈش قىلغان ھالدا ئەكس ئەتتۈرۈپ ، ئۆزىنىڭ ئەينى زامان رېئاللىقىغا بولغان ئىدىيىۋى ھېسسىياتى ۋە باھاسىنى ئوتتۇرىغا قويغان . شۇڭا ئۇنىڭ شېئىرلىرى پۈتۈنلەي رېئالىستىك روھ بىلەن سۇغۇرۇلغان . سالىھى شېئىرلىرىدىكى بۇ خىل ئالاھىدىلىك ، ئەينى دەۋر ئىجتىمائىي جەمئىيىتىنى تەتقىق قىلىشتا بىزنى مۇھىم تەپسىلاتلار بىلەن تەمىن ئېتىدۇ .

سالىھى شېئىرلىرى تىلىنىڭ ئاممىبايلىقى ، شېئىرىي پىكىرنىڭ رۇ-شەنلىكى ، ھەر خىل بەدىئىي ۋاسىتىلەرنىڭ مۇۋاپىق ئىشلىتىلگەنلىكى ، ۋەزىن ۋە شېئىرىي شەكىللىرىنىڭ كۆپ خىللىقى بىلەن مۇھىم بەدىئىي قىممەتكە ئىگە . بۇ تۈپلەمغا ئۇنىڭ بىر قىسىم غەزەل ۋە مەسنەۋىلىرى تاللاپ كىرگۈزۈلدى .

يار ئۈچۈن گۈل تارىدىم ئەيلەپ مەشەققەت ئەمگەلىپ ،
كۆز ياشىم بىرلە سۇغاردىم پەرۋىشلەر مەن قىلىپ .
گۈل كەمالىغە يېتىشمەسە قىلىپ يارىم سەفەر ،
مەن قالپ يالغۇز دىيارىمدا مۇسافر ھەم غەرىب .
بار ئىدى يارنىڭ گۈلى ، بارى ئۇ گۈلنىڭ بۆلبۈلى ،
گۈلدىن ئايرىلغاچ قىلىپ فەريادۇ ئەفغان ئەندەلىب .
يا كۆڭۈلنىڭ راھەتى يوق ، يا بەدەننىڭ قۇۋۋەتى ،
ئول گۈلى ئەسغەر كەبى چىھرەم قالىپدۇر سارغەرىپ .
يا فىراقنىڭ شىددەتى ، ياكىم ئەجەلنىڭ مۇددەتى ،
ھەم بەدەننىڭ قۇۋۋەتى قالماي ئەجەب بولدۇم زەئىق .
ھېچ مەجالىم يوق ئۇ كۈن ياتتىم كىرىپ گۈلشەن ئارا ،
گاھى مەستۇ گاھى بېھۇش گاھى ھۇشۇمغە كېلىپ .
ئول زەمان يەتتى قۇلاغمىغە بىرەۋنىڭ شەرفەسى ،
ھەم قەدەر سالماغلىغىدىن مەن ئانى تۇردۇم بىلىپ .
بىر باسىپ ، ئىككى باسىپ ، كەلدى يېتىپ گۈلشەن ئارا ،
قول ئۇزاتتى گۈلغە ئالغاي بەرگى شاخىدىن ئېگىپ .
مەن دېدىم : « ئەي بىئەدەب ، سەن غۇنچەغە يەتكۈرمە زەئىق »
دەرمەھەل كەلدىم ھۇشۇمغە كۆز ئاچىپ كۆردۈم رەقىب .
مەن مۇنى بىلمەكلىكىمنىڭ بائىشى ئېردى سەبەب ،

ئاستۇرۇپ ئۆلتۈرگەلى باغلانغان نەيلەي دار ئىشىق ،
 ئاخىرى ئۆلتۈرگۈدەك فۇرقەتدە ئول ھەر بار ئىشىق .
 ئېلىتىبان ئول ھەر جر فۇرقەت كۈندە مىڭ دارۇلقەزا ،
 بىر يولى قەتل ئەيلەمەككە چىراتىپ بازار ئىشىق .
 دوستلار ، فۇرقەت ئەزابى شىددەتتىن ئەيلەي بەيان ،
 ئاھ ، نېتەي مەن بەندەنى قىلدى زەبۇن ناچار ئىشىق .
 خانمانىمدىن كېچىپ ، بىخانمان بولغاندۇمەن ،
 دوستلار ، ئەيب ئەتمەڭىز باشىمدا مىڭ سەۋدايى ئىشىق .
 خەلقى ئالەم كۆرسە ئەيب ئەتمەس جۇنۇنۇمنى كۆرۈپ ،
 لەيلى ئىلە مەجنۇندەك ھەم ئۆلتۈر سەمەندى ئار ئىشىق .
 ھەرنە كەلسە باشىڭە تارتماسخە ، سالىھ ، چارە يوق ،
 [بۇ] مەگەر تەقدىر ئىلاھى قۇدرەتلىجەبار ئىشىق .

مەن مۇندا بۇ كۈن تاغلا كېتەر مەن ۋە تەنمىگە ،
 بۇ گۈلنى سېپىڭلار مېنىڭ ئول كۈن كەفەنمىگە .
 گۈل مەۋسۇمى كەتمىش تېگىيان باد ئىلە سەرسەر ،
 ئول بادى خەزان ئافەتى باغ چەمەنمىگە .
 بەھراق ئىدى گۈلدىن ئەگەر چە كەفەن ئەتسە ،
 گۈل غەيبىدۇرۇر خاك ئالۇدە بۇ تەنمىگە .
 مەن ئەزم سەفەر ئەيلەسەم [ئول] ھىندۇنى تاشلاپ ،
 ئول شامۇ سەمەرقەندى ، ھىراتۇ يەمەنمىگە .
 بۇيى گۈلنىڭ ئانھەزىرەتى رەببىكە ئەلادۇر ،
 بۇ گۈلنى قىلاي تۇھفە ئۇ زىبىيا سەنەممىگە .
 يەتسە ماڭا بىر بۇيى ئەسەر قاشى قارادىن ،
 باقماسە قاراقاش ئىلە بەلكى خوتەنمىگە .
 مەندەك يەنە بىر بەختى قارا تالىنى شۇم يوق ،
 باقساڭلا پىشانەمدىكى لەۋھى قەلەممە .
 رەھم ئەيلەمەس ھېچ بەندەئى سورماڭ مېنىڭ ھالىم ① ،
 قالماڭلا مېنىڭ دەرد ئىلە داغۇ ئەلەممىگە .
 مەن قۇرقەئى ئەمىنە ئەرزىمنى ئەيتسام ،
 سۇلتان شەھى ھەزرىت ئول با كەرەممىگە .

① ئەسلى قوليازىمدا بۇ ئىككى مىسرا ئىككى قېتىمدىن كۆچۈرۈلۈپ قالغان (م) .

گۈل ئۈنۈپ يىلدىزلارى چىققان ئىدى سىنەم يارپ .
ئەي سەبا ، مەندىن بارپ يارىمغە ئەيتىڭ مەرھەبا ،
ھەم سېنىڭ ۋەسفىڭدەدۇر بىر نەچچە سۆزلەر دىلغەرب .
سالھى شېئىر ئايتادۇرلار بىمەئانى سۆزلەنى ،
سۆزنى سۆز مەزمۇنىغە يەتكۈزمەين ئۆلگەي قەرب .

ئەي ، ئەلىق قەد ، ئاي يۈزلۈك مەھر بېلىم سەنمۇسەن ① ،
 ئۇشبۇ كۆڭلۈمنىڭ خۇشى ئارامى جانىم سەنمۇسەن ؟
 « بە » بەلا باشمىغە كەلتۈرگەن فرىقى ھەجرىدىن ،
 پارە قىلغان باغرىمە نازۇك نىھالىم سەنمۇسەن ؟
 « تە » تۇلان ئايدەك يۈزۈڭگە بەندەمەن ، شاھى جەھان ،
 تاقەتم يوق تەلمۈرۈپ ، ئارزۇم قانارىم سەنمۇسەن ؟
 « سە » ② سىرىبان سىرىغە ئەمرۇ فەرمان تۇتتۇرۇپ ،
 سەلتەنەت تەختى ئۆزە ③ شاھى جەھانم سەنمۇسەن ؟
 « جىم » جەمالىڭدىن جەھانغە ئوت ياقىپسەن ، ئەي سەنەم ،
 جانمۇسەن ، جانانمۇسەن ، خۇرشىدى جانىم سەنمۇسەن ؟
 « ھە » ④ ھەياتىم بارىچە ، سەن شاھ ، قۇلدۇرمەن ساڭا ،
 ھەرنە بۇ كۆڭلۈمدىكى رازى نىھانىم سەنمۇسەن ؟
 « خە » خەيالىمدا كۆرەرمەن ، كۆزدە كۆرمەكلىك مەھال ،
 خالى خەتتىڭ بارچە كۆڭلۈمدە خەيالىم سەنمۇسەن ؟
 « دال » دىلىمنىڭكى خۇشى ئارامى جانىم دىلبەرىم ،

① ئاپتور بۇ شېئىرنىڭ ھەربىر بېيىتىنى چاغاتاي يېزىقى ئېلىپبەسىنىڭ ھەرپ تەرتىپى بويىچە باشلىغان .

② چاغاتاي يېزىقىدىكى « ث » ھەرىپى (م) .

③ بۇ سۆز ئەسلى نۇسخىدا « ئۆزۈ » يېزىلغان ، ۋەزىن ئېتىبارى بىلەن « ئۆزە » ئېلىنىدىن (م) .

④ بۇ بېيىت چاغاتاي ئېلىپبەسىدىكى « ح » ھەرىپى بىلەن باشلانغان (م) .

« سات » سەبەر ئەتمە كىدىن ئۆزگە ئىشقى ئېلىگە چارە يوق ،
 سەبىرسىز مەن بىقەرەر ، سەبىرۇ قارارىم سەنمۇسەن ؟
 « زات » دەرگاھىڭدا زايىۇ قويماغىل پەرۋەردىگار ،
 زەبىت قىل كۆز مەردۇمۇم نۇرى زىيائىم سەنمۇسەن ؟
 « تە » ① تۇلان ئايدەڭ جەمالىڭغە بولۇپ ھەيرانۇ زار ،
 تاب تاقتە قالمادى بىرەھم زالم سەنمۇسەن ؟

②

« ئەين » ③ ئۇقۇبەت بىرلە قىلدىڭ دىنى ئىسلامم خەراب ،
 كافررى چىن ئەھلىمۇ ، كۆزى خۇمارىم سەنمۇسەن ؟
 « غەين » غەۋغا ، غۇسسە ، غەم كەلسە باشمىغە چارە يوق ،
 غەم غۇبارىم ، جان فەراغم ، دادخاھىم سەنمۇسەن ؟
 « فە » فىراقىڭ ئىچرە يىغلاپ تاپمادىم ھەرگىز مۇراد ،
 مەقسەدىم ھەم مەتلەبىم ، كۆڭلۈمدە فالىم سەنمۇسەن ؟
 « قاق » قاراقىم سىزغۇرۇپ ، يىغلاپ يولۇڭدا زار - زار ،
 بۇ مېنىڭ كۆڭلۈمۈ فىكىرىم ، قىيلۇجالىم سەنمۇسەن ④ .
 « كافى » گۈلزارىڭنى سەبىر ئەتمە كىنى ئەيلەپ ئىختىيار ،

① بۇ بېيىت « ئىتقى » (ط) ھەرىپى بىلەن باشلانغان ۋەزىن ئىپتىبارى بىلەن « تە » ئېلىندى . (م)

② « ئىزغى » (ظ) بىلەن باشلانغان بېيىت يوق ، كۆچۈرۈلمەي قالغان بولسا كېرەك (م) .

③ بۇ بېيىت « ئەين » (ع) ھەرىپى بىلەن باشلانغان (م) .

④ ئەسلى قوليازمىدا « فە » (ق) « قاق » (ق) ھەرىپلىرى بىلەن باشلانغان مىسرالارنىڭ ئورۇن تەرتىپى ئالمىشىپ كەتكەن ، چاغاتاي ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە رەتلەندى (م) .

ئاھۇ زارىم ، جان فىگارم ، دەردۇ داغم سەنمۇسەن ؟
 « زال » ① زەبۇن ئەيلەپ مېنى ھەجرى فراقىڭ ، ۋايىكم ،
 زايىل ئەتكەن ئەقلىمە شىرىن زەبانىم سەنمۇسەن ؟
 « رە » رىزادۇرمەن باشمىغە نەچچە كەلسە جەۋرۇ ، زۇلم ،
 سورغۇچى ئەرزى دىلىمنى رازدارىم سەنمۇسەن ؟
 « زە » ② زۇلفۇڭ دامىغە تۇشتى بۇ كۆڭلۈم چىرماشىپ .
 زۇلفىغە كۆڭلۈمنى قىلغان پايىملىم سەنمۇسەن ؟
 « سىن » سەئادەتدۇر سېنىڭ يولۇڭدا قىلسام جان پىدا ،
 سېلىكىبان سۆدرەت ئېتىپ كۆڭلۈم تىنارىم سەنمۇسەن ؟
 « شىن » شەھەنشاھىكى ، شەھلەر بارچەنىڭكى شاھىسەن ،
 شاھى خۇبان ، ماھى تابان شەھرىيارىم سەنمۇسەن ؟ ③

- ① بۇ بېيىت چاغاتاي ئېلىپبەسىدىكى « ذ » ھەرىپى بىلەن باشلانغان (م) .
 ② « ز » ھەرىپى بىلەن باشلانغان بۇ بىر بېيىت ئەسلى قوليازىمدا « خ » ھەرىپى بىلەن باشلانغان بېيىتتىن كېيىنلا كۆچۈرۈلگەن ، بىز بۇنى كاتىپتىن كەتكەن سەۋەنلىك بو-
 لۇشى مۇمكىن دەپ قاراپ ، چاغاتاي ئېلىپبەسىنىڭ ھەرپ تەرتىپى بويىچە « د » ، « ز »
 ھەرىپى بىلەن باشلانغان بېيىتتىن كېيىن بەردۇق (م) .
 ③ ئەسلى قوليازىمدا مۇشۇ بېيىتتىن كېيىن ، « ئىتقى » (ط) بىلەن باشلىنىدىغان بى-
 يىت كۆچۈرۈلگەن ، ئۇنىڭدىن كېيىن « دىلبەرم ئاي يۈزۈڭگە مەن بەندەئى مۇبتەلا
 بولاي ، ئۆرۈلۈبان باشىدىن جانۇ تەنىم قىدا بولاي » دەپ باشلىنىدىغان بىر غەزەلنىڭ 8
 مىسراسى بۇ شېئىرنىڭ ئارىسىغا قىستۇرۇلۇپ كۆچۈرۈلۈپ قالغان . بۇ يۇقۇرىدىكى «
 ئىتقى » (ط) بىلەن باشلىنىدىغان بېيىتنى چاغاتاي يېزىقىنىڭ ئېلىپبە تەرتىپى بو-
 يىچە ، « سات » (ص) ۋە « زات » (ض) ھەرىپى بىلەن باشلىنىدىغان بېيىتلاردىن كېيىن
 بەردۇق . ئارىلىققا قىستۇرۇلۇپ قالغان 8 مىسرالىق غەزەلنى چىقىرىۋەتتۇق (م) .

بەندەمەنۇ ساڭا قۇلمەن ، شاھۇ سۇلتان سەنمۇسەن ،
يا پەرسەن ، ھۆرمۇسەن يا ماھى تابان سەنمۇسەن ،
قەددى ئەرئەرن ، موپىدىن ئەنبەرمۇ ، شەككەرمۇ سۆزى ،
كۆزلەرى شەھلامۇدۇر ، لەئلى بەدەخشان سەنمۇسەن .
ئارەزى رەخشان ، ساچى سۇنبۇل ، كۆزى بادامى تەر ،
ھەر سۆزى قەندىن لەنزراق ، شەككەرئەفشان سەنمۇسەن .
مەن ئۆلەر ھالەتكە يەتتىم رەھم قىل ، ئەي ماھۇش ،
باغرى قاتتىخ سەڭگى دىل ، ئەي نامۇسۇلمان ، سەنمۇسەن .
سەجدە قىلسام ئەگمە - ئەگمە قاشلارنى مېھراب ئېتىپ ،
سەن ماڭا ھەم دىنۇ مەزھەب ، نۇرى ئىمان سەنمۇسەن .
ھېچ ئىنسان ئىچرە كۆرمەدىم سېنىڭدەك ھەم يەنە ،
يا بەشەرسەن يا پەرسەن ، ھۇرى رىزۋان سەنمۇسەن .
تەئەتەك چۇن ۋەزىزۇھادۇر ساچلارنىڭ مانەندى شەب ،
ھەم شەرافەت ئەۋجىدە خۇرشىد رەخشان سەنمۇسەن .
بىر كۆرۈپ ۋەسلىڭنى جانىم بەرمەكىم ئاسان ئىدى ،
جانمۇسەن جانىمغە ؟ ئارام بەلكى جانان سەنمۇسەن .
يارۇ يار دەپ بېھۇدە ، ئەي سالىھى ، جان چەكمەگىل ،
يوقسە مەقسۇدۇڭ ئۇچۇنكىم زارۇ ھەيران سەنمۇسەن .

سەيرىگە ھەم باغۇ گۈلشەن ، گۈلئۇزارىم سەنمۇسەن ؟
 « مەم » مەلائىكلەر مېنىڭ ھالىمغە ھەيران ھەر كېچە ،
 مەھربانىم ، نۇكتەدانىم ، غەمگۈزارىم سەنمۇسەن ؟
 « نۇن » نىيازىمدۇر مېنىڭ جانىمدىن ئۆزگە يوق نىياز ،
 شەمئىسەن ، پەرۋانەدۇرمەن ، جان نىسارىم سەنمۇسەن .
 « ۋاۋ » ۋاھىكىم ، قۇتۇلماس ھەجر ئوتىدىن ئۆلمەيىن ،
 ۋايىكىم ئارامى جان يا جان گۈزارىم سەنمۇسەن .
 « ھې » ھىدايەت ، لۇتفۇ تەۋفىقىدىن ھەم ئۈمىدئۇار ،
 ھۇدھۇدىغە سەير ئېتەر باغۇ بەھارىم سەنمۇسەن ؟
 « لام ئەلىق » ① لالە كەبى سىينەمدە يۈزىمىڭ داغلار .
 غەمگۈزارىم ، گۈلئۇزارىم ، لالەزارىم سەنمۇسەن ؟
 « يار » يا [ر] دەپ سالىھى كۆرسەڭ نەدۇر ھەم يارىدىن ،
 يارنى رەسۋا ئەيلەگەن يالغانچى يارىم سەنمۇسەن ؟

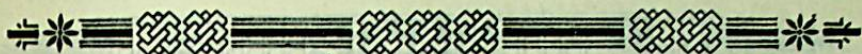

① بۇ بېيىت چاغاتاي يېزىقىنىڭ ئېلىپبەسىدىكى « لام ئەلىق » (لا) ھەرىپى بىلەن باشلانغان (م).

دېلرەبا ، ۋەسلىڭنى ئىزدەپ بىنەۋا بولدۇم نېتەي ،
 بۇ كۆڭۈل ئاخىر فىراقىڭدا گەدا بولدۇم نېتەي .
 ئاھكىم ، ھىجران ئوتى ئاخىر مېنى قىلدى كەباب ،
 ھەجرۇ فۇرفەتدە كۆيۈپ ئەمدى ئەدا بولدۇم نېتەي .
 گۈلدىن ئايرىلغان كەبى بۇلبۇل مەسەللىك ئۇن چېكىپ ،
 ۋادەرىخ ، مەن يار ۋەسلىدىن جۇدا بولدۇم نېتەي .
 مەن فەقىر دىلخەستەگە رەھم [ئەيلە] ، ئەي شامى جەھان ،
 كۆرگەلى ۋەسلىڭنى زارۇ بقەرار بولدۇم ، نېتەي .
 ھەر كۈنى مەندىن ۋەفا ، ئاندىن جەفا ئۆزۈرە جەفا ،
 مەن فەقىر ئول بىۋەفاغە مۇبتەلا بولدۇم نېتەي .
 ئول پەرى رۇخسارىغە بولسۇن ئەگەر يۈزجان فىدا ،
 جانىمە بىردۇر ئەگەر ، يۈزجان فىدا بولدۇم نېتەي .
 سالىھى گۈلچېھرەنىڭ كويىدا بولمىش بىنەۋا ،
 دەردۇ ھىجرانغە گىرىفتارى بەلا بولدۇم نېتەي .

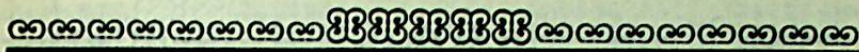

دېلبەرىم ئاي يۈزىگە مەن بەندەئى مۇبتەلا بولاي ،
 ئەۋرۈلۈبانكى باشىدىن جانۇ تەنىم فېدا بولاي .
 دېلبەرىما ، فراقىدا سىزدى كۆزۈم قاراغىدا ،
 كۈل بولۇپ ئىشتىياقىدا بىر يولى مەن ئەدا بولاي .
 كەچمەين ئول جانانەدىن ، جانۇ جەھاندىن كېچەي ،
 دېلبەرى مېھرىباندىن قايداغ ئېتىپ جۇدا بولاي .
 ھەجرىدە مەن ئوقۇپ غەزەل راك ئىلە مۇختەلىق نەئىن ،
 بەلكى نەۋادا قىچقارپ خەلق ئارا بىنەۋا بولاي .
 رەھمىسى كەلسە شادمەن ، قەھرىغە ھەم ئىلاج يوق ،
 ھەرنېچە قىلسە زۇلمۇ جەۋر ھەممەسىگە رىزا بولاي .
 خەستەئى تەشەندۇ مەن مەي تۇت ماڭا ساقى سۈزۈپ ،
 بولمەسە كاسەنى ① بېرىڭ [مەي] تۇتغۇچى ساقىيا بولاي .
 يار بىلە مەينى ئىچكەلى تاپساق ئەگەر سىنۇق سەفال ،
 جامىيۇ جەمشىدى زەمان شەۋكەتى پادىشاھ بولاي .
 يار ئىشكىدە ياتغالى يەتسە بۇ بەندەگە بەھەم ،
 كۆز تۇتۇبانكى خىزمەتن قىلغالى ئىنتىزار بولاي .
 سالىھى يار كويىدا ، گەۋھەرنى جۇستىجويلىدە ،
 تەرك ئېتىبانكى دۇنيانى دەر - بەدەر گەدا بولاي .

① ئەسلى قوليازمىدا « كەلسەنى » دەپ يېزىلىپ قالغان . مەنە ئېتىبارى بىلەن « كاسەنى » دەپ ئېلىندى (م) .

ئەندەلبىغە خار دىن مەجنۇنغە ئەتقال تاشدىن ،
 رازىدۇر يۈز جەۋرى يەتسە خار ئىلە خاراسىغە .
 يۈز ۋەفا مەندىن ، ئانىڭدىن مىڭ جەفا جەۋرى سىتەم ،
 مىڭ نىيازىم بار ئانىڭ بىر ناز ئىستىغناسىغە .
 بادە ئىچ ، ئەي سالپى ، ئالەم غەمىدىن بول خەلاس ،
 يا ئۆزۈڭنى تاشلاغىل ئەمدى جۈنۈن دەرياسىغە .

بۇ كۆڭۈل ئاشۇفتە يا [ر] نىڭ كۆزلەرى شەھلاسىغە ،
 نە ھەدىم بار كىرگەلى ئىزدەپ ئانىڭ مەئۋاسىغە .
 ئاھۇ ۋاۋەيلا بۇ فۇرقەتدە بەسى بولدۇم خەراب ،
 ئالدۇرۇپدۇرمەن كۆڭۈلنى ئول قەدى زىباسىغە .
 قىلمە بېھۇدە نەسپھەتنى ماڭا ، ئەي زاھىدا ،
 بۇ كۆڭۈل ھەيرانۇ زار ئولمىش گۈلى رەئناسىغە .
 خەستە ئۇششاق ئەھلىنى تاراج ئېتەرگە ئول زەمان ،
 بۇ كۆڭۈل مۈلكى جەۋاب بەرسۇن قاچان نەئماسىغە .
 ھەجرى شام ئەندۇھ فىراق ئەيلەپ زەئفى ناتەۋان ،
 نەچچە زار ئولسامكى كەلتۈرمەس داغى پەرۋاسىغە .
 « ئاشىقى سادىقمە » دەپ لاق ئورماغىل ، ئەي بۆلھەۋەس ،
 نە ھەدىڭ باردۇر ، نە ئىخلاس ئىشقىلىغ دەئۋاسىغە .
 ئىشقىلىغ دەئۋاسى قىلسە ھەر كىشى بۇدۇر جەزا ،
 قەتل ئېتىپ ئەيلەڭ تاماشانى ئۇلۇس غەۋغاسىغە .
 ۋائىزا ، مەن ئەتمەگىل ئىلتىپ پەرى ئەيلەپ جۇنۇن ،
 يوق بۇ دەۋر ئوتىغە تەسكىن يا كۆڭۈل سەۋداسىغە .
 بېھۇدە غەۋۋاس ناكام ئورماغىل لافۇ كەزاب ،
 كىرسە غەرق ئولماي قالمۇ ئىشقىنىڭ دەرياسىغە .

① ئەسلى قوليازىمدا « كۆرگەلى » دەپ يېزىلغان ، مەنە ئېتىبارى بىلەن « كىرگەلى » دەپ ئېلىندى (م) .

نېتەي بۇ ئىككى رەنج بىرلە گىرىفتارى جەھاندۇرمەن ،
 غەمى ئەندۇھۇ كۆپدۇر ، دەرد بىرلە ھەمزەباندۇرمەن .
 شەھىدى كەربەلا يەڭلىغ تۆكۈپ خۇن ، بۇزغالى چېرەم ،
 گەھى ئەخزەر گەھى ئەسغەر ، بەمسلى زەئفەراندۇرمەن .
 بۇ سەر بىرلە ئىت ئۇرۇشنى ئۆلتۈرمەي قاچان قويسۇن ،
 ئانىڭ ئۆلتۈرمەكەدىن مەن تۇتۇپ كۆز بىگۇماندۇرمەن .
 بۇ ئىككى كېسەلۇ ئالدى ① ئاراغە مەن نېچۈك ئەيلەپ ،
 چىداپ زۇلمغە گويا رۇستەمى ساھىبقىراندۇرمەن .
 خۇدانىڭ سۇنئى تەقدىرى ئىرادە ئانداغ ئېرمەستۇر ،
 بىر ئاي بولسام كېسەل ، بىر ئاي داغى ئەمنى ئەماندۇرمەن .
 خۇداۋەندا ، بۇ سالغان رەنجىڭىزگە يۈز تۈمەن شۈكرى ،
 زىيادە مۇندىن ئولسە ، مەن ئۇرۇپ ئاھۇ فىغاندۇرمەن .
 ئاتا يوقتۇر ، ئانام يوقتۇر كى يارۇ مېھرىبانىم يوق ،
 ۋەفادار دوست يارمەنۇ زەئىفۇ ناتەۋاندۇرمەن .
 ياتىبىدۇرمەن دىيارىمدا سىياۋۇش بىرلە كەيخۇسرەۋ ،
 سىكەندەر [بىرلە] جەمشىدۇ فەرىدۇنى زەماندۇرمەن .
 گۈنەھكار ئاسى جافى مەن ، بىشەرمۇ بېھەيا قۇلمەن ،
 تىلىم يوق قۇل ، دېمەككى يوق نىشانىم ، بىنىشانىدۇرمەن .
 نەمازۇ رۇزە مەندىن تەرك ، زەكاتۇ ھەجكى يوقتۇر زەر ،

① ئەسلى قوليازمىدا « كەسەلۇر ئالدىغە » دەپ يېزىلغان (م) .

كەلدىكى چەمەنگە باردى سەسەر ،
 گۈلنى تۈزۈپ ئاندا قىلدى يەكسەر ① .
 قورقار ئىدۈك خەزان يەلىدىن ،
 پىنھان بولۇبان جەھان ئېلىدىن .
 بىر كۈن كېلىبان قەزا ھۇجۇمى ،
 گۈلشەننى ساۋۇردى يەل سەمۇمى .
 يەتتىكى خەزان بەھار كەتتى ،
 گۈلشەن ئارا گۈلئۇزار كەتتى .
 يارىمدىن ئولۇپ ئول كۈن جۇدا مەن ،
 فۇرقەت ئوتى بىرلە مۇپتەلا مەن .
 ئۆرتەدى جانىمنى داغى ھىجران ،
 ياشىم تۈگە [دى] تۆكەي قىزىل قان .
 نەيلەي ، نە قىلاي بۇ ئىشغە چارە ،
 قىلسامكى ئۆزۈمنى پارە - پارە .
 ئەمدى بولايىن گەھ سۇفيانە ،

②

گاھى سۇفىلاردەك ئەيلەسەم ھەق ،
 ھەر تارى موبۇم دېمىش ئەنەلھەق .
 كۆڭلۈم [دە] تولا ئېرۇر نەدامەت ،
 چىقماس بۇ فىراق تا قىيامەت .

① ئەسلى قوليازمىدا بۇ سۆز « يىكر » شەكلىدە يېزىلغان (م) .

② ئەسلى قوليازمىدا بۇ بىر مىسرا چۈشۈپ قالغان (م) .

مەسنەۋىيەلەر

بىمىھر ئىكەن بۇ دەھر غەددار ،
 بۇ جەر خى فەلەك ئېرۇر سىتەمكار .
 ياردىن مېنى ھەم جۇدا قىلىپدۇر ،
 جانىمغە سىتەم جەفا قىلىپدۇر .
 باغ ئىچرە قىلىپ چەمەن ئۇزارلىق ،
 ئول گۈلشەن ئارا جان فەزارلىق .
 ۋەقتىكى يېتىپ ئىدى مۇھەببىلار ،
 بۇلبۇللار چېكەر ئىدى نەۋالار .
 ئول مەن بولۇبان ، مەن ئول بولۇپ ھەم ،
 ئاندا يوق ئېرىدى كۆڭلۈمدە ھېچ غەم .
 گەھ ئويناشىپۇ گەھى كۈلۈشۈپ ،
 گەھ يىلداشىپۇ گەھى سۆيۈشۈپ .
 گەھ باغ ئىچىدە قىلىپ گۈزەرلەر ،
 گەھ گۈلغە قىلۇر ئىدۇك نەزەرلەر .
 ۋەقتى يەنە ئافەتى زەمانە ،
 كۆردى ئىككىمىزنى دەرمىيانە .
 كەلدى يەنە بىزگە فىتنە باشلاپ ،
 ئول باغى چەمەنگە ئوتنى تاشلاپ ،

سالھ قىلىبان بۇ سۆزنى بۇنياد ،
دوستلار ئىشتىپ مېنى قىلىك ياد .

* *

بىر كۈن ئول تەرەفكە مەيل ئەتتىم ،
ئول يارنىڭ ۋىسالغە يەتتىم .
كۆردۈم نۇرىنىكى زار ئاشق ،
بولدۇم ئاڭا مەنكى يار سادىق .
ئول سارىغە گەرچە بارمىسام ،
گۈل يۈزىنى ئاندا كۆرمىسەم .
ئول گۈلنى قولۇمغا ئالماس ئېردىم
مەن ئۇشبۇ بەلاغە قالماس ئېردىم .
ھەر كۈن بۇ فىراق بولۇپ زىيادە ،
بۇ جەۋرۇ جەفا ماڭا ئىرادە .
يارىم بولۇبان كۆزۈمدە نازىر ،
ھەر كېچە تۈشۈمدە ئۈيلە ھازىر .
ھەر كېچە بولۇپ بۇ ئىككى بىدىل ،
ھەر ئىشتىبانكى زار ئىلە دىل .
ھەر كېچە بىللە ئول ئەجايىب ،
ۋەقتىكى سەھەر كۆزۈمدە غايىب .

تۇفراق ئارا كىردى ماھى تابان ،
يەر ئاستىدا ئۆزنى قىلدى پىنھان .
بۇ دەھر بىلەن كۆڭۈل ئاۋۇتماق ،
بۇ باغ ئارا گۈلشەنگە باقماڭ .
نې مېھرىسى بار ئانىڭدا نې كۆز ،
نې چىھرى بار لەتىق ئانىڭدا نې يۈز .
نې شەھنى قويار نە كىم گەدانى ،
نە مۇفلىسۇ نە بىۋە بىنەۋانى .

* *

نە گۈلشەن ئەمدى ماڭا نې باغ ،
نە بەھرى ماڭا نە دەشت نە تاغ .
بۇ دەردنىڭ ھېچ دەۋاسى يوقتۇر ،
بۇ رەنجىنىڭ ھېچ شىفاسى يوقتۇر .
مەخلۇق ئىشىغە قىلىپ ئىلاجى ،
ساتىپ ئالۇر ئىدىم يىغىپ خىراجى ،
ئول تەڭرى ئەزەلدە قىلسە تەقدىر ،
بەندەسى نەھەد قىلۇرغە تەدبىر .
يارىم سېنى تاپشۇراي خۇداغە ،
ئىككىنچى رەسۇلى مۇستەفاغە .
ئەفۋ ئەت گۇناھىمنى شاد قىلغىل ،
جەننەت ئىشىكىن كۇشاد قىلغىل .

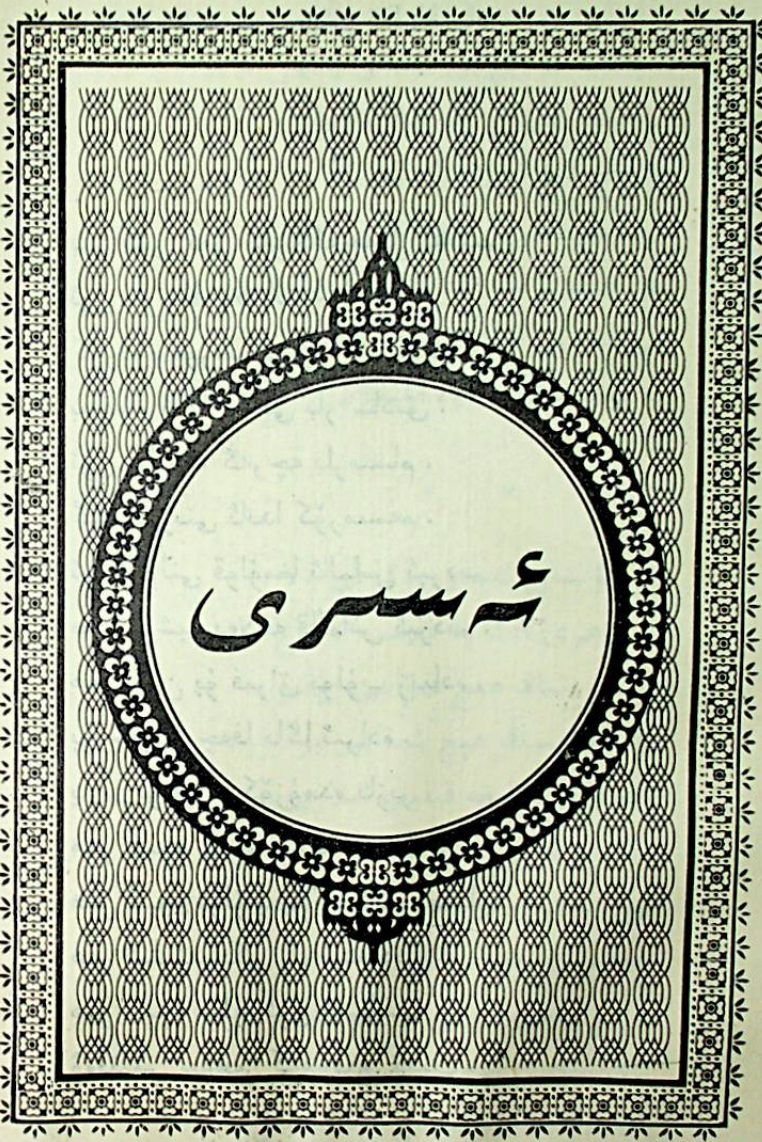
مۇھەررىردىن :

بۇندىن يەتتە يىل بۇرۇن موللائىمىن ۋە موللا ياقۇب قاتارلىق ئىككى نەپەر كاتىپ تەرىپىدىن مىلادى 1855 - يىلى خوتەننىڭ «شورباغ» يېزىسىدا كۆچۈرۈلۈپ تاماملانغان «شەھرى باياز» ناملىق چوڭ ھەجىملىك بىر قول يازما تېپىلغانىدى . بۇ قول يازما توغرىسىدا «بۇلاق» ژۇرنىلىنىڭ 1988 - يىللىق 1 - سانىدا «يېڭى تېپىلغان بۈيۈك مىراس» سەرلەۋھىلىك بىر پارچە ماقالە ئېلان قىلىنىپ ، بۇ «باياز» توغرىلىق قىسقىچە مەلۇمات بېرىلگەنىدى . مانا شۇ «شەھرى باياز» ناملىق قول يازمىغا مىسكىن ، موللاسالھ ، موللائىياز قاتارلىق شائىرلار بىلەن بىر قاتاردا ، ئەسىرى ، موللا ئەلەم ، ھەمدى ئىسىملىك ئاپتورلارنىڭمۇ ئاز - تولا شېئىرلىرى كىرگۈزۈلگەن .

بۇلاردىن «ئەسىرى» تەخەللۇسلۇق ئاپتورنىڭ مەزكۇر قول يازمىغا ئۈچ پارچە غەزىلى كىرگۈزۈلگەن . بۇلاردىن ئىككى پارچىسى ئىلگىرى «بۇلاق» مەجمۇئەسىنىڭ 1980 - يىلى 2 - سانىدا ئېلان قىلىنغان . موللا ئەلەم ئىسىملىك شائىرنىڭ بولسا بۇ قول يازمىغا ئۈچ پارچە غەزەل بىر مۇخەممىسى كىرگۈزۈلگەن .

«ھەمدى» تەخەللۇسلۇق شائىرنىڭمۇ بىر غەزىلى كىرگۈزۈلگەن . زۇمۇررەد دېگەن ئاپتورنىڭ گەرچە بۇ قول يازمىغا شېئىرلىرى كىرگۈزۈلمىگەن بولسىمۇ ، لېكىن ، «بۇلاق» مەجمۇئەسىنىڭ 1980 - يىلى 2 - سانىدا «ئەسىرى» تەخەللۇسلۇق ئاپتور بىلەن بىللە شېئىرلىرى ئېلان قىلىنغانىدى .

يۇقىرىقى شائىرلارنىڭ شېئىرلىرى سان جەھەتتىن ناھايىتى ئاز بولدى .

ئەسىرى

نەشر گە تەييارلىغۇچى : تۇرسۇن ھوشۇر

غەزەللەر

تا خوتەن شەھرىگە كەلدىم ساكىن ئولدۇم باغ ئارا ،
ئولتۇرۇپ پايى فەنادەك يەرتۇتۇپ تۇفراغ ئارا .
مەن كۆرەرمەن ئەلنى ، ئەل كۆرمەس مېنى ، يوقتۇر ئەجەب ،
« نۇن » مەسەللىك ياشۇرۇن يالغۇز « ئەلىق » دەك ياغ ئارا .
چەھار ئۇنسۇردەك مېنىڭ جانىمغە بولدى چەھار باغ ،
جانىمە قۇشكىم ئۇچالماي تەلپۈنۈر بۇ باغ ئارا .
ھەمنەفەس بارى مۇۋاپىق غەير يوق ئىكى چەراغ ،
سۇ ياغدۇر كۆيگەلى قويماس قاتىلسە ياغ ئارا .
ئىختىلافەن سۇبەتى ناچىنىسىدىن قىل ئىختىلاق ،
ۋاي ، شەھبازىكى تۈشكەي بىر گۈرۈھى زاغ ئارا .
ئاقىلۇ غاقىل ئەگەر سۈرەتدە بىر سۆز مۇختەلىق ،
ئۇيقۇلۇغ بىرلە نەفەس فەرقى ئېرۇر ئويناغ ئارا .
تالىبىكىم ئەھلى دۇنيانىڭ ئىچىدە چەۋرۈلۈر ،
تامى ئول يەلدۇر چىقالماي چەۋرۈلۈر قۇرساغ ئارا .
ئەھلى ئىمان جىرزەئى ئىمانغە يەتمەس فۇتۇر ،

سىمۇ ، ئەمما ، بۇ شېئىرلار بەدىئىي سەنئەت جەھەتتىن بەلگىلىك قىممەتكە ئىگە .

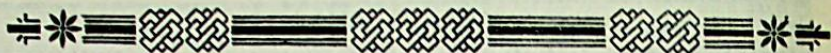
ئەپسۇسكى ، يۇقىرىدا كۆرسىتىپ ئۆتۈلگەن ئەسىرى ، موللا ئەلەم ، ھەمدى ، زۇمۇر رەد قاتارلىق ئاپتورلارنىڭ تەرجىمە ھالى ۋە ئەسەرلىرىنىڭ تولۇقراق نۇسخىلىرىغا ئائىت مەلۇمات يوق . شۇنداقتىمۇ بىز بۇ شائىرلارنىڭ ھازىرغىچە قوللىمىزغا كەلگەن ئەسەرلىرىنى يېڭىدىن تۈزۈلگەن بۇ «باياز» غا كىرگۈزدۈك . بۇنىڭدىن مەقسەت ، كۆپچىلىكنى يۇقىرىقى شائىرلار ۋە ئۇلارنىڭ ئەسەرلىرى ئۈستىدە ئىزدىنىپ بېقىشقا تەۋسىيە قىلىشتىن ئىبارەت .

سارىغ كۆڭلەك ، قىزىل تون ئىچرە كىردىڭ ئەي گۈلى رەئنا ،
سارىغ چىھرەمگە قان ياشم يۈگۈردى رەشكىدىن ئاندا .
قارا بەختى كەبى زۇلفۇڭ مېنى كۈن كۆرگەلى قويماي ،
جەمالىڭ ئافتابىغە سەھاب ئولدى شەبى يەلدا .
لباسى ئاتەشنى كىيىدىڭمۇ ، يا ئىشق ئەھلى جانىغە
ياقىپ ئوت كۆيدۈرۈر كى ئوتغە كىردىڭمۇ خەلىل ئاسا .
دىرەمدۈر غەم ، سىرىشىكم لەئىل ، رۇخسارىم سارىغ ئالتۇن ،
قىلۇردا ئىشق بازارىدا ھۇسۇڭ بەيىڭغە سەۋدا .
سەمئى بەزم ئارا كىردىڭ بىرى بىرىنى فەرش ئەتتى ،
باشىڭدىن ئۆيۈرۈلۈپ گەردۇن ئىزىڭدىن تەبەرنەپ غەبرا ،
گەھى ئاقۇ قىزىل خىلىئەت كىيىپ خۇرشىد نىسبەتلىغ ،
فەلەقدىن تاشەفەقگۈندەك قىزىتتىڭ بەزم جان ئەفزا .
ئۆزۈم باشلىغ ، كۆزۈم ياشلىغ ، نىگارا ، ياشلىغ قىلىدىڭ ،
زىلالى خىزر لەئلىڭ باشلىغدىن قىلمادى خۇزرا .
ئاچىلدى ھەم تىرىلدى لەبلەرىڭدىن غۇنچەدەك كۆڭلۈم ،
مەسھا مېمىنى مۇساممىدىن ئەيلەدىڭ گويا .
ھەلىمىغە قويدى ئوتلار جانىغە ئوتلار تۇتاشقاندەك ،
لەبىدىن نەي شەكەر بولدى ، دەمىدىن تۇتتى گويا .
بۇمەجلىس ئىچرە ئۇن تارتىپ فەلەكدەك يىغلابان تۇن - كۈن ،
زەبابى ، چەگۇ قانۇنى سۇراھ جام ئىلە مۇھىببا .

نەچچە يىل ياتغاي قىزىل ئالتۇن قارا تۇفراغ ئارا .
 ئاقلا ، خەلقى جەھان بەھۇدەلەر ئەيىبى ئەمەس ،
 كۆپ تەفاۋەتدۇر كۆرۈڭ سەرسام بىرلە ساغ ئارا .
 تا سۈرەييا دىن سارىغە غەير ھەق مەنزۇر ئەمەس ،
 كۆزنى رەۋشەن قىلدى ئۆلكىم سۈرمەئى مازاغ ئارا .
 زېھنىم ئۆلدى سەرق سەرراقى سۇخەن قەدرىم بىلۇر ،
 سۆزدۇر بۇ سۆز نەچە نىسبەت بىلە بارماغ ئارا .
 ھەم ياشىم يەتمىش ، ئۆلۈم يەتمىش ، دەرىغا ، كەتتى ئۇمىر ،
 ياشنى غەفلەتدە ئۆتكەردىم قارىغان چاغ ئارا .
 دوستلار دىيدارى شەھەر ئىچرە مۇيەسسەر بولماغاچ ،
 لالە يەڭلىغ بولدى سەھرايى ئەسىرى باغ ئارا .

ئەي فەلەك كۆپ زۇلم قىلدىڭ ئاشقى جانبازغە ،
 ئاھكىم يەتكۈرمەدىڭ ھەمرازنى ھەمرازغە .
 ھۇسنىنى تۇن - كۈن قىيىن قىلماقغە قىلدىڭ ھەمنەفەس ،
 تۇتۇشى شىرىن زەباننى زاغى بەد ئەۋازغە .
 ئەي سىپىھرى بى مۇرۇۋۇۋەت ، سەندەنە مېھرى نە كۆز ،
 يۇسۇقى مىسىرنى ھەم ساپمىش بەھايى ئازغە .
 قايدا بىلگەي ئابھەيۋان قەدېرنى ھەيۋانى مەھز ،
 لايىق ئېردى خىزر خەتلىغ تەشەنە لەب دەمسازغە .
 چىقسە جان شىرىن لەبى يادىدا نەغەم ، ئەي مەسسە ،
 جان ماڭا شىرىن لەبى يوق ھاجەتم ئەئجازغە .
 ھۇققەتى لەئلىدە ياقۇتى مۇفەررىھ مۇندەررىج ،
 دەردلىغ كۆڭلۈم مۇقەببەددۇر مۇفەررىھ سارىغە .
 ۋەسلىنىڭ باغغە تاۋۇسى ئىرەمنى باغلادىڭ ،
 كاشكى باغ ئولسە تاۋۇسى ئىرەم شەھبازغە ،
 ۋەھ ، قاچان شەرئى مۇھەببەتدە رەۋا بولغاي نىكاھ ،
 گىسۋىي ئەنبەر فىشانىمنى ھەبەشلىغ تازغە .
 ئەي ئەسىرى ، غەيرىدىن رازى دىلىڭنى ئاسراغىل ،
 غەمنى غەمخارىڭغە ئايغىل ، ئايماغىل غەممازغە .

يۈزۈك گۈل ، سۆزگە ئۆرۈلگەندە ئىككى لەبلەرنىڭ بۇلبۇل ،
 ئۆزۈك مەرتات ، ھۈسۈك ئەكسىدىن ئۆز ھۈسۈكگە شەيدا .
 غەزەز بۇ ھۈسۈنى زاھىرنى كۆرۈپ باتىلغە كۆز سالماق ،
 ئەگەر ئاقىل ، ئەگەر ئامىل ، ئەگەر جاھىل ، ۋەگەر دانا .
 مېنى نارى دېدى : نارى ، ئۆزۈپ قاچتىم بارىپ نارىن ،
 دېدى : كەت نارىدىن نارى ، قاشمىغە كەلمە ئەي رەسۋا .
 نىشان مەسنۇتىدىن مانىغە يىللار ئىزدەگەن تالىب ،
 بولۇپ لەب تەشەنلەرگە نەم يولىدىن ھەم يولى پەيدا .
 بەھارى سۈننى سەبائى بۇ باب گۈللەرنى بىر خەمىدىن ،
 بىرىن ئەببەز ، بىرىن ئەسغەر ، بىرىن ئەخزەز ، بىرىن ھۇمرا .
 بىرىدە كۆز ، بىرىدە ھۈسۈن ئولۇپ بىر يەرگە باقتۇردى ،
 بولۇپ فەرھاد - شىرىن ، لەيلى - مەجنۇن ، ۋامقۇ ئۇزرا .
 نېتەي ، ئەي دەردى ئىشقى ئەھلى ، يامان كۆڭلۈم يامان مايىل ،
 ئالىپدۇر جانۇ كۆڭلۈمنى ئوغۇرلاپ دىلبەرى زىبىيا .
 ئەسرى سوز ئەسرى جانىغە ئاندىن يېتەر راھەت ،
 ئېرۇر بۇلبۇلغە گۈل جان ، قۇمىرغە سەرۋى سەھى بالا .

زۇمۇر دەد

نەشر گە تەييارلىغۇچى : ئىمىن تۇرسۇن

غەزەل

ئەي رەفق سەن ساقلانغىل كۆڭلۈڭدە بىر ئەسرارى بار ،
 يارىدىن قىلغىل ھەزەر ياندا بىر ئەغيارى بار .
 دېمە گىل دەپ سەن ئاڭغا سىرىڭنى قىلساڭ ئاشكارا ،
 ئول ھەم ئەيتۇر دېمە دەپ ئەنىڭمۇ ھەم بىرى يار بار .
 كۈندۈزى قىلساڭ سۇخەن بول ھەر تەرەقدىن باخەبەر ،
 كېچىلەر ئاھىستە بول ، يانىڭدا بىر بىندارى بار .
 خەندە قىلغان بىرلە ھەر كىم سەن ئاڭغا بولما فەرىب ،
 گۈل ئاچىلغان بىرلە ئانىڭ ياندا بىر خارى بار .
 گۈل ئۈچۈن بۇلبۇل ھەمىشە جاننى ئىسار ئېتەر ،
 ئاقبەت بۇلبۇلنىڭ ھەم بىر خاردىن ئازارى بار .
 دانىشىڭغە بولما مەغرۇر ئەي فەلان ئىبنى فەلان ،
 بۇ جەھان سەھنىدە سەندەك يۈز تۈمەن ھۇشيارى بار .
 سەن كۆڭۈلدىن ھەر زەمان باتىل خەيالىڭنى چىقار ،
 خەيرىيەت ئەندىشە قىلغىل ساھىبى ئەسرارى بار .
 ئەي زۇمۇر دەد بىر خۇدادىن ئۆزگەنى تۇتما ئۇمىد ،
 ھەقتىن ئۆزگە قايدا بارساڭ بىر بۇزۇق دىۋارى بار .

زۇمۇر رەد

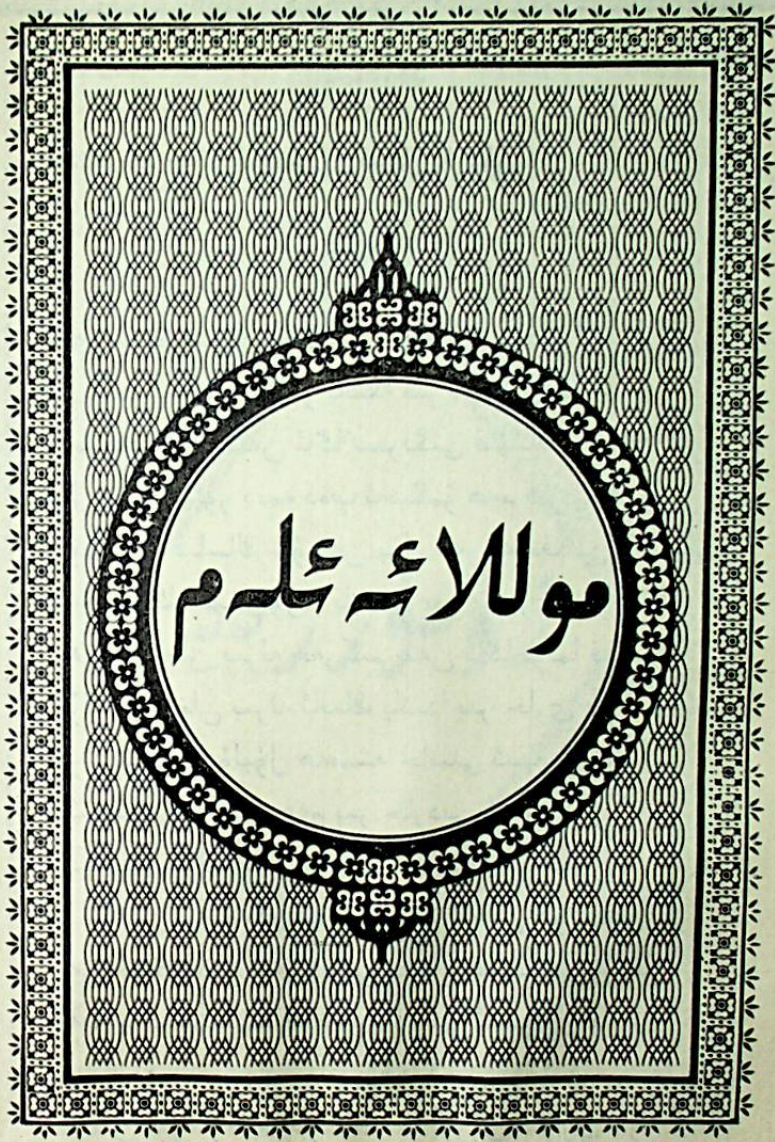
موللا ئەئلەم

نەشىرگە تەييارلىغۇچى : تۇرسۇن ھوشۇر

غەزەللەر

- ئەرزى ھالىمنى قىلاي ئەمدى ئىشت بىر - بىر بەيان ،
 ئول كۈنىكى ئايرىلىپ سەندىن يانىپ كەلدىم بۇ يان .
 بۇ مېنىڭ كۆڭلۈم قۇشى بولدى سېنىڭ دامىڭغە بەند ،
 بۇ جىھەتدىن بۇ مېنىڭ كۆڭلۈم سېنىڭ جىسمىڭ سايان .
 كۆيدۈرۈپ ئىشقىڭ ئوتى بۇ ئەقىل - ھۇشۇ سەبىرى ،
 مەن نەچۈك تاقەت قىلاي ئەتتىڭ ماڭا چارەم قايان .
 بۇ مېنىڭ دەردىمگە تاپغىل بىر دەۋا ئەي غۇنچە لەب ،
 كۆرسەتپ ئايدەك يۈزۈڭنى سەن ماڭا ئوردۇڭ زىيان .
 گەر سۇئال ئەتسە كىشى سەن ھۇرنىڭ ئەھۋالىدىن ،
 ئاڭلاسۇن قىلدىم مۇخەممەسدە ئانى بىر - بىر ئەيان .
 ئەمدى ئەئلەم تاشلاغىل زۇھدىڭنى ، كىر مەيخانەگە ،
 مەي ئىچىپ ئول مەئشۇقۇڭنىڭ يادىدا قىلغىل ھەيان .

ئەي خېنىم ، مەن مەيلى قىلسام سۆيگەلى سەن ماھنى ،
يوق ئەجەب ، مەندەك گەدا سۆيسە سېنىڭدەك شاھنى .
سەن كەبى سۇلتاننى سۆيمەك ھەددىم ئېرمەستۇر ۋەلى ،
بۇ بەلالىق ئىشقا فەرق ئەتمەس گەداۋۇ شاھنى .
ئول خۇدا ھەققى جەمالىڭنى مۇيەسسەر قىل ماخا ،
رەھم قىلىكىم چىھرەئى زەردىم ياشۇردى كاھنى .
ئەي خېنىم ، مەن خەستەنىڭ ھالىغە سەن قىلغىل نەزەر ،
مەن سېنىڭ دەردىڭدە ھەردەم تارتادۇرمەن ئاھنى .
ئۆتكەرىپ ئۇمرۇڭنى ئەلەم تا بۇ دەمگە يارسىز ،
ھەيىق ، زايىئە كەچكۈرۈپسەن مۇنچە سالۇ ماھنى .

يۈزۈڭنى كۆردۈم ئەمدى كۆزلەرمىنى كور قىلاي قاتىل ،
 بەناگاھ بولماغايلار ئۆزگە يۈزنى كۆرگەلى مايىل .
 لەبىڭ يادى كۆڭۈلدىن خەلق تەئە ئەيلەپ قاچان كەتسۇن ،
 شەمالدىن غۇنچەنىڭ ھەرگىز بولۇرمۇ رەڭلەرى زايىل .
 بۇ چىھرەمدىن سارىغلىق ئەمدى كەتمەس ئۆلگۈچە ھەرگىز ،
 كى بولماس قالسە يۈز يىل سۇ ئارانەقىشى ھىجر باتىل .
 مېنىڭ كۆڭلۈمنى بەند ئەتتى سېنىڭ ئول زۇلق قۇللابىڭ ،
 نەچۈك قىلساڭ قىل ئەمدى چارە يوقتۇر ، ئەمدى مەن قايىل .
 بۇ ئەئەلەمنىڭ فىغانى ئوتىدىن ، ئەي گۈل ، ھەزەر قىلكىم ،
 بۇ ئوتغە بول يىراق ئەمدىكى ھەرگىز بولماغاي ھايىل .

ياشى ئون يەتتىگە يەتكەن قەدى سەرۋى خىرامانغە ،
 بۇ ئالەم ئىچرە تاق تۈشكەن تىشى دۈر ھۇرۇ غۇلمانغە ،
 قاچان بولغۇم خەلاس ئەمدى ، تۈشۈپ بۇدامى ھىجرانغە ،
 مېنى مەھۇ ئەيلەدى ئول بىۋەفانىڭ دەردى ھىجرانى .

يانۇر ۋەقتىمدە بىر ئوق بىلەن ئانداغ كۆكسۈمە ئوردى ،
 كۆزىن مېزگانلارنى تىير قىلىپ قاشنى ياقلىدى ،
 يەنە ئىشق ئوتىدىن زەررە بىر ئوت باغرىمغە ياقلىدى ،
 ھەم ئەنجۈم ئەيلەبان بۇ خەستەئى جىسمىنى يوق قىلدى ،
 ئىلاجىم يوق بۇ تەن شاھىنى قىلدىم ئەمدى قۇربانى .

كى سەندىن ئايرىلىپ ئاقتى كۆزۈمدىن قان بولۇپ ياشىم ،
 تىرىكمەنمۇ ، ئۆلۈكمەنمۇ بىلەلمەسمەن ئۆزۈم ھالىم ،
 چىقىپ كەتكەي ئىدى بۇ خەستە تەندىن بۇ زەئىف جانىم ،
 قۇتۇلغاي ئېردىمۇ ھەر ئوتىدىن يوق بولغاي ئەفغانىم ،
 خەلاس ئولغانغە خۇش بولغاي ئىدى سەن ھۇرنىڭ جانى .

مېنىڭ مەتلۇبىم ئولدۇر ئاي يۈزۈڭنى تۈشە كۆرگەيمەن ،
 تۈشۈم تەئىبىرىنى بىلمەك ئۈچۈن ئالدىڭدا ئۆرگەيمەن ،
 بەھانە بىرلە ئالدىڭدا تۇرۇپ دىيدار كۆرگەيمەن ،
 كى ئاندىن سۇڭ ئەجەلنىڭ نابىدىن بىر قەترە تاتغايىمەن ،
 باشىمدىن تا ئاياغىمغە يولۇڭدا بولغامەن فانى .

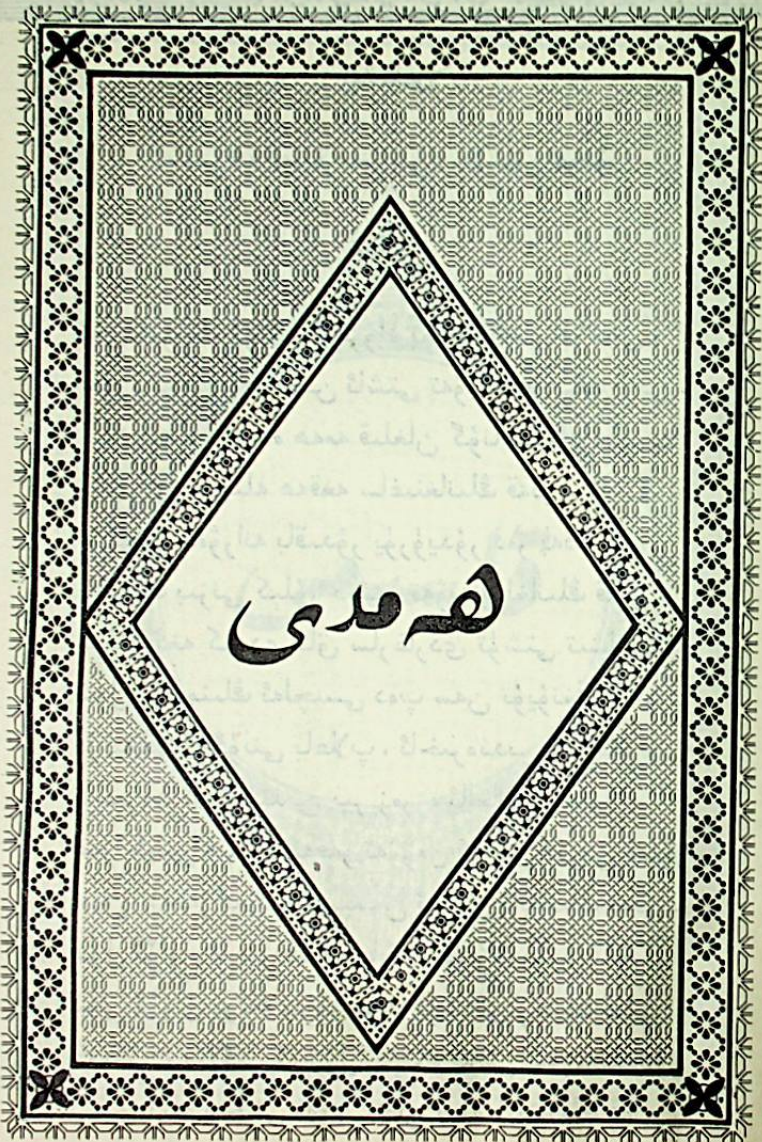
مۇخەممەس

رەفقەلەر ، ئەرزى ھالىم ئاينايىن مەن ئىشتىگىز ئانى ،
ماڭا سالدى ئەجەب بىر مۇشكىل ئىش تەقدىرە رەببىنى ،
بىرەۋنىڭ ۋەجھىدىن قىلدى مېنى مەجنۇنى سانى ،
نە قىلسە قىلغۇسىدۇر بەندە بىز ، ئول بەندە سۇلتانى ،
يەردە كۆردۈم ئەمدى تىلەيىن بىر ئافەتى جانى .

مەن ئەمدى ئول پەرىنىڭ ۋەسفىن ئەيلەي بىرنەچە ئىزھار ،
ئىشتىمەي ۋەسفىن ھەرگىز قىلماڭىزلار تەئىنلەر زىنھار ،
مېنىڭ ھالىغىمە رەھم ئەيلەپ قىلىڭلار نالەئى كۆپ زار ،
باشىدىن تا ئاياغىغە دەيىن ئەئزالار بىر بار ،
قەدىغە سەرۋىنىڭكى ئوخشاماقغە يوقتۇر ئىمكانى .

ساچىدىن كەسب ئېتىپ سۇنبۇل ، كۆزىدىن چەشمەئى ھەيۋان ،
قاشنىڭ رەشكىدىن بولدى ھىلال كۆكلەر ئارا پىنھان ،
چىقىپ تۇرسە تولۇنئايىدەك خىجالەتدىن مەھى تابان ،
ئۆزىن ئالدى بۇلۇت ئىچرە قىلىپ كۆپ نالەئى ئەفغان ،
لەبىدىن رەڭ ئالىپ دەريالار ئىچرە لەئلى مەر جانى .

زىيارەتغە بارىپ بولدۇم ئەسىر بىر غۇنچە خەندانغە ،

سېنىڭ ھەققىڭدە قىلدىم بىر نەچچە سۆز ئانچە لەززەتسىز ،
 كېچە - كۈندۈز ، سەھەر - ئاخشام بىلە قىلدىم ئىبادەتسىز ،
 نامەئقۇللۇق قىلىپ ، نامە ئىبەر مەيى بىننەھايەتسىز ،
 فەلەكنىڭ كارىدۇر ، مەن قىلمايم ، تۇتماڭ ئەداۋەت سىز ،
 قىلىپىدىم ۋەئەدە كۆپىدىن كۆپ دېمە كىم ۋەئەدە يالغانى .

دېسەڭلەر ئەي رەفئەلەر بۇ سۆزۈڭدىن ھەر گىز ئېرمەس سۇد ،
 سىرىڭنى كۆڭلۈڭ ئىچىرە ئاسراماي فاش ئەيلەمەك نې سۇد ،
 نېچۈك قىلغۇم بۇ ئوتنى كۆڭلۈم ئىچىرە مەن چىقارماي دۇد ،
 ئۆي ئىچىرە ئوت سالىپدۇر مۇشكىل ئېرمىش ئاسراماغلىق دۇد ،
 ئىستىمائى نېھان تۇتسە ئۆلۈم قىلغاي ئەيان ئانى .

سەن ئەمدى موللا ئەئەلەم سەبىر قىلغىل قىلماغىل زارە ،
 قولۇڭنى يىغ قەلەمدىن ئەمدى قىلمە سەفەھنى قارە ،
 ئەگەر مىڭ يىل رەقەم قىلساڭمۇ پۈتمەس بۇ ئۇزۇن نامە ،
 خۇدانىڭ تەقدىرىغە رازى بولغىل يوقتۇرۇر چارە ،
 ئەتا قىلغاي ئول ئايىنى رەھم ئېتىپ شاھىدكى سۇبھانى .

ھەمدى

نەشر گە تەييارلىغۇچى : تۇرسۇن ھوشۇر

غەزەل

ئەي دەريا ، ئۆتتى ئۇمرۇڭ يولغە يانغانىڭ قەنى ،
 جۇرم ئىسيان ھەددىن ئاشتى تەۋبە قىلغانىڭ قەنى .
 سەن سەھەرلەردە ھەمە قىلغان گۇناھىڭدىن يانىپ ،
 نالەئى زارى بىلە ھەقغە ساغىنغانىڭ قەنى .
 بۇ ئۆلۈم دەۋرانە باقىدۇر يۈرۈيدۇر دەر بەدەر ،
 ئاقىبەت بىزنى كېلۇر دەپ ، تەۋبە قىلغانىڭ قەنى .
 ساقلىغۇغە كىردى ئاق سارغاردى تۈشتى تىشلارنىڭ ،
 شول ئۆلۈمنىڭ ئەلچىسى دەپ سەن تۇيۇنغانىڭ قەنى .
 دۇنيەغە كۆڭۈلنى باغلاپ ، ئاخىرەتتىن بىخەبەر ،
 ئاخىرەت ئەسبابىدىن بىر زەررە ئالغانىڭ قەنى .
 ھەر كىشى قىلسە سەفەر ئەۋۋەل ئوزۇق فېكرىن قىلۇر ،
 سەن سەفەرگە تەبىرىنىپسەن ئوزۇق ئالغانىڭ قەنى .
 شول ئۆلۈم ئاجىز قىلۇر تاپقان پۈلۈك مۇندا قالۇر ،
 سەن ئۇزاق يولغە بارۇرسەن تۈشەئى راھىڭ قەنى .
 ھەمدىيا ، بىلگىل ئوشۇل كۈندە بەسى شەرمەندەدۇر ،
 سىدىق ئىلە ياخشى ئەمەل جان بىلە قىلغانىڭ قەنى .

قاسىمى

نەشىرگە تەييارلىغۇچىدىن : يېقىندا گۇما ناھىيىسىدىن بىر قول يازما تېپىلدى . بۇ قول يازمىغا ئەلىشىر نەۋائى ، ئايازى ، ئىرشى ، فۇنۇھى ، زە-لىلى ، نەۋبەتى ، ۋەفايى ، ھەيرەتى ئەبدۇررەھمانى ، غىياسى ، ئەھمەدى ۋە قاسىمى قاتارلىق شائىرلارنىڭ شېئىرلىرى كىرگۈزۈلگەن . قول يازما باياز شەكلىدە تۈزۈلگەن بولۇپ ، ئۇنىڭغا كىرگۈزۈلگەن شېئىرلار غەزەل ، مەسنەۋى ، مۇخەممەس ، قەسىدىلەردىن ئىبارەت . بۇ شېئىرلار خوتەننىڭ يىپەك قەغىزىگە ئارىلاشما تەرزىدە خۇش خەت بىلەن كۆچۈرۈلگەن . بۇ قول يازمىغا ئەسەرلىرى كىرگۈزۈلگەن شائىرلاردىن بىرى قاسىمدۇر .

شائىر قاسىمى خوتەننىڭ گۇما ناھىيىسىدىكى كىلىياڭ يېزىسىدىن بولۇپ ، ھاياتىنىڭ كۆپ قىسمىنى ئۆز يېزىسىدا ئۆتكۈزگەن . ئۇ ئۆزىنىڭ ئايرىم شېئىرلىرىدا كىلىياڭنى ئالاھىدە تىلغا ئېلىپ ئۆتىدۇ . مەسىلەن :

« ماڭا مەرغۇب كىلىياڭ ئىچرە بۇ مەنزىلدە سائىللىق ،

يەنە مەۋزىئىدە شەھلىق كۇسىدىن خەيلى ھەشەم بىرلە » .

« ئىلتىقات ئەيلەپ تىلىم خەتتى مۇسەللەم بەر ماڭا ،

تاكى كىلىياڭ ئىچرە دارخۇنلۇققا ھەد بەرگىل ماڭا » .

« كىلىياڭ ئىدى بەلكى بۇ ئالەم سەدەق ،

ئېردى بەلكى گەۋھەرى تاجى شەرەق » .

يۇقىرىقى مىساللار شائىر قاسىمىنىڭ خوتەننىڭ گۇما ناھىيىسىدىكى

كىلىياڭ يېزىسىدىن ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ .

« ئارسلانخان تەزكىرىسى » دە شائىر قاسىمىنىڭ XVIII ئەسىرنىڭ كې-

يىنىكى يېزىمىدا ، XIX ئەسىرنىڭ باشلىرىدا ياشىغانلىقى قەيت قىلىنغان .

ئۇنىڭدىن باشقا شائىر ئەينى دەۋردە گۇمىدا ئۆتكەن « مۇقەررەب شاھ خو-

ھۇر يەڭلىغ سۆز تاتلىغ مەھر بېلىمغە سەلام .
سەرۋى يەڭلىغ بويى چاغلىق بويى تالىمغە سەلام .
مەست بولدۇم غەمزە سىدە قالمادى زەررە مەجال ،
غەمزەسى مەستانە ئول كۆزى خۇمارىمغە سەلام .
يېڭى باغنىڭ گۈللەردەك ئاچىلىپتۇر رەڭ بەرەڭ ،
شول قىزىلگۈلدەك ئاچىلغان گۈلئۇزارىمغە سەلام .
مەندە يوقتۇر زەررە ئى ئارام ، سەندە كامى دىل ،
جىلۋە قىلغان ھەر تەرەقى كۆزى خۇمارىمغە سەلام .

قاسىمى

غەزەل ، مۇخەممەس ، مەرسىيەلەر

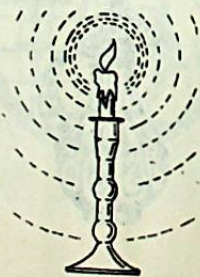
نەشرگە تەييارلىغۇچى : ئابدۇقادىر سادىر

غەزەللەر

ئىشۋە بىرلە كۆڭلۈم ئالغان دىلنىكارىم شۇمدامۇ ؟
جانىمە يۈز داغ قويغان گۈلئۇزارىم شۇمدامۇ ؟
ئۆلگەلى تۇردۇم كويۇڭدا غەم بىلەن ، ئەي بىۋەفا ،
بىر گىنە سورساڭ نە بولغاي شول نىگارىم شۇمدامۇ ؟
ھېچ يەردە تاپمايىن كەلدىم بۇ دەم مەيخانەغە ،
ھاسىدا ، بەرگىل خەبەر ئول بادە خارىم شۇمدامۇ ؟
ئەيلەدى بىر مەردى دىل ھىجران زىمىستانى مېنى ،
قىلغالى كۆڭلۈم ھەرمى نەۋ بەھارىم شۇمدامۇ ؟
دىلرەبالار خاكىپايى جانۇ ئىمان مەرزەتى ،
پايىمال ئەيلەرگە جىسىم شەھسەۋارىم شۇمدامۇ ؟
مۇنتەزىرلىق جۇش ئۇرار ھەردەم جەفانى كۆڭلىم ،
شوخ شور ئاسۇب ئول نازىك خەيالىم شۇمدامۇ ؟
تەشەنەلىك دەفئىنى قىلماس كەۋسەر ئىلە سەلسەبىل ،
لەبىلەر سىيراب بىر كۆزى خۇمارىم شۇمدامۇ ؟

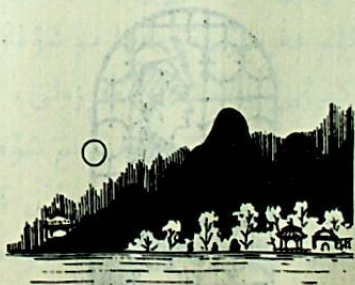

خۇش كەلدىڭ ، ئەي پەرىۋەش ، سەنسىز ئىدىم مۇشەۋۋەش ،
 ھەر بارە ئايتۇر ئېردىم يوقتۇر بۇ نەۋى مەھۋەش .
 يارۇتكى تىيرە كۈلبەم ، شەمى جەمالىڭ ئەيلەپ ،
 جانۇ جەھانم ئولسۇن ھەر مەقدەمىڭغە پىش كەش .
 مېھرايىن ئاشكارا بۇدۇر مەھەللى شادى ،
 گەر مەن گەدايى پىشمەن ، سەن شەھ قەبايى زەر كەش .
 مېرئاتى جان گەدادۇر خەير ئەت يۈزۈڭ زىياسىن ،
 ئاينە ساقى رەۋشەن ، ھەي - ھەي ، خۇش ھۇسنى بىغەش .
 ئەي ساقى ، تەشەن لەبمەن ، كەلتۈر مەيى مۇسەققا ،
 مۇترىب ، تەرەننۇم ئەيلەپ يەتكۈر سەدايى دىلكەش .
 قاسم ، يىغ قولىڭنى زۇلفى سارى سۇناردىن ،
 جانان لەتفۇ نازۇك ، سەن تۇر فە شوخ سەر كەش .

ماڭا مەرغۇب كىلىياڭ ئىچىرە بۇ مەنزىلە سائىللىق ،
 يەنە مەۋزىبىدە شەھلىق كۇسىدىن خەيلى ھەشەم بىرلە .
 ۋە لېكىن بارغالى كۆپ جەھد ئىلە تەدبىرلەر قىلدىم ،
 مۇۋافىق بولمادى تەدبىر تەقدىرى قەلەم بىرلە .
 بارالماسدىن يېتەر غەم لەشكەرى باشم ئۆزە ھەردەم ،
 خىجالەت تىغدا قەتل ئەتكەلى زۇلمۇ - سىتەم بىرلە .
 يەقىنىدىن يىراق ئالغان نەخۇشدۇر بىر يولى ئۆلمەك ،
 كى ھەر كۈن ئۆلگىچە يۈز مىڭ تۈمەن دەردۇ ئەلەم بىرلە .
 كەل ، ئەي قاسىم ، فەنا جامىنى غەم دەقى ئۇچۇن نۇش ئەت ،
 يۈرۈرسەنمۇ ھەمىشە دەھر ئارا بۇ نەۋى غەم بىرلە .

بىر غەمزەدىن شىكەستە مېنى مست خاب قىل ،
 كۆرگۈز مولا قازىيۇ جىگەرنى كەباب قىل .
 سەنسز ماڭا ھوزۇر فەراغەتمۇ يار ، ئاھ ،
 ئۆلگۈنچە ئىشىكىڭدە ماڭا سەن ئەزاب قىل .
 مەخمۇر كۆزلەر ئىگە تىلەر مەن بۇ جامنى .
 قانم بىلە لەبا لەب فەر جۇلاب قىل .
 ھەسرەت بىلە كى ئۆلتۈرەسەن ، ئەي سەنەم ، مېنى ،
 بوينۇمغە يەتتە يە كرەڭ تەناب قىل .
 قاسمغە يار بولدى ئىنايەت بىلە رەقب ،
 خاھى تەھەممۇل ئەيلە خاھى ئىزتىراب قىل .

ئۆتتى دەۋر ، ئەي مۇغبەچە ، تىز ئول دەما - دەم جام تۇت ،
قىلمە تەئخىر ئۆتتى فۇرسەت بەزم ئىلە بىر جورئە تۇت .
قەترە بىل ۋەقتىڭنى خۇش دەريا سارى ئەزم ئەيلە كىم ،
تاشلا بەرگىڭ ئەي شەجەر يەتمەي خەزان شاخلىڭ قۇرۇت .
يوق مەھەل ، ئەي تۇنۇ كۈن ، ئۆت سۇبھى پەردەڭ چاك قىل ،
ئاچتى يۈز خۇرشىدى ئالەم ، يۇم فەلەك كۆز ، ئىچ يارۇت .
چۇست بول مەللاھ كىشتىڭ پاتتى ھەسرەت لايىغە ،
مەۋج دەريا يەتتى ماھى تۇرمە سۇ ئۇزنى يۈرۈت .
يەتتى ھاكىم ئەھلى ئىسيان بول فۇشەيمان ۋەقتى تەڭ ،
ئىزئىراب ئەت ئەقل ، ئادىل سور ئۆزۈڭ ياقۇت سورۇت .
ۋەقت زايىپۇ زۇھدى باتىل ، زاھىدا ، سىدىق ئەيلە كىم ،
ھېرس باغلاپ مەيغە ، قاسىم ، ئۆزگەدىن كۆڭلۈڭ ساۋۇت .

تۈمەن مىڭ ھەمدىكىم ئول شاھ سانىيغە يۈز ئەھسەند ،
 سېنىڭ دەر گامىگە شاھۇ گەدا رىزىقىغە ھاجەتمەند .
 نې تاڭ ئالەم ئېلى قويسە ئاياغىڭغە دەما دەم باش ،
 شەھەنشەھلەر غۇلامىڭدۇر كى ئەسلىڭ پاك بىمانەند .
 شىئارىڭ يوقنى بار ئەتمەك ، يوق ئەتمەك بارلارنى ھەم ،
 بەھارستان ئېرۇر سۇنئۇڭ تەفەككۇر ئەيلەسەم ھەرچەند
 مۇلاھىزدىن ۋۇجۇد ئىچرە مۇھەسسەن سەن كەبى بايان ،
 ھەمە مەۋجۇد ئېرۇر كەفكى دىلى ئەئما كۆرەردىن بەند .
 ئېرۇر خۇش زۇھد ئېلى كۆڭلى يېتىشكەچ تائەت ئۇرى ،
 خەياللاتى يۈزۈڭ بىرلە ئېرۇر ئىشقى ئەھلى ھەم خۇرسەند .
 نېدۇر قاسمىغە بۇ ئادەت سېنى ياد ئەيلەگەن ھالەت ،
 گەھى ساقۇ ، گەھى بېھۇش ، گەھى نالانۇ ، گەھى خەند .

خەبەر ئالۇرغە كىلەم ، ياردىن خەبەر بېرىڭ ئەر ،
 قولۇمدا ھەرنەكى باردۇر سۆيۈنچىگە ئالىڭ ئەر .
 خەبەر سىز ئېرسەڭىز ئەر ، ئايتىڭ جەۋابىنى بات ،
 قاياقغە تۇشسە گۇزارىم بارام ھەمە قالىڭ ئەر .
 دەر ئېرسەڭ كارىڭگە مۇنداغ كۆپ ئىز تىراپ ئېتەسەڭ ،
 ئىبارەت ئاڭلادىڭ ئەر مەئناسىنى ھەم بىلىڭ ئەر .
 كۆتەرگەلى پۈتىنى غەملىكىم تىۋەم ئۇنايت ،
 ھىدايەت ئەھلى ، نەسبەت بىلە ئەدەب بېرىڭ ئەر .
 ساتام بۇ ئىككى جەھاننى ھەقىقى بەيئى بىلە ،
 تىۋەم بەرگەلى بىر خان كېپەك بېرىپ ئالىڭ ئەر .
 تەمام ئەر شىيۇ كۇرسى ، زەمىنى سەير ئەتتىم ،
 تاپالمادىم نېتەيىن كويغە مېنى ساتىڭ ئەر .
 دېسەڭكى ، قاسىمى بىر يىل يولۇمدا قەئىل ئولدى ،
 پەرىشتەلەرغە نىدا قىل : نامازىغە كېلىڭ ئەر .

مېنى بىخۇد قىلىپ تاشلاپ ئېتىپ خۇمارە ، شەھلا كۆز ،
بولۇپ ئەۋۋارە ئىشقىڭ دەشتىدە مەن تەشەنەلەپدۇرمەن .

ئاچىلغان گۈل مەسەللىك جىلۋە قىلغاچ ئىككى رۇخسارىڭ ،
كى رۇخسارىڭنى كۆردۈم غۇنچە لەب لەئلى شەكەر بارىڭ ،
كۆڭۈلنى سەيد ئېتەر بىر لەھزە قىلساڭ شەھدى گۇفتارىڭ ،
لەبى لەئلىڭ ئارا كۆردۈم ئون ئالتە دەۋرى ئەھمارىڭ ،
تىزىلغان ئۈنچىدەك ئاق تىشلارىڭنى مەن ساناپدۇرمەن .

كۆرۈپ ھەجرىڭ ئوقىغە خەستە باغرىم بىرلە چۇلغاندىم ،
كەباب يەڭلىغ ھەمشە تابەئى ئىشقىڭدا داغلاندىم ،
خاب ئالۇد ئۇيقىدا ياتسام كويۇڭدا ئاھ دەپ ئويغاندىم ،
ئوت ئىچرە قىل مەسەللىك ھەريانىمغە نەچچە تولغاندىم ،
سەمەندەردەك ئۆزۈمنى بىلمەيىن ئوتغە سالپىدۇرمەن .

مېنى ئاشۇقتە ھال قىلدى نېتەي ، ئەي دىلبەرىم ، ئىشقىڭ ،
قىلىپ ھۇسنۇڭ - جەمالىڭغە ئەجەب ئاشىق نەدىم ئىشقىڭ .
كى ئافەت سۇرەسىن يەتكۈردى جانغە بىرەھىم ئىشقىڭ ،
كى يەتكۈرگەچ دىماغىمغە مۇھەببەتدىن نەسىم ئىشقىڭ .
گەھى مەستۇ گەھى ھۇشيار ، گەھى يىغلاپ - كۈلۈپدۇرمەن .

بۇرەڭگىمدۇر كويۇڭدا دەردلىغ بۇ دەردى مەھزۇندەك ،
فراقىمنىڭ يۈكىدىن بولدى بۇ تۈز قامەتم نۇندەك ،
كۆتەردىم ئىشقى تاغىنى كۆرۈڭ فەرھادۇ مەجنۇندەك ،

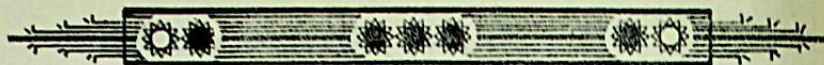

مۇخەممەس

ئىشتىكىل يار مەھۋەش فۇرقە تىڭدە مەن غەربدۇر مەن ،
نېتەي ئۆلكۈن كۆرۈپ تالدەك نىھالىڭ ئايلانپىدۇرمەن .
كى سۇنبۇل كاكۇلۇڭ دامىغە مەھكەم باغلانپىدۇرمەن ،
جەمالىڭ شەمىغە پەرۋانە يەڭلىخ ئۆرتەنپىدۇرمەن .
كۆرۈپ گۈلدەك يۈزۈڭنى ئەندەلبىدەك تەلپۈنۈپىدۇرمەن .

كى بىر كۆرمەك بىلە قەتلىمغە تارتتى ئوقۇيا قاشىڭ ،
ئاتىپ باغرىمنى ئونلۇق تىغ بىلە قىلدى يارا قاشىڭ ،
مېنى ھەجرىڭ غەمىغە قىلدى نەيلەي مۇبتەلا قاشىڭ ،
ئالپىتۇر جانۇ ئەقلىمنى كى سەيياىدى قارا قاشىڭ .
قىلىچ يەڭلىخ قاشىڭ ئۈستىدەدۇر باشم ، نەھىقدۇرمەن .

ساڭا بىلمەي يولۇقتۇم بىر كۈنى ، ئەي بىۋەفا دىلبەر ،
كى ئۆتتۈڭ جىلۋە بىرلە خەندە ئەيلەپ ئەي پەرى پەيكەر ،
قارا كىر فىكىلەرىڭ سىيىنەمگە ئۇردى ئۇل زەمان نەشتەر ،
ئۇنىڭكى زەخمىدىن بۇ سۇرخ چېپەرەم بولدىكىم زەئفەر ،
تۆكۈپ يەر ئۆزرە قانىمنى ساماندىك سارغارپىدۇرمەن .
مېنى قەتل ئەيلەمەككە ئۇچراغان خۇنخار شەھلا كۆز ،
سالپ ئىشقى ئوتى جانىمغە باقىپ دەۋۋارە ، شەھلا كۆز .

مەھرەسىيە

ئول مۇقەررەب شاھ ① ئىدى فەر خۇندە فال ،
 يوق ئىدى ئۆز ۋەقتىدە ئاڭا مىسال .
 مەئدەنى ئەسرارى ئىلاھى ئىدى ،
 مەئرىفەت ئەھلى ئۆزرە شاھى ئىدى .
 باشدىن - ئاياغ جۇدۇ سەخاۋۇ كەرەم ،
 ھەرنە ئىشى خۇب ، يوق ھېچ كۇسۇكەم ،
 ھەر ئىشىكىم ھەق ئاڭا ئېردى رىزا .
 ئۇمرىكى بار ۋەقتىدە قىلغان ئەدا .
 چۇن فەلەكى تائەت ئۆزە ماھ ئىدى .
 نۇكتەئى تەۋھىددىن ئاگاھ ئىدى .
 زاھرىدا مىڭ باشلىق خىلئەتى ،
 فەقرۇ فەنا سەيقلەللىغ سىيرەتى ،
 كىلىياڭ ئېردى بەلكى بۇ ئالەم سەدەق ،
 ئېردى ئۇلار گەۋھەرى تاجى شەرەق .
 ۋاسىلى دەر گاهى خۇداۋەندى پاك ،
 بولدى ئەجەل ئىلكىدە ئاخىر ھەلاک .
 رەھمەتى ھەق بولغاي ئۇلار غە نىسار ،
 تابىئىغە بولغاي ھەمە ئىشتا يار .
 قالدىلار ئەزۋاجى ھەمە تابىئى ،

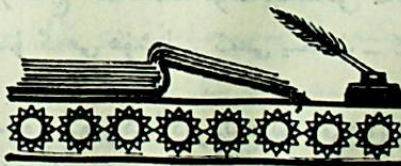
① مۇقەررەب شاھ - ئۆز دەۋرىدە كىلىياڭ يېزىسىدا ئۆتكەن مىڭبېشى .

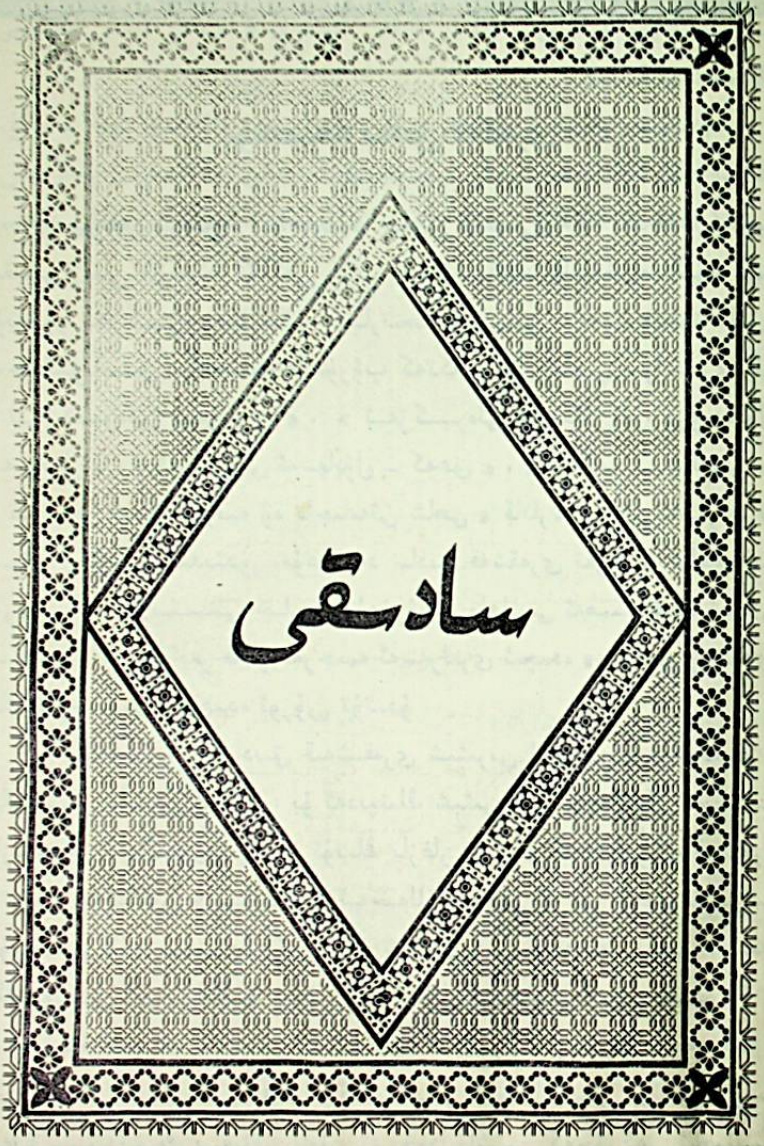
فراقىم ئىچرە قان تولغاچ كۆرۈپ قەددىڭنى گۈلگۈندەك ،
 چۈنچە يوق ۋۇجۇدۇم كوهى ھەجرىگدە يۈرۈپدۈرمەن .

لەنافەت قامەتىڭنى مەن ئۆتەر يولۇڭ ئارا كۆردۈم ،
 كۆڭۈلگە يۈز تۈمەن ئافەتلەرنىڭ زۇلفۇڭ ئارا كۆردۈم .
 قىزىلگۈلدەك نەخۇش زىننەتلەرنىڭ ھۇسنىڭ ئارا كۆردۈم ،
 كى ئىككى ئالمايەڭلىغ ئوقلارنىڭ كۆكسۈڭ ئارا كۆردۈم ،
 نىشانە ئوقلارنىڭغە خەستە كۆڭلۈمنى تىكىپدۈرمەن .

مۇخەممەستىن پارچە

بۇ سۇفى ناتەۋانىڭنى سالىپ ، كۆزنىكى خار ئەتمە ،
 بولۇر - بولماس كىشىلەرنى كۆرۈپ ئۈزۈڭگە يار ئەتمە ،
 جەمالىڭ شەۋقىنى كۆرسەت ئانى سەن ئىنتىزار ئەتمە ،
 مەلامەت كويىدا قاسم قۇلۇڭنى خارۇ زار ئەتمە ،
 رەھىم قىلساڭ بولماسمۇ قۇلۇڭنى خار قىلغۇنچە ؟

سادقى

كىلىياڭ ئىدى بەسرە ، ئۇلار رابىئى .
 چىقسە خەدىچە دەپ ئاتى تەمام ،
 ياخشى سىغەت ئەيلەر ئىدى خاسۇئام .
 زۇلمەتى ئىسيان ئەسىرىدىن يىراق ،
 نامە تەۋفىقى دىلۇ جانى ئاق .
 كېچەلەرى تائەتۇ زارى بىلە .
 كۈندۈزى خەير ئىشلارى كارى بىلە .
 ئانچە نەماز ، روزەۋۇ خەيرۇ سەخا ،
 باشدىن ئاياغ ھەمەسى سىدقۇ سەفا .
 زاھىرى مەزلۇم ئىدى ، مەئىندە ئەر ،
 راھى ھەقىقەتدىن ئىدى باخەبەر .
 قانچە دېسە تەئرىقى ئاندىن فۇزۇن ،
 قىسسەئى شەرھىدۇر ئۇزۇندىن ئۇزۇن .
 تۇتتى مەيى بىخۇد ئەجەل ساقىسى ،
 ئىچتى تەمام قالمادى ھېچ باقىسى .
 دىن فەلەكىدە مەھى تابان ئىدى ،
 بىرلەرى خۇرشىدى دەرەخشان ئىدى .
 جەننەتى دىيدار نەسب ئەيلەگەي ،
 جەننەتى جاۋىد قەرب ئەيلەگەي .
 ھەق سۆزىدىن قىلسا كىشى سۆز بەيان .
 ياشى ئىدى چەشمەئى ئابى رەۋان .
 مەنبەئى ئەسرارى ھىدايەت ئىدى ،
 مەخزەنى ئەنۋارى سەئادەت ئىدى .
 يارەب ، ئوشۇل پاكىلارنىڭ ھۇرمەتى ،
 قاسىمى ھەم قىل نەزەرى رەھمەتى .

سەرگۈزەشتىلىرى بىر قەدەر چوڭقۇر ئىپادىلەپ بېرىلگەن . بۇ شېئىرلار ئۆزىنىڭ چوڭقۇر مەزمۇنى ، تولۇپ تاشقان شېئىرى ھىسسىياتى بىلەن كىشىنى ئۆزىگە مەھلىيا قىلىدۇ .

مۇھەممەت سادىق قەشقەرنىڭ شېئىرلىرىنى داۋاملىق توپلاپ ، ئۇنىڭ بەدىئى ئەدەبىياتتىكى مېھنەت مېۋىلىرىدىن خەلقىمىزنى بەھرىمەن قىلىش بىزنىڭ داۋاملىق چىڭ تۇتۇپ ئىشلەشكە تېگىشلىك بولغان مۇھىم ئىلمىي خىزمەتلىرىمىزدىن بىرى .

مۇھەممەت سادىق قەشقەرى

مۇھەررىردىن : مۇھەممەت سادىق قەشقەرى (1725 - 1849) ئۇيغۇر يېقىنقى زامان تارىخىدا ئۆتكەن كۆپ تەرەپلىمە ئىستىداتقا ئىگە ئالىم . ئۇنىڭ ئۇيغۇر تەزكىرەچىلىكى ، تارىخشۇناسلىق ، جەمئىيەتشۇناسلىق ۋە ئەخلاقشۇناسلىق ساھەسىدە قالدۇرۇپ كەتكەن مول ئىلمىي مىراسلىرى بار . « تەزكىرەئى ئەزىزان » ، « تەزكىرەئى خاجىگان » ، « زۇبىدەتۇل - مەسائىل » ، « تەزكىرەئى ئەسپابۇل - كەھف » ، « ئادابۇس - سالھىن » ، « تارىخى ئىسكەندەرىيە ۋە تاجنامەئى شامى » قاتارلىق نادىر ئەسەرلەر ئەنە شۇلار جۈملىسىدندۇر . مۇھەممەد سادىق قەشقەرى تەرجىمە ساھەسىدىمۇ ئۆزىنىڭ تالانتىنى جارى قىلدۇرۇپ ، ناھايىتى ئەھمىيەتلىك ئىشلارنى قىلدى . ئۇنىڭ بىر قاتار تەرجىمە ئەسەرلىرى ئىچىدە « تارىخى رەشىدى » نىڭ بەرجمىسى ئالاھىدە ئورۇن تۇتىدۇ .

مۇھەممەت سادىق قەشقەرى شېئىرىي ئىجادىيەت جەھەتتىمۇ ئۆز تالانتىنى نامايەن قىلغان . بۇ ئەدىبىنىڭ شېئىرىيەت جەھەتتىكى مىراسلىرى ھازىرغىچە تېپىلمىدى . پەقەت ئۇنىڭ يازغان نەسرى ئەسەرلىرىگە قىستۇرۇپ ئۆتۈپ كەتكەن « سادىق » تەخەللۇسىدىكى ئاز بىر قىسىم شېئىرلىرى دەۋرىمىزگىچە يېتىپ كەلگەن . بۇ شېئىرلاردىن مۇھەممەد سادىق قەشقەردىن نىڭ بەدىئىي ئەدەبىياتتىمۇ پىشقان سەنئەتكار ئىكەنلىكى مەلۇم بولىدۇ .

مۇھەممەد سادىق قەشقەرى شېئىرلىرى مەزمۇن جەھەتتە ئۆز دەۋرىدىكى ئىجتىمائىي مەسىلەرگە ناھايىتى زىچ باغلانغان بولۇپ ، ئۇنىڭدا خەلقىمىزنىڭ يېقىنقى زامان تارىخىدا باشتىن كەچۈرگەن ئېچىنىشلىق

ھەرنە كىم كەلسە قەزادىن باشىمە ، بولغۇم رىزا ،
 بولمادى ئالەمدە ھېچ ئىش زەررە چاغلىق بىرىزا .
 گەر ماڭا تەقدىردۇرۇر دۇشمەن ئىلىكىدە ئەجەل ،
 بارمۇ ئۆز تەقدىرىدىن قاچىپ قۇتۇلماغلىق رەۋا .
 نە ماڭا تەنھايى ئۆي بەل ئەھلۇ ئەۋلادىم بىلە ،
 بولغۇمىز مىراسگەر ئان ، ئول شەھىدۇ كەربەلا .
 ۋەقت ئېرۇر كىم دۇشمەن ئولغاي ھەم زەمىنۇ ئاسمان ،
 بىر جەۋابى تاپماغۇم گەر ئەيلەسەم يۈز مىڭ نىدا .
 خانۇمانىمدىن كېچىپمەن بەلكى جانىمدىن گويا ،
 كەلتۈرۈپ يۈز ھادىسە ئەنۋائى تۈرلۈك يۈز بەلا .
 تەشەنە لەبدۈرمەن ئېرۇر ئەمدى ماڭا جامى ئەجەل ،
 « ئىشرەبۇ يا ئەييۇھەل - ئەتشان كېلۇر ھەر دەم نىدا » ① .
 سادىقا ، شاھەنشەھى ئەرشىغە يەتمىش جەبرى كۆپ ،
 ئۆز كۆڭۈل دۇنيا ئېلىدىن ، بولما ھەر گىز ئاشنا .

① بۇ مىسرا ئەلىشىر نەۋائىنىڭ « چەھاردىۋان » دىكى بىرىنچى غەزىلىدىن ئېلىنغان .

مۇھەممەت سادىق قەشقەرى

شېئىرلار

نەشىرگە تەييارلىغۇچى : ئابدۇرېھىم سابىت

غەزەللەر

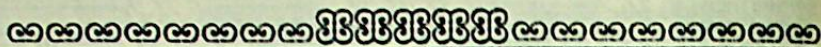
ئەيىكى يار ، زىنھار سەن ھېچكىمگە ئازار ئەيلەمە ،
ھېچ دىلغە بەرمە رەنجىش ئانى كۆپ زار ئەيلەمە ،
ھەر جەفاكىم ھەم قىلۇرسەن تاڭلا كەلىشى يۈز ساڭا ،
ئۆزىگە نەفۇ ئىستەپ ، بىرەۋگە زۇلم بىسىيار ئەيلەمە ،
قويماغىل بىجا قەدەم قىلما خىيانەت كىمسەگە ،
ئىككى ئالەمدە قاتىغ جانىڭغە كۆپ كار ئەيلەمە .
ھەرنە قىلساڭ قىل ، فەقىرى كۆڭلىن ئازار ئەتمە گىل ،
دەر ھەقىقەت شاھ ئېرۇركىم سەن ئۇنى خار ئەيلەمە .
نەچچە دۇشمەننى ئۆزۈڭگە مەھرەمى راز ئەيلەدىڭ ،
سىررىڭ ئەيلەر فاشكىم ئەغيارنى يار ئەيلەمە .
گەر ساڭا ئەھلى ھەقىقەت كارى خۇد مەئلۇم ئەمەس ،
جانۇ دىل بىرلە ئەقىدە ئەيلە ، ئىنكار ئەيلەمە .
ھەر نەچچە جەبرى جەفا يەتسە فەلەك ئەغياردىن ،
بىل ئۆزۈڭ دەردىڭنىكىم ، دۇشمەنگە ئىزھار ئەيلەمە .
سادىقا ، ئۆتكەن ئەزىزلەر رۇھىدىن يارى تىلەپ ،
ئىتلارنىڭ ئىتلارى سىلكىدە بول ، ئار ئەيلەمە .

ئەمدى ۋەقتى شاد كەتتى ، غۇربەت ئەندۇھۇ فىراق ،
تەركى شەھرۇخانە ئەيلەپ ئەزم ئىتىڭ شامۇ ئىراق .
بىۋەفا دۇنياۋۇ دۇنغە پەشتۇپانىڭ ۋەقتىدۇر ،
تاشلاڭىز بۇ كەررەفەر ئەيۋانۇ كەيۋانۇ رەۋاق ،
نەچچە شاھى ناكام ئۆتكەردى بۇ تەختۇ سەلتەنەت ،
سىزدىن ئۆتسۇن ، قالسۇنۇ بولسا بىرەۋگە ئىشتىياق .
نەچچە يىل ئىشرەت مەيىن شاد ئاب خۇش نۇش ئەتتىڭىز ،
نۇش ئېتىڭ غەم زەھەرنى ، زىنھار قىلماڭ تۇمتەراق .
نەچچە تۈرلۈك ئافەتۇ ئەنۋائى تۈرلۈك ھادىسە
ئەمدى بۇنىڭ جانىدىن ئالىڭكىم ئالۇد ئەلفىراق .
سادىقا ، بارمۇ دېگىل بۇ ۋەقتى ئىمىدادى نىجات ،

بەخت ئەگەر يارى بېرۇر دەرۋىشنى سۇلتان ئەيلەمش ،
ھەر كۈنى كۈندىن زىياد ئىززەت فەراۋان ئەيلەمش .
ئەختەرى تالە ئەگەر ئىمىداد قىلسە كىمسە گە ،
گەرچە ئول مۇرى زەئىق ، ئانى سۇلەيمان ئەيلەمش .
مەملەكەت ئىچرە شەھەنشاھ ئەيلەسە تەنلەر گە جان ،
بەلكى جاندىن ئاشۇرۇپ جانلارغە جانان ئەيلەمش .
بەخت - تالە كىمسەدىن ئاراز قىلسە ناگەھان ،
گەرچە ئول شاھى جەھاندۇر خانە ۋەيران ئەيلەمش .
سادىقا ، ئۈزگىل كۆگۈل بۇ تەختۇ - بەخت ئابرويىدىن ،
شۇنچە مۇفلىس لەھزەدە مۇفلىسنى سۇلتان ئەيلەمش .

ھال ئەھۋال ئۆزگەچە ، ئەۋزائى ئەتۋار ئۆزگەچە ،
 گۇفتۇ گۇفتار ئۆزگەچە ، ئەفئالۇ كىردار ئۆزگەچە .
 خادەمى خەيلى ھەشەمنىڭ كارى بارى ئۆزگەچە ،
 تابىئى مەتبۇئىلارغە رۇيى دىيىدار ئۆزگەچە .
 پىرۇ مۇخلىس ئۆزگەچە ، ئۇستادۇ شاگىرد ئۆزگەچە ،
 ئاشقانە تالىبو مەھبۇبى دىلدار ئۆزگەچە .
 مەسنەدى ئىرشاد تەختۇ - سەلتەنەت چار ئۆزگەچە ،
 ھەم ئىرادەت ھەم ئىنابەت ۋىردى ئەزكار ئۆزگەچە .
 پىرى شەش ھال ئۆزگەچە ، ھالى مۇلاقات ئۆزگەچە ،
 ئىلتىقاتى خەيرباد سادىقغە يار ئۆزگەچە .

بىۋە فاسەن ، ئەي فەلەك ، بارمۇ سېنىڭدەك زۇلمىگەر ،
 مەن شىكايەت ئەيلەسەم مەككارلىقىڭدىن كۈن ئۆتەر .
 سەن جەھانغە تولدۇرۇپ زالىم ، جەھىل بەدبەختلىنى ،
 قانچە ياخشى مەرد ، دانالار تۇنۇ كۈن قان يۈتەر .
 زۇلم پىشە ، گىنەكەشلەر ئالدى دۇنيادىن ئورۇن ،
 فەتىھى نۇسرەتنى نەسب ئەيلەپ ئاڭا غەمخار ئېتەر .
 ياخشىلارنىڭ ياخشىسىغە بەرمەدىڭ ھەرگىز ئەمان ،
 قايدا بولسا مەرد كىشىگە سەن قىلۇرسەن پۇر خەتەر .
 بىرەھىمبەن بىۋەفا دۇنيا ئۆزۈڭ جەللاد كەبى ،
 شاھلار ، شاھزادەلەرنىڭ ، ھەي دەرىخ ، قانىن تۆكەر .
 ھەر كىشى دۇنياغە كەلدى كۆرمەدى ھەرگىز ۋەفا ،
 ياخشىلارغە ئەسلى كۈن يوق كۈندىن كۈنگە دەر بەدەر .
 سادىقا ، گەر ئۇشبۇدۇر غەددار فەلەكتە ئىمتىياز ،
 نى ئۈمىد بار سەن فەلەكتە ، بارچەلەر قاقشاپ كېتەر .

مەسنەۋى

تۇت ، ئەي ساقى ، ماڭا جامى دۇ بارە ،
زەمانە جەڭگىدۇر ۋەقتى نەقارە .
بارئېردى بىر نەچە سەردارى لەشكەر ،
دىيانەت بەلكى ئىمان بىخەبەرلەر .
شەرىئەتنىڭ خەراپىدىن ئىشى يوق ،
تەرىقەت ئىستەگۈچ ئەسلا كىشى يوق .
كېچە - كۈندۈز ئۇلارغە كار ھەرفە ،
ئەداۋەت ئەيلەمەكدۇر بەغزى گىنە .
خۇدانىڭ بەندەسىگە جەبەر ئەيلەر ،
بۇ باتىن كۆزلەرنى كور ئەيلەر .
فەساد ئىشلارغە ئول بىسىيار مايىل ،
بىرەۋنى باشلاماقغە تۇرغە كامىل .
ئەداۋەت سارىغە بەد مەسلەھەتلەر ،
سەلاھكارلارغە ھەم كاج مەسلەھەتلەر .
ئىكى شاھلار ئارا شەككاكدۇرلار ،
سالۇرغە گىنە بەس چالاكدۇرلار .
ۋەزىر ئاقىل ئېرۇر شاھلارغە نىئەت ،
ئىكى دۇنيادا ئاندىن ئىستەراھەت ،
ئەدالەت ئاتى ئۆچمەس تا قىيامەت ،
كۆرۈر ئەجرىنى تاڭلا بىننەھايەت .
ۋەزىرى بىفەر اسەت بولسە ئەۋباش ،

فېتىنە ئەنگىز ئولماغىل زىنھار ، ئۆزۈڭنى سادە تۇت ،
 قىل تەۋەككەلنى خۇداغە ، بارچەدىن ئازادە تۇت .
 قىلمە كۆپ تەدبىر كىم رەنجىڭنى زايىد ئەيلەمە ،
 نەرمىلىكتىن ئالەم ئەھلى نەزدىدە ئازادە تۇت .
 تۈزۈمە سۇھبەت ئالەم ئەھلى بىرلە ، ئېرمىش بىۋەفا ،
 قەسدى جان ئەيلەر ساڭا ئاندىن بۇرۇنراق چادە تۇت .
 ئىستەمە ئارايىشى دۇنيا ، ئاسايىش ھېچ ساڭا ،
 ئىختىيار ئەت گۈشەئى ئارامدىن سەججادە تۇت .
 سادىقا ، بۇ دەۋرىدە ئەرمەس فەزىلەت ئىتتىبار ،
 ھاسىل ئەت دۇنيانى كۆپراق ياكى ئاخۇن زادە تۇت .

رۇبائىيلار

چۈن رەقىبلەر دىللارى سەدىپارە بولدى خەۋىدىن ،
ئۆرلەگەچ گەردۇ غۇبارۇ لەشكەرى سۇلتانىدىن .
بىخەبەرلەردىن كېتىپتۇر ھۇش ، تەندىن جانلارى ،
بەلكى ئازمىش دىندىن ئىسلام ئېلى ئىماندىن .

* * *

ھازىر ئولغىل ، ئەي كۆڭۈل ، جانغە بەلالار كەلگۈسى ،
يۈز قاتىغ ئىشلەرگە شىددەتلىك جەفالار كەلگۈسى .
نە كىشى ھالىغە يىغلار ، نەكى تۇتقاي ماتەمىڭ ،
ماتەمىڭ تۇت ، يىغلاغىل ، كۆپ ئەژدەھالار كەلگۈسى .

* * *

ئەي كۆڭۈل ، كەلگىلىكى ئەمدى ئەزم جانان ئەيلەلى ،
تازە ئەيلەپ ئەھدى مەھكەم ، ئەھدى پەيمان ئەيلەلى .
بەسدۇرۇر بىر جانغە جانان ، نەيلەي ئەمدى ئۆزگەنى ،
بارچەدىن ئىلغاپ بىرەۋنى ، جاننى قۇربان ئەيلەلى .

* * *

تەدبىر بىلە تەقدىرى خۇدا ئۆزگە بولۇرمۇ ؟

دېسە شاھ: بۆر كىنى ئال ، ئۇ كېسەر باش .
 ۋەزىرى زالم ئول خۇنخار بولسا ،
 خىجالەت بابىدا مەككار بولسا .
 يېتەر زۇلمى بىلە شاھلارغە بەدنام ،
 نىزامى مەملەكەت تاپماس سەرەنجام .
 رەئىيە خەيلى شاھدىن خۇشئۇد ئولماس ،
 خەرابى مۈلك ئولۇر كىم ، ئەيىۋەنناس .
 بەسى شاھلار بولۇر كىم ساھىب ئىقبال ،
 ۋەزىرى ئاقىلىدىن ھەم نىكۇ ھال .
 سۈلەيمانغە رەۋاجى شانى شەۋكەت ،
 چۇ ئاسب بەر خىيا ساھىب كەرامەت .
 ئەرەستۇدىن چىقىپ ئاتى سىكەندەر ،
 ئالىپ تەدبىرىدىن ھەم بەھرى ھەم بەر .
 بولۇپ نۇشرۋان سۇلتانى ئادىل ،
 ئەبۇزەر جەمھۇرى دانا سەبەب بىل .
 بېرىپ سۇلتان ھۈسەينگە ياخشى ئاتى ،
 نەۋائى مىر ئەلشىرى ھىراتى .
 ۋەزىرى بەد بەيانغە ھاجەت ئېرمەس ،
 مىسال ئەتمەك ئەيانغە ھاجەت ئېرمەس .
 بۇلار ئۆز شاھىغە يەتكۈردى بەدنام ،
 ئۆزى گۇمراھ ئۇلۇبان بولدى گۇم نام .
 خۇدايا ، كىمغە سەردارى ۋىلايەت ،
 ۋەزىر ئاقىلۇ دانانى نەسب ئەت .
 خەرابى مۈلك بولماي ھەم رەئىيەت ،
 رەۋاجى شەرئىدىن ئولغاي دىيانەت .

قىتئەلەر

جان فىدادۇر تاشەھادەتنى نەسب ئەتكەي خۇدا ،
كىم ھۈسەينى كەر بەلايمىدىن ماڭا سۇنەت ئېرۇر .
پاك ئېتەي ئىسيان غۇبارىن ، نە ئۈچۈن غەملىك ئولاي ،
بىر كۈن ئاخىر بۇ جەھان تەنگە ئەجەل زەھمەت بېرۇر .

*

*

ئەي رەقىب ، كۆڭلى قاتىغ ، جەڭنىڭ ياراغىنى تۈزەت ،
باۋەر ئەتمەسسەن ، ساڭا يۈز مىڭ نەسبەت بىئەسەر .
تا قاچان تاشدەك كۆڭۈللەر يۇمشاتۇر سۆزلەر دېگۈم ،
ياكى تەقدىرى ئەلەيھىدىن سەفەردۇر يا خەتەر .

*

*

دەۋلەت ئىستەپ ئىستەمەڭ دەۋلەت قۇشنىڭ سايەسىن ،
تەگسە بىر كۈن كويى سارى سايەئى دىۋار بەس ،
كۆزۈ كۆڭلۈم خۇشلۇغىن خالۇ لەبىدىن ئىستەمەڭ ،
ھەجرىدە كۆڭلۈمگە داغى دىيدەئى خۇنبار بەس .

تاشنىڭ خېتى يامغۇر سۈيى بىرلە يۇيۇلۇرمۇ ؟
 بىر قۇشكىم ئانىڭ قەسدىدە بولسا ئىكى سەيپاد ،
 ئۆز مەيلى بىلە تۇشمە گۈچە قۇش تۇتۇلۇرمۇ ؟

* * *

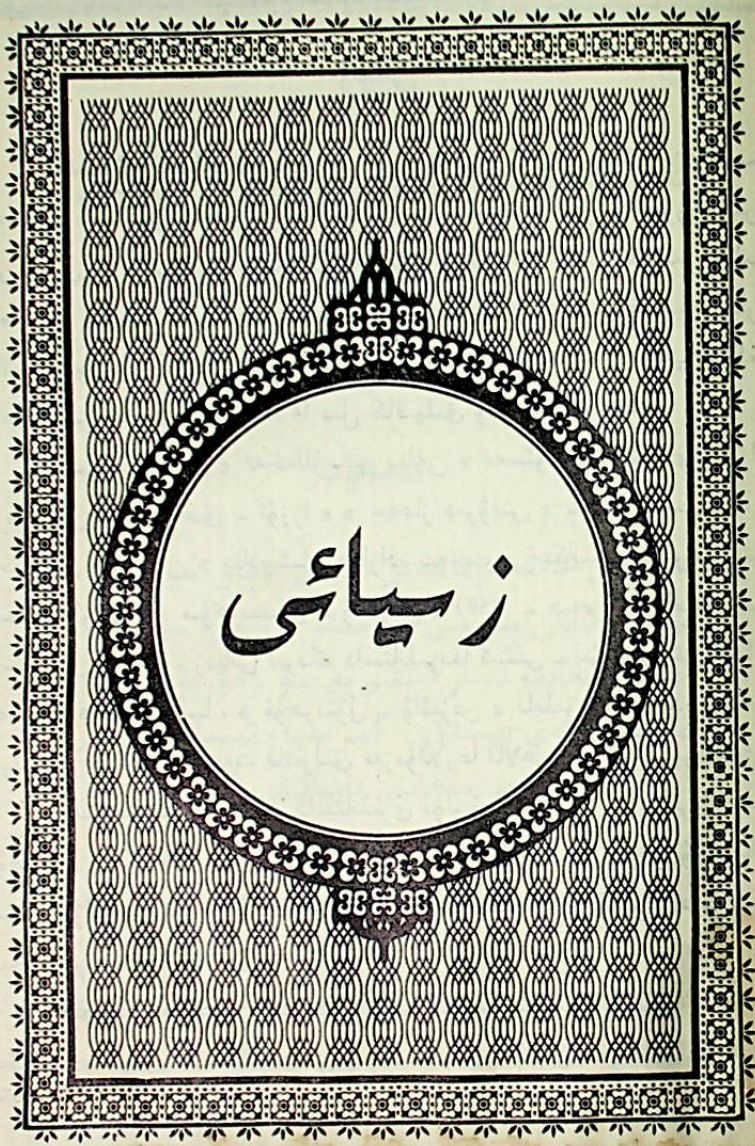
ئەيىكى ، ئەيلەرسەن بىرەۋگە ، بىرگە يۈز ئامادە بول ،
 تا ئىلىك ئازاردىن يىغ غۇسسەدىن ئازادە بول .
 ھەر كىشى ئازار ئېتە ئاخىر ئاڭغا ئازار كۆپ ،
 ياخشىلىقنى پىشە قىل ئالەم ئارا شەھزادە بول .

* * *

گۇناھ ئالۇدە قۇلمەن قىل شەفائەت ، يارەسۇلىللاھ ،
 غەربۇ بىنەۋا مەن قىل شەفائەت ، يارەسۇلىللاھ .
 خىجالەتتىن باشىن سالپ قەۋى غەرقى گۇناھلارغە ،
 كەرەم كۆزگۈز قىلىبان رەھمۇ شەققەت ، يارەسۇلىللاھ .

* * *

ئادەمىي شەيتان يۈز چەندىن يامان ئىبلىسدىن ،
 بارچە خەلق ئەيلەر ھەزەر ۋەسۋاسى شەيتان شەرىدىن .
 ھەق دېدى خەنناسنى شەيتان سىفەت ئىبلىسدىن ،
 لېك شەيتان ئادەمىي شەيتاننىڭ ۋەسۋاسىدىن .

* *

پەست ھىممەت بارمۇدۇر دۈشمەن كەبى دەۋران ئارا ،
بىۋەفاۋۇ پۇر جەفا بەد ئەھدى ، بەد پەيمان ئارا .

* *

ھەم نەجىسۇ ھەم خەسسىۇ ھەم ھەرىسۇ ھەم خەبىس ،
بىمۇرۇۋۇۋەتۇ بىھىممەت ، بىھەيا شەيتان ئارا .
زالىمى خۇنخار ئېرۇر كىم بىر دىرەم ئولجا ئۇچۇن ،
يۈز كىشى قەتلىنى كۆزگە ئىلماغان مەيدان ئارا .

* *

رىزا بەردىم قەزاغە ، ھەر نەكىم كەلتۈرسە بەختىمدۇر ،
قاچانغە كۆڭلى قاتتىغ ياردىن ئازار تاپقايمەن .
قىلۇر ئېردىم ۋەفانى كۆپ تەمەد ھەر بىرگە يۈز ئاندىن ،
كېلۇر بولدى جەفایۇ جەبىرلەر بىزار بولغايمەن .

* *

ھەر نەچچە ماڭا جەبىرۇ سىتەم كەلسە فەلە كدىن ،
نەچارە قىلاي ، تۇردۇمۇ ھەرگىز يانارم يوق .
ئىش ۋەقتىدىن ئۆتتى ، نە ئىلاج ئەمدى تەۋە ككۈل ،
مۇنداق تالاشۇرىنداكى ھەرگىز تۇرارتم يوق .

زىيائى

نەشىرگە تەييارلىغۇچى : مەھەممەتتۇرسۇن باھاۋىدىن

غەزەللەر

« مەسئۇد - دىلتارا داستانىدىن »

مەسئۇد

خىلىئەتى جانغە مۇنەققەش ئولدى جانان سۇرەتى ،
بولدى جانان سۇرەتى بۇ جىسىم ئارا جان سۇرەتى .
جاننى جانانغە نىسار ئەتتىم پەرمىمۇ ، ھورمۇ ،
قالمادى ، ئەي دوستلار ، كىم مەندە ئىنسان سۇرەتى .
ئىزدەيان كەزدىم جەھاننى تاپمادىم سالپ سۇراغ ،
زارنى سەرگەشتە ئەيلەپ قىلدى ھەيران سۇرەتى .
ئوتغە تۈشكەن قىل كەبى جانىمنى ئەتتى پىچ - پىچ ،
ھەلقە - ھەلقە ئەيلەدى زۇلقى پەرىشان سۇرەتى .
خەنجەرى ھىجران ھۇجۇمى ئەيلەدى باغرىمنى چاك ،
بىر قىيا باقماق بىلە ئول غۇنچە خەندان سۇرەتى .
تىپىرە كۆڭلۈمنى مۇنەۋۋەر ئەيلەسە يوقدۇر ئەجەب ،

زىيائى

نەشرگە تەييارلىغۇچىدىن : نورۇز ئاخۇن كاتىپ زىيائى XIX ئەسىردە قەشقەردە ياشاپ ئىجادىي پائالىيەتلەر بىلەن شۇغۇللانغان مەشھۇر شائىرلار. دىن بىرى . زىيائى قەشقەرنىڭ ئالىي بىلىم يۇرتلىرىدا ئىلىم تەھسىل قىلىپ ، كامالەتكە يەتكەن . ئۇ ئابدۇرەھىم نىزارى ، تۇردۇش ئاخۇن غەربىي قاتارلىق شائىرلار بىلەن زامانداش ، ئىجادىي پائالىيەتلەردە قەلەمداش بولۇپ ئۆتكەن . زۇھۇرىدىن ھاكىم ئوردىسىدا 14 يىل كاتىپلىق ۋەزىپىسىدە بولغان .

ئۇ « زىيائى » تەخەللۇسى بىلەن « مەسئۇد - دىلئارا » ، « رابىئە - سەئىدىن » ، « ۋامىق - ئۇزرا » « چەھار دەرۋىش » ناملىق ئەسەرنىڭ 3 - قىسمى بولغان « پادىشاھى ئازادە بەخت » ھېكايىسى قاتارلىق لىرىك داستانلارنى ، « مۇھزىنۇل - ۋائىزىن » (1259 - ھىجرى) ناملىق لىرىك ئەسەرنى يازغان . زىيائى لىرىك داستانلىرىدا ئىشقى - مۇھەببەتنى ئاساسىي مەزمۇن قىلغان بولسا ، « مۇھزىنۇل - ۋائىزىن » ناملىق ئەسىرىدە ۋەتەنپەر - ۋەرلىك ، پەند - نەسەھەت قاتارلىق مەزمۇنلارغا ئالاھىدە ئورۇن بېرىلگەن .

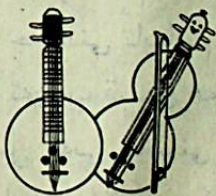
زىيائىنىڭ مەيلى داستانلىرى بولسۇن ، مەيلى غەزەللىرى بولسۇن يۇقىرى سەنئەتكە ، مول تەسەۋۋۇر كۈچىگە ئىگە . تىلى راۋان ۋە پاساھەتلىك بولۇپ ، بۇ زىيائىنىڭ بەدىئىي ئىجادىيەتتىكى يۇقىرى ماھارىتىدىن دېرەك بېرىدۇ .

قوللىغۇچىدىكى بۇ « باياز » غا زىيائىنىڭ « مەسئۇد - دىلئارا » ، « رابىئە - سەئىدىن » ناملىق داستانلىرىدىكى بىر قىسىم غەزەللىرى كىرگۈزۈلدى .

دىئارا

- تۇتاشدى بىر كۆرۈپ ئوتلۇغ يۈزۈڭنى شۇئەئى ھىجران ،
ۋۇجۇدۇمنى كۈل ئەيلەپ ، ئەيلەدىڭ تۇفراق بىلە يەكسان .
كېلىپمەن قافدىن تا ئىشقىنىڭ قانغە بولدۇم بەند ،
تېلىسماتى مۇھەببەتدىن خەلاس ئولماق ئەمەس ئىمكان .
ھەدەق قىلدى قاشىڭ يايى خەدەڭگى خەستە كۆڭلۈمنى ،
ئورۇن تاپدى كۆڭۈلدە جانىدەك ئول شۇئەلىك پەيكان .
كۆڭۈل پەرۋاز ئەيلەپ بۇ زەمان سىررى كەلامىڭدىن ،
چېكەر يادىڭ بىلە بۇلبۇل مەسەللىك ھەر زەمان ئەفغان .
نەچە يىل چەكسەڭ ھىجران ئىچرەكىم رەنجۇ ئوقۇبەتنى ،
كۆرۈپمەن مىڭ ئوقۇبەت ، ئاھكىم ، ھەجرىڭ ئاراپنېھان .
ھۇمايۇن ئەردىم ئەمما دامى ئىشقىڭغە بولۇپمەن قەيد ،
چېگىلىمىش رىشتەسى جانغە قۇتۇلماغلىغ ئەمەس ئاسان .
قىلىپ بىتاب جىسمىمنى نېتەيكىم ئىشقى نەيرەڭگى ،
جەھاندا بارمۇدۇر مەندەك بالا دەشتى ئارا قالغان .
نەۋا ئەيلەپ مۇھەببەت بىرلە بىزنى بىنەۋا قىلدى ،
كى قوزغاپ جان قۇشنى داغى بۇ سەۋت ئىلە ئەلھان .
جەمالى پەرتەۋىدىن رەۋشەن ئەتدى تىيرە كۆڭلۈمنى ،
ئانىڭدە كىكىم مۇنەۋۋەر ئەتدى جاھنى يۇسۇفى كەنئان .

. نەيىرى ئەزەم بولۇپ خۇرشىدى رەخشان سۈرەتى .
 تەلبە راي ئەتتى كۆڭۈل يادى بىلە مەجنۇن كەبى ،
 . ئەيلەدى ئالەم ئېلىدىن بىزنى پىنھان سۈرەتى .
 رەھم ئېتىپ مەن تەلبەگە قىلسە ئۆزىنى ئاشكار ،
 . زاھىر ئولغاي ئول پەرىدىن لۇتفۇ ئەھسان سۈرەتى .
 ئۆلگۈچە قىلسام تەلبە ۋەسلى مۇيەسسەرمۇ ئىككىن ،
 . ئەسلىنى تاپماق بەسى مۇشكىلكى ، ئاسان سۈرەتى .
 دانە - دانە ئەيلەسەم ئەشكىمنى چۈن ئەبرى - بەھار ،
 . كۆزدىن ئاققان سۇ بۇلادۇر لەئلى رۇمان سۈرەتى .
 ئايتىپ - ئايتىپ يىغلاساڭ ، مەسئۇد ، يوقتۇر ھەمدەمىڭ ،
 . بىدەۋا دەردىڭغە بولماي سەھت ئىمكان سۈرەتى .

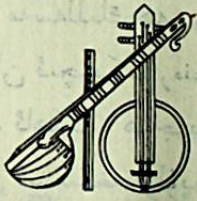

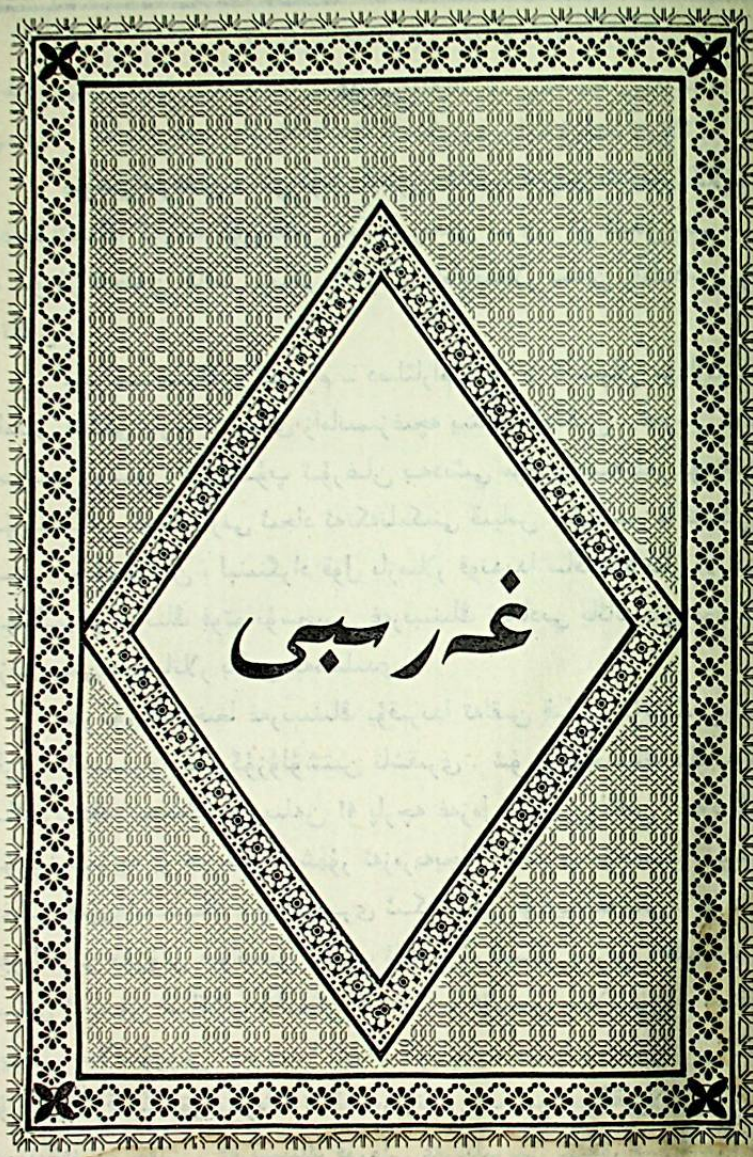
« رابىئە - سەئىدىن » داستانىدىن

رابىئە

بۇ كۈن بارغۇمدۇرۇر چۈنكى بولۇرمەن ۋەسل يارىمغە ،
فەلەك باقماڭ بەقاسىر مەنزىلىدە يوقۇ - بارىمغە .
تەزەللۇم تىيرە دەۋراندىن ، قۇتۇلماي ئاھۇ - ئەففاندىن ،
تويۇپمەن يار ئۈچۈن جاندىنكى باقماڭ ئىنتىزارىمغە .
رەفقۇ لەيلى مەجنۇن رۇھىڭىزنى ئەيلەدىم خۇشئۇد ،
پىسەند ئەيلەڭكى ئول يارىمغە قىلغان جان نىسارىمغە .
نە ئاندا ئىختىيار ئولغاي ماڭا جان ئەيلەمەك قۇربان ،
قۇيۇبان ئەشك ياغىن ھەر زەمان ئوتلۇغ ئۇزارىمغە .
ئەزەل لەۋھىغە يازمىش بۇ سىفەت ئاۋارەلىغ شەرھىن ،
داغى ئىشقى ئوتى قويمايدۇر مېنىڭ ھەم ئىختىيارىمغە .
ئايا فەرھاد - شىرىن ، ئەيلەڭىز بىزگە رەفاقەتلىك ،
كى ھىجران ئوتى ھەرگىز بەرمەدى تەسكىن قەرارىمغە .
ئايا بۇلبۇلكى ، زار ئەيلەڭ بۇ توپكى بولدى شاھانە ،
تەئەججۇب ئەيلەڭىز ئىشقى ئىچرە قىلغان كارۇبارىمغە .
تەماشى ئەيلەڭىز بۇ توي ئارا ، ئەي ھۇرۇ غۇلمانلار .
فىغانۇ نالەلەر ئەيلەپ كېلىڭ ئەمدى كەنارىمغە .

ۋە قەمەۋجۇد ئەمەس جىنسى بەشەردىن مەن گۇمان قىلسام ،
 سىرىشتىدۇر تەغافۇل لايدىن مۇشتەق ئېرۇر نىسيان .
 غەمى ئىشقىڭ كۆڭۈلدە باغلانىپ ئانداغكى تۇ بەرتۇ ،
 بولۇپدۇر بەستە - بەستە كۆڭلۈم ئىچرە غۇنچە يەڭلىغ قان .
 دىلئارانىڭ دىلىنى ئالدى دىلبەر كىم نەۋا ئەيلەپ ،
 ئانىڭ يادى بولۇپدۇر بۇ كۆڭۈل تەختى ئۈزە سۇلتان .

غریبی

قاراڭ ھالىمغە كىم ھەيرەت بىلە ئەي ۋامىقۇ ئۇزرا ،
 كۆرۈپ ئەيلەپ تەرەھھۇم دەردۇ رەنجى بىشۇمارىمغە .
 كېلىبان يار ئولۇڭ بىزگە ھەمە ئەرۋاھى ئاشىقلار ،
 مەدەت ئەيلەڭ ماڭا لۇتى ئەيلەبان ئول يان بارارىمغە .
 ئايا دەرد ئەھلى ، ھەسرەتلىك سۆزۈمنى ئەيلەڭىز ئەۋراد ،
 پۈتۈڭ باشىمغە كەلگەن دەردنى لەۋھى مەزارىمغە .

كېيىن ، « فۇزۇلى » دېگەن تەخەللۇس ئورنىغا ئۆز تەخەللۇسىنى ئالماشتۇرغانلىقىنى تەتقىق قىلىپ كۆرۈشكە ئەرزىيدۇ .

يېڭىدىن تېپىلغان بۇ غەزەللەر غەربىي ئەسەرلىرى ئۈستىدىكى تەتقىقاتنى چوڭقۇرلاشتۇرۇشتا ، شۇنىڭدەك ئۇنىڭ فۇزۇلى بىلەن بولغان ئەدەبىي مۇناسىۋەتلىرىنى تەتقىق قىلىشتا بەلگىلىك ئىلمىي قىممەتكە ئىگە .

[Faint, mostly illegible handwritten text in Uyghur script, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

غەربىي

مۇھەررىردىن: تۇردۇش ئاخۇن كاتىپ غەربىي ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتىنىڭ كۆزگە كۆرۈنگەن ۋە كىلىرىدىن بىرى. ئۇ ئابدۇرېھىم نىزارى ۋە نورۇز ئاخۇن كاتىپ زىيائى قاتارلىق نامايەندىلار بىلەن زامانداش بولۇپ ئۆتكەن.

غەربىيىنىڭ «بەھرام - دىلئارام» ۋە «كاسىپلار مۇنازىرىسى» ناملىق ئىككى پارچە ئەسىرى زامانىمىزغىچە يېتىپ كەلگەن. غەربىي ئەسەر-لىرىدە روشەن كۆرۈنۈپ تۇرغان بەدىئىي مۇۋەپپەقىيەتلەر ئۇنىڭ يەنە كۆپلىگەن ئەسەرلىرىنى ئىجاد ئەتكەنلىكىنى قىياس قىلىشىمىزغا ئىمكان بېرىدۇ. جۈملىدىن، لېنىنگراد قول يازمىلار فوندىدا ساقلانغان «نىزارى گۈللىياتى» نىڭ فوتو نۇسخىسى غەربىيىنىڭ ئىجادىي پائالىيىتى توغرىسىدا بىزنى يېڭى مەلۇماتلار بىلەن تەمىنلىدى.

مەزكۇر نۇسخىغا غەربىيىنىڭ يۇقىرىدا تەلەپ قىلىپ ئۆتۈلگەن ئىككى پارچە ئەسىرى كىرگۈزۈلۈشتىن تاشقىرى، شۇ نۇسخىنىڭ ھاشىيەسىگە شائىرنىڭ تەخەللۇسى بىلەن 41 پارچە غەزەل كۆچۈرۈلگەن. تەكشۈرۈپ كۆرۈشىمىزچە بۇ غەزەللەر مەشھۇر ئەزەربەيجان شائىرى مۇھەممەد سۈلەيمان ئوغلى قۇزۇلىنىڭ غەزەللىرى ئىكەنلىكى مۇئەييەنلەشتى. غەربىي بۇ غەزەللەرنى قۇزۇلى دېۋانىدىن تاللاپ ئالغان ۋە ئەسلى ۋەزىن، قاپىيە، رادد-فىنى ئەينەن ساقلاپ قالغان. ئاساستا ئۇيغۇرچىلاشتۇرۇپ چىققان. ئۇيغۇرچىلاشتۇرۇش جەريانىدا ئايرىم كۆپلەپ، مىسرا ۋە سۆزلەرنى ئالماش-تۇرۇش ئارقىلىق غەزەللەرنىڭ مەزمۇنىنى تېخىمۇ چوڭقۇرلاشتۇرۇشقا ۋە بېيىتىشقا تىرىشقان. غەربىيىنىڭ قۇزۇلى غەزەللىرىنى ئۇيغۇرچىلاشتۇرغاندىن

پايى بەند ئولدۇم سەرى زۇلفى پەرشانىڭ كۆرۈپ ،
نۇتقىدىن قالدېم لەبى لەئلى دۇر ئەفشانىڭ كۆرۈپ .
ئوتغە ياقتىم شەمئىدەك جانىم باقىپ رۇخسارىڭە ،
ئاسمانغە دۇدى دىل چەكتىم خىرامانىڭ كۆرۈپ .
ئاقىتۇر ھەريان كۆزۈم ئەشك ئۆزرە باغرىم پارەسى ،
جامەئى گۈلگۈن بىلە رەخش ئۆزرە جەۋلانىڭ كۆرۈپ .
ھەر زامان كەچمەسكى دىل تىغىڭدىن ئولماس چاك - چاك ،
ئاجىلۇر ھەر دەم تۇتۇلغان كۆڭلۈم ئىھسانىڭ كۆرۈپ .
بەندى غەم ، زىندانى مېھنەت قەيدىدىن تاپسام خەلاس ،
ئاكىم ، تۇشتۇم يەنە چاھى زەنەخدانىڭ كۆرۈپ .
ئەي غەربى ، ئانچەكىم تۇتتۇڭ نىھان ھالى دىلىڭ ،
ئاقبەت فەھم ئەتتى ئەل چاكى گەربانىڭ كۆرۈپ .

غەربىي

نەشرگە تەييارلىغۇچى : ھەسەن سېلىم

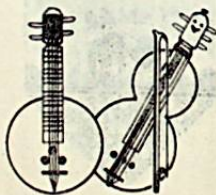
غەزەللەر ①

زەبى زاتىڭ نىھانۇ ئول نىھاندىن ماسىۋا پەيدا ،
بەھارى سۇنۇڭگە ئەمۋاج پەيدا ، قەئرا پەيدا .
جەھان ئەھلىغە تا ئەسرارى ئېلىمىڭ قالماغاي مەخفى ،
قىلىپدۇر ھىكمەتنىڭ كۇففار ئىچىندە ئەنبىيا پەيدا .
گەھى تۇفراغقە ئەيلەر ھىكمەتنىڭ مىڭ مەھلىقا پىنھان ،
گەھى سۇنۇڭ قىلۇر تۇفراغدىن مىڭ مەھلىقا پەيدا .
دەمادەم ئەكس ئالۇر مىرئاتى ئالەم قەھرۇ لۇتفۇڭدىن ،
نېدىنكىم گەھ كۇدۇرەت زاھىر ئەيلەر ، گەھ سەفا پەيدا .
بەلەندۇ پەست ئالەم شاھىدى فەيزى ۋۇجۇدۇڭدا ،
ئەمەس بىھۇدە بولماغلىقىدا بۇ ئەرزۇ سەما پەيدا .
نىشانى شەققە تىڭدۇر كىم بولۇر ھەمدىڭ ئۇچۇن ، يارەب ،
غەربىي تىزىرە تەبئىدىن كەلامى جانغەزا پەيدا .

① بۇ غەزەللەر لېنىنگراد قول يازمىلار فوندىدا ساقلنىۋاتقان « نىزارى كۈللىياتى »

نىڭ فوتو نۇسخىسىغا ئاساسەن نەشرگە تەييارلاندى .

بولۇر قەدەم دۇتا ئىشقىڭ يولدا بىر بەلا كۆرگەچ ،
 تەرىق ئەھلىغە ئادەتدۇر تەۋازۇت ئاشنا كۆرگەچ .
 نىھان ئىشقىمنى مەئلۇم ئەنسى ئالەم دۇدى ئاھىمدىن ،
 ئەجەب يوقكىم ، گۇمانى گىنج ئېتەر خەلق ئەجدىھا كۆرگەچ .
 غەمىڭ ھەر لەھزە كىم جانىم تىلەر ، كۆڭلۈم قىلۇر ئەفغان ،
 بەئەينە ئۇيىلە كىم فەرياد ئېتەر ئىتلەر گەدا كۆرگەچ .
 مەنى مەھزۇنغە ئەل ھەم جەۋرى قىلماقدىن تۆكەر قانىم ،
 كىم ئەيلەر جەۋر مەنئىن ، پادىشاھىم ، سەن رەۋا كۆرگەچ .
 غەربىنى ياشۇر ، ئەي رەشك ، مەھۋەشلەر جەفاسىدىن ،
 كى مەھۋەشلەر قىلۇرلار مىڭ جەفا ، بىر مۇبتەلا كۆرگەچ .

سەبا ، ئەغياردىن پىنھان غەمم يارىمغە ئىزھار ئەت ،
 خەبەرسىز يارنى ھالى خەرايىمدىن خەبەردار ئەت .
 مېنى رەشك ئوتىغە پەرۋانەدەك ، ئەي شەم ، كۆيدۈرمە ،
 يېتەر خۇرشىدى رۇخسارىڭ چەراغى بەزم ئەغيار ئەت .
 كۆڭۈل ، غەم تۈنلەرىن تەنھا كەچۈرمە ئىستەبەر ھەمدەم ،
 ئەجەل خابىدىن ئەفغانلار قىلىپ مەجنۇنى بىدار ئەت .
 گىرىفتارى غەمى ئىشقىڭ بولۇپ ئازادەلىخ كۆردۈم ،
 غەمى ئىشقىڭ بىلە مۇندىن بەتەر ، يارەب ، گىرىفتار ئەت .
 چۇ يوق ئىشقى ئاتەشى بىر شۇئە چەكسە تاقەتنىڭ ، ئەي نەي ،
 باش ئاغرىتمە ، دەمى ئىشقى قۇرماغىل ، كۆپ نالەئى زار ئەت .
 غەربى ، قىلماغىل كۆپ فىكىر دۇنيانىڭ مەئاشىدىن ،
 نە ۋەجھەلەكى بولسە كۈن كېچەر فىكىرى شەبى تار ئەت .

خەتتى رۇخسارىڭ ئېتەر لۇتغىدە رەيھان بىلە بەھس ،
ھۇسن سۈرەتدە جامالىڭ گۈلى خەندان بىلە بەھس .
كويۇڭغە زوھد ئېلى جەننەتنى مۇناسىپ دېسەلەر ،
نە مۇناسىپ قىلايىن بىر نەچە نادان بىلە بەھس .
قىلسە جان لەئىل بىلە فەيز يەتۈرمەك بەھس ،
جانىبى لەئلىنى - تۇت ، ئەي كۆڭۈل ، ئەت جان بىلە بەھس .
ۋەسفى ھۇسنۇڭنى قىلۇر خەستە غەرىبى ، نە ئەجەب ،
ھۇسن ئارا ئەيلەسە خۇرشىدى دەرەخشان بىلە بەھس .

كىرىپ مەيخانەغە مۇغبەچچە بىرلە كىمكى خۇ ئەيلەر ،
 بولاي كافر ئەگەر جەننەتتە كىرمەك ئارزۇ ئەيلەر .
 دەما دەم قەترە - قەترە قان ياشىمدۇر كىم چىقار كۆزدىن ،
 ۋە يا پەيكانلار ئىككىم ئاتەشى دىل ئانى سۇ ئەيلەر .
 دېسەم : كىمدۇر فەرىشان ئەيلەگەن ئاشىقلار ئەھۋالنى ،
 سەبا زۇلفى پەرى رويۇم ئاچىپ ئايتۇر كى : بۇ ئەيلەر .
 مەگەر دىۋانەدۇر سەۋدایى ئەبرۇسى بىلە زاھىد
 باقىپ مېھراب ئىچىندە ئۆز - ئۆزىلە گۇفتىگۇ ئەيلەر .
 غەربى زۇلفىغە باغلاندى ئانداغ ، خەستەھال ئولدى ،
 كى گویا زەئى ئانى ھەم زۇلفىغە بىر تار مۇ ئەيلەر .

شىفائىي ۋەسل قەدرىن ھەجر ئارا بېمارلاردىن سور ،
زىلالى زەۋق - شەۋقىن تەشەنئى دىيدارلاردىن سور .
كۆزى ياشلارنىڭ ئەھۋالىن نە بىلسۇن مەردۇمى غافىل ،
كەۋاكىب سىررىنى شەب تا سەھەر بىدارلاردىن سور .
خەبەرسىز بولمە فەتتان كۆزلەرنىڭ جەۋرىدىن ، ئەي زالىم ،
خەبەرسىز مەستلەر بىدادنى ھۇشيارلاردىن سور .
غەمىڭدىن شەمئىدەك كۆيدۈم ، سەبادىن سورمە ئەھۋالىم ،
بۇ ھالىمنى شەبى ھىجراندا بولغان يارلاردىن سور .
مۇھەببەت لەززەتىدىن بىخەبەردۇر زاھىدى غافىل ،
غەرىبى ، دەردى ئىشقىن دەردى ئىشقىڭ بارلاردىن سور .

مۇقەۋۋەس قاشلارنىڭ ئۈسمە بىرلە رەڭ تۇتمىشلار ،
 قېلىچلار دۇركى كۆپ قان تۆكمە كىدىن زەڭ تۇتمىشلار .
 قىلۇر تەغىير سۇرەت ئۈسمەدىن تاراج ئېتەرلەر دىل ،
 بۇلانچى قاشلارنىڭ رەسمىدە نەيرەڭ تۇتمىشلار .
 فەزايى ئۈمردىن گويا ئەمەسدۇر غۇنچەدەك ۋاقتق
 كىشىكىم ئۆزنى دۇنيا شۇغلىدىن دىلتەڭ تۇتمىشلار .
 سەھەر بۇلبۇللار ئەفغان ئەيلەمەس بەھۇدە گۈلشەندە ،
 غەربى نالەئى دىلسوزغە ئاھەڭ تۇتمىشلار .

كۆڭۈلدە مىڭ غەمىم باردۇر كى پىنھان ئەيلەمەك بولماس ،
 بۇ ھەم بىر غەمكى ئەل تەئىدىدىن ئەفغان ئەيلەمەك بولماس .
 نە مۇشكىل دەرد ئېرۇر ھەجرىڭگە يوق ئالەمدە دەرمانى ،
 نە مۇشكىل دەرد ئىمىش ئىشقىڭگە دەرمان ئەيلەمەك بولماس .
 فەنا كويىغە كۆپ ئەزم ئەتمە ، ئەي دىل ، چەكمە زەخمە تكىم ،
 بۇ تەدبىر ئەيلەمەككىن دەفئى ھىجران ئەيلەمەك بولماس .
 غەربى ، قەيدى ئالەم ئىچرە سەن دەم ئۇرمە ئىشقىدىن ،
 كەمالى جەھل ئىلە دەئۋايى ئىرفان ئەيلەمەك بولماس .

فغانكىم باغرىمە ئول لالە رۇخ قان بولغانىن بىلمەس ،
جىگەر پەرگالەسىدە داغى پىنھان ئولغانىن بىلمەس .
پەرى رويۇم دىلىم جەمئ ئەيلەمەس رۇخسارى دەۋرىدە ،
مەگەر زۇلفى كەبى ھالىم پەرىشان ئولغانىن بىلمەس .
قىلۇر تەقسىر ئېتىپ بىر لۇتقى ھەر دەم كۆڭلۈم ئالماقدا ،
ۋەفا رەسمىن بىلۇر دىشۋار ، ئاسان ئولغانىن بىلمەس .
غەرىبى خەستەنى دۇشمەن سۆزىدىن دوست جەۋر ئەيلەر ،
ئىتاب ئەيلەر غەزەبىدىن قۇلغە بۇھتان ئولغانىن بىلمەس .

مېنى زىكر ئەتمەس ئەل ئەفسانەئى مەجنۇنغە مايلدۇر ،
 نېچۈك ئوخشار ماڭا دەردى ئانىڭ . دەرمانغە . قايلدۇر .
 بەيابانلار دە مەجنۇندىن غەمۇ دەردىم سۇئال ئەتمەڭ ،
 نەبىلسۇن بەھر ھالنى ئولكى مەنزىلگاھى ساھىلدۇر .
 فراق ئەييامى سېلابى سىرىشكىمدىن خەبەر تاپماس ،
 شەبى ھىجراندا ئاھۇ نالە شىمدىن يار غاقلدۇر .

.....
 ئەل ئەتمەس ئەل ئەفسانەئى مەجنۇنغە مايلدۇر ،
 نېچۈك ئوخشار ماڭا دەردى ئانىڭ . دەرمانغە . قايلدۇر .
 بەيابانلار دە مەجنۇندىن غەمۇ دەردىم سۇئال ئەتمەڭ ،
 نەبىلسۇن بەھر ھالنى ئولكى مەنزىلگاھى ساھىلدۇر .
 فراق ئەييامى سېلابى سىرىشكىمدىن خەبەر تاپماس ،
 شەبى ھىجراندا ئاھۇ نالە شىمدىن يار غاقلدۇر .

قانىمنى تۆكسە خەنجەرنىڭ ئول ئاستان ئىچەر ،
 ئول يەرگە مەن ئەسرىكى ، تۇپراغى قان ئىچەر .
 ئەھلى زەمانە قانىغە كۆپ تەشەددۇر زەمىن ،
 كىمنىڭ قانىنى تۆكسە فەلەك ئول زەمان ئىچەر .
 مەي ئىچمەيىن ئاچىلماس ئىمىش بابى مەئرىفەت ،
 سەۋگەندلەر بۇ بابدا پىرى مۇغان ئىچەر .
 غەمزەڭ ھەمىشە قان ئىچەر ئەل چەشمىدىن نىھان ،
 زاھىد كەبىكى بادەنى ئەلدىن نىھان ئىچەر .
 مەيدىن ئەگەر چە تەۋبە بىرۇر ئەل غەربىغە ،
 ئەي يار ، سەن قەدەھ تۇتار ئولساڭ رەۋان ئىچەر .

غەمدىن ئۆلدۈم دېمەدىم ھالى دىلى زار ساغما ،
ئەي گۈلى تازە ، رەۋا كۆرمەدىم ئازار ساغما .
ئىچ مەيى نابىكى باغرىمدىن ئېتەي پارە كەباب ،
ئاتەشى ئىشقى ئارا ئۇششاق چېكەر خار ساغما .
مەيى گۈلگۈندا ئەمەس نەرگىسى مەستنىڭ ئەكسى ،
قەدەھ ئولمىش كۆز ئاچىپ ئاشىقى دىيدار ساغما .
مەن گىرىفتارغە ئازادەلىغ ئولماس غەمدىن ،
ھېچكىم ئولماسۇن ، ئەي سەرۋ ، گىرىفتار ساغما .
لەئلى نابىڭ ھەۋەسىدىن جىگەرىم خۇن بولدى ،
ئاه ، قان بولدى ياشىم ، قىلمادى ئىزھار ساغما .
باغ ئارا غۇنچەۋۇ گۈل دېسە غەربى تۆكمىش ،
شەۋقدىن خۇنى دىلى دىيدەئى خۇنبار ساغما .

يا رەب ، ھەمىشە لۇتق ئىلە بول رەھنەما ماڭا ،
كۆرسەتمە ئول يولكى كىرە كەمس ساڭا ، ماڭا .
قەتئە ئەيلە ئاشنالغىم ئاندىنكى غەيرىدۇر ،
رەھم ئەيلە ئاشنالارىڭ ئەت ئاشنا ماڭا .
تايدۇرمە كويۇڭ ئىچرە كۆزۈم خىرە ، پايى لەڭ ،
شەرىئى ھەبىبىڭ ئەيلە گەسەن مۇقتەدا ماڭا .
ھەر نې ساڭا مۇراد ئىسە ، ئولدۇر ماڭا مۇراد ،
يوقتۇركى سەندىن ئۆز گە يەنە مۇددەئا ماڭا .
يوق مەندە بىر ئەمەل ساڭا شايىستە ، ئاھ ، ئەگەر
قىلغان گۈنەھغە بۇيرۇسە [ئاخىر] جەزا ماڭا .
دىل ئىزتىراب خەۋق ۋەلى بار ئۇمىدىكىم ،
لۇتفۇڭ بېرۇر بىشارەتى ئەفۋ ئەتا ماڭا .
چاھى ھەۋادا قويمە غەربىنى كۆپ ئەسىر ،
يا رەب ، ھىدايەت ئەيلە تەرىقى فەنا ماڭا .

مېنىڭدەك ھېچكىم زارۇ پەرىشان ئولماسۇن ، يارەپ ،
ئەسرۇ دەردى ئىشقى داغى ھىجران ئولماسۇن ، يارەپ .

.....
قىلىپ ئەندىشەسىن قەتلىمىگە ، مەن ھەم بۇدۇر ئەندىشىم ،
كى بۇ ئەندىشەدىن ئول مەھ پۇشەيمان ئولماسۇن ، يارەپ .
جەفاۋۇ جەۋرىغە مۇئتاد ئەيلەرمەن دىلۇ جاننى ،
جەفاسىغە ھەدۇ جەۋرىغە پايان ئولماسۇن ، يارەپ .
دېمەنكىم ئەدل يوقتۇر زۇلم كۆپ ھەر جان ئىلە ئولسە ،
كۆڭۈل تەختىغە ئاندىن ئۆزگە سۇلتان ئولماسۇن ، يارەپ .
غەربى بولدى گەنجى ئافىيەت مەيخانە كۇنجىدە ،
مۇبارەك مۇلكىدۇر ، ئول مۇلك ۋەيران ئولماسۇن ، يارەپ .

غەم دىياردىن ئەجەل پەيكى گۈزار ئەتمەس ماڭا ،
يوق بىلىپ باردىم مەگەر كىم ئىتتىبار ئەتمەس ماڭا .
يار جەۋر ئەتمەس ، ماڭا ، ئەغىيار تەئنى قەتل ئېتەر ،
ۋاي ، ئەغىيار ئەيلەگەن ئېھساننى يار ئەتمەس ماڭا .
كۆيدۈرۈر ھەر لەھزە ئەيشىم رەختىنى ئاھىم ئوتى ،
قايسى ناھەق زۇلمدۇر كىم روزگار ئەتمەس ماڭا .
ئىشقى زەۋقى خۇش ماڭا ، تەركى نەسبەت قىل رەفتى ،
مەنكى تەرياكى ۋۇجۇدۇم ، زەھر كار ئەتمەس ماڭا .
نەقد جان تاراج غەمدىن ئاسراماق دىشۋار ئېرۇر ،
ئىشقى تا سەڭگى مەلامەتدىن ھىسار ئەتمەس ماڭا .
لەئلى يادىدىن غەربى كۆزلەرى راھى ئەدەم ،
لەئلى جان بەخشى ئەدەم نې ئاشكار ئەتمەس ماڭا .

ئەي ، ناۋەكى غەمزەڭ سىپەھرى سىنەئى ئەھباب ،
زۇلفۇڭ خەمى ئەرباب ۋەفا سەيدىغە قۇللاب .
مېھرابنى قاشىڭ خەمىغە ئوخشاتىبان ئەل .
ۋاجىب بۇ جىھەتدىن بىلەدۇر سەجدەئى مېھراب .
سۇبھ ئىچرە فەلەككە يېتەدۇر مەۋج سىرىشىكىم ،
غەرق ئەيلەدى ئەنجۇملارنى سېل ئىلە گىرداب .
جەمئىيەت ئەسبابىغە كۆڭلۈڭنى بۇيۇرما ،
كىم تەفرىقەدۇر خاتىرى جەمئىيەتى ئەسباب .
چۈن ئاقبەتى كارى ئەجەل زەھرىنى چەكمەك ،
غەفلەتدە غەربى نەدۇرۇر مۇنچە شەكەر خاب .

ئەلگە ئەيلە بىسەبەب مىڭ ئىلتىفات ئول نۇش لەب ،
 ئىلتىفات ئەتمەن ماڭا مۇتلەق ، نېدۇر بىلمەن سەبەب .
 جەۋر ئولۇر ئادەت ، غەزەب ۋەقتىكى ئادەتدۇر بۇ ئىش ،
 جەۋرىن ئاز ئەيلەر ماڭا ، ئول ماھ چۈن ئەيلەر غەزەب .
 جەۋرىنى كۆڭلۈم چېكەر كۆرگۈزگۈسى رۇخسارنى ،
 كامى دىل كۆز تاپسە ، نېدىن دىل چېكەر رەنجۇ تەئەب .
 يار بىداد ئەيلەمەس ، ئۇششاق فەرياد ئەتمەين ،
 ھەر نەچە رۇزى مۇقەددەر بولسە ۋاجىبدۇر تەلەب ،
 مۇترىبا ، چەكمە سۇرۇدۇڭنى ، غەربى يىغلاتۇر ،
 سېلى ئەشكىم ئاقتۇر گەر بولسە بىيناۋۇ تەرەق .

مۇنھەرىغدۇر ، ساقىيا ، ئەندۇھى دۇنيادىن مزاج .
بادە تۇت ، ئەندۇھۇ غەمگە مۇندىن ئۆزگە يوق ئىلاج .
فەقر مۇلكىدە مۇقىم ئولغىل گەر ئىستەرسەڭ كەمال ،
سەلتەنەت تەرك ئەيلە گىلكىم ئاندا كۆپدۇر ئېھتىياج .
بىسەرۇ پائۇلكى ، تەختۇ تاجغە قەيد ئولماغىل ،
كىم ئاياغقە بەند ئېرۇر تەختۇ بەلادۇر باشقە تاج .
كەسب تەجرىد ئىختىيار ئەتكىم دىمارى ئىشق ئارا ،
فەقر بازاردا ئەسبابى فەنادىندۇر رەۋاج .
بىر پەرى زۇلفىن تۇتۇپ خالىدىن ئەتسە كامى دىل ،
گويىيا چىن مۇلكىڭ ئالدىڭ بەندىن ئالدىڭ خىراج .
ئەي غەربى ، مەن مەلامەت مۇلكىنىڭ سۇلتانىمەن ،
بەرقى ئاھىم تاجۇ زەر سىيىمى سىرىشىكىم تەختى ئاج .

ئەي ، غۇبارى قەدەمىڭ ئەرشى بەرىن باشىغە تاج ،
شەرەفى زاتىڭگە ئۇ نامى مۇراتىب مىراج .
خازىنى گەنجى شەفائەت سېنى قىلمىش ئىزىد ،
ھېچكىم يوقكى ساڭا ئولمادى ئاخىر مۇھتاج .
ئەلگە تەقلىدى سۇلۇكۇڭدا يېتەر فەيزى نەجات ،
تائەتىڭ مۇئىسىيەت ئەمرازىغە دەتېر ئىلاج .
مۇنتەھا شەرئىڭ ئېرۇر بارچە رۇسۇل مەسلۇكى ،
بەھرىسەن سايىزى ئەر باب رسالەت ئەمواج .
ئاقىبەت خەۋفى غەربى دىلىنى چاك ئەتتى ،
تۇت قولۇم دائىرەئى خەۋقدىن ئەتكىل ئىخراج .

ھۇبابى ئەشك ئارا جىسىم خەلايقىدىن نىھان ئەتمىش .
 غەمى ئىشقىڭ مېنى ئالەمدە بىنامۇ نىشان ئەتمىش .
 كۆتەرمىش خاكىدىن تۇغىيانى ئەشكىم خار ئىلە خاشاك .
 باشم ئۆزرە مەلامەت قۇشلارغە ئاشىيان ئەتمىش .
 بۈكۈپ مېھنەت يۈكى قەددىمنى ، چىقمىشدۇر تەنمىدىن جان .
 تەۋافى كويۇڭ ئەتمەك قەسدىغە تەيىبى مەكان ئەتمىش .
 مەگەر تەر كىبى ئىيسا گەردى خاكى دەر گەھىگىدىندۇر ،
 كى چىقمىش خاكىدىن ، قەدر ئىلە ئەزمى ئاسمان ئەتمىش .
 قالدالغان ئوقلارنىڭ گويۇ ئېرۇر جان باغغە ئىشقىڭ ،
 بەلا سەرچەشمەسىدىن ھەر تەرەقى سۇلار رەۋان ئەتمىش .
 غەربىنىڭ مىزاجى مۇنھەرىقدۇر كىم بۇ كۈن ئاخشام ،
 مەگەر فۇرسەت تاپىپ بىر شەررى ھالىدىن بەيان ئەتمىش .

ئەي كۆڭۈل ، ئول خەنجەرى مېرگاننى ئەيلەرسەن ھەۋەس ،
جانغە قەسە ئەتتىڭ بەقائى مۇردەدىن ئۇمىد كەس .
ھالى زارىمدىن سېنى فەريادىم ئاگاھ ئەيلەدى ،
شۇكرى لىلاھ ، ئولكى فەريادىم ماڭا فەرياد رەس .
بىر - بىرى ئۈستىگە سانچىلدى تەنىمدە ئوقلارنىڭ ،
مۇرغى رۇھۇم قەيدىغە گوياسالدى بىر قەفەس .
تەننەئى ئەھلى مەلامەتدىن نە غەم ئىشقى ئەھلىغە ،
شۇئەلەنى دەق ئەيلەيەلگەيمۇ ھۇجۇمى خارۇ خەس .
ئەي غەربى ، گەر ساڭا جەمئىيەتى دىلدۇر مۇراد ،
باغلا دىلدارىڭغە كۆڭلۈڭ غەيرىدىن پەيۋەند كەس .

بۇ جەھان تەختىگە مەغرۇر ئولماغىل ئول بىسەبات ،
فەقر كويىدا مۇقىم ئولغىلىكى تاپقايسەن نەجات .
سەبىت ئىتەلمەس لەبلەرنىڭ ۋەسفىن تەمامى ئۇمر ئارا ،
خىزر ھەيۋاندىن قەلەم ، گەر تاپسە زۇلمەتدىن دۇۋات .
مەن گەدايىڭ ، سەن غەنى ، بەرگىل زەكاتى ھۇسنىكم ،
شەرد ئىچىندە ھەم ماڭا ھەم ساڭا ۋاجىبى زەكات .
مەزھەرى ئاسارى قۇدرەتدۇر ۋۇجۇدى كامىلىڭ ،
فەيز فىترەتدىن غەرزەسەن ، سەن تۇفەيلىڭ كائىنات .
ئىشقى ئارا تۈشۈڭ ، غەربى ، چەكمەدىڭ دۇنيا غەمىن ،
ئىشقى ئارا تۈشكەن تاپار دامى تەئەللۇقدىن نەجات .

تەشەنئى جامى ۋىسالىڭ ئابى ھەيۋان ئىستەمەس ،
 مايىلى مۇرى خەتىڭ مۈلكى سۈلەيمان ئىستەمەس .
 زۈلمەتى زۇلفۇڭ گىرىفتارى دەم ئۇرماس دەۋرىدىن ،
 تالىبى شەمئى زۇخۇڭ خۇرشمىدى تابان ئىستەمەس .
 ئەيلەمەس مەيلى بېھىشت ئەفتادە خاكى دەرگەھىڭ ،
 ساكىنى كۈنجى غەمىڭ سەيرى گۈلىستان ئىستەمەس .
 جەۋرىدىن مەنئ ئەتمە ئاشىقنىكى ئەينى لۇتق ئېرۇر ،
 دوست ئەسبابى كەمالى تاپسە نۇقسان ئىستەمەس .
 ئىشق كۆڭلۈمنى يېقىتغاي دەپ ، غەربى ، غەم يېمە ،
 ھېچ سولتانىكىم ئۆزىن مۈلكىنى ۋەيران ئەيلەمەس .

رەفقە، قىلماغىل ئەسباب جەمئ ئەيلەرگە نادانلىغ،
تەرىقى فەقر تۇتكم، قەفر ئېرۇر ئالەمدە سۇلتانلىغ.
مۇرادىڭ سەلتەنەت گەر بولسە، بىل نەفسىڭگە تاپىۋ سەن،
نە ھاسىل سەلتەنەت تەختىدە قىلماق بەندە فەرمانلىغ.
نېچۈك تالىدۇرۇر ئالەمدە ئاغاز ئەتمەدىم بىر ئىش،
ئول ئىش ئەنجامدىن تا قىلمادىم ئاخىر پۇشەيمانلىغ.
پەرىشانلىغدىن، ئەي خەلقى جەھان، خاتىرنى جەمئ ئەيلەڭ،
كى مەن جەمئ ئەيلەدىم ھەر يەردە بولسە بىر پەرىشانلىغ.
ماڭا ھەر زۇلمىكىم ئول كافر ئەيلەر، كىمسە مەنئ ئەتمەس،
غەربى كۇفر ئالۇرمۇ گەر دېسەم: يوقتۇر مۇسۇلمانلىغ.

رۇز گارىم بولدى دەۋرانى فەلە كىدىن ئىنقىلاب ،
قان ئىچەر بولدۇم ئاياقنىڭ ئۈزدى بەزمىدىن شەراب .
لەئلىك ئىلە بادە بەھس ئەتمىش زەھى گۇمراھلىغ ،
ئولدى ۋاجىب ئەيلەمەك ئول بىئەدەبىدىن ئىجتىناپ .
شۇئەئى ئاھمىدە كۆيدۈردۈم دىلى سەرگەشتەنى ،
بىر ئوت ئولدۇم چەرخدەك گەردىدە ئولدى دىل كەباب .
كۆزگە پەيكانىڭ خەيالىدا ساچار ھەريان سىرىشك ،
دۇرغە تولدۇرغان سەدەقدۇر قەترە ئاندا دۇررى ناب .
بولدى ئاھىم ماھى رۇخسارىغە ئانداغىكىم بۇلۇت ،
ئاھكىم ، ئالماس جەمالدىن ھەنۇز ئول مەھ نىقاب .
بولمادى ئول ئايغە رەۋشەن كۆيگەنم ھىجران كۈنى ،
تا سەھەر - شەب شەمۇ ئۆرتەنسە نە بىلسۇن ئاقتاب .
كىم ئەمەس مەندىن رەقىب ئازارى ئول ئاي كويىدە ،
ئەي غەربىي ، جەننەت ئىچرە بار ئىكەن مۇنداغ ئەزاب .

لەھزە - لەھزە لەبى يادىدا كېلۈر ئەفغانلار ،
 قەترە - قەترە ساچىلۇر دىيدەلەرمىدىن قانلار ،
 قەترە - قەترە دېمە قاندۇر كى چىقار چەشمەمدىن ،
 دەم بەدەم كۆڭلۈم ئوتىدىن ئېرىگەن پەيكانلار ،
 قاشلارنىڭ ياسىغە مەيلى ئەتكەن ئۈچۈن ئىشقى ئەھلى ،
 يەتكۈرۈر باشىغە غەمزە ئوقىدىن ئېھسانلار ،
 يار كويىدا دېمەك ئىنتلەرى غەۋغا قىلادۇر ،
 كېچەلە قاقشالادۇر ئەھلى ۋەفادىن جانلار ،
 سورماغىل زۇھد ئېلىدىن ئىشقى يولىنىڭ رەسمىن ،
 نە بىلۇر ئەھلى خىرەدېلەر رەۋشى نادانلار ،
 ئاتلانپ چىقسە جەھان خەيلىنى تاراج ئەتكەي ،
 بەلكى ئىسلام ئىلىدىن ئولجالادى ئىمانلار ،
 يىغلا ، بىچارە غەربى ، تىلەسەڭ ئەيشى ۋىسال ،
 ۋەسىل زەۋقىدە گەدالىق قىلادۇر سۇلتانلار .

شەۋق ئىلە بارى جەھان چەككەن كىشى رەھمەت چېكەر ،
 ئەھلى شەۋق ئولدۇر كى ئاندىن دامەنى ھىممەت چېكەر .
 سەرۋ قامەتلەر ، سۈمەن رۇخسارلار تۇپراغىدۇر ،
 ھەر سۈمەنكىم ئاچىلۇر ، ھەر سەرۋكىم قامەت چېكەر .
 كۈن چېكەر يەردىن فەلەككە رەھگۇزارىن گەردىنى ،
 تۇتيا ئەتمەككە كۆكدىن يەرغىچە مىننەت چېكەر .
 دىلى خالى قىلسە زۇلفۇڭكىم خەيالى غەيرىدىن ،
 نې ئەجەب ، كەشق ئەھلى بىرلە ئۇم ئارا خىلۋەت چېكەر .
 ئەيكى ، قىلدىڭ غەيرى بىرلە بەزم پىنھان گاه - گاه ،
 ئانى ياد ئەتكىم غەربى ئاڭلاسه ھەسرەت چېكەر .

قىل سەبا ، كۆڭلۈم پەرىشان ئولغانىن جانانغە ئەرز ،
ھالىن ئايت ، بۇ مۈلك ۋەيران ئولغانىن سۇلتانغە ئەرز .
بولغۇسى سۈرەت پەرەستلەردەك بارى سۈرەت پەرەست ،
قىلسەلەر جەننەتدە تەسۋىرىك چىكىپ غۇلمانغە ئەرز .
خەلق كۇفر ئەھلىغە ئىمان ئەرز ئېتەر مەن دەم - بە دەم ،
كۇفرى زۇلفۇڭ ئەيلەرەم كۆكسۈمداقى ئىمانغە ئەرز .
تەندە جانىم بىر پەرىنىڭدۇر ، ئەمانەت ساقلارەم ،
ئول زەماندىنكىم ئەمانەت قىلدىلار ئىنسانغە ئەرز .
ئەي غەربى ، ئاھۇ ئەشكىڭ ئەسرۇ پىنھان ئەيلەمە ،
كۆڭلۈڭ ئىچرە ھەرنە باردۇر ئول گۈلى خەندانغە ئەرز .

مېنىڭكىم بىرلەبى خەندان ئۈچۈن گىريانىلىغىم باردۇر ،
 پەرىشان تۇررەسى دەۋرىدە سەرگەردانىلىغىم باردۇر .
 باشم تەختراۋاندۇر ، تاجى زەررىن شۇئەئى ئاھىم ،
 كورۇڭكىم دەۋلەتى ئىشق ئىچرە نې سۇلتانىلىغىم باردۇر .
 سىرىشكىم كۆر مېنىڭ ، ئەي ئەبىر ، ئۆزۈڭدىنكىم خەيال ئەتمە ،
 ھەۋايى ئىشق ئارا يۈز سەنچە ئەشك ئەفشانلىغىم باردۇر .
 يۇمۇلماس ئەشك تۇغيانىدا ئانسىز چەشمە خۇنبارىم ،
 خەيالى سۇرەتى جانانغە خۇش ھەيرانلىغىم باردۇر .
 غەربى ، جامى مەي تەرك ئەيلەدىم زۇھد ئەھلى پەندىدىن ،
 تەفەككۇر ئەيلەسەم ، بۇ ئىشدا كۆپ ھەيرانلىغىم باردۇر .

دەھر ئەسابغە ھەرگىز قىلمە كۆڭلۈڭ ئىرتىبات ،
سەن بىر ئەۋۋارە مۇسافىرسەن ، بۇ بىر ۋەيران رەبات .
ئەھلى ئىرفان بۇ جەھان كەيفىيەتتىن تەھقىق ئېتەر ،
كىم نىشاتىدىن بولۇر يۈز غەم ، غەمدىن يۈز نىشات .
ئىشق دەۋرانى ماڭا تاپشۇردى مەجنۇن نەۋبەتتىن ،
ئېشق ئارا خالى ئەمەس ئەھلى ۋەفادىن بۇ بىسات .
بۇ چەمەندە غۇنچەلەر گۈللەر سېنى مەغرۇر ئېتەر ،
ئەي كۆڭۈل ، ھەرگىز جەھان باغغە بولمە ئىنبىسات .
ئەي غەربىي ، ئەھلى دەۋران بىرلە ئۇمرۇڭ قىلمە سەرج ،
بىۋەفادۇر ئەھلى دەۋران ، تۇت تەرىقى ئىھتىيات .

گەھ كۆزدە ، گەھ كۆڭۈلدە خەدەڭگىڭ مەكان تۇتار ،
قانلىغىنى قايدە بولسە مۇقەررەركى قان تۇتار .
دىل چەكسە ، نې ئەجەب ، تەنۇ جاننى يولۇڭ ئارا ،
خارۇخەس ئېلتەر ئانداكى قۇش ئاشيان تۇتار .
خۇرشىد خىرمەنىغە ئۇرار شۇئەلە - شۇئەلە ئوت ،
ئاھىمكى لەھزە - لەھزە يولى ئاسمان تۇتار .
زىكرى لەبىدە زۇلفۇغە جان تاپىدى دەست رۇس ،
ئانىڭ كەبى فۇسۇن ئوقۇماقدىن يالان تۇتار .
مەيىل ئەيلەسە ، غەربى ، تاماشايى قامەتنىڭ ،
كۆزدىن سىرىشك سەل يولىنى رەۋان تۇتار .

ئەي ، غەمىڭ ئوقلارغە سىينەئى ئەھباب ھەدەق ،
مۇنتەزىر خەنجەرى مېژگانىڭە جانلار سەنى - سەنى .
خاكى دەر گاهىغە ھەر سۈبھى سۈرەر كۈن يۈزىنى ،
بۇ جىھەت بىرلە ئاڭا ھاسىل ئولۇپدۇر بۇ شەرەق .
ساڭا رەڭ - رەڭ كۆرۈنۈر مالۇ جەھان ، بولمە غۇرۇر ،
خاكدۇر كىم ئانى گەھ لەئلى قىلۇر گاهى خەزەق .
سالىدى دەرياغە سەبا خەنجەرى غەمزەڭ ۋەھمىن ،
تىشىلىپ كۆكسى تۆكەر دۇررىنى دەرياغە سەدەق .
جەھد قىلغىلىكى غەربىي ، تىلە مەقسەد يولىنى ،
قىلماغىل جەھل ئىلە ئەۋقاتى شەرىفىڭنى تەلەق .

تەنئىمىدە تىغى زەخمى چەشىمى خۇن ئەفشانغە ئوخشايدۇر ،
قادالغان ئوقلارنى دەۋرىدە دۇر مىزگانغە ئوخشايدۇر .
گۇداز ئەتكەن كۆڭۈلدە ئىشقى ئوتى پەيكانىنى كۆردۈم ،
سەدەفدە گەۋھەر ئولغان قەترەئى بارانغە ئوخشايدۇر .
شىكاقى ئولغان دىلىم غەمزەڭ خەيالى مەنزىل ئەتمىشىدۇر ،
قاراقچىلار ياتاغى مەنزىلى ۋەيرانغە ئوخشايدۇر .
ھەياتى جاۋىدان فەھم ئەيلەدىم لەئلىك خەيالىنى ،
بۇزۇغ كۆڭلۈم ئارا ئول چەشمەئى ھەيۋانغە ئوخشايدۇر .
تەنئىمدىن چەكمەگىل ئول قاشى يا پەيكانىن ، ئەي ئەھباب ،
غەربىي جىسمى ئىچىرە بىر ئوتى بىر جانغە ئوخشايدۇر .

مەقسەدىم بۇدۇر كى جەۋلاننىڭ كۆرۈپ بولسام ھەلاك ،
گەردى نەئلى باد پايىڭ ئۇرسەلەر جىسىم ئۈزرە خاك .
چۈن جەفا مۇئتادىمەن ، بىلمەن نەدۇر جەۋرۇ جەفا ،
بىلمەسە مېھرۇ ۋەفا رەسمىن ، جەفا كارىم ، نە باك .
ھەر كۇدۇرەتدىن مېنى پاك ئەتتى سېلى خۇنى دىل ،
شۇكرى لىلاھ ، ئاتەشى ئىشقىڭ مېنى كۆيدۈردى پاك .
ئاه ، بىلمەن نەيلەيم جانىمدە راھەت قالمادى ،
كۆزلەرىم نەمناك ، سىينەم چاك ، كۆڭلۈم دەرد ناك .
مەست جان بەردى غەربى ، چەشم مەستىن ياد ئېتىپ ،
قەبرە باشىغە ئېكىڭ ، ئەھبابلار ، بىر نە چچە تاك .

قەبرە باشىغە ئېكىڭ ، ئەھبابلار ، بىر نە چچە تاك .
قەبرە باشىغە ئېكىڭ ، ئەھبابلار ، بىر نە چچە تاك .

بەقا مۈلكىن تىلەر سەك فانى ئەت بارىڭنى دۇنيادەك ،
جەھاندىن دامەنىڭ چەك ئاقتابى ئالەم ئارادەك .
تەئەللۇق زۇلمەتنى تەجرىد خۇرشىدىغە قىل مەتلەد ،
ئەگەر ئالەم ئارا كۈن كۆرمەك ئىستەرسەن مەسپادەك .
كۆڭۈل ھەر سۈرەتى شىرنىغە بەرمە ، ئىچ مەيى مەئنى ،
ھەزەر قىل تاشغە تىشەك ئورماغىل فەرھادى شەيدادەك .
قىلىپ مەن كائىنات ئەسبابىنىڭ بارى تەماشاسىن ،
نەدامەتسىز تەنەئۇم يوق ، تەسەررۇفسىز تەماشادەك ،
غەربى قىلمە تەغىرى تەبىئەت تىلسالار باغرىڭ ،
قەرار ئەت ھەر ھەۋادىن بولمە شور ئەنگىز دەريادەك .

جەمالىڭ ھەسرەتىدىن باشمە تۈن ئانچۇنان ئۇردۇم ،
كى تاڭ ئاتقۇنچە پەژمۇردە تەنىم تۇفراقغە تاپشۇردۇم .
پۈكۈلدى قەددىم ، ئاھىم كۆككە يەتتى ، ئەي كۆڭۈل ، ۋەھم ئەت ،
بۇ ھىجران ئىچرە ئەشكىم سېلىنى باشىدىن ئاشۇردۇم .
تەجەررۇد سەيرىدە سايەمدىن ئۆزگە يوقتۇرۇر ھەمرەھ ،
ھەۋاۋۇ ئارزۇ تەرك ئەيلەدىم ، كۆڭلۈمنى تىندۈردۇم .
ھەۋايى ئىشقى سەرگەردانى بولمىش گەردى بادىمكىم ،
ساۋۇردۇم كۆككە تۇفراغىنى مەن ھەر يەردە كىم تۇردۇم .
غەربى ، دەردى مۇھلىكىدۇر ، دېسەم ، ئول ئاي ئىشەنمەيدۇر ،
بەھەمدۇللاھكى ، جان بەرمەك تەرىقىلە ئىشەندۈردۇم .

چەرخ ھەر ئاي باشىغە سالمىش قاشىڭدىن ھەر خەيال ،
 بۇ جىھەتدىندۇر ھەر ئاي باشىدە بولماق بىر ھىلال .
 ماھى نەۋ بولمىش قاشىڭ سەۋداسىنىڭ سەرگەشتەسى ،
 گەردى ئالەمنى كېزەر ئەۋۋارەلەردەك ماھى سال .
 دەرگەھىڭغە باشىنى سۈرمەك ئۈچۈن ماھى تەمام ،
 زەئۇق ئىتىپ جىسمىنى كۈن - كۈندىن قىلۇ تەغىر ھال .
 ھۇسۇنۇڭ ئالدا كەمال ئىزھارى كۈن قىلغان ئۈچۈن ،
 بىر كۈن ئولماسكىم ئاڭغا گەردۇن يەتۈرمەس بىر زەۋال .
 قىلماغىل كۆزدىن نىھان خالىڭنى ئەي مەھ ، بۇ كېچە ،
 دۇدى ئاھىم بولماغى تاڭلا قوياش ئۆيىغە خال .
 ئەي غەربى ، ماھدەك مەھۇ [ئەيلە] بارىڭنى تەمام ،
 گەر تىلەر سەن بولماق ئول خۇرشىد بىرلە ئىنتىقال .

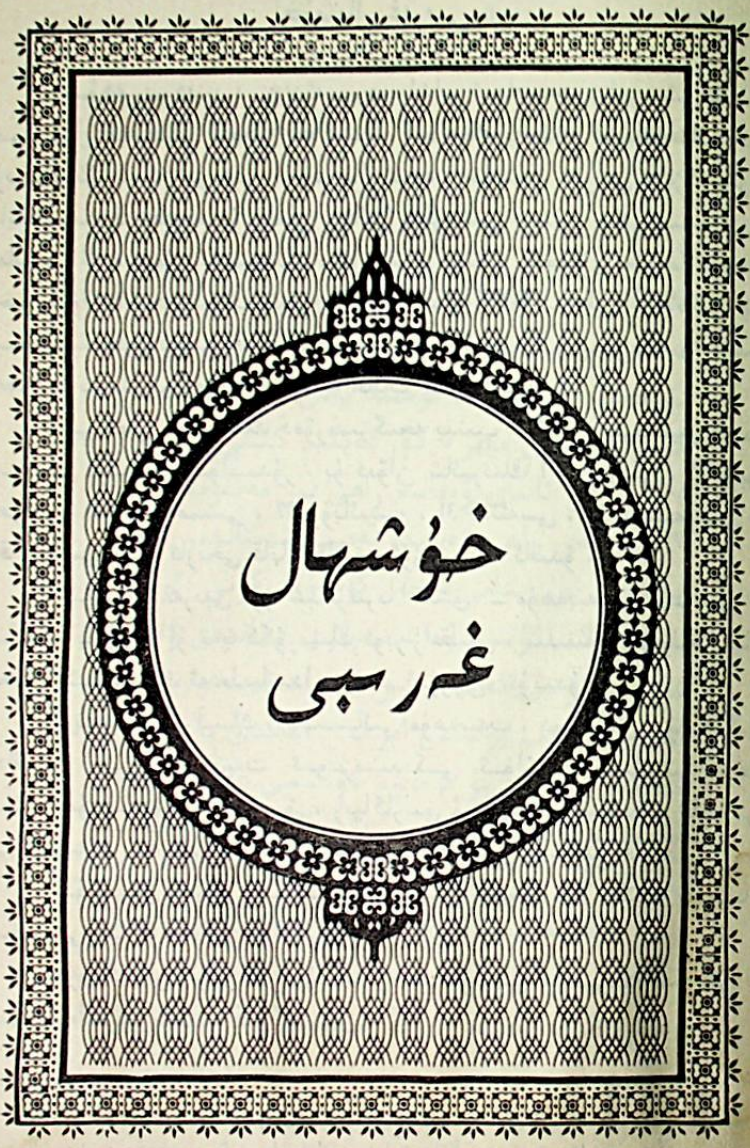
پۈنبەئى مەرھەمى داغ ئىچرە نېھاندۇر بەدەنم ،
گەر ھەيات ئولسە لىباسم بۇدۇر ، ئۆلسەم كەفەنم .
جاننى جانان تىلەمش بەرمەمەك ئولماس ، ئەي دىل ،
جان ئانىڭ سەدقەسىدۇر ، ئىتلارنىڭ خەستە تەنم .
تەشتىلەر ئاھىم ئوتى شەھد لەبى شەۋقىدىن ،
يوق ئەجەب زەنبۇر ئوتىدەك ئېسە بەيتۇل - ھەزەنم .
بۇلبۇلى غەمزەدەمەن ، باغى بەھارىم سەنەن ،
دەھەنىڭ ، قەددۇ خۇيۇڭ ، غۇنچەۋۇ سەرۋى - سۈمەنم .
ھەرزە ناز ئولمە ، غەربى ، دېگەسەن كوچەئى يار ،
ۋەتەنمىدۇر ، ۋەتەنمىدۇر ، ۋەتەنمىدۇر ، ۋەتەنم .

نالەدىن بەند يەك قىلىپمەن ، ئىشقىم ئاۋازىم بەلەند ،
نالەنى تەرك ئەيلەمەسمەن گەر كېسىلسەم بەندۇ بەند .
ئاچىلۇر كۆڭلۈم نېچۈككىم گىرىيەئى تەلخىم كۆرۈپ ،
ئاچسا ئول گۈلرۇخ تەبەسسۇم بىرلە لەئلى نۇشخەند .
خاكى راھىڭدىن تەنىمنى ئايرايالماس سايەدەك ،
ئەيلەسە گەردۇن قۇياشنىڭ ھەر شۇئائىن بىر كەمەند .
فەقر يولىدا ۋۇجۇدۇڭ خاك ئېتىپ بولغىل ئەدەم ،
بۇ ھۈنەر كەسبىدە شەيەد بولغاسەن سۇلتان پىسەند .
نائۇمىد ئولغىل ، غەربى ، كامى دىل مۇمكىن ئەمەس ،
نېگەكىم ، ئول دىلرەبا بىدەرددۇر ، سەن دەردمەند .

خوشحال
غریبی

جىلۋە ئەيلەپ كىر سە گۈلشەن ئىچرە ئول رۇخسار گۈل ،
كۆيدۈرۈر ھەيرەت ئوتىدىن رەڭگىنى ناچار گۈل .
كىمسە ئول گۈلىۈز خەيالىدىن چەمەندە خاب ئىتەر ،
تا قىيامەت رەشكىدىن قىلغاي ئۆزىن بىدار گۈل .
شەمئىدەك بۇ نۇكتە رەۋشەندۈر ۋەفا بەزمى ئارا ،
داغ زىبىي گۈل نېچۈككىم زىينەتى دەستار گۈل .
تا نەفەس بىر دۇر كى ئاسايىشتىن ئۈمىد ئەيلەمە ،
سانجىلۇر بوغزىغە ئۆز بويى نېچۈككىم خار گۈل .
غۇنچەلەر لەئلىنىڭ خەيالىدىن ياقاسىن چاك ئېتەر ،
ۋەرنە بۇ گۈلشەندە يوقتۇر بىر تەبەسسۇمدار گۈل .
شوخىيۇ نەشئۇ - نەما ئاخىر خىجالەت يەتكۈرۈر ،
سەبزەسىن مېزگانى بىدىلدەك قىلۇر سەرشار گۈل .

① خۇشھال غەربىي

مۇھەررىردىن : XIX ئەسىردە ياشاپ ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇللانغان خۇشھال غەربىي ئۇيغۇر خەلقىنىڭ كامالەتكە يەتكەن لىرىك شائىرىدۇر . ئۇنىڭ ئۆز ئەسەرلىرىدىن مەلۇم بولۇشىچە ، خۇشھال غەربىي XIX ئەسىرنىڭ باشلىرىدا قەشقەردە تۇغۇلغان . ئالىي مەلۇماننى قەشقەر مەدرىسىدە ، ئۆز زامانىسىنىڭ مەشھۇر دانىشمەنلىرىدىن بىرى بولغان مەۋلىۋى خوجا مۇھەممەد ئاخۇنلۇقنىڭ دەرسخانىسىدىن ئالغان . شائىر 1827 - يىلى جاھانگىر خوجا يېغىلىقىدىن كېيىن قۇقانا چىقىپ كەتكەن ، ئۇ پەرغانە ۋادىسىنىڭ شەھەر - يېزىلىرىدا غۇربەتچىلىكتە ھايات كەچۈرگەن .

خۇشھال غەربىي نىڭ دەۋرىمىزگىچە يېتىپ كەلگەن بىردىنبىر ئەدەبىي مىراسى ئۇنىڭ دىۋانىدۇر . بۇ دىۋان شائىرنىڭ 271 غەزىلى ، ئۈچ مۇس - تەھزادى ، 14 مۇخەممىسى ، 37 رۇبائىيسى ، 31 قىتئەسى ، 53 مەسنەۋىسى ، 14 ساقىينامىسى ، بىر تارىخى قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ .

خۇشھال غەربىي ئۆز شېئىرلىرىدا ئىشق - مۇھەببەتنى ئاساسىي تېما قىلغان بولۇپ ، ئۇ تەپەككۈرنىڭ ئوبرازلىقلىقى ، تىلىنىڭ راۋانلىقى بىلەن ئۇيغۇر كىلاسسىك ئەدەبىياتىدا مۇھىم ئورۇن تۇتىدۇ .

ۋەتەنپەرۋەرلىك ، ئىنسانىي مۇھەببەت ، دوستلۇق ، ۋاپادارلىق ، ساداقەت ، ئىلىم - مەرىپەت توغرىسىدىكى ئۇلۇغۋار غايىلەرنى تەرغىپ قىلىش ؛ مۇناپىقلىق ، ساختىلىق ، رىياكارلىق ۋە مۇتەئەسسىپلىكنى قارىلاش ، ئۇنى قامچىلاش غەربىي شېئىرلىرىنىڭ تېماتىكىسىنى تەشكىل قىلىدۇ .

خۇشھال غەربىي دىۋانىنىڭ تېپىلىشى ئۇيغۇر كىلاسسىك ئەدەبىياتى تارىخىدىكى بىر بوشلۇقنى تولدۇردى .

بىز يېڭىدىن تۈزۈلگەن بۇ «باياز» غا خۇشھال غەربىي دىۋانىدىكى بىر قىسىم غەزەللەرنى تاللاپ كىرگۈزدۈق .

① ئامانبېك جەللوۋنىڭ «بۇلاق» ژۇرنىلى 1989 - يىللىق 1 - ساندا ئېلان قىلىنغان «خۇشھال غەربىي ھەققىدە يېڭى مەلۇماتلار» ناملىق ماقالىسىدىن قىسقارتىپ ئېلىندى .

خانقاھغە باشلادى بەس سوردى ئەھۋالىمنى شەيخ ،
 تاماڭا قىلدى بەيان ئۆز قىيىل ئىلە قالىمنى شەيخ ،
 بولدى تەمسىل ھاسىلىم تاپماي شەرەقتىن قەترەنى ،
 چۈن تەبىب جەھل ئولدى كۆرۈپ [ھالۇ] ئەفئالىمنى شەيخ ،
 دەردىمە تاپماي دەۋانى چەكتىم ئانداغ ئاھنى ،
 كۆردى پەرۋاز ئاندىن ئەتمەككە پەرۇ بالىمنى شەيخ .
 مۇرغى تا بەندى قەفەس شاد ئولماغاننى بىلدىكىم ،
 بولدى دەڭ مەندەك كۆرۈبان نېكۇ [بەد] ھالىمنى شەيخ .
 خانقاھدىن چىقىبان مەيخانەغە قويدۇم قەدەم ،
 قەھم قىلدى ئەندە كۇ ئىدبار ئىقبالىمنى شەيخ .
 دەپىر پىرى خىزمەتتە كەلدىم ئاندىن شەۋق ئىلە ،
 مەن تاپىپ دارىل - ئەمان كۆرمەي نەما سالىمنى شەيخ .
 كىرمەدى مەيخانە ئىچرە سەسكەنىپ نامۇس ئىلە ،
 مېنى ئانداغ كۆردى گويىا بىر يامان زالىمنى شەيخ .
 ئەي غەربى ، بۇ سىرائىل - مۇستەقىمدە قىل مەقام
 كۆرسە كۆرسۈن ھەر نېچچە بۇ نەۋئىدەك ھالىمنى شەيخ .

ئەي سەبا چەرخى دىلىم ھالىنى جانانمىغە ئايت ،
 سۇبھىدەك بولدۇم ئانىڭكى مۇنىسى جانمىغە ئايت .
 كۈلبەئى ئەھزانىدە بولغان زۇلمەت ئەھۋالىم كۆرۈپ ،
 ھالىمە رەھم ئەيلەبان ئۇل ماھى تابانمىغە ئايت .
 تاپتى مىڭ فەرمانىلە شەمئى جەمالدىن قۇرۇغ ،
 يوقمەنۇ پەرۋانەغە شەمئى شەبستانمىغە ئايت .
 ھەمدەمىم يوقتۇر كى سورغاي ئەرزى ھالىمنى مېنىڭ ،
 داد ئېتىپ ئەرزى دىلىمنى ماھى سۇلتانمىغە ئايت .
 سالغان ئەردى [ئول تاقاغكىم] ئىتلەردىن ئەيلەبان ،
 سەگى دەرگاھى ئېرۇرمەن ئۇل نىگەھبانمىغە ئايت .
 ھۇسنىغە زىينەت بېرىپ قىلدى يۈرەكنى لەختە قان ،
 تۆكتى قانىم ساھىبى لۇئۇئى مەر جانمىغە ئايت .
 چىقسە ئۇل چابۇك سەۋار ئۆلتۈرگەلى دىن ئەھلىنى ،
 مېنى ھەم [قەتل] ئەيلەسۈن ئۇل نا مۇسۇلمانمىغە ئايت .
 يار كەلمەسكە دىلىمنى شەرھى - شەرھى ئەيلەدىم ،
 ئەي سەبا ، چاكى دىلىم ھالىنى جانانمىغە ئايت .
 ساقىيا ، تۇت بادە ، مەست قىل ، تا قۇتۇلسام دەردىدىن ،
 قالسام ئۇل مەيخانەدە ئول كۆڭلۈم ئالغانمىغە ئايت .

ئېرۇر مۇسەھەق ئىچىندە ساق چۈن رۇھى راۋان كاغەز ،
ئارادا ئاشقى - مەئشۇق دېگەي ئەسرارى جان كاغەز .
سەۋادى خىلىت ئىچرە ساقلابان نازۇك مەئانىنى ،
كى ۋاقىق ئولماسۇن ئەغيار دەپ قىلدى گۇمان كاغەز .
يۈزى ئاقۇ خەتى لەئىلۇ لەبىدە ئول خەتى رەيھان ،
كى سۇرخى بىرلە شىنگەرفى زەھى مەئشۇق جەھان كاغەز .
ئېرۇر سەھەقى فەلەكتە ئافتاب نەقىشى ھۇجۇم بولمىش ،
مەئانى مېھرىدىن خەتلەر نۇجۇم چۈن ئاسمان كاغەز .
كىشىگە ھەر ئۇمۇردىن ئەغلەپ ئەلباب بولسەكىم ئاچغاي ،
كەلدى خەت ئىلە مۇشكىل كۇشا ساھىب بەيان كاغەز .
يۈزى باغى بېھىشت بولدى مەئانى - مېۋەسى ئانىڭ ،
بېرۇر ئەھلى مەئانىغە بېرۇر چۈن باغبان كاغەز .
جەراھەت قىلسە كۆڭلىنى كىشى ياپىغىل ، يۈزۈڭ ياپىغان ،
قەلەم قىلسە قارا ھەم يۈزىنى ، باغرىنى قان كاغەز .
تاپىلماي ئالەم ئىچرە بىر مۇۋافىق يار ، مەگەر تاپتىم ،
ئۆزى سافۇ سۆزى ساق راستگۈيلىغە ئەيان كاغەز .
ئەگەر چە باتىنىڭ ساق ئولسە ئىچمە بادە ، ئەي زاھىد ،
زەرەر قىلغاي ھەم ئول يەڭلىغ سۇ ئىچسە ناگەھان كاغەز .
كېتۇر ساقىكى ، تۇت بادە ، ماڭا ئانداغ مۇھىت ئىچسە ،
قەلەم ساقى بولۇپ جامى دۈۋەتتىن گەر دېھان كاغەز .
خەلايىقتىن ، غەربى ئەيلەگىل بىر گۇشەئى خىلۋەت ،
ھەمولى يەڭلىغ مەئانىغە ئېرۇر دارىل - ئەمان كاغەز .

ئول مەيىن لەئلى لەبىڭكىم ئابى ھەيۋاندىن لەزىر ،
 ئابى ھەيۋان نې دەيىن ئۇل قەترەئى جاندىن لەزىر .
 چۇن مەگەس قەندۇ شەكەرنى خۇش كۆرەر ئالەم ئېلى ،
 لەئلى سىيرابىڭ ماڭاكىم شەككەرستاندىن لەزىر .
 بادەئى لەئلى لەبىڭ ئىمان ئەداسى بولدىكىم ،
 بارچە شىرىندىن لەزىر بۇ بولدى ، ئول ئاندىن لەزىر .
 تىيرە كۈلبەم ئىچرە تۇشسە پەرتەۋىدىن ماھى ھۇسن ،
 بولدى ئول نۇر زۇلمەت ئىچرە ماھى تاباندىن لەزىر .
 تىيرە خاكىم ئۆزەرە تامسە قەترە مەي گۈلگۈن ئەگەر ،
 مەي گۈلدىن سىيرابلىغىدىن ھەم گۈلىستاندىن لەزىر .
 مۇغبەچە دەير ئىچرە بەرسە قەترە مەي گۈلگۈن ئەگەر ،
 قەترە جان ئول ماڭا دەھرى دۇررى غەلتاندىن لەزىر .
 بۇنداغ ئاۋازى سۇراھى ئىلكىدە مۇغ چىقسەكىم ،
 بۇ مۇغەننى ئەرغەنۇندىن ھەممە ئەلھاندىن لەزىر .
 كۆڭلۈم ئالغان بىر نىگاھى جانغە لەززەت بەردىكىم ،
 ھېچ لەزىرى بولماغاي ئول كۆڭلۈم ئالغاندىن لەزىر .
 بادە دەردىڭغە دەۋادۇر ، ئەي غەربى ، يوق دەۋا ،
 ھېچ تەبىب ئىلكىدە مۇنداغ ھەممە دەرماندىن لەزىر .

نېتەيكى يولىدا ئول شوخ زار قىلدى مېنى ،
بۇ زار بىرلە گەھى يوقۇ بار قىلدى مېنى .
چۇ بەھرى ھەجرىدە بولدۇم غەرىقى بېپايان ،
كى مەۋج يەڭلىغ ئولۇپ بىقەرار قىلدى مېنى .
چۇ مېھر ھۈسنىنى كۆرسەم دەبان قاراپ ھەردەم ،
كى زەررە يەڭلىغ ئولۇپ ئىنتىزار قىلدى مېنى .
نىتاڭكى كامى دىل ئولسە ماڭا تەلەب يولىدا ،
نىچۈنكى ھەردەم ئاڭا ئىنتىزار قىلدى مېنى .
يېتەر يۈزىغە ئانىڭ گەرد يەتمەگەي بەسى سەڭ ،
نېتاڭكى يەتسەم ئاڭا چۇن غۇبار قىلدى مېنى .
چۇ بىلمەدىم ئانى مەيدان ئارا كېزىپ كۆرسەم ،
دەبانكى ئاشىقى چابۇك سەۋار قىلدى مېنى .
تەرىق خاكى ماڭا شاھ سەرىدىن ئەفزەل ،
كۆرەر كۈنىدە ئۇلۇس گەرچە خار قىلدى مېنى .
مەي ئاشام ئېردىمۇ ئۆتكەن كېچە مەن ، ئەي ساقى ،
دەپ ئىچسەم ئانى بۇ كۈنىكم خۇمار قىلدى مېنى .
ۋىسالى بولماسامۇ ھەجرىدە بولۇپ خوشھال ،
غەربى كاشغەرى بىدىيار قىلدى مېنى .

جەننەتتە بولماغايىمەن تا كۆرمەسەم جەمالىڭ ،
 تۇبى ئەمەسكى مەنزۇر تا بولماسە نىھالىڭ .
 گۈلزار ئاراسىدە بىر ھىندۇ بەچەنى كۆردۈم ،
 دىل ئىچىرەدۇر ھۇۋەيدا گويىكى بولدى ھالىڭ .
 ئەي مۇرغى ئۇچمە زىنھار زاتىغە يەتكەمەن دەپ ،
 ئۇچقان زەمان قەيەر كىم ئۇل جەمئى پەروۋ بالىڭ .
 ئىللەتلىك ئەل تەرىقىدە مەنزىلگە يەتمەگەيكىم .
 يەتمەككە كىم مەھەلدۇر چۇن فىكىر ئىلە خەيالىڭ .
 ئەي ۋائىزى سۇخەنۋەر ، گويىا چۇ ساز ئولدۇڭ .
 ئاچماس دەرىنى مەقسۇد مېفتاھى قىيلۇ قالىڭ .
 تەسۋىرى خىلقەتىڭنى ئول قادىرىكى بەرھەق ،
 پەيدا قىلىپدۇر ئانى ھەر دىيدە ، ئېتىدىلىڭ .
 رويۇڭ بىلەن قاشىغە تەشېبھ ئەيلەسەم مەن ،
 دېسەم مۇنى خەتادۇر شەمسۇ قەمەر مىسالىڭ .
 چۇن نەۋئى - نەۋئى گۈللار ئول مەئرىزى زەۋالدۇر ،
 گۈلچېھرەڭ ئولدى ئەمما كەم بولمادى زەۋالىڭ .
 بىھەد خۇمار بولدۇم ، ساقى ، شەراب سۇنغىل ،
 بولدى ئۆزۈڭغە ئوخشاش ئول بادەئى كەمالىڭ .
 جەننەت گەر ئولسە مەرغۇب بىلگەي ئانى غەربى ،
 دەۋزەخ كەبى ئېرۇر ئول [گەر] بولماسە ۋىسالىڭ .

مۇستەھزاد

- ئاشوفتە مېنى ئەيلەدى ، ئول شوخ سستەمگەر ،
- جانىمغە بەلادۇر .
- سىيىمىن تەنۇرە ئىئالىغدا ئولدى سۇمەنبەر ،
- چۈن زۇھرى سەفادۇر .
- ئالەم يۈزىنى قىلدى مۇئەتتەر چۈشەممى ،
- كىم ئىلكىدە ئانى .
- مەششاتەسى تەرھ ئەيلەسە گەر زۇلقى مۇئەنبەر ،
- چۈن بادى سەبادۇر .
- كۈلبەم ئارا گەر سايەسى كىرسە ساغىنۇرمەن ،
- ئول مېھرىۋەشمىدۇر .
- چۈن سۇبە ئىلە ئالەم يۈزى بولغايكى مۇنەۋۋەر ،
- چۈن مېھرى زىيادۇر .
- يوقتۇر بۇ جەھان گۈلشەندە ھېچ ئاگا مانەند ،
- گەر ئىستەسە ھەر كىم .
- نەققاشى ئەزەل ئىلكىدە بولمىش چۈمۈسەۋۋەر ،
- جانلار كى فىدادۇر .
- يا رەب ، نەفەسى ئايرىما يادىڭنى دىلىمىدىن ،

كىشىكى مەي بىلە سىير ئولسە ئاب ئىستەرمۇ ،
 چۇ تاپسە باغ ئارا گۈلنى گۈلاب ئىستەرمۇ .
 نىدا ئىشتىسە كۆگۈل يارىدىنكى ھەردەمدە ،
 جەۋابىدىن ئاڭا ئۆزگە جەۋاب ئىستەرمۇ .
 كىشىكى ئالەمى ئۇمرى ئىچرە سەير قىلسە ئەگەر ،
 بۇ نەۋد ئالەم خەلقى ئىنقىلاب ئىستەرمۇ .
 چۇ تاپسە ئىلمى لەدۇننى ، ئىلمۇ كەسب نەھاجەتتۇر ،
 كىشىكى بەھرىنى تاپسە ھۇباب ئىستەرمۇ .
 كىشىكى بىرنى تاپىپ مىڭ ھېساب تاپسە كى خۇب ،
 كى تاپسە ئەكسىنى مۇنداغ ھېساب ئىستەرمۇ .
 گەر ئولسە يار ۋىسالى ، بېھشت كېرەك ئېرمەس ،
 بېھشتنى ئاندا قويۇپ ئول ئەزاب ئىستەرمۇ .
 ئېشتىسە نەغمە سۇراھنى مۇغبە چە قولدىن ،
 مۇغەننى ئىلكىدە نەغمە رەباب ئىستەرمۇ .
 غەربى تاپساڭ ئەگەر گۈل سەنبەرى غەم ئىستەمە گىل ،
 چۇ تاپسە ئابى ۋۇزۇنى ، تۇراب ئىستەرمۇ .

مۇخەممەد س

نېتەي ، ئەي دوستلار كىم ، ئايرىلىپ مەن جانى جانىمدىن ،
 بەدەن ئەشغالدىن ھەم تەرك ئولۇپمەن خانانىمدىن .
 كۆرۈپمەن سايەدەك زۈلمەتنى ھەردەم بۇ جەھاننىمدىن ،
 جۇدا بولغاچكىم ئۇل خۇرشد يەڭلىغ مېھرىبانىمدىن ،
 بۇ ھىجران باغى نې ئولدى ئول ئاشۇبى زەمانىمدىن .

تىلەپ ئانىڭ ۋىسالىن ھاسىل ئولدى چۇن ماڭا فۇرقەت ،
 نېتەي بەختىم ساڭا ۋەسل ئولغامەن دەپ بولدى بۇ كۇلفەت .
 قۇۋاندىم بولغاچ ئول ھەردەم ماڭاكىم ئاھ ئىلە ھەسرەت ،
 بولۇپمەن تۇرقە بۇ كىم شەمئى يەڭلىغ دۇدىغە ئۇلفەت ،
 چۇ كۆڭلۈم زاھىر ئەتمىش مۇنى ئۇل يەڭلىغ نىھانىمدىن .

نە مەھۋەش دۇر ئۆزىگە بىر نەزەردە ئەيلەدى شەيدا ،
 نەدىلبەر ئولمىش ئول كۆڭلۈمگە مېھرىن ئەيلەدى پەيدا .
 نە گۇلدۇر كىم ئاچىلمىش گۈلشەنى ھۇسن ئىچرەكىم رەئنا .
 نە تۇبى ئېرمىش ئول جەننەتتە يوق ئانداغ قەدى زىببا ،
 نە چارە ئايرىلىپمەن ئۇشۇ يەڭلىغ دىلىستانىمدىن .

بىلەلمەم تۇشمىش ئانداغ [باشم] ئۆزرە ئىشقى سەۋداسى ،
 كى سۇدىم بولمىش ئاندىن چۇن يولىدا ئىشقى يەغماسى .
 جەۋانلىغىدە قويۇپ ، پىرلىغىدە بولدۇم ئىشقى رەسۋاسى .
 سۆزۈم ئەيىپ ئەتمەڭىز چۇن مەن بولۇپ بىر پىر ۋەسۋاسى ،
 نە بەھرە ئىلتىدىكىم بۇ ئوقۇغان داستانىمدىن .

مەقسۇدۇم ئېرۇر ئول .

ھەم ئەيلە گىلۇ ئانى زەبانىدە مۇقەررەر ،

ھەم خالى مەلادۇر .

ئەيلەكى تەماشارنىدە ئېلى باشىدىن ھەردەم ،

چۇن ياستانبانكىم .

مەيخانە ئۇچۇن جامى ئەگەر بولسە مۇدەۋۋەر ،

كىم مەيغە گەدادۇر .

ئىزھار ئانىڭ دوستىغە دوستلىغ قىلا كۆرگىل ،

پەيۋەستە غەربى .

ھەر كىمگە بۇ دوستلۇغ دىلىدا بولسە مۇقەررەر ،

ئۇل دوستىغە فىدادۇر .

يېڭى خەت چىققان لەپىڭ شەھرىنى ئارمان ئەيلەرەم ،
 ئوتتۇز ئىككى غۇنچەنىڭ بۇلبۇلى نالان ئەيلەرەم .
 تىيرە كۆلبەمدە ئۆزۈمنى تۆت ئوتتۇز خانەدە ،
 باشى ئون ، بىر تەن ، ئاياغ تۆرت قۇشدا مېھمان ئەيلەرەم ،
 تۆرت يۈز ئەللىك قەفەس ئىچرە مۇرغ ساقلاپ يار ئۈچۈن ،
 باشى ئۈچ ، ئەللىك ئاياغ ، بىر تەننى قۇربان ئەيلەرەم .
 ئالتى يۈزدۇر ، باشى بىر تەن ھىندۇيى گۈل ئۈستىدە ،
 ئاياغى ئوتتۇز دۇرۇر ھەردەم فىدا جان ئەيلەرەم .
 يەتتە باش ، سەكسەن ئاياغ ، ئوتتۇز بەدەنلىغ قۇش كەبى ،
 تەلپۈنۈپ گۈل ئۈستىدە ھەر لەھزە ئەفغان ئەيلەرەم .
 باشى ئېرىشىدۇر يىگىرمە ، ئالتى تەن ، يەتتى ئاياغ .
 ئىككى جەللاد تۇئمەسىغە باغرىمە قان ئەيلەرەم .
 باشى ئۈچدۇر ، قىرىق ئاياغلىق بىر تەنى بەد مەستىكم ،
 كافرلى مۇغ ئىلكىدە ئالىدا جەۋلان ئەيلەرەم .
 نوقتەسى يەڭلىغ غەربى تۆرت يەتمىش مېھرىغە ،
 زەررەلىغ ئىزھار ئېتىپ تەختىدە پىنھان ئەيلەرەم .

چىستانلار

- بىر پەرى رويى كۆزۈمدىن ئۆتمىشنى كۆردۈم بۇ كۈن ،
 تەلبە ئەيلەپ ئەقلىم ئالىپ كەتمىشنى كۆردۈم بۇ كۈن .
 باشى يەتمىش ، يۈز ئاياغ ، ئۈچ يۈز بەدەنلىغ قۇش كېلىپ ،
 تەن توزاڭدا مۇرغ جان سەيد ئەرمىشنى كۆردۈم بۇ كۈن .
 بىر قەلەندەر ھىندۇ بەچچە خىرمەنى گۈل ئۈستىدە ،
 رۇمغە مېھمان بولۇپ ئولتۇرمىشنى كۆردۈم بۇ كۈن .
 بىر قارا قۇش ئول زەمان ئۇچقاندا گۈلزار ئۈستىدىن ،
 ئىككى ئاھۇگۈل سەمەندە تۇرمىشنى كۆردۈم بۇ كۈن .
 يەتتە باش ، سەكسەن ئاياغ ، ئوتتۇز بەدەن مارى سىياق ،
 خەم بولۇپ گۈل ئۈستىدە تەلپىنىمىشنى كۆردۈم بۇ كۈن .
 يار ۋەسفىدىن غەربىي ئۆيدى رەشك ئەيلەپ رەقىب ،
 لەختە - لەختە غۇنچەدەك قان يۇتمىشنى كۆردۈم بۇ كۈن .

مەي ئەيلەپ رەۋا مەزھەبىن تۇتتى كەڭ .
جۇ مەي نۇش ئېتىپ بارچە ئۇششاقلار ،
مەي ئىچمە ككە ئەھۋالىمە بولدى تەڭ .
كەرەم ئەيلە گىل ، ساقىيا ، زارمەن ،
چۇ مەي قەترەسىغە تەلەبكارمەن .

قازاقىستاندا ئۇيغۇر تىلىدا نەشر قىلىنىدىغان « پەرۋاز » ناملىق
ژۇرنالىنىڭ 1988 - يىللىق سانىدىن ئېلىندى .

تەرجىمەند

كېتۇر ، ساقى ، ئول جامى ئايىنەرەڭ ،
مەن ئولدۇم خۇمارىدا ھەيرانۇ دەڭ .
كەرەم قىل ماڭا قەترە ئول جامدىن ،
مۇزىل ئەتكەي ئول مەي خۇمارىنى زەڭ .
ئېتىپ دەير بۇنياد ئۇچۇن بادە نۇش ،
ئاڭا كىردى ئول مۇغبەچە شوخى شەڭ .
ئالىپ ئىلىكىغە جام دىلىكەشنى ئول ،
ئارادا چۈشۈپ رىندلەرغە چۈجەڭ .
ئانى نۇش ئەتمەككە چۈن جام ئولۇپ ،
كېلىپ ئالدىغە ئەھلى رۇمۇ فەرەڭ ،
بولۇپ جۇملە مۇشتاق ئاڭا ئىچكەلى ،
ئۇلار قىلدى مەن يەڭلىغ ئاندا دەرەڭ .
تۇتۇپ مۇغبەچە رەسىنى مەيخورلىق ،
مۇغەننى چېكىپ ئاندە ھەم نەيۇ چەڭ ،
چۇ دەير ئەھلىدىن چىقتى ئاندىن خۇرۇج ،
ئانىڭ نەشئەسىدىن چۇ مۇم ئولدى سەڭ .
خەرابات ئەھلىغە ئول پىرى دەير ،

سەبۇرى

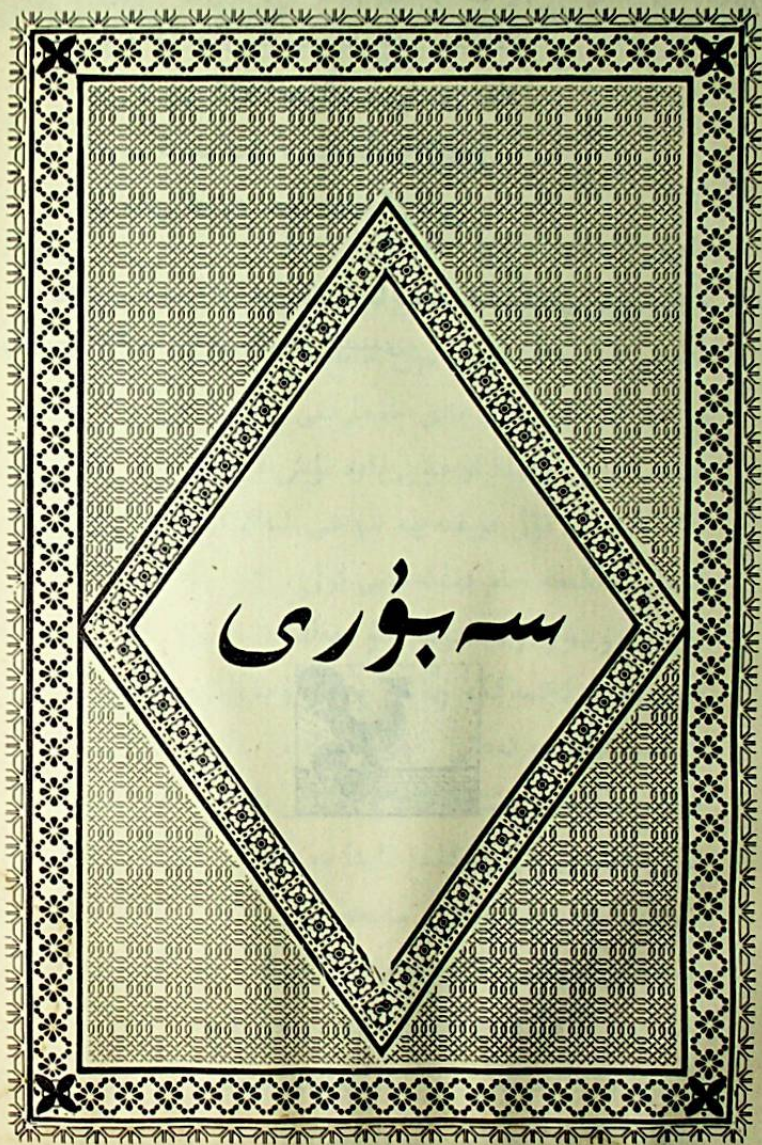
مۇھەررىردىن: ئەمىر ھۈسەيىن سەبۇرى XIX ئەسىردە ياشاپ، ئىلىمى ۋە ئىجادىي مېھنەتلەر بىلەن شۇغۇللانغان ئۆز دەۋرىنىڭ مەشھۇر ئالىمى ھەم يېتۈك ئەدىبىدۇر.

ئۇ قەشقەر مەدرىسلىرىدە ئىلىم تەھسىل قىلدى. ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى ۋە ئەرەب، پارس كلاسسىك ئەدەبىياتى، ئۇنىڭ مەشھۇر نامايەندىلىرى بىلەن يېقىندىن تونۇشتى. ئۇ كىچىكىدىنلا ئەدەبىي ئىجادىيەتكە كىرىشىپ، نەزمىي ۋە نەسرىي ئەسەرلەرنى يېزىشقا باشلىدى.

ئەمىر ھۈسەيىن سەبۇرى زۇھۇرىدىن ھاكىمنىڭ تەۋسىيىسى ئارقىسىدا ئاممىباپ تىل بىلەن «مەقالات» ناملىق ئەسىرىنى يېزىشقا كىردى. سەبۇرى 20 بابنى تەشكىل قىلغان بۇ ئەسىرىدە ئىنتايىن قىزىقارلىق ۋە تەسىرلىك ھېكايىلەرنى سۆزلەش ئۇسۇلى ئارقىلىق، كىشىلىك جەمئىيىتى ۋە كىشىلىك مۇناسىۋىتى، ئىلىم - مەرىپەت، ئەخلاقىي پەزىلەت قاتارلىق ئىجتىمائىي مەسىلىلەر ئۈستىدە پىكىر بايان قىلىدۇ ۋە تەھلىل ئېلىپ بارىدۇ.

يەنە سەبۇرى ئۆزىنىڭ « (سەددى ئىسكەندەرىي) داستانى توغرىسىدا » ناملىق ئىلمىي، نەزەرىيۋى ئەسىرىنى يېزىپ، ئۇنى نەۋائىنىڭ ئىجادىيىتىنى يورۇتۇشقا بېغىشلايدۇ. بۇ جەھەتتىن ئېلىپ ئېيتقاندا سەبۇرىنى نەۋائى شۇناسلىققا ئاساس سالغۇچىلاردىن بىرى دەپ ھېسابلاشقا بولىدۇ.

سەبۇرىنىڭ يۇقىرىدا ئېيتىپ ئۆتۈلگەن ئىجادىي ئەسەرلىرىدىن باشقا بىر دىۋاننىڭ بولغانلىقى توغرىسىدا مەلۇمات بار. ئەمما، بۇ دىۋانى دەۋردىن مەزگىچە يېتىپ كېلەلمىگەن. سەبۇرىنىڭ ئېيتقىنىدەك، گەرچە ئەدىبىنىڭ

سەبۇرى

سابۇرى

نەشر گە تەييارلىغۇچى : ئابلىمىت رۇزى

غەزەللەر

تەرەھھۇم ئەتمەدىڭ ، ئەي گۈل ، مەن شىكەستە گە زىنھار ،
ۋىسال بادەسىدىن ئەل چەكتى ، مەن غەمىڭگە سازاۋار .
كۆڭۈل مۇقەببەد زۇلفۇڭ ، ئەسىر نەرسى جادۇ ،
خەيال لەئلىڭ پەيۋەند ، جان قەدىڭگە گىرىفتار .
نىگاھىڭ ئەل سارى ، لېكىن بۇ خەستە تەغافۇل ،
ئەگەر چە شام - سەبا كويۇڭ ئىچرە زار - نىزار .
سەرەشكىم ئەتتى جەھان گۈلشەنن بەھار ، تەزەللۇم
چېكىپ خەيال تەمەننايى قانىئ شوخ دىل ئازار .
ساچىڭ خەيالدا ئۆلدۈم غۇبار دەشت ئارامەن مەن
غەربۇ بىسەرۇ سامان چۈگەر دىيار پەدىدار .
جۈنۈن يولغا تۈشتۈم يىتتىشمەدى ماڭا مەجنۇن ،
نە مۈلك - مال ، دىيار دېدىم ، نە يار ، نە ئەغيار .
سۇجۇد كەئبە دەپىر ئەيلەسەم ئەگەر ئەجەب ئەرمەس ،

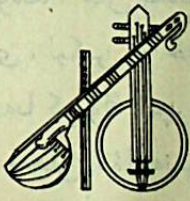
ھايات باھارى خازان بولۇپ كەتكەن بولسىمۇ ، لېكىن ئۇ ئۆزىنىڭ ئىجادىيەت نەتىجىلىرىنى خەلققە مەڭگۈلۈك يادىكار قىلىپ قالدۇردى . ئۇنىڭ بىر قىسىم غەزەللىرى كۆپتىن بۇيان «ئۇيغۇر كلاسسىك مۇزىكىسى ئون ئىككى مۇقام» غا سېلىنىپ ئېيتىلىپ كەلمەكتە .
يېڭىدىن تۈزۈلگەن بۇ «باياز» غا سەبۇرىنىڭ بىر قىسىم غەزەللىرى تاللاپ كىرگۈزۈلدى .

فەلەك ئاشۇبىدىنىڭ مەن كەبى زارۇ نىزار ئولغاي ،
جەھان زۇلمى ئۇلۇس بىداددىن بى ئېتىبار ئولغاي .
زېھى ئازادەئى مەن ئىشق ئارا مەجنۇن ئەمەس ھەمراھ
نە مەندە خانۇ - مانۇ ، نە ماڭا يارۇ دىيار ئولغاي .
جەھان ئەھلىدىن ئەتمەك مۇددىئا مېھرۇ ۋەفا رەسمن
دېمەكتۇر مېھر زەھرىدىن ھەياتىم ئۈستۈر ئولغاي .
فەنا دەشتى سارى تۈشمىش ، سەبۇرى ، دوستلار زىنھار ،
دېمەيىكىم ئىختىيار ئەتمىش ، ئاڭا نى ئىختىيار ئولغاي .

قولۇمدا ساغەرى سەھبا ، بېلىمدە رىشتەئى زۇنار .
دەمى نەشات مەيى ئەيشى بادەسى تۇتائالماس ،
سېپەر دائىرە چەرخى نىگۇن گۇمبەزى دەۋۋار .
سەبۇرى ، يا قەدەھ ئىچ ، بولما پايىمال مەلالەت ،
نەفەس غەنىمەت ئايا زەمانە تاڭلا نى ئوپنار .

ھۈسنى دىلجۇبى ، كۆزى ياغماگەرى ئىقلىمى ھۇش ،
 لەئلى جان بەخشى ، قاشى تىغى ، نىگامى فىتنە جۇش .
 ئىشق ئەسرارىن ئىشىتمەك ئىستەمەك ، ئەي ئەھلى دەرد ،
 نۇكتە ئىدۇر ھەيرەت ئەفزا ، قىسسەئى توپان خۇرۇش .
 بىسەبات ئەرمىش بەنايى ئۇمر ، تەئمىرى ھەيات ،
 دەم غەنىمەتدۇر پەياپەي جام چەك ، ئەي بادەنۇش .
 تالپىنىم دۇر سەرنىگۈن ، بەختىم زەبۇن ، دەردىم فۇزۇن ،
 نى ئەجەب دىۋانەلەردەك ئەيلەسەم جۇشۇ خۇرۇش .
 بۇ سەبۇرى ئىستەمەس ئىزز غۇرۇر ھەشمەت ، جەلال ،
 گۈلخەنۇ فەقر ئىچرە ئۆرتەنگەي گەدائى جەندە پۇش .

نە بولغاي ، ئەي سەبا ، گەر سائەتى تەركى جەفا تۇتساڭ ،
تەلافى كاش يۈز نەۋمىد ئېتىپ بىر مۇددىئا تۇتساڭ .
ئەسىرو خانەئى ۋەيران ، غەربۇ خاكسار ئولغۇڭ ،
نىگاھى خەنجەرۇ مىرگانى ناۋەك ، قاشى يا تۇتساڭ .
كۆيۈپ ئەفلاك ، ئۆرتەنگەي مەلەك ، تىترەر كەۋاكىبلار ،
چېكىپ ئەفغان غەم سەيلى شەرھى ماجەرا تۇتساڭ .
فەلەك بى مېھر ، دەۋران بىغەمۇ ، مەھبۇبلار بىباك ،
نە خۇشتۇربى خۇدۇ سەرمەست تەركى ماسىئا تۇتساڭ .
تاپار ئەبھار سەيرسىز رىشتەئى مەقسۇد ئول سائەت ،
رەھى ئەجز ، تەرىقى فەقر ، ئايىنى فەنا تۇتساڭ .
جەھان جاھى جەلالى ئىستەمەن ، ئەي چەرخى كەجرەفتار ،
خاكسار بىخانۇ - مانۇ ، سەبۇرى بىنەۋا تۇتساڭ .

بۇ تۈن مەن ئېردىم ئول كافرئى سىنەمگەر ھەم ،
 تۈشۈپ يۈزى ئۆزە ئول كاكۈلى مۇئەنبەر ھەم .
 يىتۈشتى ۋەقتىمەدىن نەقدىن ئالغالى تاكى ،
 تۈتۈپ بىر ئىلكىدا سەھبا ، بىرىدە ساغەر ھەم .
 قويۇپ قولاغىمە ئىلكىنى تۆكتى ئاغزىمە جام :
 « سۈمۈر مەشام ئانى لاجۇرئە زار ئەبتەر ھەم » .
 قويۇپ لەبىمنى مەي ئوزرە تەركى ھۇش ئەتتىم ،
 تۈشۈپ ئاياغىغە سەر مەست ئەجز پەرۋەر ھەم .
 ئۆپۈپ ئۇزارىم ئۆزە تۆكتى شادلىغ ئەشكى ،
 دېدى : « يۈزۈڭمۇ كى ئوت خاتىرەڭمۇ مەجمەر ھەم » .
 سۇجۇد كەتتەئى مەقسۇددۇرۇر دېدىم ئۇشبۇ .
 يوق ئېرسە ھەجر تۈنى يارۇتۇرغە ئەختەر ھەم .
 تەكەللۇم ئەپىلەدى كۆپ لۇتق بىرلە تاپتىم جان ،
 مەسھ نۇتقىدىن ئانداغكى خەستەغە مەرھەم .
 سەبۇرى ، كافرئى مەست ئەسىر ئېسەم تاڭ يوق ،
 نېدىنكى شوخ دىل ئازار كەلدى دىلبەر ھەم .

خىرام ئەيلەر قاچانكىم كافىرى بەدخۇ ،
 تىلەر قانىمنى ئول سائەت ئاياغىغا تۇشۇپ گىسۇ .
 نىگاھى تىغ چەكىمىش ، ئەي خىزىر ، ھەيۋان سۈيى تۇت تەرك ،
 نېدىنكىم ئول شەھادەت جۇيبارىدىن ئىچەرمەن سۇ .
 كۆڭۈل مىرئاتى ئىچرە جىلۋە گەردۇر لەئىل جان بەخشى ،
 مەسھى ئۇرما دەم يەئنى مۇكەددەر ئەيلەمە كۆز گۇ .

.....
 جەھانۇ جاھ جەلالى مېھر تۇشدۇر خابگاھىڭ ھەم ،
 زەۋال ئولمىشىدۇرۇر كىم غەفلەتلىك كەلمىش ئېغىر ئۇيقۇ .
 زېھى ئازاد تەبە ئېرمىش سەبورى دوستلار بەسى ،
 غەربۇ خاكسارۇ ئاشقۇ پەژمۇردە ھال ئەسرۇ .

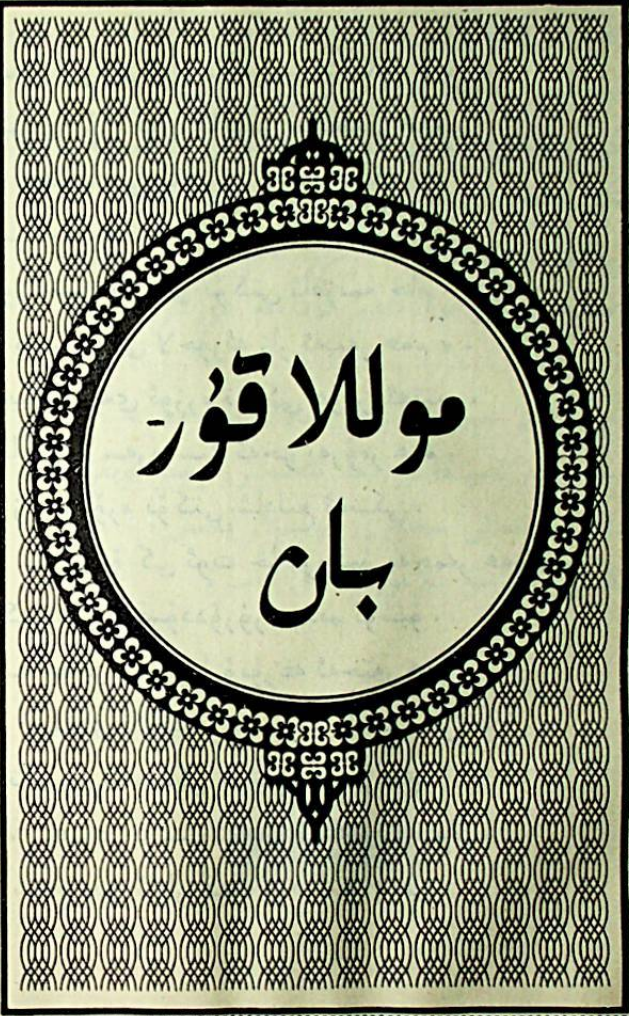
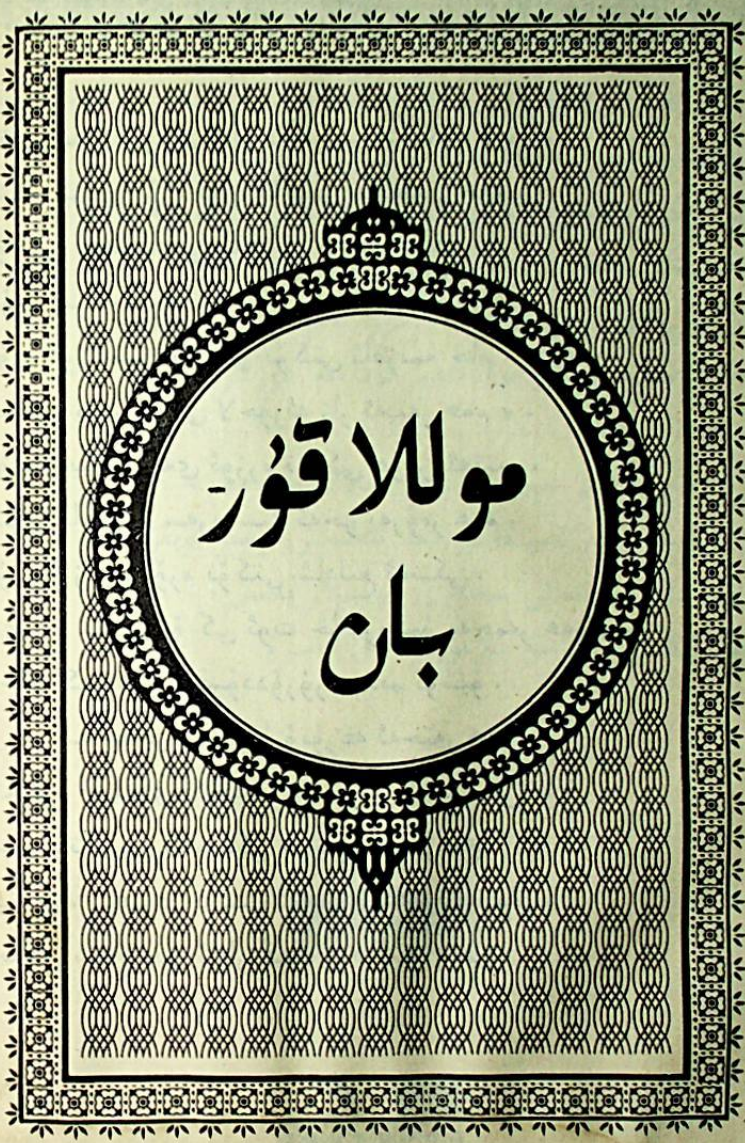

موللا قۇربان

نەشىرگە تەييارلىغۇچىدىن : موللا قۇربان XIX ئەسىرنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا ياشاپ ئىجاد ئەتكەن شائىرلىرىمىزدىن بىرى . ئۇنىڭ بىر قانچە مەسنەۋى ۋە مۇخەممەسلىرى شۇنداقلا « ئىمامى جەئفەرى سادىق » ناملىق داستانى دەۋرىمىزگىچە يېتىپ كەلگەن . موللا قۇربان ئۆز ئەسەرلىرىنى 1854 - يىللاردىن باشلاپ 1871 - يىللارغىچە بولغان ئارىلىقتا ئىجاد ئەتكەنلىكى مەلۇم . شائىر خوتەننىڭ چىرىيە ناھىيىسىنىڭ نۇرى يېزىسىغا قاراشلىق « ئىماملىرىم » كەنتى (ھازىرقى « بوستان » يېزىسى) دە تۇغۇلغان . كىرىيە ، خوتەن قاتارلىق ناھىيىلەردە خېلى ئۇزۇن مۇددەت تۇرۇپ ، ئىلىم تەھسىل قىلغاچ تىرىكچىلىك بىلەن شۇغۇللانغان .

شائىر موللا قۇرباننىڭ ئۆمرى نامراتلىق ، غۇربەتچىلىكتە ئۆتكەن . ئۇنىڭ شېئىرلىرىدا ئەينى دەۋردىكى ھۆكۈمران كۈچلەرنىڭ چىرىكلىكى ، مۇستەبىتلىكى ، ئاچكۆز ، زالىملىقى ئوچۇق - ئاشكارا ھالدا پاش قىلىنغان ؛ ئاۋام خەلقىنىڭ كۈلپەتلىك تۇرمۇشى ، ئېچىنىشلىق قىسمەتلىرى سۈرەتلەپ بېرىلگەن ؛ جەمئىيەتتىكى تۈرلۈك ناچار ئىللەتلەر پاش قىلىنغان . شائىر موللا قۇربان رېئال تېمىلاردىن باشقا يەنە تارىخىي تېمىلاردىمۇ ئەسەر يازغان . ئۇنىڭ « ئىمامى جەئفەرى سادىق » ناملىق داستانىدا خوتەن ۋە ئۇچتۇرپاننىڭ مۇسۇلمان بولۇشىغا مۇناسىۋەتلىك بولغان بىرمۇنچە تارىخىي ۋەقەلەر ، جەڭلەر ۋە بەزى رىۋايەتلەر نەزمىي شەكىلدە بايان قىلىنغان .

موللا قۇربان شېئىرلىرى بەدىئىي جەھەتتە ، ئۇسلۇبى ساددا ، ۋەزىن جەھەتتە راۋان ، تىلى يېنىك بولۇشتەك ئالاھىدىلىككە ئىگە . شائىر ھەر

موللاقور
بان

خىل بەدىئىي ۋاسىتىلەردىن ئۈنۈملۈك پايدىلىنىپ ، ئۆز ھېسسىياتىنى ، شۇنداقلا بىر قەدەر مۇرەككەپ ۋە قەلىكلەرنى روشەن ، جانلىق ، چۈشىنىشلىك ، مەنتىقىي جەھەتتە ساغلام ھالدا ئىپادىلەپ بەرگەن . موللا قۇربان ئۇستاز ئەلىشىر نەۋائىنىڭ ئەسەرلىرىنى زور قىزىقىش بىلەن سۆيۈپ ئوقۇغان . ئۇنىڭدىن ئىلھام ئېلىپ ئۆزىنىڭ ئىجادىي ماھارىتىنى ئۆستۈرۈپ بارغان . ئۇنىڭ نەۋائى غەزەللىرىگە يازغان مۇخەممەسلىرى مەزمۇن ۋە بەدىئىي سەنئەت جەھەتتە ئەسلى غەزەل بىلەن ياخشى ماسلاشقان . بۇنىڭدىن موللا قۇرباننىڭ بەدىئىي جەھەتتە خېلى پىشقان شائىر ئىكەنلىكى مەلۇم بولىدۇ .

موللا قۇرباننىڭ بەدىئىي مىراسلىرى بىزنىڭ يەنىمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا تولۇق توپلاپ ، نەشر قىلىشىمىز ۋە تەتقىق قىلىشىمىزنى كۈتۈپ تۇرماقتا .

ئىختىيارىن ئىلكىدىن چۈن بەرمىش ئول مەيخار كىم ،
 ئىشقىڭ زەئىقىغە مەي ناپىئۇ ئېرۇر مەنئۇ ئەتمە كىم ،
 ئىشقىدىن بولغاي مۇيەسسەر مەي بىلە جام ئىچرە كىم ،
 جامۇ [مەي] لەفزىن دېگەن بىر ئىسىم ئىلە قىلغاي ئەدا .

ئىشقى ئوتىنى خارۇ - خەسدىن دېمە ئۆرگەن دۇد ئېرۇر ،
 يا خەلىلۇللاھغە سالغان ئاتەشى نەمرۇد ئېرۇر ،
 مەي مەجازى مەستىدىن مەدھۇشۇ يا بىخۇد ئېرۇر ،
 سەن گۇمان قىلغاندىن ئۆزگە جامى مەي مەۋجۇد ئېرۇر ،
 بىلمەيىن نەفئۇ ئەتمە بۇ مەيخانە ئەھلىن زاھىدا .

مەخسۇسىكىم ئەگمە سەن [ئول] خاسنىڭ تەخسىسىدىن ،
 نەفئىسىز ئېرسە گۇماننىڭ فەھمىنىڭ ناقىسىدىن ،
 كۆرسەڭ ھەرباردۇر بەشارەت جامى مەي باقىسىدىن ،
 تەشەنە لەب ئۆلمە ، نەۋائى ، چۈن ئەزەل ساقىسىدىن ،
 « ئىشەرەبۇ يا ئەيىۋەھلئەتشان ① » كېلۇر ھەردەم نىدا .

① « ئەي تەشەنلار ، ئىچكىلار » .

لايىقى زەرفى مۇلەۋۋەس يوق كەبى ئابى زىلال ،

ئەي خۇش ئول مەيكم ، ئاڭا زەرق ئولسە بىر سىنغال سەفال ،

جام ئولۇر گىيتى نەما جەمشىد ئانى ئىچكەن گەنا .

نۇھ ئۇمىدە ئەگەر ۋەھدەت مەيدىن تاپلۇر ،

گەۋھەرى نايابدىن بىر قەترەسى بېھراق ئالۇر ،

خانمانىن تەرك ئېتىپ مەيسارىغە مەيلان قىلۇر ،

جامى مەي گەر بۇيلەدۇر ، ئول جام ئۇچۇن قىلماق بولۇر ،

يۈز جەھان ھەردەم نىسار ئول مەي ئۇچۇن مىڭ جان فىدا ،

دەرگەھىڭغە جەمە بولسە ئەھلى دىللار بىر نەچە ،

قىلغان ئېرسە جام تەي ئول جۇرئەتنىڭ بارىچە ،

مەي زىيافەتدىن تەماننا قىلسە كۈندۈز يا كېچە ،

دەير ئارا ھۇش ئەھلى رەسۋا بولغالى ئەي مۇغبەچە ،

جامى مەي تۇتساڭ مەنى دىۋانەدىن قىل ئىبتىدا .

فەيزى رۇھانى كۆڭۈلگە دەم - بەدەم ئەيلەپ نەزەر ،

جەزم قىلسە رۇھى جىسمانى بۇ مەيدىن سەر - بەسەر ،

ۋەجدى ھەيرەتدىن فۇتۇر يەتكۈزسە زېھنىگە ئەسەر ،

تاكى ئول مەيدىن كۆڭۈل جامىدا بولغاچ جىلۋەگەر ،

چېھرەنى مەقسۇد مەھۋ ئولغاي ھەمولدەم مائەدا .

ئىجتىنايى مەينى جەھلىڭدىن دېمىشسە ، ئەي ھەكىم ،

ئۆزۈڭدىن ئىزن ئاڭا يوق ، پەستلىك چاھىدا يوق ھەمرەھ .
 سىفانىڭ ئەدل ئېرۇر ، زۇلمۇ سىتەم شەئنىڭدە ① يوق ئىكرەھ .
 ئىرادەڭ بىرلە تەقدىرىڭدىن ئولغاي ئىككى كۈن ئىچرەھ .
 ئەگەر بولسە فەنا زاھىر ۋەگەر بولسە بەقا پەيدا .

پەدىدە ئەتتىڭ بەشەرنى ھەم مەلائىك ، جىننى ھۇكمۇڭدىن ،
 تەنەئۇم بىرلە قىلدىڭ ھەي بارىن ئېھسانۇ لۇتقۇڭدىن ،
 سەبەپ چۈن گەنجى ئەسرارىڭ ئەيان ئەيلەرگە مۈلكۇڭدىن ،
 بەھاز ئۇمۇھات ئولدىيۇ ، ئايا ، يوقسە سۇنۇڭدىن ،
 ئانا بىرلە ئاناغە نې ئاتاۋۇ نې ئانا پەيدا .

بەشەر كۆپ خابى غەفلەتدە ، ئەمەس ئۆز ھالىدىن ئاگەھ ،
 غەرىقى بەھرى ئىسيان شەر ئېرۇر ، نې فېئۇ كارى بەھ ،
 سىفاتى يەر كەبى يەرنى كەرەم بەھرىغە سالساڭ ۋەھ ،
 چۇ بەھرى رەھمەتنىڭ مەۋج ئۇرسە دەريا بولماغاي خەسچە ،
 نېچۈككىم جۇرم ئېلىدىن بولسە يۈز كوھى خەتا پەيدا .

تەئالەللاھ ، زەبانىم زىكرىگە ئەجز ئولمايىن نېتکەي ،
 نە ئەقلىم بىرلە ھەمد ئايغايىمەن ئۆز لۇتقۇڭنى يار ئەتمەي ،
 غەرايىب قۇدرەتنىڭنى فىكر ئېتىپ ھەيرەتدە جان كەتكەي ،
 نەچەكىم بەھر ئىلە كان ئولسە سەندىن تەربىيەت يەتمەي ،
 ئەمەسدۇر مۇمكىن ئولماق دۇررۇ لەئلى ببەھا پەيدا .

① ئەسلى قول يازمىدا بۇ سۆز «سەئنىڭدە» دەپ يېزىلىپ قالغان .

فەلەك ، غەبراۋۇ ئەشپالارنى قىلدىڭ ، رەببەنا ، پەيدا ،
تۈمەن تۈرلۈك جەھانلارنى ، ئانىڭ ئىچرە جەھان پەيدا ،
ئەھەدسەن ، فەردسەن ، ئېرمەسكى سەندىن جۈز خۇدا پەيدا ،
نە سۇنۇڭدىن ئەجەب يۈزىڭ جەھان بولماق يەنا پەيدا ،
نەمۈلكۇڭغە خەلەل يۈزىڭ جەھاندەك بولسە نا پەيدا ،

ساڭا شەھلىق مۇسەللەمدۇر ، مۇفەخىر بارچەغە قۇللۇق ،
زۇھۇرىغە ئەدەمدىن كەلدى ئەمرىڭدىن بارى مەخلۇق ،
ۋۇجۇدى زەررە سۇننى قۇدرەتىڭدىن نې كەمۇ ئارتۇق ،
نە بىپايان جەلالى كىبرىيادۇر كىم تەفاۋۇت يوق ،
ئاڭا يوق ئىبتىدا پەيدا ، مۇڭا يوق ئىنتىھا پەيدا .

سېفاتىڭ لايەزالۇ لەمىيەزەل ، باتىنۇ زاھىركىم ،
شەرىكۇ ئەيبۇ نۇقساندىن مۇنەززە تەيبى تاهىركىم ،
ئەبۇدىيەت ساڭا ئىنسان قىلۇر ئىززەتلى فاخرىكىم ،
ئەزەل ھەم سەن ، ئەبەد ھەم سەن ، كى ئەۋۋەلۇ ۋە ئاخىركىم ،
ئەگەر يۈزىڭ جەھاندەك بولسە نا پەيداۋۇ يا پەيدا .

نەكىم دۇنياۋۇ ئۇقبا مەركەزىدە بەلگۈرۈر ، ئەي شەھ ،

3

رسالەت شەھلەرىنىڭ تاجى بەلكى شاھسەن ، ئەي مەھ ،
نەبۇۋۋەت خەيلىنىڭ ئەختەر مەھى تابان دۈرەخشەندە ،
ئىبەردى سەن كەبى رەھمەتنى ھەق ئالەم ئۆزە ئاگەھ ،
بۇ نەۋۋ ئولدۇم جەمالىڭ مۇسەپنىڭ سىرىدىن ئاگەھ ،
كى فېھرەستىندە بولدى ئىككى قاشىڭ ئىككى بىسىللەھ .

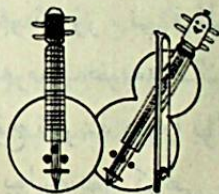
ئوشۇل خىسلەتلەرىكىم سەندەدۇر ، ئەي مۇخبىرى سادىق ،
نەزىللىڭدىن نىشان رەئىيىگدە سانىڭ چەتر ئىدى فايىق ،
ئەتاقىلغان ئىكەن ۋەھباب نېھەددۇ ھېلمۇ دانالىق ،
قاشىڭغە قاب قەۋسەين ئايەتىدىن يوق نېمە لايىق ،
ساچىڭغە ھەم سەۋادى لەيلەتۈل - مىئراجدىن ئەسبەھ .

ئانىڭ ھەر تارى يەتمىش مىڭ مۇئاسىغە كىفايەتدۇر ،
گىرۇھىنى تۇتۇپ ئەھلى جەھىم ئاندىن چىقارپىدۇر ،
سەھايىقى ئىچرە مەرقۇم ھەم كىتابلارغە ئالغىلىغدۇر ،
زەنەخدان ئىچرە گىيسۈيى كەمەندى گەر بۇ يەڭلىغدۇر ،
ئېرۇر ۋەسفىڭغە بەرسەم تەۋل ، يۇسۇقى قىسسەسى كوتەھ .

دېگىلىكىم ئىشقى سوزىدا مىسالى سەڭگۈ يەخ خەسدۇر ،

ئىبادى ئاسى - جافى تاڭلا مەھشەرگا [ھ] ئارا ئولغاي ،
ھېساب ئالغاندا مەئىيۇب ئۇزۇرلەر خۇد غەيبغە قولغاي ،
پەزىد ئولماس كەزاكەھنىڭ كىشىدە لەزز گەر سۇرغاي ،
نەۋائىنىڭ تىلىن ھەمدىڭغە گويا ئەيلە كىم ، بولغاي ،
ئاڭا ھەمدىڭ گۈلىستاندا ھەردەم يۈز نەۋا پەيدا .

تاڭ ئېرىمەسكىم ئۇلار بارى مۇلازىم كەلدىلەر ، سەن شەھ .

خۇجەستە زاتىڭ ئول ۋەقتىكى پەيدا قىلدى ئول ھادىس ،

كى قىلدى خىلئەتتىكى ئايەتى لەۋلا كغە لابس ،

ئىدى مۇمكىن ئەگەر مەئۇپنىڭ ئولسە ئاسمان سادىس ،

ھېسەسىسى ئەرر ئەگەر بولدى مەكانىڭ قەسر ئېرۇر بائىس .

ئەگەرچە لامەكان ئەۋجى ئىدى رەخشىگە جەۋلانگەھ .

ئۇرۇجۇك « ۋەزۇھا » ، ① « ۋەللەيل » ② بۇرھانى بىلەن ئايىن ،

جەمالىڭ سۈرەئى « ۋەششەمس » ③ كۆزگۈسى بىلەن ساكىن ،

بۇ ياب ئىچرە تەكەللۇم ئىنتىخاب ئەتسەم نېچۈك ئېركىن ،

رەسۇلدىن ھېچ رەھەرەۋ ھەمرەھىڭ بولماق ئەمەس مۇمكىن ،

مەلائىكىدىنچۇ سىررىڭدا نە رەھەرەۋ كەلدى نە ھەمرەھ .

① ② بۇلار « قۇرئان كەرىم » 30 - پارە ، 93 - سۈرە « زۇھا » ، 92 - سۈرە « لەيل »

91 - سۈرە « شەمس » قاتارلىق سۈرىلەرنىڭ باش سۆزى ، مەنىسى : ① چاشكا ۋاقتى ،

كۈندۈز ، كۈن چىققان پەيت : ② قاراڭغۇ چۈشكەن پەيت ، كېچە ، ③ قۇياش .

ھەم ئول سەۋدانى فېكر ئەتمەك ئۇلۇسغە لازىم ئېرمەسدۇر ،
 تەھەممۇل قىلغاي ئانىڭ ھېرقەتىگە ئول نېچچۈك كەسدۇر ،
 سېنىڭ ئىشقىڭ نەۋائىغە ئىككى ئالەم ئارا بەسدۇر ،
 ھەببۇللاھ ئاشقىلىق ئاڭا گەرچە ھەد ئېرمەس ، ۋەھ ،

سېنى ئالەمغە ئىرسال ئەتتى ھەق قەۋمۇڭغە بارنى جەم ① ،
 شەفائەتكە ئىجازەت بولسە نۇقرەت ئاندا مۇستەھكەم ،
 چىقىپ جۇرم زۇلمەتتىدىنكىم تەبارە بولماي ئول ھەمدەم ،
 جەمالىڭ بۇكى مۇسەفدۇر ، ھەدىسىڭ ھەق كەلامى ھەم ،
 دەيئالۇر مۇسەفى ناتىق سېنى ھەركىم ئېرۇر ئاگەھ .

چۇ ۋەسساق مۇئىجىزە مېئراجى ئەۋسافىڭ بەيان قىلسا ،
 فەساھەتتىن دەبان ھەر نەۋئىنى بىر يەردىن ئايرىتسا ،
 سىفاتىڭ بىننەھايەتدۇر كى لاتەئدۇۋۇ لاتەھسا ،
 ھەدىسى فاك نۇتقى جان فەزايىڭدىن تاپىپ ئەيسا ،
 كى ئەنفاسى تاپىپ ئەبرا ئەگەر ئەبرەس ئەگەر ئەكمەھ .

يەر ئەھلى خاھ سىپېھر ئەھلى جەنابىڭغە ئېرۇر مەيلى ،
 مۇئاسى ، مىسكىنۇ جەننەت ئەمەس ئۇل بولسە گەر ۋەيلى ،
 قۇتۇلغاي سەندىن ئارتسە شەفائەت بەھرىنىڭ سەيلى ،
 گەر ئولسە تەختى جاھىڭ ئەرش فەرش ئۆزرە رۇسۇل خەيلى

① بۇ سۆز ئەسلى قول يازمىدا « ھەق » دەپ يېزىلغان . قاپىيە ئېتىبارى بىلەن « جەم »

جۇدائىكى دەرمان ئەمەس ھېچ نېمە ،
تەبىبا ، يەنە سەبىردىن سۆز دېمە ،
كى بۇ شەربەتىڭدىن زەرەردۇر ماڭا .

ئاڭغا تۇشمە سۈنكىم رەقىبەلەر كۆزى ،
سەمە ئولماسۇن غەيردىن ھەم سۆزى ،
ھەسەد رەنجىغە دارۇ بولغاي ئۆزى ،
دېمە ، مەينى تەرك ئەتكى ، ساقى يۈزى
بۇ كۆزگۈ ئارا جىلۋە گەردۇر ماڭا .

بۇ مەي ھەسرەتى بىرلە ھالىم زەبۇن ،
كى مەخمۇرى مەستىمغە دەفتى جۇنۇن ،
تەنم پارە - پارە ، باغىر خۇنۇ خۇن ،
نەۋائى ئول - ئاي ھەجرىدىن تۇنۇكۇن
قاتىغ شامى تىبىرە سەھەردۇر ماڭا .

4

زېھى ئىشقى ئەگەر پۇر خەتەردۇر ماڭا ،
قەزادىن يازىلغان قەدەردۇر ماڭا ،
نەۋىشتى ئەزەل خەيرۇ شەردۇر ماڭا ،
لەبىڭ سارى تاكىم نەزەردۇر ماڭا ،
ياش ئورنىدا خۇنى جىگەردۇر ماڭا .

نەھادىمغە چۈن ئىشقى قىلدى زۇھۇر ،
كۆڭۈلدە جۇر ئېرمەس ھەزىندىن سۇرۇر ،
فراق ئاتەشى سوزىدا باھۇزۇر ،
دېمە « مەندىن ئايرىل داغى ئۇمر سۇر »
كى ئول ئۇمر ئۆلۈمدىن بەتەردۇر ماڭا .

ئەسايى غەم ئىلكىمدە ، دالۇمدا دەلق ،
تەرەب شاد بابى دۇخۇلۇمدا غەلق ،
گۈزىدە ھەيىھى ئىشقى ، ئاغزىدا ھەلق ،
قىلۇر ئەيب ئاشقىلىقىم بارچە خەلق ،
ئۆلۈس ئەيىبى ، ۋەھكىم ، ھۈنەردۇر ماڭا .

بۇ ئەسرار ئېرۇر ئايماغىل ھېچ كىمە ،
جۈھۇل ئالماغاي ھەرگىز ئاندىن شىمە

يانىم ئاستىدا فەرشم سەڭگى دىزە بىرلەدۇر خارە ،
دىلىم بىريان ، تەنىم لەرزىان ، كۆڭۈل نالان تىلىم زارە ،
باشىم غەم تاشىدىن پارە ، تەنىم ھەجر ئوقىدىن يارە ،
كۆڭۈل بۇ يارەغە چارە تاپارغە تاپمايىن ئىمكان .

شەبى تارىك چۇن ئالەم زەمانى ھەم ئەمەس رەۋشەن ،
ئانىڭسىز ئەدىن خارىستانكىم ئول بار ۋادى ھەم گۈلشەن ،
قەنى ھىجران چېكىپدۇر بۇ ھەزىن جانىمغە مىڭ سوزەن ،
فەلەك رەھزەن ، زەمان دۇشمەن ، بەدەن رەۋزەن ئۆزە رەۋزەن ،
قالپ جان ھەسرەتىدىن تەن ، چىقىپ تەن كىشۋەرىدىن جان .

چۇدا گەر مەن ئۆزىدىن ، يادىدىن دەۋر ئەتمەسۇن سائەت ،
ئانىڭ ۋەھمى ماڭا دەۋلەت ، ئانىڭ فىكرى ماڭا راھەت ،
مۇتەب ئەفئال ئىچرە مەدھىن ئايماغ بېھتەرىن تائەت ،
نە ئەندۇھى مەلالىمغە بەلىيەت دەشتىدەك غايەت ،
نە سەۋداۋۇ جۇنۇنۇمغە مەلالەت بەھرىدەك پايان .

خىرەدگەر ئەھلى بولساڭ نەفرىن ئەتمە ئىشقىدىن ، ئەي شەھ ،
ۋەگەر نە بەرگۈچىسەن جانىمغە جەللاددەك نىشە ،
مەلامەتدەك ئانى قەتئ ئەتكەلى يوق تىبىرى تەر بىشە ،
زەئىفۇ دەردۇ غەم پىشە ، نەھفۇ مېھنەت ئەندىشە ،
زەلىلۇ بىسەرۇ سامان ، قەتلى خەنجەرى ھىجران .

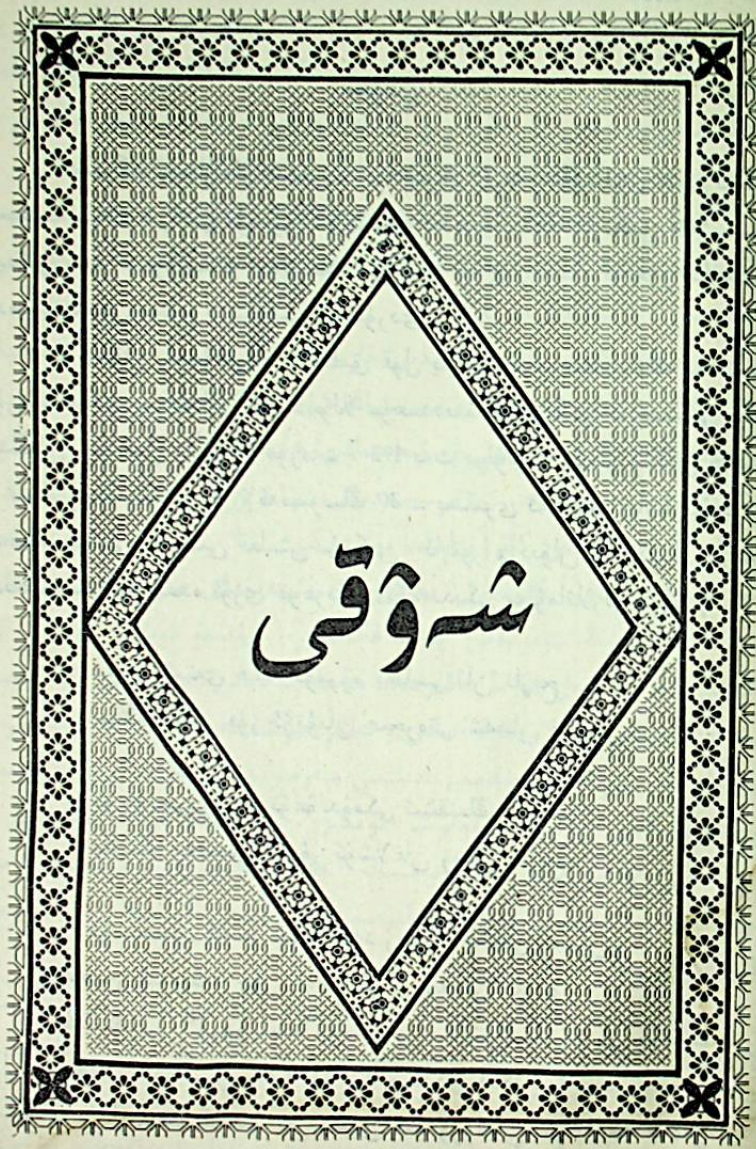

ئەمىر چۇن شەككەر ئەفشانلىق قىلىپ بۇ نۇسخەدە چەندان ،
تەكەللۇملار قىلىپدۇر نەۋتۇ نەۋتۇ ئول بۇلبۇلى دەۋران ،
ئاڭا زەممى سۇخەن قىلماق ئەدەبدۇر تەركى ، ئەي قۇربان ،
بەلا دەشتى ئارا مەجنۇن مېنىڭدەك كۆرمەمش دەۋران ،
قويۇندەك ھەر زەمان بىر كۆرمەگەن ۋادىدا سەرگەردان .

مۇئەللىق دەر مۇئەللىق بۇ بەيابان ئىچرە بىئىمساك ،
سېرىشكىمدىن سەرايەت ئېلتىبان رويى زەمىن نەمناك ،
تەنىمدا قەشر ئەزىمىم بار چۇ ئەلۋان ساغىرىلغان خاك ،
تۈنۈم دەيجۇ [ر] ، ئۆزۈم رەنجۇر ، ئىچىم غەمناكۇ باغرىم چاك ،
تىلىم لالۇ تەنىم بېھال ، ئىشىم ئەفغان ، سېرىشكىم قان .

سپاھى غەم بىلەن ھەر شام ئېتەر مەن غۇسسەنىڭ چەڭگىن ،
ۋە فاسزلىقىدىن ئەھۋالىمغە باقماس ئول دىلى سەڭگىن ،
بۇ رەسۋالقدادەت قىلمايىن نامۇسنى يا نەڭگىن ،
فىغانىمىدىن فەلەك غەمكىن ، سېرىشكىمدىن جەھان رەڭگىن ،
نە ھەجرىم ئوتىغە تەسكىن ، نە ئاھىم دۇدىغە پايان .

مەكانىمدۇر ھۇمايۇن تۇپراغى كويىدا ھەمۋارە .

سەۋقى

باشىدا شۇئەلى ھىجران ، سۆزۈم ھەريان ، ئۆزۈم غەملىق ،
مۇشەۋۋەشلىك نىھايەتكىم ۋەلى ھۇشۇمدا كۆپ كەملىق ،
نە ئاقىلمەن ، نە دىۋانە ، نە مەجنۇنلۇق ، نە ئادەملىق ،
كۆزۈم نەملىق ، بويۇم خەملىق ، ئىچىم ئەندۇھۇ ماتەملىق ،
نە ھەمدەملىق ، نە مەھرەملىق تاپىپ بۇ مېھنەتى پىنھان .

بەدەنگە شۇئەلىلىك مەنقەل سىفەت ئوتدۇر بۇزۇغ كۈلبەم ،
كى جىسىم ئوت كەبى ئول ئوتنى ئوتغە ئەيلەشمەن خەم ،
يېتىپدۇر شىش جىھەتدىن ئۇزۇى ئەفكارىم ئۆزە بەرھەم ،
ماڭا نە يارۇ نې ھەمدەم ، ماڭا نە دوستۇ نې مەھرەم ،
ماڭا نە چارە نې مەرھەم ، ماڭا نە سەبرۇ نې سامان .

چۇ ئەزىمى ئىشقى ئېتىپ قەتئەن ئازارمەن راست راھىمدىن ،
كى رەھ تاپتىم ۋەلىكىن ئايرىلۇرمەن ئىززۇ جاھىمدىن ،
تونۇغۇق بەرمەسە ئىشقىم شەھادەت سور گۇۋاھىمدىن ،
ھەم ئەھۋالى تەباھىمدىن ھەم ئاھى سۇبھىگاھىمدىن ،
ھەم ئوتلۇغ دۇدى ئاھىمدىن قارارپ كۈلبەئى ئەھزان .

ھەببىڭدۇر تەراۋۇت بەخش ئەگەر بولسە مۇھەببەت كۆپ ،
رىيازەت ئانچە كۆپرەكدۇر ، يۈز ئانچە ۋەسل قۇربەت كۆپ ،
نە ئارمان مەي مۇيەسسەردۇر ، ھەر ئانچە بولسە فۇرقەت كۆپ ،
نەۋائى بولسە مېھنەت كۆپ ، ئىچە كۆر جامى ئىشرەت كۆپ ،
نەچە بولسە سۇئۇبەت كۆپ ، قىلۇر ۋەھدەت مەيى ئاسان .

بۇ شەۋقى كىتابىنىڭ مۇسەننىفى گۇما قوشتاغلىق موللا مۇھەممەد رەسۇل بىننى موللانەزەر ئەفئىيەللاھۇ ئەنھۇ . ئول كىشىنىڭ قەلەم رىشەھەسىدىن يېزىلغان ئىكەنلەر » دېگەن قۇرلار يېزىلغان . ئاپتورنىڭ ئۆز ئىسمى توغرىسىدا ئېيتقانلىرى بىلەن بۇ سۆزلەرنى بىرلەشتۈرۈپ قارىغاندا ئاپتورنىڭ يۇرتى گۇما ناھىيىسى « قوشتاغ » كەنتى ئىكەنلىكىنى بىلىۋالغىلى بولىدۇ .
 قول يازما دىۋان شەكلىدە تۈزۈلگەن . دىۋاندا غەزەللەر ئاساسىي سالماقنى تەشكىل قىلىدۇ . غەزەللەردىن باشقا رۇبائى ، مۇخەممەس ، مۇسەددەس ، مۇسەبەلەرمۇ بار .

شېئىرلارنىڭ مەزمۇنىدىن قارىغاندا كۆپىنچىسى دىنىي تېمىدىكى شېئىرلار بولۇپ ، ئىسلام دىنىنىڭ مۇھىم قائىدە - يوسۇنلىرىنى شەرھىلەيدۇ . لېكىن تارىخىي ۋە ئىجتىمائىي ھادىسىلەر ئەكس ئەتتۈرۈلگەن شېئىرلارمۇ ، مۇھەببەت تېمىسىدىكى شېئىرلارمۇ خېلى كۆپ سالماقنى ئىگىلەيدۇ . بۇنىڭدىن كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى ، شائىر ئوقۇل دىنىي تېمىدا مەنلا چەكلىنىپ قالماي . بەلكى ، جەمئىيەتتىكى ھەر خىل ئىجتىمائىي ھادىسىلەر ئۇنىڭ نەزەردىن چەتتە قالماي . شۇنىمۇ ئېيتىپ ئۆتۈش كېرەككى : « بۇ قول يازما شائىرنىڭ ھەممە ئىجادىي ئەمگىكىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان تولۇق توپلام بولماستىن ، بەلكى مۇشۇ ئەسىرنىڭ 30 - يىللىرىدا كۆچۈرگۈچى تەرىپىدىن دىنىي مەزمۇندىكى شېئىرلارنىلا تاللىنىپ كۆچۈرۈلگەن نۇسخىسى بولۇشى مۇمكىن . شائىرنىڭ ھايات پائالىيىتى ۋە ئىجادىي پائالىيىتى ، دىۋانىنىڭ باشقا نۇسخىلىرى توغرىسىدا تېخىمۇ چوڭقۇرلاپ ئىزدىنىش تەتقىقاتچىلىرىمىزنىڭ بۇندىن كېيىنكى مۇھىم ۋەزىپىلىرىدىن بىرى .

قول يازمىدىكى ئەسەرلەر ، پىكرىنىڭ چوڭقۇرلۇقى ، تىلىنىڭ راۋانلىقى ، قاپپىسىنىڭ مۇكەممەللىكى ، مەزمۇنىنىڭ موللۇقى ئاپتورنىڭ ئەينى دەۋردە يېتىلگەن ئالىم ئىكەنلىكىنى تەخمىن قىلىشقا مۇمكىنچىلىك بېرىدۇ . قول يازما تەركىبىدە يەنە ئەرەب ، پارس تىلىدا يېزىلغان شېئىرلارمۇ

شەۋقى

نەشرگە تەييارلىغۇچىدىن : « شەۋقى » تەخەللۇسلۇق شائىرنىڭ بۇ قىممەتلىك مىراسى ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتىنىڭ تارىخىي خەزىنىسىگە يېڭى بىر مەرۋايىت سۈپىتىدە تىزىلدى ۋە XIX ئەسىر ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتىدىكى مەلۇم بوشلۇقنى تولدۇردى .

« دىۋان شەۋقى » ناملىق قول يازما يەكەن ناھىيىلىك مەدەنىيەت يۇرتىدىكى يولداش ھەبىبۇللا مۇھەممەدنىڭ چاپلىق ئىزدىنىشى بىلەن تېپىلغان . بۇ قول يازما 32 فورمات ، 192 بەت بولۇپ ، كۆچۈرۈلگەن قەغىزى ۋە مۇقاۋىلىنىشىدىن XX ئەسىرنىڭ 30 - يىللىرى ئەتراپىدا قايتا كۆچۈرۈلگەنلىكىنى تەخمىن قىلىش مۇمكىن . ئاپتور « دىۋان » دىكى « تارىخ » رادىفلىق بىر غەزىلىدە ئۆزى توغرىلىق تۆۋەندىكى مەلۇماتلارنى بېرىدۇ :

بەيان ئېتەي ھەمە ئۆمرۈم بەناسى ئان تارىخ
مىڭ ئىككى يۈز ئۆتۈبان ھىجرەتى شەھان تارىخ

ئۈچۈنچى يۈزدە تۇغۇلدۇمكى ئىشقىنىڭ باشىغە
باشىگە يەتمىش ئېرۇر ئۇشلاغان زەمان تارىخ ،

مۇسەننىق ئىسمى مۇھەممەد رەسۇل بەنامى رەسۇل ،

پەيەمبەر ئىسمىغە چۈن فەخر ئېتەر جەھان تارىخ
بۇنىڭدىن كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى ، ئاپتورنىڭ ئىسمى مۇھەممەد رە-
سۇل بولۇپ ، ھىجرىيە 1270 - (مىلادى 1853 -) يىلى تۇغۇلغان .
كىتابنىڭ مۇقاۋىسىغا كاتىب تەرىپىدىن قىستۇرۇلغان بىر پارچە قەغەزگە : «

شەۋقى

نەشرگە تەييارلىغۇچى : نېمەتۇللا ئەبەيدۇللا

غەزەللەر

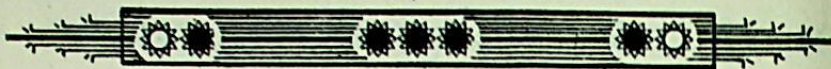
دەلىلى سانى ئالەمگە ئىسباتى جەھان پەيدا ،
خۇدايى مېھرىبانىم ئاشكاراۋۇ نېھان پەيدا .
جەھان ھادىسىلەرغە لازىم ئولماقدۇر كى مۇھىدىدىن ،
ئۆزىچە بولماغاندۇرلار زىمىنۇ ئاسمان پەيدا .
زېھى قۇدرەت ئەدەمدىن ئەيلەبان مەۋجۇد مۇئەددەمنى ،
ياساپ سۈرەتلەرىن ھەررەڭ تەن ئىچرە تازە جان پەيدا .
كۆرۈنمىشلەر جەھان ئەيۋانى ئىچرە رەڭ - بەرەڭ گۈللەر ،
ئاچىپ ئىبىرەت كۆزۈڭ ، كۆرگىلىكى ياخشى باغبان پەيدا .
قاراپ كۆرگىل ، تەمام ئۈنمەككە بىر ئۈندۈرگۈچى لازىم ،
ۋۇجۇدى دانەئى گەندۈمغە ئىسباتى سەمان پەيدا .
جەھان رەئىنلار مەئشۇق ۋەسلىدىن ئۈمىد ئەتكەچ ،
قىزىلگۈل ئەشكى خۇندىن سەفھە رۇخسارىغە قان پەيدا .
چۇنان ئاشىق ۋىسالىڭ دەۋلەتىدىن ئارزۇ ئەتكەچ ،
چىقىپ سەۋتۇ سەداسىدىن تۈمەن تۈرلۈك فىغان پەيدا .
تەرەننۇم ئەيلەگەيلەر گۈل يۈزۈڭ شەۋقىدە بۇلبۇلار ،

خېلى ئۇچرايدۇ .

ئومۇمەن « دىۋان شەۋقى » خەلقىمىزنىڭ يەنە بىر قىممەتلىك مەدەنىي بايلىقى . ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتىدىكى يەنە بىر نۇرلۇق مەرۋا .
يىت .

بىز يېڭىدىن تېپىلغان « دىۋان شەۋقى » ناملىق ئەسەرنى ۋە ئۇنىڭ ئاپتورىنى تونۇشتۇرۇش مەقسىتىدە تۈركى تىل بىلەن يېزىلغان ئازغىنا بىر قىسىم غەزەللىرىنى تاللاپ كىتابخانلارنىڭ ھۇزۇرىغا تەقدىم قىلدۇق .

زەھى لۇتفۇڭ نەسىمىدىن ئاچىلمىش بىر گۈلى رەئنا ،
تەرەننۇم چەكتىلەر كىم ھەرتەرەفدىن بۇلبۇلى شەيدا .
جەمالى شەمىدىن سالمىش جەھانغە رەۋشەنالىقنى ،
ئۆزىن ئۇردى ئوت ئىچرە ئاشىقى پەرۋانەلەر گويا .
مەزەللەت خاكىغە سۈرتۈپ يۈزىنى ، يىغلابان مەجنۇن ،
نېچۇككىم بولماغايلار سەن كەبى ئالەمدە بىرلەيلا .
چۇنان ئەۋۋارەيۇ سەرگەشتە دۈرلەر ۋامقۇ فەرھاد ،
نيسار ئەيلەپ جانىن ھەردۇ ئەجەب شىرىن ئەجەب ئۇزرا .
زىلەيخاننىڭ ۋۇجۇدىن كۆيدۈرۈپ كۈل قىلىدىلار ئاخىر ،
شەرارى ئىشقىدىن ئول شاھى كەنئان يۇسۇفى بەرنا .
گۈلىستانى ئىرەم ئىچرە ئەجايىب شەھىپەرىدۇرسەن ،
سەنەۋبەر گۈلپەرى ئىشقىدا بۇلبۇل ۋالەۋۇ شەيدا .
فراقنىڭ شىددەتىدىن قان يۇتۇپ سەيغۇلمۈلك يىللار ،
بەلا دەشتىنى قەتئە ئەيلەپ كېچىپ جاندىن تاپىپ جانا .
سەدا كەلىشى ئەزەلنىڭ تۇتسىدىن جانفەزا لەۋلاك ،
تۇفەپلىڭدىن ياراتمىش ئەرشى كۇرسى جەننەتۈل - مەئۋا .
پېتىشكەچ ئىلتىقاتى يا مۇدەسسەر يا مۇزەممىل قۇم ،
بىمبىراجى ۋۇجۇدەش نەسىسى سۇبھانەللەزى ئەسرا .
ئول ئاخشام بولدىلار ئاي كۈن يۈزۈك خۇرشىدىدىن مەھرۇم ،
ئۇرۇج ئەيلەپ مەقامنىڭ قابى قەۋسەين تاكى ئەۋئەدنا .
سېنىڭ ھۇسنىڭنى كۆرگەچ ئاي خىجالەتدىن بولۇپ پارە ،

كېلىپ قالغاي دېبان مەجنۇن ، ئاراغە لەيلى جان پەيدا .
قۇياش رەڭگىگە ئەكسىدىن قىزارماق گاھى سارغارماق ،
تەلەتتۇق بىرلە قەھرىڭدىن قىزارماق زەئىفران پەيدا .
ھەۋادىسىگە مەھەلسىز قايىم ئولماق مۇمكىن ئېرىمەسدۇر ،
مەكان ھاجەت ئەمەسدۇرلەر قەدىمگە لامەكان پەيدا .
مۇيەسسەر ئولسەلەر جامى ئەزەلدىن كاش شەۋقىگە ،
فەنا دەپىرىدە كۆرگەيكىم ھەياتى جاۋىدان پەيدا .

ئايا مەھبۇب يولۇڭغە دۇررى ئەشكىمنى نىسار ئەيلەب ،
 تەسەددۇق ئەيلەسەم مۇڭلۇغ باشمنى خار - زار ئەيلەب .
 كەرىم سائىلىنى مەھرۇم ئەيلەمەسلەر دەپ ئۇمىد بىرلەن ،
 كېلىپمەن دەرگەھىڭغە سەن ئەزىزنى ئىختىيار ئەيلەب .
 ئۇلۇغ خىزمەتلەرنىڭ بەر جا قىلالماسلار ھەممىن ئاجىز ،
 ۋە لېكىن تاقەتى يەتكەنچە ئەمرىڭ گۇشۇوار ئەيلەب .
 ئەزەل دېھقاننى كەلگەيلەر زەمىنى شور ئۈزە شايدە ،
 ئىنايەتدىن بېرىپ ئىسلاھ زىھىكىم سەبىزەزار ئەيلەب .
 ئۇمىددۇر كىم سۇ بەرگەيلەر دەرەختى نەۋ نىھالىڭغە ،
 چۇنان دەريايى رەھمەتدىن زىھىكىم مېۋەدار ئەيلەب .
 ئېلىپ بارغىل ۋۇجۇدۇڭ رەختىنى بازارى مەھشەرگە ،
 كەساد ئولماسدا رەختىڭ ئانچۇنانكىم ئېنىتبار ئەيلەب .
 رىيازەت بۇتەسىن ئىچرە جەسەت زەڭگىنى مەھۇ ئەتكىل ،
 مۇسەققەل نۇرى ئىمان بىرلە جىسمىڭ شىشەدار ئەيلەب .
 فەنا دەشتىغە يۈز كەلتۈر بەقا ھاسىل ئۇمىد بىرلەن ،
 بارۇرسەن تاڭلا مەھشەر ئىززۇ نازۇ ئىفتىخار ئەيلەب .
 سەئادەت سەرنەۋىشتى فەزلى ھەقدىن بەخت يار ئولسا ،
 كېلەر ئالدىڭغە جەننەت ھۇرۇ غۇلمان ئىنتىزار ئەيلەب .
 يېتەرمۇ بىر كەمىنە خەستەگە بۇيى ۋىسالىڭدىن ،
 دىگەچ شامۇ سەھەرلەر ئەشكى خۇندىن جۇيبىار ئەيلەب .
 ۋەفاغە ۋەئىدە بەرگەندۇر كەرمىدۇر جانى جانانم ،

قىزارغاندىن قارلىقىغا يېتىشكەچ داغ ئىلە بۇر جا .
 رىكابىڭدا مەلئىك خەيلدىن ھەر سارى يۈزىڭ سەق ،
 سالپ ھەر سەق شەياتىن مۈلكىگە تاراج ئىلە يەغما .
 شىكاقى ئەيلەپ فەلەكلەر سىينەسىنى دۇدى ئاھىدىن ،
 تىلەپ ئۈمەت گۇناھىن ئەشكى خۇندىن مەۋج ئۇرۇپ دەريا .
 خىتابى يامۇزەممىل قۇم شەھىنىشەھ گۇشۇۋار ئەيلەپ ،
 شەكەر خابىن بۇزۇپ ئولمىش ۋەرەم ئۈمەت غەمدە پا .
 بەيان ئولمىش يۈزۈڭ خۇرشىدىدىن ۋەششەمسى تەفسىرى ،
 ساچىڭ سەۋداسىغە ۋەللەيلى سابىت ئەيلەمىش سەۋدا .
 نىدا كويۇڭدا ئۇرمىش « سەۋفە يۇئىتكە فەتەززا » نى ،
 رىزالىق ئىزدەبان مەئشۇق ھىمىن ئاشىق خۇداۋەندا .
 ئەلەم نەشرەھ رسالەت نۇرئىلە سىينەڭنى يازمىشكىم ،
 خەزىنە بەھرى رەھمەت گەنجى ئىرفان پۇر قىلىپ سەدرا .
 كەرەم كۆرگۈز ئىنايەت ئەيلەبان يا ئەھمەدا قۇلغە ،
 سېنىڭ ئۈمەتلەرڭدىن بىر قولى كىم رۇسىيا گۇمراھ .
 نەسىمى ئىلتىفاتىڭدىن نەسىب ئولغايمۇ شەۋقىغە ،
 يېتىشكەچ ئۇمىرى شۇبھى شام ئارا زۇلمەتدە ۋا شەۋقا .

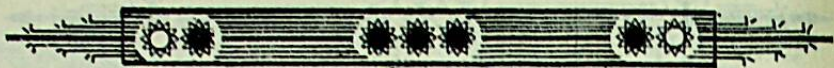
« جەھان بەقاسىغە يوقتۇر بۇ گۈلشەن ئىچرە سەبات ،
 ئەجەب سەئادەت ئېرۇر چىقسە ياخشىلىق بىلە ئات » ①
 ئەخىر ئىشقىۋەنەدىن بەقا ئېرۇر ھاسىل ،
 ئۇلانسىلەر دۇرى رەھمەتكە ئاندا ئابىھىيات .
 گۇناھ باشىغە قوشۇپ تۇتقى باشىدىن ئىستىغفار ،
 ئۇلانسىلەر دۇرى رەھمەتكە ئۆلدىلار كى نەجات .
 مۇيەسسەر ئۆلسە ساخا قەلبى يار ھەمدەمدىن ،
 چىقارمە قولىدىن ئەگەر بولسا ئەقلى ئىدراكات .
 ئەگەر چە قوي سەرى مەھرەمنى قەلب ھەمدەمگە ،
 كۆتەر كەرەم بىلە ھەمنى تاپىلغۇسى دەرىجات .
 رىزا باشىنى سۇئالىگىغە ئەيلەسەڭ رەھبەر ،
 سۇئال ئىچىندە كۆتەر سەرۋى قامەتىگىنى پات .
 مۇراد ھۇسۇلى كېرەك تاشلا گىردى راھەتدىن ،
 مۇراد چۆرەسىدىن ئۇشلار ئاندا دۇر سەمەرات .
 يېتىشىشە ھەرنە خۇدادىن قەنائەت ئەيلە بەجان ،
 ئەمان ئاياغىنى تۇت لۇقمە بىرلە ماددە ھەيات .
 تەمەدۇ قىلۇر كىشى تويماس چۇنانچە ھەرفى تەمەدۇ ،
 قەنائەت ئەھلى غەنى ۋەسقى بىرلە مەشھۇرات .
 ئۇ جۇملەدىن بىرى يەتمىش باش ئىلە ئەللىك تەن ،
 ئاياغى يۈز بىر ئېرۇر ئەمرى قەلبىدىن بۇ نۇكات .

① بۇ بېيىت ئەلشىر نەۋائىنىڭ .

ۋە فاسىغە خىلاق ئەتمەس غەربىنى شەرمىسار ئەيلەب .
 مۇھەببەت شەربەتىدىن بىر قەدەھ سۇنغىل ، ئايا ساقى ،
 ئۆزۈڭدىن ئۆزگەدىن ئۈزگىل ئۆزۈڭگە بەر قارار ئەيلەب .
 تەۋەككەلتۇ ئەلەللاھ دەپ يولۇڭغە كىردىلەر شەۋقى ،
 ئۈمىد ئەتكەچ ۋىسالىڭ خىلۋەتىدىن ئۆزنى خار ئەيلەب .

تاشلابان قويدى جەھان زىندانغە يارىل غىياس ،
 ناز ئىلە قىلماس نىگاھى چەشمى خۇمارىل غىياس .
 تۇرپە يەڭلىغ بىۋەفالىغ شىۋەسىن كۆرگۈزدىلەر ،
 ساچى سۇنبۇل قەددى شەمشاد چىپرە گۈلنارىل غىياس .
 رەھم قىلماسلار غەرب بىچارەنىڭ ئەھۋالىغە ،
 سەرۋى ئەر - ئەر ئۇدۇ ئەنەبەر مۇشكى تاتارىل غىياس .
 ئىلتىفات ئەيلەپ رەقىبلەرگە ماڭا بىر باقمادىڭ ،
 ھەم رەقىبلەر ئولمادىلار مەن كەبى زارىل غىياس .
 مېھرىبانلىق كۆرگۈزۈرسەن ئۆزگەلەرگە لۇتق ئىلە ،
 بولماغاي بىر مەن كەبى بەختى قارا خارىل غىياس .
 « بۇ مېنىڭ شۇم تالىمىدىن يار باقمايدۇر ماڭا »^①
 ئۇشۇ دۇرۇمۇ گۈلپەرنىڭ شەنىگە كارىل غىياس .
 ئىزدەسەڭ ئاخىر تاپارسەن بولماغىل ھەرگىز مەلۇل ،
 سىدقى ئىخلاسىڭغە لايىق ھەرنە تەبىيارىل غىياس .
 سەن ئەزىز ئەتكەن قۇلۇڭنى خار ئېتەلمەس ھېچكىشى ،
 سەن ئەگەر خار ئەيلەسەڭ ھەريەردەدۇر خارىل غىياس .
 خىزمەتى شاھىستە قىلغىل ھىممەتنىڭ تۇغىل بەلەند ،
 بىر كىفايەت جۈملىدىن مەقبۇلى جەببارىل غىياس .
 ماسىۋادىن ئۈز كۆڭۈلنى شەۋقى دائىم يىغلاغىل ،
 ۋەئىدە بەردى ئەينە ماكونتۇم دېبان يارىل غىياس .

① بۇ مىسرا « دىۋان نەۋبەتى » دىن ئازىيە ئېلىنغان .

تەمەد باشنى ئۈزۈپ تاشلا ئەھرىمەن باشىغە ،
ئۈزۈلسە قۇيرۇغى ئولغاي دىلىڭ ئەجەب مۇشكات .
تاشىڭنى سۇ بىلە پاكىزە ئەيلە گىل كى چۇنان ،
ئىچىڭنى تەۋبە ئىنايەت سۈيى بىلەن ھەسەنات .
دىلىڭنى يادى خۇدا بىرلە ئەيلە گىل مەمنۇن ،
تىلىڭنى ئىلمۇ ئەمەل سەفەھە سىدە قىل ھەرەكات .
تەزەررۇد ئەيلە خۇدا دەرگە ھىغە باش قويۇبان ،
ئىجابەت ئەيلەسە شايدە كەرەم قىلىپ دەئۋات .
جەنابى ھەق سارى قىلغىل مۇدام ئىستىغفار ،
تەرەھھۇم ئەيلەسە شايدە كۆتەر سەلەر زۇلمات .
مۇسەققەل ئەيلەسە لاتەقنە تۇ بىشارەتدىن ،
ۋۇجۇد زەڭگىنى مەھۋ ئەيلەبان قىلىپ مېرئات .
ئەجەب ئەمەس كەرەمدىن ئەتايى شەۋقىغە ،
خۇدايى رەببىيۇ ھەسبى قازىيۇل - ھاجات .

بەقا يوقتۇر جەھان ئەھلىگە كۆرگىل كىم جەھان ھادىس .
 ۋەفا يوقتۇر زەمان ئەھلىگە بىلگىل كىم زەمان ھادىس .
 جەھانغە ئېتىقاد ئەتمە ، ھەزىن كۆڭلۈڭنى شاد ئەتمە ،
 خۇدا غەيرىنى ياد ئەتمە ، كېتەر سەن بىگۇمان ھادىس .
 بۇ ئالەم خانەئى مېھمانۇ بىز مېھمانى ھەقدۇرمىز ،
 بۇلۇپ مېھمانى بەشكۈنلۈك كېتەر مىز جۈملە جان ھادىس .
 ئۈمىد ئۆلدۈر كى ساهىبخانەدىن ئەنئاز كۆرگەيمىز .
 چەرا تەئزىمى مېھمان رەسمى ئادەت خۇبى شان ھادىس .
 ئەمانەت قويدى بىزگە ئەمرى - مەئزۇقى ، نەھىيى - مۇنكىردىن ،
 خىيانەت قىلماساق ئازار يەتمەسلەر چۇنان ھادىس .
 خىراباتى ئۈمىد ئەتمە جەھان ئەھلى ۋەفاسىدىن ،
 نىھايەتسىز كۆرەر سەن ئىككى ئۈچ كۈن ئىككى نان ھادىس .
 ئىشەنمە خاتۇنۇڭغە ، ئايماغىل سىررىڭنى سەن ھەرگىز ،
 خۇسۇسەن بىۋەفالىق بابىدا تەنھا زىنان ھادىس .
 مەئشەت كەڭرۈلىكىدىن دەۋرى قىلغاي ئەھلى فەرزەندىڭ ،
 ئەگەر تەڭ كەلسە ھالىڭ باقماغاي نامېھربان ھادىس .
 مەلال ئولماس تىلەكدىن ھەرنە مەقسۇد ئاندا ھاسىلدۇر ،
 تىلەپ ئالغىل چىقىپ كەتمەستە تەندىن مۇرغى جان ھادىس .
 بېرىپ رىزقى فەراۋان كىبرۇ تەرسا ، ھىندى ، كافىرغە ،
 قاچان مەھرۇم ئېتەر دوستلارنى خەللاقى جەھان ھادىس .
 ئۈمىدىڭ قەتئى قىلغىل ماسئۇدىن زەۋق ئىلە شەۋقى ،
 ھەمىشە زىكرى مەيداندا ئويناتغىل زەبان ھادىس .

ئۆتكەسەن ئاخىر جەھاندىن يۈرمەگىل ئۇمرۇڭ ئەبەس ،
 كار قىلغىل ، خەير قىلغىل ، يۈرمەگىل ئۇمرۇڭ ئەبەس .
 ئاخىرەتنىڭ مەزرەئىدۇر ئەسلى بىلسەڭ بۇ جەھان ،
 قۇللۇغۇڭنى سابىت ئەيلەپ يۈرمەگىل ئۇمرۇڭ ئەبەس .
 ھەقىقىي ياد ئەتكىل ھەمىشە ، بولماغىل غاقىل چۇنان ،
 كۆرگەسەن ئەجرىڭنى ئاندىن يۈرمەگىل ئۇمرۇڭ ئەبەس .
 مېھرى دۇنيا قەيدىگە بەند ئولماغىل جەھد ئەيلەگىل ،
 ئۈز كۈڭۈلنى ماسئۋادىن يۈرمەگىل ئۇمرۇڭ ئەبەس .
 باخەبەر سەن ئىلگەرى ئۆتكەنلە قايتىپ كەلمەدى ،
 ئىبىرەت ئالغىل ئاچ كۆزۈڭنى يۈرمەگىل ئۇمرۇڭ ئەبەس .
 كەتتىلەر ئادەم سەفدىن تامۇھەممەد مۇستەفا ،
 بارغۇمىز نەۋبەت - بەنەۋبەت يۈرمەگىل ئۇمرۇڭ ئەبەس .
 مېھرى دۇنيادىن ئۈزۈلمەي قولغە كەلمەس ئاخىرەت ،
 ئوت بىلەن سۇ جەمئى كەلمەس يۈرمەگىل ئۇمرۇڭ ئەبەس .
 جەمئى كەلمەس كۇفرى - ئىمان ، كېچە كۈندۈز قىشۇ ياز ،
 ھۇسن قەبھۇ ئىلمۇ جەھل ھەم يۈرمەگىل ئۇمرۇڭ ئەبەس .
 كۇفرۇ ئاتەش سەردۈزەشتۇ جەھلى دۇنيا تەمسىلى ،
 زاھىرى خوب زەھر قاتىل يۈرمەگىل ئۇمرۇڭ ئەبەس .
 ئۇمرى نەقدىن بىۋەفا دۇنيا ئۈچۈن سەرق ئەتمەگىل ،
 بىر كەفەندىن ئۆزگە قالغاي يۈرمەگىل ئۇمرۇڭ ئەبەس .
 خاھىش ئەتسەڭ ئاخىرەتنى زۇھد تەقۋا ئەيلەگىل ،
 تاجىر ئول دۇنيالىق ئەتسەڭ يۈرمەگىل ئۇمرۇڭ ئەبەس .
 خالىساڭ دۇنيا بىلەن ئوقبانى ، ئەي شەۋقى ھەزىن ،
 دىن ئۇلۇمىن ھاسىل ئەتكىل يۈرمەگىل ئۇمرۇڭ ئەبەس .

- بەھار كۈنلەرى كەلمىش كېتىپ زىمىستان چەرخ .
- ساۋۇقنى شىددەتنى يوق قىلىپ تابىستان چەرخ .
- خۇدايى ھەردۇ جەھان خەلق ئېتىپ ئون ئىككى بۇرۇچ .
- ئەسەردە بىر - بىرىگە ئوخشاماس بۇ دەۋران چەرخ .
- تاپىپ كەۋاكىبىدىن تەربىيەت فەۋاسىللەر .
- ھەزار نەشئۇ نەمالالەزار بوستان چەرخ .
- بۇ فەسل نەشئەسىدىن رەڭ - بەرەڭ تەماشالار ،
- جەھاننى سەفەسىگە كەلتۈرۈپ نەمايان چەرخ .
- ئىرادەنى ئەزەلدىن بۇ چەرخ سەرگەردان ،
- سىرىشك ئەبىرىسىدىن قەترە - قەترە باران چەرخ .
- ھەمىشە يىغلاشېبان گۈل يۈزىگە بۇلبۇللار .
- چەمەن ئىچىدە كۆرۈپ رەڭ - بەرەڭ گۈلىستان چەرخ .
- ئوت ئىچرە سالمىش ئۆزىن خار - زار پەرۋانە ،
- جەمالى شەمئىسىدىن جىلۋەگەر شەبىستان چەرخ .
- بىرەۋنى مەسنەد ئىززەتدە نازۇ ئىستىغنا ،
- بىرىنى قىلدى گەدا ۋۇ بىرىنى سۇلتان چەرخ .
- بىرىنى ئەيلەدى جەمشىد ، بىرىنى ئەفرىدۇن ،
- بىرىنى قىلدى سىكەندەر ، بىرىن سۇلەيمان چەرخ .
- بىرىنى ئەيلەدى فىرئەۋن ، بىرىنى قەيسەررۇم ،
- بىرىنى ئەيلەدى دارا ، بىرىنى خاقان چەرخ .

ھەق تەلەب سەن تىنمايىن ھەق سارى قاچ ،
 دۇررى گەۋھەر خانەگە دەرۋازە ئاچ .
 بەرمە گىل قولدىن قەنائەت گەنجىنى ،
 بولغۇسى ئول گەنجى رەنجىگە ئىلاج .
 ھەرنە يەتسە ھەق تەرەقدىن شۈكرى قىل ،
 جانۇ ئىمانىڭغە ئول بولغاي رەۋاج .
 فەقر دەردىگە چۇنان سەبەر ئەيلە گىل ،
 پادىشاھ ۋەيرانەدىن ئالماس خىراج .
 بەردىلەر ئەلفەقرۇ فەخرىدىن خەبەر ،
 ساھىبۇل مېئراجى ئول لەۋلاک تاج .
 گەنجى تاپساڭ تۇت ئانى ئەلدىن نىھان ،
 نەفسى شەيتان ئوغرىسىدۇر قاچ - قاچ .
 بولماغىل كەجلەر ئىشىگىدە گەدا ،
 راستلىقنى پېشە قىل ساھىب رەۋاج .
 تەلمۇرۇپ تۇرغاندىن ئۆلگەن ياخشىراق ،
 ئەل قولغىغا پارە نان بىرلەن ئۇماچ .
 كەسب قىل كاسىب ھەبىبۇللاھ بېخان ،
 بەندە كاسىب ھەق سارىغە ئېھتىياج .
 بەندە كەسب ئەيلەپ سەبەبكار ئولغۇسى ،
 فەزلى قىلغاي بەندە قىلغاندىن لەجاج .
 كەسبىدىن رىزىقىنى كۆرمەك كۇفرىدۇر ،
 ئىلمى ھەقدىن شەۋقى ياندۇرغىل سىراج .

بەيان ئېتەي ھەمە ئۇمرۇم بەناسى ئان تارىخ ،
 مىڭ ئىككى يۈز ئۆتۈبان ھىجرەتى شەھان تارىخ ،
 ئۈچۈنچى يۈزدە تۇغۇلدۇم كى ئىشقىنىڭ باشغە ،
 باشكى يەتمىش ئېرۇر ئۇشلاغان زەمان تارىخ .
 ئۈمىد بىرلە بۇ ئۈچيۈز تەنىگە يەتكەي دەپ ،
 ئاياغى يوقلۇقىدىن غەم بىلەن نىھان تارىخ .
 يېتىشتى ئۇمر تەنىگە ئاياغى يۈز باشغە ،
 يىگىرمە ئالتە ئاياغدىن ئۆتۈپ ھەمان تارىخ .
 مۇقەررەر ئەيلەدى تەھرىر نەزمە تارىخىن ،
 ئاياغى كامىل ئەمەس نۇقس ئىلە چۇنان تارىخ .
 كەمال ئولسە ئاياغ ئىشقىنىڭ ھوسۇلىدىن ،
 يېتىشىشە ئېردى بىدارىل ئەمان ئەمان تارىخ .
 مۇسەننىق ئىسمى مۇھەممەد رەسۇل بەنام رەسۇل ،
 پەيەمبەر ئىسمىغە چۇن فەخر ئېتەر جەھان تارىخ .
 يېتىشىشلەر چە ئەجەب پەر تەۋى شەفائەتدىن ،
 بىھەققى ھۆرمەتى نام پەيەمبەران تارىخ .
 ئاياغى يۈز ، تەنى ئۈچيۈز ، باشى ئانىڭ يەتمىش ،
 تۇشەر يەرى دىلى ۋەيران خەراب جان تارىخ .
 قاناتى بەشيۈز ئەللىك بىر ئولمىش ئول قۇشغە ،
 ئانىڭكى قۇيرۇغى تۆرت يۈز قىرىق ئول رەۋان تارىخ .
 ئانىڭكى سايەسى تۇشمەس ئىزى بىلەن يەرگە ،

- بىرىنى ئەيلەدى رۇستەم ، بىرىنى نۇشۇرۋان ،
 بىرىنى ئەيلەدى ھاتەم ، بىرىنى لۇقمان چەرخ .
 بىرىنى بۇ ئەلى سىنا ، ئەرىستۇ ، ئەفلاتۇن ،
 قىلىپ بۇلارنى ھەممە دەردلەرگە دەرمان چەرخ .
 خۇسۇس ھەزرەتى ئادەم سەفى بىلەن ھەۋۋا ،
 تەمام ئاندىن ئولۇپ كەلدى - كەتتى يەكسان چەرخ .
 يېتىشتى دەۋر - بەدەۋر تا پەيەمبەرى ئافاق ،
 ئاخىر قىلدى ئانى ھەق سارىغە مېھمان چەرخ .
 جەمال گەۋھەرى يەكتاغە مۇنتەزىر بولۇبان ،
 بېھىشت ھۇرى قەسۇر باغى ئالى رىزۋان چەرخ .
 بىرىن - بىرىن ھەممە ياران سەفەر كېتىپ بارامىز ،
 فەنا يولىدا بەقا ساھىلىغە غەلتان چەرخ .
 فەنا يەلىگە ساۋۇرمىش ۋۇجۇد خىرمەنىنى ،
 تەمامى ئەلگە نەدامەت بىلەن پۇشەيمان چەرخ
 يول ئىككى ئايراشىغە ھەشىرىگاھدە يەتكەيمىز ،
 زىلالەت ئەھلىنى قىلغاي بۇ كۈندە ھەيران چەرخ .
 ھەۋادىس ئالەمىدىن ئەندەكى بەيان ئولمىش ،
 خۇدانىڭ زاتىنى ئىسبات ئېتەرگە بۇرھان چەرخ .
 ئەرەنلەر ئۆزنى بەقا ساھىلىغە يەتكۈزمىش ،
 ئۈمىدى شەۋقى يېتەر ئۆزنى قىلسا ۋەيران چەرخ .

گۆھەر ئورنىغە قالدیلار سەفال شەيخ .
 تەنى مۇردار كۆزى ئەھۋەل شىغال شەيخ .
 كۆرەرلەر بىرنى ئىككى پىر گۇمراھ .
 شەياتىن سەفلەرگە زەردىۋال شەيخ .
 بۇ دەۋئا بىرلە چىقىمىش بىر تەرەقدىن .
 خاتۇنلار كەلتۈرۈپ ھەلقە رىجال شەيخ .
 ئەرەنلەر بىرلە نامەھرەم خاتۇنلار ،
 ئانى جەمۇ ئەيلەمىش ئەھمەق قوپال شەيخ .
 ھەرامدۇر ئۇشۇ قىلى نارەۋالار ،
 شەرىئەت ھۇكىمدە چەندەن ۋەبال شەيخ .
 يەنە بىرسى چىقىپدۇر بىر تەرەقدىن ،
 باشى گۇمبەز ، تەنى تاغۇ سەقال شەيخ .
 مۇرد ئەيلەپ جەھان ئەھلىنى ئۆز گە ،
 مەنەم سەيپىد ئۆزۈم ئەئلا كەمال شەيخ .
 مەنەم دەريا دىگەر ئۆستەڭ ئارقىچە ،
 بۇ يەڭلىغ مەئرىفەت ئەيلەر جەۋال شەيخ .
 تەيەممۇم ئۆز گەلەر تەھارەت ئۆزۈم مەن ،
 كەمالۇ كىبرىدىن ئايتۇر جەھال شەيخ .
 ئەزەزىل قىسسەسىنى ئېشىتمە گەندۇر ،
 ئەنا نىيەتدە مەلئۇن بولدى قال شەيخ .
 تاشى مۇر شىد ، ئىچى دۇنيا تەلەبدۇر ،

بۇ قۇشنىڭ مەئنىسى مۇشكۈل ئەمەس ئاسان تارىخ .
بۇ قۇشنىڭ مەئنىسى ئاسان ئېرۇر بەسى مۇشكۈل ،
كىم ئىزدە گەي ئانى زاھىر ۋەلى نىھان تارىخ .
تەخەللۇس ئەيلەدى ئۇشېۋ كىتابىغە شەۋقى ،
بۇ قۇشنى شەۋقىدە ھەيرانۇ ئەرغۇۋان تارىخ .

دەرىخ ئۇمرى ئەزىزىڭنى ئەيلەدىڭ بەرباد ،
كېيىنگە يانماغۇسىدۇر نە سۇد ئاڭا فەرياد .
بەھار كۈنلەرى كەتمىش يېتىپ بۇ پەسلى خەزان ،
دەرەختى ئۇمرىن يۇلماقغە بىخ ئىلە بۇنياد .
تەن ئىچرە تاپمىش ئورۇن ئىككى دۈشمەن بەدكار ،
چېكەرمىز ئەرتەۋۇ ئاخشام ئانىڭ قولىدىن داد .
بولۇپ بۇ نەفس ھەۋاسىغە دائىما مەغرۇر ،
كېتەر باشىڭ بۇ قەدەر تاكى يەتسەلەر ھەشتاد .
جەھان يۈزىگە يامان قۇلسەن ئوخشە بىر كەلمەس ،
خۇدانى رىزقىنى يەپ غەپىرىنى قىلۇرسەن ياد .
خۇدا جەنابىغە كۇفرانە نېئىمەت ئەيلەرسەن ،
پەيەمبەرىڭ بىلە ئەسھابىلار قىلىپ ناشاد .
خۇدانى زىكرىنى تەرك ئەيلەبان زەھى غافىل ،
ئوقۇرسە نەفسىڭ ئۈچۈن رىزقى بابىدىن ئەۋراد .
قاچانغە تەكرۇ بۇ نەفسىڭگە خىزمەت ئەيلەرسەن ،
نە يەردە تائەت ئول خالىقى جەھان ئاباد .
جەھانغە كەلمەگۈ كەتمەك بۇ بىزلەگە مىراس ،
بابايى ئادەمدىن سەن ئېرۇرسەن ئادەمىزاد .
كېتەر يولۇڭغە نەلازم كۆزۈڭنى ئاچ ، غافىل ،
نەدۇر كى تۇشەئى راھىڭ ئاخىرنى قىلغىل ياد .
ئەگەر يېتىشىسە ئەجەل بىر نەفەس ئەمان بەرمەس ،

خەلايىق پۇللارنى قەستىدە ھال شەيخ .
 پىرى بولسە شەرئەتكە مۇۋافىق ،
 ئاچارلار جانۇ دىللار گە جەمال شەيخ .
 پىرى ئىلمۇ ئەمەلدە بولسە كامىل ،
 ئانىڭ ئەمرىگە ۋاجىب ئىمتىسال شەيخ .
 تەلەبىدىن قالما شەۋقى ئىزدە رەبىدىن ،
 دەرى رەھمەت ئاچىلغاي ئىرتىبھال شەيخ .

دەرىغا! قاسدى كەلتۈرسە يارىمدىن نشان كاغەز ،
 تەلەتتۇق بىرلە مېھر ئەگگىز سەۋادىدىن بەيان كاغەز .
 دەرىغا! ھېچكىم بىلمەس ئېسە ئەفتادە ھالىمنى ،
 نىگارم لۇتفۇ قەھرىدىن ئۆزۈم كۆرسەم ئەيان كاغەز .
 نىگارم ئىلتىفاتىدىن تۈمەن تۈرلۈك ئۈمىد ئەتكەچ ،
 يېتەر دەپ ئوڭ قولۇمدىن تۈرفە خوشلۇق ناگھان كاغەز .
 قەدەمبۇسۇڭغە چەشمى دىلغىگارم ئىنتىزار ئولغاچ ،
 مۇيەسسەر ئولسە ۋەسلىڭ دەۋلەتىدىن ئەلئەمان كاغەز .
 كەرەم ئەيلەپ نىگارم سەتر قىلغان ئەيبۇ نۇقسانىم ،
 ئۆزىدىن ئۆزگىگە كۆرسەتمەگەيلەر دەپ نېھان كاغەز .
 نېچۈك قىلغاي ئىشىكىدىن قوغلاسا ئىتلارنى دەربانىم .
 بۇ غەم بىرلەن يۈزۈم ئەكسىدىن ئولغاچ زەئىران كاغەز .
 خىجالەت بابىدىن ھەر كۈندە مىڭ تۈرلۈك ئاچىلمىشىدۇر ،
 بۇ رەڭگىمنى كىشى كۆرگەي دىگەيلەر كىم : سەمان كاغەز .
 ئۈمىد ئەتكەچ تۈشەر دەپ تارى زەررىن تىيرە كۈلبەمگە ،
 جەمالى ئاقتابىدىن سەفايى ئاسمان كاغەز .
 ئەجەب ئېرمەس تەرەھھۇم قىلسە مەھبۇب شەۋقى ھالىغە ،
 نەسب ئولسە جەمالۇللاھ ھەياتى جاۋىدان كاغەز .

خىتاب زائىقە تۇل - مەۋت ئىلە لەبىل - مەرساد .
 كىشىكى باخەبەر ئولدى بۇ يول خەتەرلەردىن ،
 فەنا يولىدا بەقانىڭ ئۇمىدىدە جان داد .
 نە ئىش ئۇچۇن كېلىپ ئېردىڭ جەھانغە ، ئەي غافل ،
 يىغىپسە مال خەسسىس جەھان بىلە ئەۋلاد .
 ئەجەل شەرابىنى ئىچمەسكە چارە يوق شەۋقى ،
 ئەجەب ئەمەسكى بۇ قۇلنى خۇدايى قىلغاي شاد .

فەنا يولىدا بەقانىڭ ئۇمىدىدە جان داد .
 نە ئىش ئۇچۇن كېلىپ ئېردىڭ جەھانغە ، ئەي غافل ،
 يىغىپسە مال خەسسىس جەھان بىلە ئەۋلاد .
 ئەجەل شەرابىنى ئىچمەسكە چارە يوق شەۋقى ،
 ئەجەب ئەمەسكى بۇ قۇلنى خۇدايى قىلغاي شاد .

ئىشقى ئەھلى ئىختىيار ئەتمەس بۇ ئالەم راھەتىن ،
مۇددەئاۋۇ ئارزۇيىش نېمەتى دىداردۇر .
بىئەدەبلىك ھەددىن ئاشتى ئىشقى دەئۋاسىن قىلىپ ،
ئۇشبۇ يالغان بىرلە بارسام خالىقم جەبباردۇر .
تەۋبە قىلغىل ، يىغلاغىل قىلغان گۇناھىڭ بەھېساب ،
مەغپىرەتكە ۋەئىد بەرگەن مېھرىبان غەففاردۇر .
ئەي خۇدايا ، رۇز مەھشەر قىلمە رەسۋا خەلق ئارا ،
شەۋقى ئەيىبن مەھۋ ئېنەرگە سەن كەبى سەتتار ھۇر .

دېلبەرا، كويۇڭدا مەندەك ئاشىقىڭ بىسىاردۇر ،
 كىم مېنىڭدەك فۇرقە تىڭگە مۇبتەلاۋۇ زاردۇر .
 گۈل يۈزۈڭ شەۋقىدە چۈن بۇلبۇل تەرەننۇم ئەيلەسەم ،
 باغرىمە زەخم ئەيلەمەككە خەنجەرىڭ گۈلخاردۇر .
 چۆرۈلۈپ پەرۋانەدەك شەمئى جەمالىڭ چۆرىسىن ،
 ئوتغە ئۇرماق قەستى بىرلەن ئۆزنى ئول ئەۋۋارەدۇر .
 لەيلجاننىڭ بادەسىدىن ئىشقى مەجنۇن ئۆرتەنىپ ،
 بېيد مەجبۇندەك ھەمىشە تولغانۇرغە زاردۇر .
 تاغ ئارا زەخم ئەيلەدى فەرھاد شىرىن ئىشقىدا ،
 جان فېدا ئەيلەرگە ئىسمائىل كەبى تەبىياردۇر .
 شاھى كەنئان ئىشقىدا ھەمچۈن زىلەيخانە چىچە يىل ،
 يۇسۇف دەپ رۇزۇ شەب قان يىغلابان بىداردۇر .
 ۋامىق - ئۇزراڭ شەرى ئىشقىدىن ئۆرتەندىلەر ،
 ھەم سەنەۋبەر گۈل پەرى ئىشقىدا چەندەن خاردۇر .
 ھەجر سەھراسىنى كەزمىش نەچچە يىل سەيفۇلمۈلك ،
 شاھ پەرىغە ۋەسل ئولۇپ مەقسەد ئارا دىلداردۇر .
 ئۆرەلۈر ئىشقى مەجازىدىن ھەقىقىغە ھەمىن ،
 ئىشقىنى ھەرق ئەيلەبان ئۆز جايىغە سەرداردۇر .
 « سەن ئەزىز ئەتكەن قۇلۇڭنى خار ئېتەلمەس ھىچ كىشى ،
 سەن ئەگەر خار ئەيلەسەڭ ھەر يەرگە بارسا خاردۇر . » ①

① بۇ مىسرا مەشرەپ غەزىلىدىن ئارىيە ئېلىنغان .

ۋىسال دەۋلەتتىن نېمەتى لىقا ئۇچرار .
تەلەبدە فەقر ھەقىقىنى ئىختىيار ئەتسەڭ ،
مەسپە كەبى نەفس ئەين كىمىيا ئۇچرار .
شەفائەتى نەبۋىيىدىن ئەگەر ئۈمىد ئەتسەڭ ،
دۇرۇدنى زەۋق ئىلە ئەيتقىل كى مۇستەفا ئۇچرار .
ئۈمىد ئەيلەسەڭ ئاخىر شەفائەتى ئەخيار ،
چەھار يارى نەبى ئالى باسەفا ئۇچرار .
تەلەبدە زىكرى خۇداۋۇ رەسۇل بىلەن شەۋقى ،
خۇدا تەلەب كىشىگە ئاخىرى خۇدا ئۇچرار .

تەلەبدە بولساڭ ئەگەر ياخشى رەھنەما ئۇچرار ،
 كۆڭۈلنىڭ زەڭگىنى ئاچغۇندەك ئاشنا ئۇچرار .
 كىشىكى بولسە ئەگەر شەرئى بىرلە ئاراستە ،
 ئىنايەتى ئەزەلدىن جەھاننەما ئۇچرار .
 تەلەبدە ھەمەرەھ خىزرى ئىسكەندەر ئابىھەيات ،
 بۇ يەڭلىغ بولسە كىشى دەۋلەتى بەقا ئۇچرار .
 يەقىنلىق ئەيلەمە گىل ئەسلا پىرى ناقسىغە ،
 كى نىم دانە تاپالماي قولۇڭغە كاھ ئۇچرار .
 تەلەبدە مۇسىبى ئۇمران كەبى تەجەللىدىن ،
 نىشانە تور جۇدۇڭغە رەۋشەنا ئۇچرار .
 سەبا ئىدا مۇرغى سۈلەيمان كەبى سەبا يۈر گىل ،
 مەسائىدا مەتلەبى جان ئەينى مۇددەئا ئۇچرار .
 تەلەبدە ھەمچۇ زىلەيخا سەبىت قەدەم بولغىل ،
 مەدەد بېرىلسە بۇ بەختىڭگە مىسر شاھ ئۇچرار .
 رىزا ، قەزاغە بەلاسىغە سەبىرى كەلتۈر گىل ،
 كى ھەمچۇ يۈنۈسۈ ئەيىبۇب زەھى دەۋا ئۇچرار .
 تەلەبدە ئىزدەسەلەر ھۇسنى لەھنى داۋۇددىن ،
 زەبۇر كەلامىدىن ئول جانفەزا سەدا ئۇچرار .
 باشىڭنى بەرسەڭ ئەگەر نىشى ئەررە زەربىغە ،
 چۇ مۇرسەلى زەكەرىيا زىكرى مەرھەبا ئۇچرار .
 شەھىدى ئىشقى بولۇپ باش بېرىپ چۇ يەھيادەك ،

تۇلۇڭ ئەتمەس قوياش سەندەك نەبۇۋۋەت چەرخىدىن ھەرگىز ،
 گۈھەر كىم سەن كەبى چىقماس شەفائەت بەھرىدىن ھەرگىز .
 مۇناسىب كۆردىلەر سەرۋى قەدىڭگە خىلئەتى لەۋلاڭ ،
 بۇ يەڭلىغ كەلمەگەيلەر سەرۋى قەد شەمشادىدىن ھەرگىز .
 جەمالى ئافتابىڭ شەرھىدۇر ۋەششەمسى تەفسىرى ،
 جەھان خۇشبۇلارى ئۆتمەس ساجىڭنىڭ بۇيىدىن ھەرگىز .
 جەھان ئەيۋانى ئىچرە باش چىقارمىش رەڭ - بەرەڭ گۈللەر ،
 سېنىڭدەك چىقماغاندۇر ھېچ بىرى گۈلبەرگىدىن ھەرگىز .
 يېتىشمەس ھېچ نەبىيلەر قۇربى ھالى زات پاكىڭگە ،
 دېگەي نەفسى قىيامەت كۈن دىمەسلەر ئۆزگەدىن ھەرگىز .
 دېگەيلەر ئۈممەتى رەفرەق سەۋارىم رۇزى مەھشەردە ،
 ئۈمىددۇر بىنەسب ئەتمەس شەفائەت رەمزىدىن ھەرگىز .
 تۇغۇلمىشىدۇر مۇھەببەت ھەق سارىغە شۇئبى ئىماندىن ،
 تەلەبىدىن قالماساڭ ئىخلاس ئىلە بۇزىكىرىدىن ھەرگىز .
 رەۋاجى ئىزدەسەڭ بازار مەھشەرنىڭ مەتائىدىن ،
 ھەمىشە زاكىر ئول ، شەۋقى ، نە شىرىن زىكىرىدىن ھەرگىز .

قاراغۇ گور ئارا بىر كۈن كىرەر مۇڭلۇغ باشىڭ يالغۇز ،
 خەراب ئەيلەپ ۋۇ جۇدۇڭ شەھرىنى سۇلتانى دىل ئەفرۇز ،
 قالۇرلار ئەھلى فەرزەند يىغلاشىپ قەۋمۇ قېرىنداشىڭ ،
 كىم ئولغاي مۇندا يولداشنىڭ نەماز - رۇزە ئىلە دىلسۇز .
 تىلاۋەت ئەيلەسەڭ دائىم ئاقىزىپ ئەشكى خۇنبارنىڭ ،
 گور ئىچرە شەمى تاپاننىڭ تەبارەك فاتىمە شەب - رۇز .
 دىلۇ خانىڭنى رەۋشەن ئەيلەگەيسەن يادى ھەق بىرلەن ،
 ھەمىشە قۇتب يەڭلىغ ئىستىقامەتدىن بولۇپ مەر كۈز ،
 بەلا ئالدىڭدا دۇرلار شادلىقنى پېشە ئەيلەرسەن ،
 نېچۈ كىم بولماغايلا پۇلسراتدىن ئۆتمەيىن نەۋرۇز .
 چۇنانكىم نۇھ يەڭلىغ يىغلا « ۋەلىيەبكۇ كەسىرەن » دەپ ،
 ئەجەب ئېرمەس گۈنەھ غەرقابىدىن رو بەرسەلەر قىرۇز .
 شەفائەت بىرلە ھەق دەريايى رەھمەتدىن ئۇمىد ئەتسەڭ ،
 تەكەببۇر قىلماغىل ، شەۋقى ، ئۆزۈڭنى ئەيلەگىل مەئجۇز .

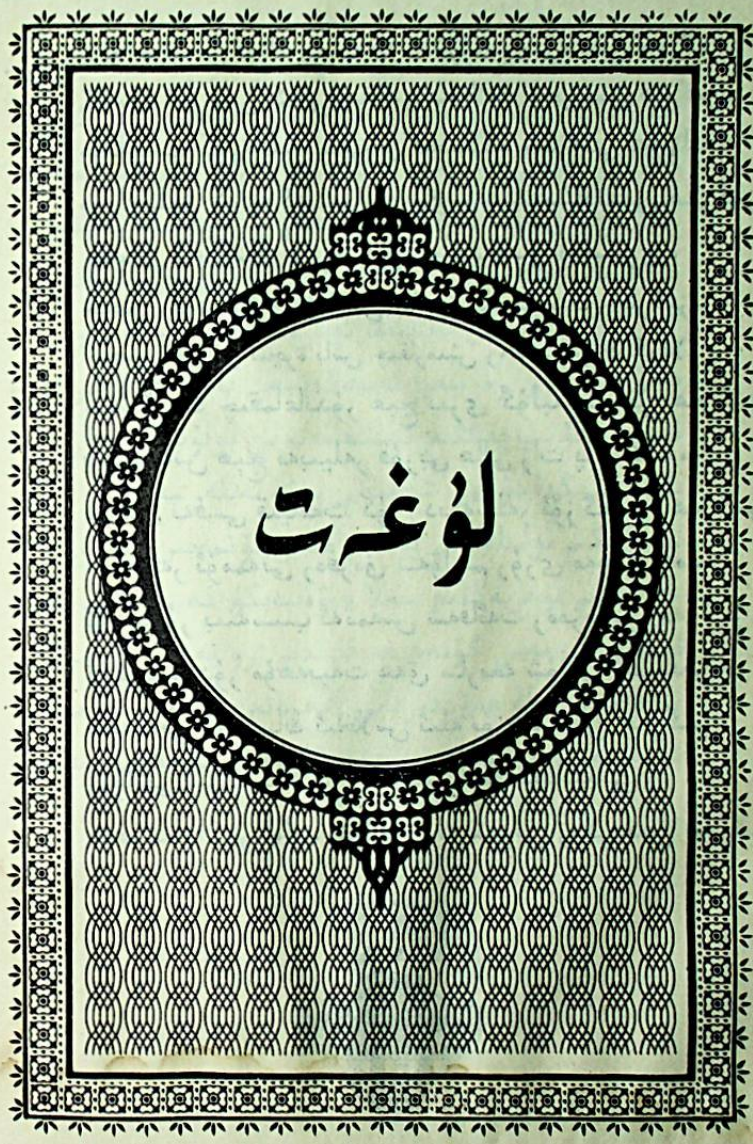

لۇغەت

ئا

سۇ .	ئاب
ئابى ھەيۋان - ھاياتلىق سۈيى .	
(1) قارا تۈسلۈك قاتتىق ۋە خۇش بۇي دەرەخ ؛	ئابنۇس
(2) قارا تۈس ، قارا .	
(1) پىل چىشى ؛ پىل سۆڭىكى ؛ (2) ئاق ؛ رو-	ئاج
شەن ؛ يورۇق .	
بېزەش ، زىننەتلەش ؛ پەردازلاش .	ئارابىش
بىلگۈچى ، تونۇغۇچى ، مەرىپەتلىك ؛ دانا .	ئارىق
زىيادە ، زەرەر ؛ مۇسەبەت ، ئاپەت ، كۈلپەت ،	ئاسىب
تىنچسىزلىق .	
غەۋغا ، توپىلاڭ .	ئاشۇب
(1) پەرىشان ، تارقاق ؛ (2) بېرىلگەن ، مەپتۇن ،	ئاشۇفتە
ئاشىق ، شەيدا .	
ئارىلاشقان ، مىلەنگەن .	ئاغۇشتە
ساقلىق ، ساغلام ؛ تىنچلىق .	ئاقىيەت
(1) بېرىلگەن ؛ ئاشىق ؛ ھەيران ؛ (2) پەرۋاسىز ،	ئالۇفتە
نازۇك تەبىئەت .	
تەييار ، تەييارلانغان .	ئامادە

لۇغەت

دەرەخلەر ، ياغاچلار .	ئەشجار
كۆز يېشى .	ئەشاك
ئاقامتۇل ، كۈل رەڭ ۋە شۈرەڭدىكى ئات ، بوز ئات .	ئەشەب
زەئىپ ، دەرمانسىز ؛ تاشلاندىق .	ئەفتادە
كۆيدۈرگۈچى ؛ يورۇتقۇچى ، روشەن قىلغۇچى .	ئەفرۇز
روھسىزلانغان ، سۇلغان ، سۇلغۇن ، چۈشكۈن .	ئەفسۇردە
قايغۇ ئەلەمدىن نالە قىلىش ، يىغلاش .	ئەفغان
يارلانغان ، جاراھەتلەنگەن ، مەجرۇھ .	ئەفكار
تاشلىغۇچى ، ئاتقۇچى ، يېقىنقۇچى .	ئەفكەن
پەلەكلەر ، ئاسمان .	ئەفلاك
چايان .	ئەقردب
شاۋقۇن - سۆرمەن ؛ غەۋغا .	ئەلالا
ئالاقىلەر ، باغلىنىشلار ، باردى - كەلدى .	ئەلايىق
سۆزلەر .	ئەلفاز
يېقىملىق ئاۋازلار ؛ سايراشلار .	ئەلپان
ئىللەتلىك ، نۇقسانلىق ؛ بىمار .	ئەلىل
كېسەللىكلەر .	ئەمراز
دولقۇنلار .	ئەمۋاج
ئېلېمېنتلار (سۇ ، ھاۋا ، تۇپراق ، ئوت) .	ئەناسىر
يۇلتۇزلار .	ئەنجۇم
بۇلبۇل	ئەندەلب
غەم ، قايغۇ .	ئەندۇھ
ئەپسانىۋى قۇش .	ئەنقا

ئە

بەھۇدە ، بىكارغا ، پايدىسىز .	ئەبەس
بۇلۇت .	ئەبىر
قاش .	ئەبىرۇ
(1) ئىشىكلەر ؛ بۆلەكلەر ، قىسىملار ، كىتاب	ئەبۇاب
بايلىرى ؛ (2) باب ، بۆلەك .	
گۈدەكلەر ، بالىلار .	ئەتفال
(1) قېرى ئايال ، كەمپىر ؛ (2) كونا دۇنيا ، كونا	ئەجۈزە
ئالەم .	
(1) خاس ، مەخسۇس ؛ (2) خەسس .	ئەخەس
يۇلتۇز .	ئەختەر
كۆپكۆك ، يېشىل .	ئەخزەر
يوق ، يوقلۇق ؛ نابۇت ، ئۆلۈم .	ئەدەم
تۆۋەن ، پەس ، پەسكەش ، ئەرزىمەس .	ئەدنا
دۈشمەن ، ياۋ .	ئەدۋۇ
چالغۇ ئەسۋابى .	ئەرغەنۇن
باھاردا ئېچىلىدىغان قىزىلگۈللۈك دەرەخ .	ئەرغەۋان
كېلىن ، كېلىنچەك .	ئەرۇس
ئېسىللىك ، ئېسىل نەسەبلىك .	ئەسالەت
سىرلار .	ئەسرار
ناھايىتى كۆپ ، ئارتۇق ، تالاي .	ئەسرۇ
سېرىق ، ناھايىتى سېرىق .	ئەسفىر

نۇرلار ، روشەنلىكلەر ، يورۇقلۇقلار .	ئەنۋار
دوستلار ، يارانلار .	ئەھباب
سۈپەتلەر ، تەرىپلەر ، ماقئاشلار .	ئەۋساق
ۋاقتلار ، پەيتلەر ، كۈنلەر .	ئەۋقات
كور ، قارىغۇ ، ئەما .	ئەئما
كۈنلەر ، دەۋر ؛ زامانلار ، ۋاقتلار .	ئەييام

ب

بۇزۇلغان ، بۇزۇق ؛ بېھۇدە ، ئاساسسىز .	باتىل
ئىچ ، ئىچى ، دىلى .	باتىن
شامال ، يەل .	باد
مەي ، شاراب ، ئىچكۈلۈك .	بادە
يەل تاپان ؛ چاپقۇر ئات .	بادپا
يامغۇر .	باران
بىلەك .	بازۇ
گەپ قوزغىغۇچى ، بەسلەشكۈچى ، تارتىشقۇچى .	باھسى
سەۋەب ، باھانە .	بائىس
(1) ياش ، گۈزەل ، چىرايلىق ؛ (2) ياش يىگىت .	بەرنا
كۆزى ئۆتكۈر ، يىراقنى كۆرەر ؛ بىلىدىغان .	بەسارەت
بەند ، باغلانغان ، تۇتقۇن .	بەستە
ئادەم ، كىشى ، ئىنسان .	بەشەر
رەنج ، مۇشەققەت ، ئازار ، قايغۇ ؛ مۇسبەت .	بەلىيەت
بورا .	بوريا

رەھىم قىلىش : غەمخورلۇق ، مەرھەمەت .	تەرەھبۇم
(1) ئەپپۇن : (2) زەھەرگە قارشى دورا .	تەرىپاق
پېلىنىش ، يالۋۇرۇش .	تەزدررۇدۇ
بىلىپ تۇرۇپ بىلمەسلىككە سېلىش .	تەغافۇل
ئۆزگەرتىش .	تەغىبىر
ئايرىلما ، پەرق .	تەفاۋۇت
يالغۇز ، يەككە قېلىش ، دۇنيادىن ئۆزىنى چەتكە ئېلىپ يالغۇز ياشاش .	تەفرىد
ئاجرىلىش ، ئاجرىتىش ؛ بۆلۈنۈش .	تەفرىقە
باغلىنىش .	تەقەببۇد
كەمچىلىك ، نۇقسان كۆرسىتىش .	تەقىسىر
سۆزلەش ، سۆزلىشىش .	تەكەللۇم
مەرھەمەت ۋە سىلىق مۇئامىلە قىلىش ، ئەرگىلەش .	تەلەتتۇق
ئاچچىق .	تەلخ
بايلىق ، پۇلدارلىق .	تەمەۋۋۇل
دوزاخ .	تەمۇغ
ئاجرىتىش ، ئايرىش ، پەرقلەندۈرۈش .	تەمىيز
نازۇ - نېمەتلەر ئىچىدە ياشاش ، راھەتتە ياشاش .	تەنەئۇم
قىمىرلاش ، ھەرىكەتلىنىش .	تەھەررۇك
قاتمۇ قات ، قەۋەتمۇ قەۋەت .	تەھ - بەتەھ
ئەدەبلىك ، ئۆزىنى تۆۋەن تۇتۇش ، كەمتەر .	تەۋازۇدۇ
ۋەھىمىگە چۈشۈش ، قورقۇش .	تەۋەھبۇم
سۈپەتلەش ، ماقتاش .	تەۋسىق

پەيۋەند
 سۆز بىرىكمىسىدە : (1) ئۆلىنىش ؛ (2) بالا
 مەنىلىرىنى بىلدۈرىدۇ .
 يۈرۈش ، مېڭىش .
 پويە
 كۆڭلەك .
 پىرەھەن
 ئىلگىرى ، ئالدىن .
 پىش
 (1) مەغرۇرلۇق ، ئۆزىنى چوڭ تۇتۇش ، تەكەبب
 بۇرلۇق ؛ (2) ئويلاش ، پىكىر قىلىش ، گۇمان
 قىلىش .

ت

تابىستان
 ياز ، ياز ۋاقتى .
 تارەك
 باش ، باشنىڭ ئۈستى .
 تاق
 ئىشىك ۋە بىنالارنىڭ ، مېھراب ۋە تەكچىلەرنىڭ
 ئۈستۈنكى قايىلما قىسمى ، ئەگمە .
 تەئەب
 مۇشەققەت ، قىيىنچىلىق .
 تەئەققۇل
 ئەقىل ، يۈگۈزۈش ، ئويلاش .
 تەباھ
 خاراب ، ۋەيران ؛ بۇزۇق .
 تەبئە
 تەبىئەت ، خاراكتېر ؛ تالانت .
 تەجەررۇد
 ئالاقىسىزلىق ، چەتلىشىش ؛ يالغۇزلۇق .
 تەجرىد
 ئارتۇقچە نەرسىلەردىن خالىي قىلىنىش ،
 چەتلىشتۈرۈش ، ئاجرىتىش .
 تەخەببۇل
 خىيالغا كەلتۈرۈش ، خىيال قىلىش .
 تەراۋەت
 يېڭىلىق ، تازىلىق .
 تەردەننۇم
 كۈيلەش ، قوشاق قېتىش ؛ سايراش .

جۈزۈ
جۈسۈنجوي

بۆلەك ، قىسىم ، پارچە ؛ كىچىككىنە ، ئازغىنە .
قەدىرىش ، ئاختۇرۇش ، ئىزدەش .

چ

چالاك
چاھ
چەتر
چەرخ

(1) تېنىك ، ئىلدام ، چاققان ؛ (2) كېلىشكەن .
قۇدۇق ، چوڭقۇرلۇق ؛ زىندان .
چېدىر .
(1) ئايلىنىش ؛ (2) ئاسمان ، كۆك ، پەلەك ؛ (3)
تەقدىر ، تەلەي .

خ

خار
خاكسار
خەدەڭگ
خەشم
خەلەج
خەم
خەمىرى
خەيرۇل - بەشەر
خەيل
خۇدنەما
خۇرۇش

تىكەن .
تۆۋەن ، پەس ، خار ؛ كۈچسىز ؛ كەمتەر .
ئوق ، كامان ئوقى .
ئاچچىق ، غەزەپ .
تۈركىي قەبىلىلەردىن بېرىنىڭ نامى .
ئېگىلگەن ، يۈكۈلگەن .
ئىچكۈچى ؛ ئىچكۈلۈككە بېرىلگەن .
ئىنساننىڭ ياخشىسى .
گۈرۈھ ، توپ .
شۆھرەتپەرەس ، ماقتانچاق .
قىچقىرىش ، ۋارقىراش ؛ پەرياد ، پىغان ، شاۋقۇن ،
غەۋغا .

يالغۇزلۇقىغا ئىشىنىش، يىگانە دەپ بىلىش (ئاللانى)

تەۋھىد

ئۇزۇن .

تەۋىل

(1) ئۇچۇش ؛ (2) قۇش .

تەيىر

قاتمۇ قات ، قەۋەتمۇ قەۋەت .

تۇ - بەرتۇ

(1) جەننەت دەرىخى ؛ (2) كېلىشكەن قامەت .

تۇبىي

يېڭى ، يېڭىلىق ؛ قىزىق ، كىشىنى

تۇرۇپ

ئەجەبلەندۈرىدىغان ؛ ئاجايىپ ، كەم ئۇچرايدىغان .

تۇغرا

(1) گېرپ ، دۆلەت بەلگىسى ؛ پادىشاھنىڭ يارلىقى ،

پەرمان ۋە قارارلار يېزىلغان قەغەزنىڭ تۆپىسىگە

چۈشۈرۈلگەن مەخسۇس بېزەكلىك بەلگە ؛ (2)

مەكتۇبلارنىڭ تۆپىسىگە يېزىلىدىغان مەخسۇس

سۆز .

تۇغىيان

تېشىش ، ھەددىدىن ئېشىش .

تولۇدۇ

چىقىش ، كۆرۈنۈش .

تېگرە

ئايلىنا ، ئەتراپ .

تىيرە

قاراڭغۇ ؛ غەم - غۇسسلىك ؛ قارا .

ج

قوۋۋەتلەندۈرگۈچى ، روھلاندۇرغۇچى ، جانغا

جانفزا

راھەت بەرگۈچى ، شادلاندۇرغۇچى ، يېقىنلىق .

جاۋىدان

ئەبەدىي ، دائىمىي ، مەڭگۈ ، دائىم .

جۈرئە

بىر يۈتۈم ، بىر ئوتلام .

جۈرم

جۇناھ ، جىنايەت .

كارۋان ساراي ؛ قونالغۇ ، مۇساپرخانا ، بېكەت .	ردبات
يۈگۈرۈك ئات ، ئالچىپار ، چىرايلىق ئات .	رەخش
يالتىراق ، پارلاق .	رەخشان
دەز ، يېرىق .	رەخنە
ئارقان ، ئارغامچا .	رەسەن
يۈرۈش ، مېڭىش .	رەفتار
ئىما - ئىشارەت ، يوشۇرۇن بەلگە ، شىفىر .	رەمز
« رەمز » گە قاراڭ .	رەمۇز
قاتناش يولى ، كاتتا يول ؛ ئۆتكۈنچى .	رەھگۈزار
يول كۆرسەتكۈچى ، يېتەكچى .	رەھنەما
(1) باغ ؛ (2) جەننەت ؛ (3) قەبرە .	رەۋزە
(1) چاقماق ؛ (2) قەدىمىي قورال نامى .	رەئد
(1) يۈز ، بەت ؛ (2) قەدىمىي بىر قۇش نامى ؛	رۇخ
(3) شاھمات ئۇرۇقىدىن بىرىنىڭ نامى .	
(1) غەۋغا ، توپىلاڭ ؛ (2) قىيامەت ، مەھشەر .	رۇستەخىز
مەھكەملىك ، ئېغىشمايلىق ، چىڭ تۇرۇش .	رۇسۇخ
مەكتۇب ، يېزىق ، خەت .	رۇقتە
ئانار .	رۇممان
پارچە - پارچە .	رىز - رىز
(1) يارا ، جاراهەت ؛ (2) ھەسرەت ، رەنجىش .	رىش
(1) ئۈزەڭگە ؛ (2) پادىشاھ ھۇزۇرى .	رىكاب
يۈكسەكلىك ، يۇقىرى مەرتىۋىلىك .	رىفئەت

خۇمار ئىچكۈلۈك ۋە باشقا كەيىپتىن كېيىنكى باش

ئاغرىقى ، خۇمار .

ئەقىل ، پىكىر ؛ زېھىن ، ھۇش .

ئەقىللىق ، دانا .

خىسلەتلەر ، خۇلقلار ، سۈپەتلەر .

كېيىم ، لباس .

يارىتىلىش .

خىرەد

خىرەدەند

خىسال

خىلئەت

خىلقەت

د

باقىيلىق ، ئەبەدىيلىك ئۆيى ، ئۇ دۇنيا .

ئېتەك ، ئۆڭكۈر .

قايتۇرۇش ، رەت قىلىش ، كەتكۈزۈش .

قاراڭغۇ كېچە ، قاراڭغۇلۇق .

(1) بۇتخانا ؛ (2) مەيخانا .

يالتىراق ، پارلاق ، نۇرلۇق .

كۆز .

دارۇل - بەقا

دامەن

دەفئە

دەيجۈر

دەير

دۈرەخشان

دەيدە

تاغ ئېتىكى ؛ ئوتلاق ، يېشىللىق .

يېقىن ، مايىل .

يېقىنلىق .

(1) شادلىق ؛ (2) مەي ؛ (3) يول .

يولۇچى ، ساياھەتچى .

راغ

راغب

رافەت

راھ

راھرەۋ

ژ

ژالە (1) شەبنەم؛ (2) ياش، كۆز پېشى .

س

سايبت	(1) تەۋرەنمەس؛ (2) ئىسپاتلانغان؛ ھۇججەتە لىك .
ساغەر	مەي قەدەيى، مەي پىيالىسى .
ساكىن	تۇرۇش، توختاش؛ تۇرغۇچى؛ تىنچ، ئارام ئالغۇچى .
سال	يىل .
سالۇس	ئالدام، ھىيلە، كۆز بويامچىلىق، رىياكارلىق .
سالىك	بىرەر مەسلەككە مەنسۇپ .
سەبا	شامال، تاڭ شامىلى .
سەباھەت	گۈزەللىك، ھۈسن .
سەبىت	(1) مەھكەم تۇرۇش؛ (2) پېزىش .
سەبۇك	يەڭگىل، يېنىك .
سەججادە	جايىناماز .
سەخت	قاتتىق، قېتىپ قالغان؛ مۇستەھكەم .
سەد	(1) توساق، تام؛ سېپىل؛ (2) يۈز (سان) .
سەرسەر	سوغۇق، كۈچلۈك شامال .
سەرگەشتە	بېشى ئايلانغان، سەرگەردان، ھەيران .

ز

يوق بولغۇچى ، يوقلىدىغان ، ئۆچىدىغان .	زايىل
سويۇش ، بوغۇزلاش .	زەبە
(1) يارىدار ، جاراھەتلىك ؛ (2) غەم بىلەن ئى. بېزىلگەن .	زەخمىناك
قۇرغۇن .	زەغەن
(1) دات ؛ (2) چاڭ - توزان ، كىر ، غۇبار .	زەڭ
ئاداشقانلىق ، يولدىن چىققانلىق ، گۇمراھلىق .	زەلالەت
يۇمشاق ئاۋازدا ئېيتىلغان قوشاق ، كوي .	زەمزمە
ئالتۇن ، تىللا .	زەھەب
جۈپ ؛ ئەر ياكى ئايال ؛	زەۋج
چاچ ، ئاياللارنىڭ چېچى .	زۇلق
دۇنيادىن ۋاز كېچىپ ، تائەت - ئىبادەت بىلەن شۇغۇللىنىش .	زۇھد
سۈزۈك سۇ .	زىلال
خارلىق ، تۆۋەنلىك .	زىللەت
تىرىك ، جانلىق .	زىندە
ياخشى ، جايدا ،	زىھى
بېزەك ، زىننەت ؛ گۈزەللىك ، ھۈسن .	زىبىب

تۈۋرۈك ؛ ئۈستۈن .	سۈتۈن
سەجدىلەر .	سۇجۇد
(1) پايدا ، بەھرە ، نەپ ؛ (2) سۆز بىرىكمىسىدە	سۇد
« سۈركەش ، سۈرتۈش ، ئىشقىلاش » قاتارلىق مە-	
نلەرنى بىلدۈرىدۇ .	
قىزىل .	سۇرخ
قوشاق ، مۇزىكا ، كۈيلەش .	سۇرۇد
شادلىق ، خۇرسەنلىك .	سۇرۇر
كۆيگەن ، كۆيۈپ تۇرغان ، يېنىپ تۇرغان ،	سۇزان
يالقۇنلۇق ؛ ئەلەملىك .	
تۆشۈك .	سۇقت
(1) يول ، ياخشى يولغا كىرىش ؛ (2) سوپىلىقتا	سۇلۇك
خۇداغا يېقىنلىشىش يولى ، دەرۋىشلىك ھاياتى .	
ئاسمان ، ئاسمان گۈمبىزى ؛ پەلەك .	سىپپەر
(1) خۇسۇمەت ، دۈشمەنلىك ؛ (2) زۇلۇم ؛ (3)	سىتېز
ئۇرۇش ، جاڭجال .	
(1) چىراغ ؛ (2) يورۇقلۇق ، نۇر .	سىراج
كۆز يېشى .	سىرىشك
(1) يىپ ؛ (2) قاتار ، تىزىق .	سىلك
سەل ، قىيان ، تاشقىن .	سىيىلاب
(1) كۈمۈش ، ئاقچە ، تەڭگە ؛ (2) ئاق .	سىيىم
(1) كۆكرەك ؛ (2) يۈرەك .	سىيىنە

(1) بېشى ساڭگىلىغان ، ئۆڭمۈرۈلگەن ، ئاستىن – ئۈستۈن ؛ (2) شەرمەندە ؛ تەلەيسىز . ئېغىر ، ۋەزىنلىك .	سەرنىگۈن سەقىل
تاش ياغدۇرۇش ، تاش بوران ؛ تاش ئاتار . (1) ياخشىلىق ، تۈزۈكلۈك ؛ (2) ئاۋاتلىق ، ئاسايىش .	سەڭگ باران سەلاھ
(1) تازا ، تىنىق ۋە تاتلىق ئېقىن سۇ ؛ (2) جەن- نەت بۇلىقى . ئاسمان .	سەلسەبىل سەما
مېۋە ؛ پايدا ، نەتىجە . ئوت چاشقىنى . ئىسسىق شامال .	سەمەر سەمەندەر سەمۇم
تايانچ ؛ ھۆججەت ، دەلىل . سۆز بىرىكمىسىدە « ئۆلچىگۈچى ، تارتقۇچى » مەنىلىرىنى بىلدۈرىدۇ . قىزىل مەي .	سەنەد سەنچ سەھبا
ساغلام ، توغرا ، خاتاسىز ، دۇرۇس . خىرىستىيانلار ئىبادەتخانىسى ، مۇناستىر . بەخت ، تەلەي ؛ ياخشىلىق . تىرىشىش ، ھەرىكەت قىلىش ، ئورۇنۇش . ئوۋ ، شىكار ، ئوۋ قىلىش .	سەھم سەۋامە سەئد سەئىيى سەيد
(1) پەردازلار ، پارقىرىتىش ، جىلۋىلەندۈرۈش ؛ (2) پارقىراق ، يالتىراق . تەسبەھ . تالڭ پەيتى .	سەيقل سۈبەھ سۈبەھدەم

غ

- غەفقار (1) كەچۈرگۈچى ، شەپقەت قىلغۇچى ؛ (2)
خۇدانىڭ سۈپىتى .
يۇمىلاق .
- غەلتان غۇلام ، خىزمەتكار .
- غۇلمان بايلىق ؛ پۇلدارلىق ، ئېھتىياجسىزلىق .
- غىنا

ف

- فاخرە پەخىرلىنىشكە سەۋەب بولغان ، شانلىق ،
ھەشىمەتلىك ، گۈزەل ، پارلاق .
- فايز (1) بەرىكەتلىك ؛ (2) مول ۋە پاراۋان قىلغۇچى .
- فەراغ (1) تىنچلىق ، خاتىرجەملىك ؛ (2) راھەت ، ئىس-
تىراھەت ؛ (3) بوشاش ، ئازادلىق .
- فەرامۇش ئۈنۈنلۈش .
- فەرد يەككە ، يالغۇز ، ئاجرالغان .
- فەرش تۈشەش ، ياتقۇزۇش ؛ تۈشەلگەن ، ياتقۇزۇلغان .
- فەريادەسى مەدەد ، ياردەم بەرگۈچى .
- فەزا ئوچۇقچىلىق ، بوشلۇق ، كەڭلىك ، مەيدان .
- فەيباز لۇتپ (مەرھەمەت) ۋە كەرم قىلغۇچى .
- فۇتۇر (1) ۋايرانلىق ، خارابىلىق ؛ (2) كۈچسىزلىك ،
زەئىپلىك .

ش

مۇۋاپىق ، مۇناسىپ ، لايىق ، ماقۇل .	شايبىستە
كېچە ، تۈن .	شەب
ياشلىق ، يىگىتلىك .	شەباب
قايقاراڭغۇ كېچە ؛ قاراڭغۇلۇق .	شەبىستان
ئۇچقۇن ، يالقۇن ؛ تاۋلىنىش ، پارقىراش .	شەرار
« شەرار » غا قاراڭ .	شەرارە
يامانلىق ، گۇناھ .	شەرر
جۇش ھىد ، پۇراق .	شەمم
ئات مىنىشكە ماھىر ، ئاتقا ياراشقان .	شەھسۇۋار
غەۋغا ، توپىلاڭ .	شور
كىرىشىش ، باشلاش .	شۇرۇۋ
گۇۋاھ .	شۇھۇد
ئويۇن ، نەيرەڭ .	شۇئەدە
ئەسەر ، بەلگە ، ئادەت .	شئار
گىرىپتار ، بېرىلگەن ، مۇپتىلا ، ئاشىق .	شىفتە
(1) سۇنۇقلۇق ، پۈكۈكلۈك ؛ (2) سۆز بىرىكمە .	شىكەن
سىدە « سۇندۇرغۇچى » مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ .	
(1) ئاجايىپ ؛ گۈزەل ، نادىر ؛ (2) ئۇلۇغ ، كاتتا ؛	شىگەرى
كۈچلۈك .	
قىزىل بوياق ، قىزىل رەڭ .	شىنگەرى

غار .	كەھف
يۇلتۇزلار .	كەۋاكىب
چەننەت بۇلقى .	كەۋسەر
يۇلتۇز .	كەۋكەب
بارلىق ، مەۋجۇدلۇق ، دۇنيا .	كەۋن
يۈكسەك ئاسمان ،	كەيۋان
دىل غەشلىكى .	كۇدۇردەت
بۇرچ ، بۇر جەك .	كۈنچ
ماھىيەت ، ھەقىقەت .	كۈنھ
تاغ .	كۇھ
تاغ قازغۇچى (« پەرھاد ۋە شىرىن » داستانىدىكى پەرھادنىڭ لەقىمى)	كۈھكەن
سۈرمە .	كۈھل
كىشىنىڭ ئوتتۇرا ياش دەۋرى .	كۈھۈلەت
قوشماق سۆز تەركىبىدە « قىلىق ، ئىش ، رەۋىش » مەنىلىرىدە كېلىدۇ .	كردار
كېيىم ، ئۈستىباش .	كسۋەت
كېمىچى .	كىشتىبان
مەملىكەت .	كىشۋەر

گ

(1) چاڭ ، توزان ، غۇبار ؛ (2) سۆز بىرىكمىسىدە « ئايلانغۇچى ، كەزگۈچى » مەنىلىرىنى بىلدۈرىدۇ .	گەرد
ئايلىنىدىغان ، ئايلىنما .	گەردان

فۇرۇغ
فىترەت
يالتىراش ، يورۇقلۇق ، روشەنلىك ، شولا ، نۇر .
يارىتىلىش ؛ تەبىئەت ، تۇغما تەبىئەت .

ق

قاسد
قامۇغ
قەۋس
قەۋىي
قەيد
قۇربەت
قۇللاب

(1) خەۋەرچى ، خەت توشغۇچى ، ئەلچى ؛ (2)
قەست (نىيەت) قىلغۇچى ؛ ئىنتىلگۈچى .
ھەممە ، بارچە .
ياي ، كامان ، كامالەك .
كۈچلۈك ، قوۋۋەتلىك .
بەند ، كىشەن ، باغلانغان .
يېقىنلىق ، يېتىشىش
قامەت ، ئىلمەك ، ئەگمە .

كاشانە
كام
كامران

ئۆي ، خانە ، تۇرار جاي ؛ ئۇۋا .
تىلەك ، ئىستەك ، مەقسەت ؛ بەھرە .
(1) مەقسىتىگە يەتكەن ، بەختلىك ؛ (2) ھاكىم ،
ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچى .

كامكار
كاه
كەلالەت
كەلىپۇللاھ

بەختلىك ؛ قۇدرەتلىك ؛ بەھرىمەن .
سامان .
ھېرىش ، ھارغىنلىق ، چارچاش ؛
مۇسا پەيغەمبەرنىڭ لەقىبى .

م

ئانا .	مادەر
..... دىن باشقا ، دىن تاشقىرى .	ماسىۋا
ئوخشاش .	مانەند
ئاي .	ماھ
ئايدىڭ .	ماھتاب
ھەيران قالغان .	مەبھۇت
پىشۇرۇلغان ، پىشۇرۇپ تەييارلانغان .	مەتبۇخ
(1) چىقىش ، كۆتۈرۈلۈش جايى ؛ (2) شېئىرىي ئەسەرنىڭ ئاۋۋالقى ئىككى مىراسى .	مەتلەۋ
تەلەپ قىلىنغان ، ئارزۇ قىلىنغان نەرسە .	مەتلۇب
خەزىنە ، قىممەتلىك مال - ئەشيا ساقلاندىغان جاي .	مەخزەن
قۇتۇلۇش ، خالاس بولۇش ؛ قۇتۇلۇش ، خالاس بولۇش جايى ، تۈگەللىنىش نۇقتىسى ؛ خۇلاسى .	مەخلەس
ئارىلاشتۇرۇلغان .	مەخلۇت
مەست ، مەستلىك ، كەيپىلىك .	مەخمۇر
(1) ئادەملەر ، كىشىلەر ؛ (2) قارىچۇق ، كۆز قا-رىچۇقى .	مەردۇم
يېقىملىق ، سۆيۈملۈك .	مەرغۇب
كۆرۈنۈش ، ئاشكارا بولۇش ، ئاشكارا بولۇش جايى .	مەزھەر
(1) قولغا ئېلىنغان ؛ (2) مۇستەھكەم ، مەزمۇت .	مەزبۇت
سويۇلغان ، بوغۇزلانغان .	مەزبۇھ
« مەزھەر » غا قاراڭ .	مەزھەر

ئاسمان ، پەلەك ، كۆك .	گەردۈن
(1) چەمبىرەك ؛ (2) ئايلىنىپ يۈرۈش ، سەير قىلىش .	گەردىش
ئايلىنىش ، كېزىش ، سەير قىلىش .	گەشت
ئېرىگۈچى ، كۆيگۈچى ، ئېرىش ، كۆيۈش .	گۇداز
(1) ئۆتكۈزگۈچى ؛ ئۆتكۈچى ؛ (2) يول .	گۈزار
بۇرجەك ، خىلۋەت ، چەت جاي .	گۈشە
سۆز ، سۆزلەش ، سۆھبەت .	گۇقتار
سۆزلىشىش ، سۆھبەت ، گەپ - سۆز ؛ گەپ تالەشش .	گۇقتۇگو
يۇقىرى ، يېقىملىق ئاۋاز ، بۇلبۇل ئاۋازى .	گۈلباغ
گۈل يۈزلۈك ، گۈزەل يۈزلۈك ؛ مەرى ئىسسىق .	گۈلرۇخ
گۈل رەڭ ، قىزىل رەڭ .	گۈلگۈن
جاھان ئەينىكى .	گىتىننەما
ياقا ، كىيىم ياقىسى .	گىربان
يىغلىغۇچى ، يىغلاپ تۇرغان .	گىربان
يىغى ، كۆز يېشى قىلىش .	گىرىپە
ئۆرۈلگەن چاچ .	گىيسۇ

ل

يالتىراق ، يالتىراپ تۇرغان .	لامىئە
چۇلاق ، ئاقساق .	لەڭ
مۇلايىملىق ، مەرھەمەت .	لۇتق
تىل .	لسان

ئەنئەنەت ھىدلىق ، خۇش بۇي .	مۇئەننەبەر
رۇخسەت قىلىنغان ئىش .	مۇباھ
روشن ، پارلاق .	مۇتەجەللا
ئۇزارتىلغان ، سوزۇلغان .	مۇتەۋۋەل
چالغۇچى ، سازەندە .	مۇترىب
توپلانغان ، بىرلەشكەن ، جەم بولغان .	مۇجتەمەئە
ھەرخىل ، تۈرلۈكچە ، تۈرلۈك - تۈمەن ، قارىمۇ قارشى ، ئىختىلاپلىق .	مۇختەلىق
ئىشى يۈرۈشمىگەن ، بەختسىز .	مۇدبىر
ربىزەت تارتىپ ئۆزىنى قىيىنغۇچى .	مۇرتاز
قۇش ، پەررەندە .	مۇرغ
زىننەتلەنگەن ، بىزەلگەن .	مۇزەببەن
مەجبۇر بولغان ، چارسىز ؛ ھەيرەتتە قالغان .	مۇزتەر
قىسىدىغان ، قىسقۇچ .	مۇزىبق
خۇش خەۋەر .	مۇژدە
ئېھتىياجسىز .	مۇستەغنىي
(1) غەملىك ، قايغۇلۇق ، گىرىپتار ؛ (2) بىچارە ، مۇھتاج .	مۇستەمەند
تەشۋىشلىك ، بىسەرەمجان ، كۆڭلى پەرىشان .	مۇشەۋۋەش
ئۆز ئىچىگە ئالغۇچى ، قاپلىغۇچ .	مۇشتەمىل
مەپخانا مۇلازىمەتچىسى ، مەي توشغۇچى .	مۇغبەچە
شادلاندىرغۇچى .	مۇفەررەپ
قايرىلغان ، ئېگىلگەن .	مۇقەۋۋەس
ئىلتىپات قىلغۇچى ، ئەھمىيەت بەرگۈچى .	مۇلتەفت

تۇرار جاي ، ئورۇن ، ئۆي .	مەسكەن
تېرىسى سويۇلغان .	مەسلۇخ
ئىسا پەيغەمبەرنىڭ لەقىمى .	مەسىھ
« مەسىھ » كە قاراڭ .	مەسىھا
بۇرۇن ، دىماغ .	مەشام
شەرتلەنگەن ، شەرت قويۇلغان ، بىرەر شەرت بىلەن باغلانغان .	مەشرۇت
كۆزگە كۆرۈنگەن .	مەشھۇد
قەدەم قويۇش ، كېلىش ؛ قەدەم قويۇلغان جاي ۋە پەيت .	مەقدەم
مەقسەت ، ئىستەك .	مەقسۇد
پادىشاھ ، ھۆكۈمران .	مەلىك
(1) كۆرۈنۈش ، سۈرەت ، شەكىل ؛ (2) نەزەر تاشلىنىدىغان جاي .	مەنزەر
نەقىل قىلىنغان ، نەقىل كەلتۈرۈلگەن .	مەنقول
پېشانىسى چىرايلىق ، ئاپئاق ؛ گۈزەل .	مەھجەبىن
غەملىك ، قايغۇلۇق ، خاپا .	مەھزۇن
توپلىنىش جايى ؛ قىيامەت .	مەھشەر
(1) جاي ، مەنزىل ؛ (2) توپلىنىش ؛ (3) توپلىنىش جايى ؛ مەجلىس ، بەزمە .	مەھقىل
مۆھلەت ، پۇرسەت .	مەھل
يوقىلىش ، پۈتۈش ، مەيداندىن كۆتۈرۈلۈش .	مەھۇ
ئايغا ئوخشىغان ، ئايدەك گۈزەل ، ناھايىتى چىرايلىق .	مەھۇدش
لىق .	
گۇناھ .	مەئسىيەت

ن

سېرىق تۇس .	نارەنج
نوپۇزلۇق ، تەسىرى چوڭ ؛ تەسىرلىك .	نافىز
(1) كاماننىڭ ئوقى ؛ (2) كىرىپك .	ناۋەك
تېپىلمايدىغان ، تېپىلماس .	ناياب
كۆچەت ؛ خوما دەرىخى .	نەخل
چىن كۆڭۈلدىن ، ساپ ، خالىس .	نەسۈھ
كەيپ ؛ ھۇزۇر - ھالاۋەت .	نەشئە
(1) كاناي ، ئاۋاز ؛ (2) نالە ، پەرياد ، يىغا ؛ (3)	نەفىر
جامائەت ؛ گۇرۇھ ؛ (4) نەپرەتلەنگۈچى .	
نەملىك ؛ ھۆللىگەن .	نەمناك
تۇر ، جىنسى	نەۋد
باھار ئېيى ، باھار پەسلى .	نەيسان
چۈشۈش ، قونۇش .	نۇزۇل
چېچىش ، چاچقۇ .	نۇسار
نەشتەر ؛ تىكەن .	نۇش
بېقىش ، قاراش .	نۇگاہ
قارىغۇچى ، كۆزەتكۈچى ، قاراۋۇل .	نۇگەھبان
ئېگىلگەن ، پۈكۈلگەن ،	نۇگۈن
نېل رەڭ ، كۆكۈش .	نۇلگۈن

(1) مەملىكەت ، ۋەتەن ؛ دۆلەت ، پادىشاھلىق ؛	مۈلك
(2) مال - مۈلۈك ، بايلىق ؛ (3) دۇنيا ، ئالەم	مۇمتەننە
مەنئى قىلىنغان ، قايتۇرۇلغان .	مۇنەققەش
نەقىشلەنگەن ، بېزەلگەن .	مۇنتەزىر
كۈتكۈچى .	مۇنتەھا
ئاخىرى ، چېكى ، ئاخىر .	مۇنقاد
بويسۇنغۇچى ، ئىتائەت قىلغۇچى .	مۇنقەلب
ئۆزگەرگۈچى ، ئۆزگەرگەن .	مۇنھەرىق
(1) ئۆزگەرگەن ؛ ئېگىلىگەن ؛ (2) ساقسىز ،	
كېسەل .	
ھالاك قىلغۇچى ، ئۆلتۈرگۈچى ، يوق قىلغۇچى .	مۇھلىك
ئادەتلەنگەن ، ئۆگەنگەن .	مۇئىتاد
(1) كىبىرلىك ؛ مەنمەنلىك قىلغۇچى ؛ (2) ئە .	مۇئىجىب
جەبلەندۈرگۈچى ، ھەيران قالدۇرغۇچى .	
ۋەدىلىشىش ؛ مۇددەت .	مۇئاد
ماختاش ، مەدھىيەلەش .	مۇدھەت
كىرىپك .	مۇزگان
قاچچا .	مۇقراز
.... دىن ؛	مۇن
تۇمشۇق ، قۇش تۇمشۇقى .	مۇنقار
(1) ئۇلۇغ ، كاتتا ؛ (2) ئەلچى .	مۇپتەز

ئۇچماق
ئۈرۈج
ئۈزۈ

جەننەت .
يۈكسىلىش ، يۇقىرى كۆتۈرۈلۈش .
ئەزا ، گەۋدە بۆلەكلەر بىرى (قول ، ئاياغ
قاتارلىق) .

ئۈسرۈك
ئۇششاق
ئۈلۈي

مەست
ئاشىقلار .
يۇقىرى ، يۈكسەك ، ئالىي .

ۋ

ۋەرەڭ
ۋەھدەت

پەرھىزكارلىق .
بىرلىك ، يەككە - يىگانىلىك ، تەنھالىق

ئى

ئىبتىلا
ئىتاب
ئىجتىئاب
ئىختىلات
ئىخراج
ئىرتىبات
ئىرشاد
ئىرفان
ئىستىغنا

مۇپتىلالىق ، بالاغا قېلىش ، گىرد
قەھر ، غەزەپ ، قىيىناق .
ساقلىنىش ، چېكىنىش ، قېچىش
ئايرىلىشىش ، باردى - كەلد
چىقىرىش ، ھەيدەش ، سۈ
باغلىنىش ، ئۇلىنىش ؛ بە
توغرا يول كۆرسىتىش
بىلىش ، تونۇش (تە ؛
(1) باشقىلارغا
ماسلىق ؛ (2) ناز

كەڭ ؛ دالا ، قىر ، سەھرا .	ھامۇن
دوست .	ھەبىب
ئايرىلىش ، جۇدالىق .	ھەجر
نشان .	ھەدەق
قورقۇنچ .	ھەراس
قىيىنچىلىق ، مۈشكۈللۈك .	ھەرەج
قايقۇلۇق ، مۇڭلۇق ، ھەسرەتلىك ، غەمكىن .	ھەزىن
ئارتۇقچە سۆز .	ھەشۇ
سىرداش .	ھەمراز
ئىست ، ئەپسۇس .	ھەيىق
ھەرىلەر .	ھۇرۇق
قىممەت باھا تاشلار سېلىنىدىغان قۇتىچە .	ھۇققە
قۇتلۇق ، شەرەپلىك ، مۇبارەك .	ھۇمايۇن
قىزىللىق .	ھۇمردەت
(1) پەردە ، توساق ؛ نىقاب ؛ (2) ئۇيات ، ئۇيدىلىش .	ھىجاب
مەھرۇملۇق ؛ ئۈمىدسىزلىك .	ھىرمان
قورغان ، قەلئە ، ئىستىھكام .	ھىسار

ئۇ

ئۈجۈب مەنمەنلىك ، شۆھرەتپەرەسلىك .

مەسئۇل مۇھەررىرى : مەھمەتتۇرسۇن باھاۋىدىن
مۇقاۋىسىنى لايىھىلىگۈچى : تۇردى قادىر نازىرى

باياز

مەھمەتتىن يۈسۈپ
تۈزگۈچىلەر : مەھمەتتۇرسۇن باھاۋىدىن

*

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى ۋە تارقاتتى
(ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى N0348)

شىنجاڭ شىنخۇا باسما راۋۇتىدا بېسىلدى

فورماتى : 850×1168 مىللىمېتىر 1/32

باسما تاۋىقى : 11 . 875 . قىستۇرما ۋارىقى : 5

1995 - يىل 9 - ئاي 1 - نەشرى

1995 - يىل 9 - ئاي 1 - بېسىلشى

تىراژى : 1100 — 1

ISBN7-228-03756-1/I·1351

ئاددىي مۇقاۋىلىقى : 21 . 00 يۈەن

باھاسى : قاتتىق مۇقاۋىلىقى : 23 . 00 يۈەن

جازا ، قىناق ، ئازاب .	ئىقاب
مەرھەمەت ، ياردەم ، ئىلتىپات .	ئىنايەت
كۆچۈش ، ئايلىنىش ، ئۆتۈش .	ئىنتىقال
يېڭىلىق يارىتىش ، يېڭىدىن پەيدا قىلىش .	ئىھداس
مۆتىدىل ، ئوتتۇرا دەرىجە ، نورمال .	ئىتىدال

ي

يېقىن .	ياۋۇق
كېچە قاراۋۇلى ، قورۇقچى .	يەزەك
يەككە ، تەڭدىشى يوق ، يىگانە .	يەكتا
كۈندۈز ؛ ۋاقت .	يەۋم

责任编辑:买买提吐尔逊·巴吾东
封面设计:吐尔地卡德尔·纳孜尔

巴亚孜

买买提明·玉素甫,买买提吐尔逊·巴吾东 编
策划:新疆维吾尔自治区维吾尔古典文学研究会

新疆人民出版社出版发行
(乌鲁木齐市解放南路348号 邮政编码830001)
新疆新华印刷厂印刷

850×1168毫米 32开本 11.875印张 5插页
1995年9月第1版 1995年9月第1次印刷
印数:1—1100

ISBN7-228-03756-1/I·1351
定价:平装:21.00元 精装:23.30元